Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE - FIRENZE
D
1
11
RACCOLTA NENCINI



Ex Libris Ioannis Nencini
1874

D. 1.

P. OVIDII
NASONIS
FASTI, TRISTIA,
PONTICÆ EPISTOLÆ,
IBIS.





C. Eisen Invenit 1761. de Longueil Sculp

P. OVIDII NASONIS OPERA

QUÆ SUPERSUNT.

TOMUS TERTIUS.



BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE FIRENZE

PARISIIS,
Typis J. Barbou, viâ San-Jacobeâ,
ſub Signo Ciconiarum.

M DCC LXII.

AMICE LECTOR,

KALENDARIUM, quod vides, cùm in vetuſtis membranis reperiſſem, quamvis mendoſum fœdeque depravatum multis partibus & ab homine hujus argumenti non ſatis perito confectum, quia tamen Faſtis Naſonianis attexitur plerumque in codicibus antiquis, nos quoque illud in editione hac noſtra nequaquam duximus omittendum, adornaturi & ipsi aliquando Faſtos, qui Naſonianis accuratiùs reſpondeant.

Vale. HEINSIUS.

KALENDARIUM.

JANUARIUS.

A Kal. Januarii. Jani feſtum, Junonis, Jovis & Æſculapii.

b	IV.	No.
c	III.	No. Cancer occidit coſmicè.
d	II.	No.
e	Nonis.	Lyra oritur.
f	VIII.	Id.
g	VII.	Id.

A	vi.	Id. Feſta Jani Agonalia. Delphin oritur.
b	v.	Id. Medietas hiemis.
c	iv.	Id.
d	iii.	Id. Feſta Carmentis & Juturnæ.
e	ii.	Id.
f	Idibus.	Feſtum Jovis. Redditæ ſunt provinciæ populo Romano.
g	xix.	Kal. Februarii. Cæſar Auguſtus vocatur.
A	xviii.	Kal. Sacrificium Carmentis. Feſtum Porrimæ & Poſtvertæ.
b	xvii.	Kal. Feſtum Concordiæ.
c	xvi.	Kal.
d	xv.	Kal. Sol in Aquario.
e	xiv.	Kal.
f	xiii.	Kal.
g	xii.	Kal.
A	xi.	Kal.
b	x.	Kal.
c	ix.	Kal. Lyra occidit.
d	viii.	Kal. Pectus Leonis occulitur.
e	vii.	Kal.
f	vi.	Kal. Feſtum Caſtoris & Pollucis.
g	v.	Kal.
A	iv.	Kal.
b	iii.	Kal. Feſtum Pacis.
c	ii.	Kal.

FEBRUARIUS.

d	Kal. Febr.	Templum factum eſt Carmenti. Celebratur Aſylum.
e	IV.	Non. Lyra penitus occidit.
f	III.	Non. Occidit Delphin.
g	II.	Non.
A	Nonis.	Auguſtus dictus eſt Pater patriæ. Aquarius vadit ad occaſum.
b	VIII.	Id.
c	VII.	Id. Primus dies Feralium.
d	VI.	Id.
e	V.	Id. Ver incipit.
f	IV.	Id. Initium Veris.
g	III.	Id. Bootes oritur : & eſt feſtum Fauni.
A	II.	Id.
b	Idibus.	Feſtum Jovis & Fauni. Nefaſtus dies Fabiorum.
c	XVI.	Kal. Martii. Anguis, Corvus, Crater oriuntur.
d	XV.	Kal. Sol intrat in Piſces. Iterum Fauni.
e	XIV.	Kal.
f	XIII.	Kal. Feſtum Quirini. Feſtum ſtultorum & Fornacis.
g	XII.	Kal. Feralia.
A	XI.	Kal. Cariſtia virorum.
b	X.	Kal. Termini.
c	IX.	Kal.
d	VIII.	Kal. Fuga Tarquinii Superbi. Veris initium.

e VII.	Kal.
f VI.	Kal.
g V.	Kal.
A IV.	Kal.
b III.	Kal. Equiria in Campo Martio.
c II.	Kal.

MARTIUS.

d Kal.	Martii. Feſtum Martis & Junonis. Ancilia feruntur : non eſt bonum nubere.
e VI.	Non.
f V.	Non. Alter piſcium conditur. Oritur Vindemitor.
g IV.	Non. Bootes citius, Vindemitor tardius occidunt coſmicè.
A III.	Non. Feſtum Veſtæ. Cathedra Julii.
b II.	Non. Feſtum Vejovis. Pegaſus oritur heliacè.
c Nonis.	
d VIII.	Id. Corona Ariadnes oritur.
e VII.	Id.
f VI.	Id.
g V.	Id.
A IV.	Id.
b III.	Id.
c II.	Id. Altera Equiria fiunt juxta Tiberim.
d Idibus.	Feſtum Annæ Perennæ. Julius Cæſar occiſus in Capitolio.
e XVII.	Kal. Aprilis. Scorpius oritur.

f xvi.	Kal.	Miluüs oritur. Feſtum Bacchi. Vilis anicula hederis coronata vendit populo libatum. Melle Libero patri ſacrificamus. Libera toga datur. Miluus oritur chronicè. Feſtum eſt Ledæorum qui fuerunt Argivi, vel Larium.
g xv.	Kal.	
A xiv.	Kal.	Quinquatria Palladis captæ.
b xiii.	Kal.	
c xii.	Kal.	
d xi.	Kal.	Sol in Arietem.
e x.	Kal.	Ultimus dies Quinquatruum.
f ix.	Kal.	
g viii.	Kal.	Æquinoctium vernale.
A vii.	Kal.	
b vi.	Kal.	
c v.	Kal.	Feſtum Jani, Concordiæ, Pacis & Salutis.
d iv.	Kal.	
e iii.	Kal.	
f ii.	Kal.	Feſta Lunæ labentis: templum in Aventino monte.

APRILIS.

g Kal.	Aprilis.	Feſtum Veneris & Virilis Fortunæ. Scorpius occidit.
A iv.	Non.	Pleiades oriuntur.
b iii.	Non.	Meretrices lavantur ſub myrtho. Fors Fortuna Virilis.

Scorpius occidit coſmicè.
c II. Non. Hebæ & Matri Deorum. Megalenſes ludi fiunt.
d Nonis. Feſtum Publicæ Fortunæ.
e VIII. Id. Orion occidit chronicè.
f VII. Id. Feſtum Cerealium ludorum. Libra occidit coſmicè. Juba victus eſt a Julio Cæſare.
g VI. Id.
A V. Id.
b IV. Id.
c III. Id.
d II. Id.
e Idibus. Feſtum Jovis Victoris. Templum... Libertatis.
f XVIII. Kal. Maii. Dies grandinoſa. Auguſtus Cæſar vicit Mutinenſes.
g XVII. Kal. Forda litatur Telluri.
A XVI. Kal. Triumphus Auguſti. Hyades occidunt heliacè.
b XV. Kal. Sol in Taurum.
c XIV. Kal. Equiria. Combuſtio vulpium.
d XIII. Kal. Feſta Palis. Roma condita.
e XII. Kal. Feſta Veneris Vinalia.
f XI. Kal.
g X. Kal.
A IX. Kal.
b VIII. Kal.
c VII. Kal.
d VI. Kal. Feſtum Rubiginis. Aries oritur heliacè * Prothius oritur coſmicè, occidit heliacè. Tempora

Veris prima finita ſunt.

e v.	Kal.	
f iv.	Kal. Feſtum Floræ & Veſtæ.	
g iii.	Kal.	
A ii.	Kal.	

MAIUS.

b Kal. Maii.		Amalthea capra oritur coſmicè. Ara Laribus poſita.
c vi.	No.	Flat ventus Argeſtes. Hyades oriuntur coſmicè. Finis Floralium.
d v.	No.	Panthera Chironis oritur chronicè.
e iv.	No.	
f iii.	No.	Stellificatio Lyræ. Sagittarius oritur.
g ii.	No.	Scorpius apparet in parte mediâ.
A Nonis.		
b viii.	Id.	Lemuria celebrantur : non eſt bonum nubere.
c vii.	Id.	Orion occidit chronicè.
d vi.	Id.	Feſtum Martis Biſultoris.
e v.	Id.	
f iv.	Id.	
g iii.	Id.	
A ii.	Id.	Pleiades oriuntur heliacè : æſtas incipit.
b Idibus.		Ora Tauri oriuntur heliacè. Scirpea ſimulacra mittuntur in Tiberim. Feſtum eſt Mercurii.

A vj

c XVII.	Kal. Junii.
d XVI.	Kal. Junii.
e XV.	Kal. Sol it in Geminos. Agonia Junii fiunt.
f XIV.	Kal. Canis Orionis exit.
g XIII.	Kal. Luſtra Vulcani fiunt.
A XII.	Kal.
b XI.	Kal.
c X.	Kal. Mos ſacrorum pro fuga Tarquinii faciundorum; non modò ineſt fuga Tarquinii: ineſt VIII. Kal. Martii.
d IX.	Kal. Feſtum Publicæ Fortunæ.
e VIII.	Kal. Roſtra Aquilæ oritur chronicè.
f VII.	Kal. Bootes occidit heliacè.
g VI.	Kal. Hyas occidit heliace, oriens coſmicè.
A V.	Kal.
b IV.	Kal.
c III.	Kal.
d II.	Kal.

JUNIUS.

e Kal. Junii.	Feſta Carnæ, Junonis Monetæ, Martis, & Tempeſtatis. Aquila oritur chronicè.
f IV.	No. Hyades oriuntur heliacè.
g III.	No. Bellonæ Feſtum.
A II.	No. Dedicatio templi Herculis.
b Nonis.	Feſtum Trinomii dei Fidei Sanctі Semipatris. Malum eſt nubere ante Idus.

c viii.	Idus.	
d vii.	Id.	Tergum Urſæ occidit heliacè, & regis Lycaoni. Lycaonida fiunt, ludi Tiberis.
e vi.	Id.	Datum eſt templum Menti. Feſtum eſt Veſtæ. Asinus coronatur. Ara Priapi. Priori Palladium liberatur ab igni Gallico. Mors Craſſi & ſuorum.
f v.	Id.	Delphin oritur chronicè.
g iv.	Id.	Matralia fiunt. Rutilius & Didius occiduntur. Templum Fortunæ Servius, Concordiæ Livia dedicavit.
A iii.	Id.	
b ii.	Id.	
c Idibus.		Jovi Invicto datum eſt templum. Minora Quinquatria Palladis fiunt.
d xviii.	Kal.	Julii.
e xvii.	Kal.	Dione orta eſt heliacè in fronte Tauri.
f xvi.	Kal.	Flat Zephyrus proſper navigantibus.
g xv.	Kal.	Sol in Cancrum. Pallas colitur in Aventina arce.
A xiv.	Kal.	Secundus ventus. Orion oritur heliacè.
b xiii.	Kal.	Delphin oritur chronicè. Sol in Cancrum. Volſci & Æqui vincuntur.
c xii.	Kal.	Templum datum eſt Sumano Jovi.

d XI.	Kal. Æſculapius, qui & dicitur Ophiuchus & Serpentarius, chronicè oritur.
e X.	Kal.
f IX.	Kal. Victus eſt Flaminius.
g VIII.	Kal. Syphax vincitur. Hasdrubal occiditur. Feſtum Fortis Fortunæ. Solſtitium.
A VII.	Kal. Feſtum Larium & Jovis Statoris.
b VI.	Kal. Orion apparet a Zôna inferius. Solſtitium.
c V.	Kal. Laurum.
d IV.	Kal. Templo Quirino factum.
e III.	Kal.
f II.	Kal. Feſtum Pïëridum.



OVIDII NASONIS

FASTORUM

LIBER PRIMUS.

TEMPORA cum cauſis Latium digeſta per annum,
  Lapſaque ſub terras, ortaque ſigna, canam.
Excipe pacato, Cæſar Germanice, vultu
  Hoc opus: & timidæ dirige navis iter.
Officiique levem non averſatus honorem,
  En tibi devoto munere dexter ades.
Sacra recognoſces annalibus eruta priſcis;
  Et quo ſit merito quæque notata dies.
Invenies illic & feſta domeſtica vobis:
  Sæpe tibi pater eſt, ſæpe legendus avus.
Quæque ferunt illi, pictos ſignantia Faſtos,
  Tu quoque cum Druſo præmia fratre feres.
Cæſaris arma canant alii, nos Cæſaris aras:
  Et quoſcumque ſacris addidit ille dies.

Annue conanti per laudes ire tuorum,
Deque meo pavidos excute corde metus.
Da mihi te placidum; dederis in carmina vires:
Ingenium vultu ſtatque caditque tuo.
Pagina judicium docti ſubitura movetur
Principis, ut Clario miſſa legenda Deo.
Quæ sit enim culti facundia, ſenſimus, oris,
Civica pro trepidis cùm tulit arma reis.
Scimus &, ad noſtras cùm ſe tulit impetus artes,
Ingènii currant flumina quanta tui.
Si licet, & fas eſt, vates rege vatis habenas:
Auſpice te, felix totus ut annus eat.
TEMPORA digereret cùm conditor Urbis, in anno
Conſtituit menſes quinque bis eſſe ſuo.
Scilicet arma magis, quàm sidera, Romule, noras.
Curaque finitimos vincere major erat.
Eſt tamen & ratio, Cæſar, quæ moverit illum;
Erroremque ſuum quo tueatur, habet.
Quod ſatis eſt, utero matris dum prodeat infans,
Hoc anno ſtatuit temporis eſſe ſatis.
Per totidem menſes a funere conjugis uxor
Suſtinet in vidua triſtia signa domo.
Hoc igitur vidit trabeati cura Quirini,
Cùm rudibus populis annua jura daret.
Martis erat primus mensis, Veneriſque ſecundus;
Hæc generis princeps, ipsius ille pater.
Tertius a ſenibus, juvenum de nomine quartus;
Quæ ſequitur, numero turba notata fuit.
At Numa nec Janum, nec avitas præterit umbras;
Mensibus antiquis appoſuitque duos.
NE tamen ignores variorum jura dierum,
Non habet officii Lucifer omnis idem.
Ille nefaſtus erit, per quem tria verba silentur;
Faſtus erit, per quem lege licebit agi.
Neu toto perſtare die ſua jura putâris;
Qui jam faſtus erit, mane nefaſtus erat.

Nam ſimul exta Deo data ſunt, licet omnia fari;
  Verbaque honoratus libera prætor habet.
Eſt quoque, quo populum jus eſt includere ſeptis;
  Eſt quoque, qui nono ſemper ab orbe redit.
Vindicat Auſonias Junonis cura kalendas;
  Idibus alba Jovi grandior agna cadit.
Nonarum tutela Deo caret: omnibus iſtis,
  Ne fallare cave, proximus Ater erit.
Omen ab eventu eſt: illis nam Roma diebus
  Damna ſub adverſo triſtia Marte tulit.
Hæc mihi dicta ſemel, totis hærentia Faſtis,
  Ne ſeriem rerum ſcindere cogar, erunt.
ECCE tibi fauſtum, Germanice, nunciat annum,
  Inque meo primus carmine Janus adeſt.
Jane biceps, anni tacitè labentis origo,
  Solus de Superis qui tua terga vides;
Dexter ades ducibus, quorum ſecura labore,
  Otia terra ferax, otia pontus agit.
Dexter ades Patribusque tuis, Populoque Quirini;
  Et reſera nutu candida templa tuo.
Proſpera lux oritur: linguisque animisque favete.
  Nunc dicenda bono ſunt bona verba die.
Lite vacent aures; inſanaque protinus absint
  Jurgia: differ opus, livida lingua, tuum.
Cernis, odoratis ut luceat ignibus æther?
  Et ſonet accenſis ſpica Ciliſſa focis?
Flamma nitore ſuo templorum verberat aurum,
  Et tremulum ſummâ ſpargit in æde jubar.
Veſtibus intactis Tarpeias itur in arces;
  Et populus feſto concolor ipſe ſuo eſt.
Jamque novi præeunt faſces, nova purpura fulget;
  Et nova conſpicuum pondera ſentit ebur.
Colla rudes operum præbent ferienda juvenci,
  Quos aluit campis herba Faliſca ſuis.
Juppiter, arce ſuâ totum cùm ſpectet in orbem,
  Nil niſi Romanum, quod tueatur, habet.

Salve, læta dies, meliorque revertere ſemper,
A populo rerum digna potente coli.
Quem tamen eſſe Deum te dicam, Jane biformis?
Nam tibi par nullum Græcia numen habet.
Ede ſimul cauſam, cur de Cœleſtibus unus,
Sitque quod a tergo, ſitque quod ante, vides.
Hæc ego cùm ſumtis agitarem mente tabellis;
Lucidior viſa eſt, quàm fuit ante, domus.
Tum ſacer, ancipiti mirandus imagine, Janus
Bina repens oculis obtulit ora meis.
Obſtupui, ſenſique metu riguiſſe capillos:
Et gelidum ſubito frigore pectus erat.
Ille tenens dextrâ baculum, clavemque ſiniſtrâ,
Edidit hos nobis ore priore ſonos.
Diſce, metu poſito, vates operoſe dierum,
Quod petis: & voces percipe mente meas.
Me Chaos antiqui, nam res ſum priſca, vocabant.
Aſpice, quàm longi temporis acta canam.
Lucidus hic aër, &, quæ tria corpora reſtant,
Ignis, aquæ, tellus, unus acervus erant.
Ut ſemel hæc rerum ſeceſſit lite ſuarum,
Inque novas abiit maſſa ſoluta domos;
Flamma petît altum, propior locus aëra cepit:
Sederunt medio terra fretumque ſolo.
Tunc ego, qui fueram globus, & ſine imagine moles,
In faciem redii dignaque membra Deo.
Nunc quoque, confuſæ quondam nota parva figuræ,
Ante quod eſt in me, poſtque videtur idem.
Accipe, quæſitæ quæ cauſa ſit altera formæ;
Hanc ſimul ut nôris, officiumque meum.
Quicquid ubique vides, cœlum, mare, nubila, terras;
Omnia ſunt noſtrâ clauſa, patentque, manu.
Me penes eſt unum vaſti cuſtodia mundi;
Et jus vertendi cardinis omne meum eſt.
Cùm libuit Pacem placidis emittere tectis,
Libera perpetuas ambulat illa vias.

Sanguine letifero totus miſcebitur orbis ,
  Ni teneant rigidæ condita bella feræ.
Præſideo foribus cœli cum mitibus Horis ;
  It , redit officio Juppiter ipſe meo.
Inde vocor Janus : cui cùm Cereale ſacerdos
  Imponit libum , mixtaque farra ſali ,
Nomina ridebis : modò namque Patulcius idem ,
  Et modò ſacrifico Clusius ore vocor.
Scilicet alterno voluit rudis illa vetuſtas
  Nomine diverſas ſignificare vices.
Vis mea narrata eſt : cauſam nunc diſce figuræ.
  Jam tamen hanc aliquâ tu quoque parte vides.
Omnis habet geminas , hinc atque hinc , janua frontes ;
  E quibus hæc populum ſpectat , at illa Larem.
Utque , ſedens veſter primi quoque limina tecti ,
  Janitor egreſſus introïtusque videt ;
Sic ego proſpicio , cœleſtis janitor aulæ ,
  Eôas partes Heſperiasque simul.
Ora vides Hecates in tres vergentia partes ;
  Servet ut in ternas compita ſecta vias.
Et mihi , ne flexu cervicis tempora perdam ,
  Cernere , non moto corpore , bina licet.
Dixerat : & vultu , si plura requirere vellem ,
  Se mihi difficilem non fore , faſſus erat.
Sumsi animum , grateſque Deo non territus egi :
  Verbaque ſum , ſpectans , pauca locutus , humum.
Dic , age , frigoribus quare novus incipit annus ?
  Qui melius per ver incipiendus erat ?
Omnia tunc florent : tunc eſt nova temporis ætas :
  Et nova de gravido palmite gemma tumet.
Et modò formatis amicitur vitibus arbos ,
  Prodit & in ſummum ſeminis herba ſolum :
Et tepidum volucres concentibus aëra mulcent ,
  Ludit & in pratis , luxuriatque , pecus.
Tum blandi ſoles ; ignotaque prodit hirundo ,
  Et luteum celsâ ſub trabe fingit opus.

Tum patitur cultus ager, & renovatur aratro.
Hæc anni novitas jure vocanda fuit.
Quæsieram multis: non multis ille moratus,
Contulit in verſus ſic ſua verba duos.
Bruma novi prima eſt, veterisque novissima Solis:
Principium capiunt Phœbus & annus idem.
Poſt ea mirabar, cur non ſine litibus eſſet
Prima dies. Cauſam percipe, Janus ait.
Tempora commisi naſcentia rebus agendis;
Totus ab auſpicio ne foret annus iners.
Quisque ſuas artes ob idem delibat agendo;
Nec plus quàm ſolitum teſtificatur opus.
Mox ego; Cur, quamvis aliorum numina placem,
Jane, tibi primo tura merumque fero?
Ut per me possis aditum, qui limina ſervo,
Ad quoſcumque velim prorſus, habere Deos.
At cur læta tuis dicuntur verba kalendis?
Et damus alternas, accipimusque, preces?
Tum Deus incumbens baculo, quem dextra gerebat;
Omina principiis, inquit, ineſſe ſolent.
Ad primam vocem timidas advertitis aures;
Et viſam primùm conſulit augur avem.
Templa patent auresque Deûm: nec linguà caducas
Concipit ulla preces, dictaque pondus habent.
Desierat paucis: nec longa ſilentia feci;
Sed tetigi verbis ultima verba meis.
Quid vult palma ſibi, rugoſaque carica? dixi,
Et data ſub niveo candida mella favo?
Omen, ait, cauſa eſt; ut res ſapor ille ſequatur,
Et peragat cœptum dulcis ut annus iter.
Dulcia cur dentur, video: ſtipis adjice cauſam,
Pars mihi de Feſto ne labet ulla tuo.
Risit; &, O! quàm te fallunt tua ſecula! dixit,
Qui ſtipe mel ſumtâ dulcius eſſe putes?
Vix ego Saturno quemquam regnante videbam,
Cujus non animo dulcia lucra forent.

Tempore crevit amor, qui nunc eſt ſummus, habendi.
Vix ultra, quò jam progrediatur, habet.
Pluris opes nunc ſunt, quàm priſci temporis annis;
Dum populus pauper, dum nova Roma fuit;
Dum caſa Martigenam capiebat parva Quirinum,
Et dabat exiguum fluminis ulva torum.
Juppiter anguſtâ vix totus ſtabat in æde;
Inque Jovis dextrâ fictile fulmen erat.
Frondibus ornabant, quæ nunc Capitolia gemmis;
Paſcebatque ſuas ipſe ſenator oves.
Nec pudor, in ſtipula placidam cepiſſe quietem,
Nec fœnum capiti ſuppoſuiſſe, fuit.
Jura dabat populis posito modò conſul aratro;
Et levis argenti lamina crimen erat.
At poſt quàm Fortuna loci caput extulit hujus,
Et tetigit ſummos vertice Roma Deos;
Creverunt & opes, & opum furioſa cupido;
Et, cùm poſſideant plurima, plura volunt.
Quærere ut abſumant, abſumta requirere, certant:
Atque ipſæ vitiis ſunt alimenta vices.
Sic, quibus intumuit ſuffusâ venter ab unda,
Quo plus ſunt potæ, plus ſitiuntur aquæ.
In pretio pretium nunc eſt: dat cenſus honores,
Cenſus amicitias: pauper ubique jacet.
Tu tamen auſpicium si ſit ſtipis utile quæris,
Curque juvent noſtras æra vetuſta manus.
Æra dabant olim; melius nunc omen in auro eſt;
Victaque concedit priſca moneta novæ.
Nos quoque templa juvant, quamvis antiqua probemus,
Aurea: majeſtas convenit iſta Deo.
Laudamus veteres, ſed noſtris utimur annis.
Mos tamen eſt æquè dignus uterque coli.
Finierat monitus: placidis ita rurſus, ut ante,
Clavigerum verbis alloquor ipſe Deum.
Multa quidem didici: ſed cur navalis in ære
Altera ſignata eſt, altera forma biceps?

Noſcere me duplici poſſes in imagine, dixit;
  Ni vetus ipſa dies extenuaret opus.
Cauſa ratis ſupereſt: Thuſcum rate venit in amnem,
  Ante pererrato, falcifer, orbe, Deus.
Hac ego Saturnum memini tellure receptum;
  Cœlitibus regnis ab Jove pulſus erat.
Inde diu genti manſit Saturnia nomen;
  Dicta quoque eſt Latium terra, latente Deo.
At bona poſteritas puppim ſervavit in ære,
  Hoſpitis adventum teſtificata Dei.
Ipſe ſolum colui, cujus placidiſſima lævum
  Radit arenosi Tibridis unda latus.
Hîc, ubi nunc Roma eſt, incædua silva virebat;
  Tantaque res paucis paſcua bubus erat.
Arx mea collis erat, quem cultrix nomine noſtro
  Nuncupat hæc ætas, Janiculumque vocat.
Tunc ego regnabam, patiens cùm terra Deorum
  Eſſet, & humanis numina mixta locis.
Nondum Juſtitiam facinus mortale fugârat.
  (Ultima de Superis illa reliquit humum.)
Proque metu populum sine vi pudor ipſe regebat.
  Nullus erat, juſtis reddere jura, labor.
Nil mihi cum bello: pacem poſteſque tuebar;
  Et clavem oſtendens, Hæc, ait, arma gero.
Preſſerat ora Deus: tunc sic noſtra ora reſolvo,
  Voce meâ voces eliciente Dei.
Cùm tot sint Jani, cur ſtas ſacratus in uno,
  Hîc ubi juncta foris templa duobus habes?
Ille manu mulcens propexam ad pectora barbam,
  Protinus Œbalii retulit arma Titi.
Utque levis cuſtos, armillis capta Sabinis,
  Ad ſummæ Tatium duxerit arcis iter.
Inde, velut nunc eſt, per quem deſcenditis, inquit,
  Arduus in valles & Fora clivus erat.
Et jam contigerat portam, Saturnia cujus
  Demſerat appositas insidioſa ſeras.

Cum tanto veritus committere numine pugnam,
Ipſe meæ movi callidus artis opus.
Oraque, quâ pollens ope ſum, fontana recluſi;
Sumque repentinas ejaculatus aquas.
Ante tamen gelidis ſubjeci ſulfura venis,
Clauderet ut Tatio fervidus humor iter.
Cujus ut utilitas pulsis percepta Sabinis,
Quæque fuit, tuto reddita forma loco eſt;
Ara mihi posita eſt, parvo conjuncta ſacello:
Hæc adolet flammis cum ſtrue farra ſuis.
At cur pace lates? motisque recluderis armis?
Nec mora; quæsiti reddita cauſa mihi.
Ut populo reditus pateant ad bella profecto,
Tota patet demtâ janua noſtra ſerâ.
Pace fores obdo, ne quâ diſcedere possit,
Cæſareoque diu nomine clauſus ero.
Dixit; &, attollens oculos diverſa tuentes,
Aſpexit toto quicquid in orbe fuit.
Pax erat; & veſtri, Germanice, cauſa triumphi,
Tradiderat famulas jam tibi Rhenus aquas.
Jane, face æternos Pacem, Pacisque miniſtros;
Neve ſuum, præſta, deſerat auctor opus.
Quod tamen ex ipsis licuit mihi diſcere Faſtis,
Sacravere Patres hac duo templa die.
Accepit Phœbo Nymphâque Coronide natum
Inſula, dividuâ quam premit amnis aquâ.
Juppiter in parte eſt: cepit locus unus utrumque;
Junctaque ſunt magno templa nepotis avo.
QUID vetat & ſtellas, ut quæque oriturque caditque,
Dicere? promissi pars ſit & iſta mei.
Felices animos! quibus hæc cognoſcere primis,
Inque domos ſuperas ſcandere cura fuit.
Credibile eſt illos pariter vitiisque locisque
Altius humanis exſeruiſſe caput.
Non Venus & vinum ſublimia pectora fregit;
Officiumve fori, militiæve labor.

Nec levis ambitio, perfuſaque gloria fuco,
Magnarumve fames ſolicitavit opum.
Admovêre oculis diſtantia ſidera noſtris,
Ætheraque ingenio ſuppoſuere ſuo.
Sic petitur cœlum : non ut ferat Oſſan Olympus,
Summaque Peliacus ſidera tangat apex.
Nos quoque ſub ducibus cœlum metabimur illis,
Ponemuſque ſuos ad ſtata ſigna dies.
ERGO ubi nox aderit venturis tertia Nonis,
Sparſaque cœleſti rore madebit humus,
Octipedis fruſtra quæruntur brachia Cancri :
Præceps occiduas ille ſubivit aquas.
INSTITERINT Nonæ : miſſi tibi nubibus atris
Signa dabunt imbres, exoriente Lyrâ.
QUATTUOR adde dies ductis ex ordine Nonis ;
Janus Agonali luce piandus erit.
Nominis eſſe potes ſuccinctus cauſa miniſter,
Hoſtia Cœlitibus, quo feriente, cadit.
Qui calido ſtrictos tincturus ſanguine cultros,
Semper, Agone ? rogas, nec niſi juſſus agis.
Pars, quia non veniant pecudes, ſed agantur, ab actu
Nomen Agonalem credit habere diem.
Pars putat hoc feſtum priſcis Agnalia dictum ;
Una ſit ut proprio litera demta loco.
An, quia præviſos in aqua timet hoſtia cultros,
A pecoris lux eſt iſta notata metu ?
Pars etiam, fieri ſolitis ætate priorum,
Nomina de ludis Graja tuliſſe diem.
Et pecus antiquus dicebat Agonia ſermo ;
Veraque judicio eſt ultima cauſa meo.
Utque ea nunc certa eſt, ita Rex plàcare ſacrorum
Numina lanigeræ conjuge debet ovis.
Victima, quæ dextrâ cecidit victrice, vocatur :
Hoſtibus a motis hoſtia nomen habet.
Ante, Deos homini quod conciliare valeret,
Far erat, & puri lucida mica ſalis.

Nondum

Nondum pertulerat lacrymatas cortice myrrhas
Acta per æquoreas hoſpita navis aquas.
Tura nec Euphrates, nec miſerat India coſtum,
Nec fuerant rubri cognita fila croci.
Ara dabat fumos, herbis contenta Sabinis,
Et non exiguo laurus aduſta ſono.
Si quis erat, factis prati de flore coronis,
Qui poſſet violas addere, dives erat.
Hic, qui nunc aperit percussi viſcera tauri,
In ſacris nullum culter habebat opus.
Prima Ceres avidæ gaviſa eſt ſanguine porcæ,
Ulta ſuas meritâ cæde nocentis opes.
Nam ſata, vere novo teneris lactentia ſulcis,
Eruta ſetigeræ comperit ore ſuis.
Sus dederat pœnas. Exemplo territus hujus
Palmite debueras abſtinuiſſe, caper.
Quem ſpectans aliquis dentes in vite prementem,
Talia non tacito dicta dolore dedit:
Rode, caper, vitem: tamen hinc, cùm ſtabis ad aram,
In tua quod ſpargi cornua possit, erit.
Verba fides ſequitur: noxæ tibi deditus hoſtis
Spargitur affuſo cornua, Bacche, mero.
Culpa ſui nocuit: nocuit quoque culpa capellæ.
Quid bos, quid placidæ commeruiſtis oves?
Flebat Ariſtæus, quod apes cum ſtirpe necatas
Viderat inceptos deſtituiſſe favos.
Cærula quem genitrix ægre ſolata dolentem,
Addidit hæc dictis ultima verba ſuis:
Siſte, puer, lacrymas. Proteus tua damna levabit;
Quóque modo repares, quæ periere, dabit.
Decipiat ne te verſis tamen ille figuris,
Impediant geminas vincula firma manus.
Pervenit ad vatem juvenis: reſolutaque ſomno
Alligat æquorei brachia capta Senis.
Ille ſuâ faciem transformis adulterat arte;
Mox domitus vinclis in ſua membra redit.

Oraque cæruleâ tollens rorantia barbâ ;
Quâ , dixit , repares arte , requiris , apes ?
Obrue mactati corpus tellure juvenci :
Quod petis a nobis , obrutus ille dabit.
Juſſa facit paſtor : fervent examina putri
De bove : mille animas una necata dedit.
Poſcit ovem fatum : verbenas improba carpsit ,
Quas pia Dîs ruris ferre ſolebat anus.
Quid tuti ſupereſt , animam cùm ponat in aris
Lanigerumque pecus , ruricolæque boves ?
Placat equo Perſis radiis Hyperiona cinctum ,
Ne detur celeri victima tarda Deo.
Quod ſemel eſt triplici pro virgine cæſa Dianæ ,
Nunc quoque pro nulla virgine cerva cadit.
Exta canum vidi Triviæ libare Sabæos ;
Et quicumque tuas accolit , Hæme , nives.
Cæditur & rigido Cuſtodi ruris aſellus :
Cauſa pudenda quidem eſt , huic tamen apta Deo.
Feſta corymbiferi celebrabas , Græcia , Bacchi ,
Tertia quæ ſolito tempore bruma refert.
Dî quoque cultores gelidi venere Lycei ,
Et quicumque jocis non alienus erat :
Panes , & in Venerem Satyrorum prona juventus ;
Quæque colunt amnes , ſolaque rura , Deæ.
Venerat & ſenior pando Silenus aſello ,
Quique rubro pavidas inguine terret aves.
Dulcia qui dignum nemus in convivia nacti ,
Gramine veſtitis accubuere toris.
Vina dabat Liber : tulerat sibi quisque coronam.
Miſcendas parcè rivus agebat aquas.
Naïdes , effuſis aliæ sine pectinis uſu ,
Pars aderant positis arte manuque , comis.
Illa ſuper ſuras tunicam collecta miniſtrat ;
Altera diſſuto pectus aperta sinu.
Exſerit hæc humerum , veſtem trahit illa per herbas.
Impediunt teneros vincula nulla pedes.

Hinc aliæ Satyris incendia mitia præbent ;
Pars tibi , qui pinu tempora nexa geris.
Te quoque , inexſtinctæ Silene libidinis , urunt.
Nequitia eſt , quæ te non ſinit eſſe ſenem.
At ruber , hortorum decus & tutela , Priapus
Omnibus ex illis Lotide captus erat.
Hanc cupit , hanc optat : ſolâ ſuſpirat in illa ;
Signaque dat nutu , ſolicitatque notis.
Faſtus ineſt pulchris , ſequiturque ſuperbia formam.
Irriſum vultu deſpicit illa ſuo.
Nox erat : & , vino ſomnum faciente , jacebant
Corpora , diverſis victa ſopore locis.
Lotis in herboſâ , ſub acernis ultima ramis ,
Sicut erat luſu feſſa , quievit humo.
Surgit amans : animamque tenens , veſtigia furtim
Suſpenſo digitis fert taciturna gradu.
Ut tetigit niveæ ſecreta cubilia Nymphæ ;
Ipſa ſui flatûs ne ſonet aura , cavet.
Et jam finitimâ corpus librabat in herba ,
Illa tamen multi plena ſoporis erat.
Gaudet : & , a pedibus tracto velamine , vota
Ad ſua felici cœperat ire viâ.
Ecce rudens rauco , Sileni vector , aſellus
Intempeſtivos edidit ore ſonos.
Territa conſurgens Nymphe , manibusque Priapum
Rejicit , & fugiens concitat omne nemus.
At Deus , obſcenâ nimium quoque parte paratus ,
Omnibus ad Lunæ lumina riſus erat.
Morte dedit pœnas auctor clamoris : & hinc eſt
Helleſpontiaco victima grata Deo.
Intactæ fueratis aves , ſolatia ruris ,
Aſſuetum ſilvis , innocuumque genus ;
Quæ facitis nidos , quæ plumis ova fovetis ,
Et facili dulces editis ore modos.
Sed nihil iſta juvant , quia linguæ crimen habetis ,
Dîque putant mentes vos aperire ſuas.

Nec tamen id falſum : nam , Dîs , ut proxima quæque ,
Nunc pennâ veras , nunc datis ore , notas.
Tuta diu volucrum proles , tum denique cæſa eſt :
Juveruntque Deos indicis exta fui.
Ergo ſæpe , ſuo conjux abducta marito ,
Uritur in calidis alba columba focis.
Nec defenſa juvant Capitolia , quo minus anſer
Det jecur in lances , Inachi lauta , tuas.
Nocte Deæ Nocti criſtatus cæditur ales ,
Quod tepidum vigili provocat ore diem.
Interea Delphin clarum ſuper æquora ſidus
Tollitur ; & patriis exſerit ora vadis.
POSTERA lux hiemem medio diſcrimine ſignat ;
Æquaque præteritæ , quæ ſuperabit , erit.
PROXIMA proſpiciet Tithono nupta relicto
Arcadiæ ſacrum pontificale Deæ.
Te quoque lux eadem , Turni ſoror , æde recepit ;
Hic ubi Virgineâ Campus obitur aquâ.
Unde petam cauſas horum , moremque ſacrorum ?
Dirigat in medio quis mea vela freto ?
Ipſa mone , quæ nomen habes a carmine ductum ,
Propoſitoque fave , ne tuus erret honos.
Orta prior Lunâ , de ſe ſi creditur ipſi ,
A magno tellus Arcade nomen habet.
Hìc fuit Evander : qui , quamquam clarus utroque ,
Nobilior ſacræ ſanguine matris erat.
Quæ , ſimul æthereos animo conceperat ignes ,
Ore dabat vero carmina plena Dei.
Dixerat hæc nato motus inſtare , ſibique ,
Multaque præterea : tempore nacta fidem.
Nam juvenis , verâ nimium cum matre fugatus ,
Deſerit Arcadiam Parrhaſiumque larem.
Cui genitrix flenti , Fortuna viriliter , inquit ,
(Siſte , puer , lacrymas) iſta ferenda tibi eſt.
Sic erat in fatis : nec te tua culpa fugavit ,
Sed Deus : offenſo , pulſus es urbe , Deo.

Non meriti pœnam pateris, ſed Numinis iram:
Eſt aliquid magnis crimen abeſſe malis.
Conſcia mens ut cuique ſua eſt, ita concipit intra
Pectora pro facto ſpemque metumque ſuo.
Nec tamen, ut primus, mære, mala talia paſſus;
Obruit ingentes iſta procella viros.
Paſſus idem, Tyriis qui quondam pulſus ab oris,
Cadmus, in Aonia conſtitit exſul humo.
Paſſus idem Tydeus, & idem Pagaſeus Iaſon;
Et quos præterea longa referre mora eſt.
Omne ſolum forti patria eſt, ut piſcibus æquor;
Ut volucri, vacuo quicquid in orbe patet.
Nec fera tempeſtas toto tamen horret in anno;
Et tibi, crede mihi, tempora veris erunt.
Vocibus, Evander, firmatâ mente parentis,
Nave ſecat fluctus, Heſperiamque tenet.
Jamque ratem, doctæ monitu Carmentis, in amnem
Egerat, & Thuſcis obvius ibat aquis.
Fluminis illa latus, cui ſunt vada juncta Terenti,
Adſpicit, & ſparſas per loca ſola caſas.
Utque erat, immiſſis puppim ſtetit ante capillis;
Continuitque manum torva regentis iter.
Et procul in dextram tendens ſua brachia ripam,
Pinea non ſano ter pede texta ferit.
Neve daret ſaltum properans insiſtere terræ,
Vix eſt Evandri vixque retenta manu.
Dîque petitorum, dixit, ſalvete locorum;
Tuque novos cœlo terra datura deos;
Fluminaque, & Fontes, quibus utitur hoſpita tellus,
Et nemorum Divæ, Naïadumque chori;
Eſte bonis avibus viſi natoque mihique;
Ripaque felici tacta ſit iſta pede.
Fallor? an hi fient ingentia mœnia colles?
Juraque ab hac terrâ cetera terra petet?
Montibus his olim totus promittitur orbis.
Quis tantum fati credat habere locum?

Et jam Dardaniæ tangent hæc litora pinus.
Hìc quoque cauſa novi femina Martis erit.
Care nepos, Palla, funeſta quid induis arma?
Indue: non humili vindice, cæſus eris.
Victa tamen vinces, everſaque Troja, reſurges.
Obruet hoſtiles iſta ruina domos.
Urite victrices Neptunia Pergama flammæ:
Num minus hic toto eſt altior orbe cinis?
Jam pius Æneas ſacra, &, ſacra altera, patrem,
Afferet: Iliacos excipe, Veſta, Deos.
Tempus erit, cùm vos orbemque tuebitur idem;
Et fient ipſo ſacra colente Deo:
Et penes Auguſtos patriæ tutela manebit.
Hanc fas imperii frena tenere domum.
Inde nepos natusque Dei, licet ipſe recuſet,
Pondera cœleſti mente paterna feret.
Utque ego perpetuis olim ſacrabor in aris,
Sic Auguſta novum Julia numen erit.
Talibus auſpiciis noſtros deſcendit ad agros,
Subſtitit in medios præſcia lingua ſonos.
Puppibus egreſſus, Latiâ ſtetit exſul in herba.
Felix, exsilium cui locus ille fuit!
Nec mora longa fuit, ſtabant nova tecta: nec alter
Montibus Auſoniis Arcade major erat.
Ecce boves illuc Eritheïdas applicat heros,
Emenſus longi claviger orbis iter.
Dumque huic hoſpitium domus eſt Tegeæa, vagantur
Incuſtoditæ læta per arva boves.
Mane erat: excuſſus ſomno Tirynthius hoſpes
De numero tauros ſentit abeſſe duos.
Nulla videt, taciti quærens veſtigia furti:
Traxerat averſos Cacus in antra feros;
Cacus Aventinæ timor atque infamia silvæ,
Non leve finitimis hoſpitibusque malum.
Dira viro facies, vires pro corpore: corpus
Grande: pater monſtri Mulciber hujus erat.

Proque domo, longis ſpelunca recessibus ingens,
  Abdita, vix ipsis invenienda feris.
Ora ſuper poſtes affixaque brachia pendent,
  Squalidaque humanis ossibus albet humus.
Servatâ malè parte boum, Jove natus abibas :
  Mugitum rauco furta dedere ſono.
Accipio revocamen, ait ; vocemque ſecutus,
  Impia per silvas ultor ad antra venit.
Ille aditum fracti præſtruxerat objice montis ;
  Vix juga moviſſent quinque bis illud onus.
Nititur hic humeris, cœlum quoque ſederat illis :
  Et vaſtum motu collabefactat onus.
Quod simul evulſum eſt, fragor æthera terruit ipſum ;
  Ictaque ſubſedit pondere molis humus.
Prima movet Cacus collatâ prœlia dextrâ ;
  Remque ferox ſaxis ſtipitibusque gerit.
Quîs ubi nil agitur ; patrias malè fortis ad artes
  Confugit, & flammas ore ſonante vomit.
Quas quoties proflat, ſpirare Tiphoëa credas,
  Et rapidum Ætnæo fulgur ab igne jaci.
Occupat Alcides, adductaque clava trinodis
  Ter quater adversi ſedit in ore viri.
Ille cadit, mixtosque vomit cum ſanguine fumos ;
  Et lato moriens pectore plangit humum.
Immolat ex illis taurum tibi Juppiter unum
  Victor, & Evandrum ruricolasque vocat.
Conſtituitque sibi, quæ Maxima dicitur, aram,
  Hîc ubi pars Urbis de bove nomen habet.
Nec tacet Evandri mater, prope tempus adeſſe,
  Hercule quo tellus sit ſatis uſa ſuo.
At felix vates, ut Dîs gratissima vixit,
  Possidet hunc Jani sic Dea menſe diem.
IDIBUS, in magni caſtus Jovis æde ſacerdos,
  Semimaris flammis viſcera libat ovis :
Redditaque eſt omnis populo provincia noſtro ;
  Et tuus Auguſto nomine dictus avus.

Perlege diſpoſitas generoſa per atria ceras ;
Contigerunt nulli nomina tanta viro.
Africa victorem de ſe vocat : alter Iſauras ,
Aut Cretum domitas teſtificatur opes.
Hunc Numidæ faciunt , illum Meſſana ſuperbum ;
Ille Numantinâ traxit ab urbe notam.
Et mortem & nomen Druſo Germania fecit.
Me miſerum ! virtus quàm brevis illa fuit !
Si petat a victis , tot ſumat nomina Cæſar ,
Quot numero gentes maximus orbis habet.
Ex uno quidam celebres , aut torquis ademtæ ,
Aut Corvi titulos auxiliaris habent.
Magne , tuum nomen rerum menſura tuarum eſt ;
Sed qui te vicit , nomine major erat.
Nec gradus eſt ultra Fabios cognominis ullus.
Illa domus meritis Maxima dicta ſuis.
Sed tamen humanis celebrantur honoribus omnes ;
Hic ſocium ſummo cum Jove nomen habet.
Sancta vocant Auguſta patres : Auguſta vocantur
Templa , ſacerdotum ritè dicata manu.
Hujus & augurium dependet origine verbi ,
Et quodcumque ſuâ Juppiter auget ope.
Augeat imperium noſtri Ducis , augeat annos ;
Protegat & veſtras querna corona fores.
Auſpicibusque Deis , tanti cognominis heres
Omine ſuſcipiat , quo pater , orbis onus.
RESPICIET Titan actas ubi tertius Idus ;
Fient Parrhaſiæ ſacra relata Deæ.
Nam priùs Auſonias matres carpenta vehebant ;
Hæc quoque ab Evandri dicta parente reor.
Mox honor eripitur , matronaque deſtinat omnis
Ingratos nullâ prole novare viros.
Neve daret partus , ictu temeraria cæco
Viſceribus creſcens excutiebat onus.
Corripuiſſe Patres auſas immitia nuptas ,
Jus tamen exemtum reſtituiſſe , ferunt.

Binaque nunc pariter Tegeææ ſacra parenti
Pro pueris fieri virginibusque jubent.
Scortea non illi fas eſt inferre ſacello,
Ne violent puros exanimata focos.
Si quis amas ritus veteres, aſſiſte precanti;
Nomina percipies non tibi nota priùs.
Porrima placantur Poſtvertaque, ſive ſorores,
Sive fugæ comites, Mænali Nympha, tuæ.
Altera, quod porro fuerat, ceciniſſe putatur:
Altera verſurum poſtmodo quicquid erat.
CANDIDA te niveo poſuit lux proxima templo,
Quâ fert ſublimes alta Moneta gradus:
Nunc bene proſpicies Latiam, Concordia, turbam;
Nunc te ſacratæ reſtituêre manus.
Furius (antiquum) populi ſuperator Hetruſci
Voverat, & voti ſolverat ante fidem.
Cauſa, quod a Patribus ſumtis ſeceſſerat armis
Vulgus; & ipſa ſuas Roma timebat opes.
Cauſa recens melior: paſſos Germania crines
Porrigit auſpiciis, dux venerande, tuis.
Inde triumphatæ libaſti munera gentis;
Templaque feciſti, quam colis ipſe, Deæ.
Hæc tua conſtituit Genitrix & rebus & arâ,
Sola toro magni digna reperta Jovis.
HÆC ubi tranſierint; Capricorno, Phœbe, relicto,
Per juvenis curres ſigna gerentis aquam.
SEPTIMUS hinc Oriens cùm ſe demiſerit undis,
Fulgebit toto jam Lyra nulla polo.
SIDERE ab hoc, ignis, venienti nocte, Leonis
Qui micat in medio pectore, merſus erit.
TER quater evolvi ſignantes tempora Faſtos,
Nec ſementiva eſt ulla reperta dies:
Cùm mihi, ſenſit enim, Lux hæc indicitur, inquit
Muſa: quid a Faſtis non ſtata ſacra petis?
Utque dies incerta ſacro, ſic tempora certa;
Seminibus jactis eſt ubi fetus ager.

State coronati plenum ad præſepe juvenci ;
Cùm tepido veſtrum vere redibit opus.
Ruſticus emeritum palo ſuſpendat aratrum ;
Omne reformidat frigida vulnus humus.
Villice , da requiem terræ , ſemente peractâ :
Da requiem , terram qui coluere , viris.
Pagus agat feſtum : pagum luſtrate , coloni ;
Et date paganis annua liba focis.
Placentur matres frugum , Tellusque Ceresque ,
Farre ſuo , gravidæ viſceribusque ſuis.
Officium commune Ceres & Terra tuentur.
Hæc præbet cauſam frugibus , illa locum.
Conſortes operum , per quas correcta vetuſtas ,
Quernaque glans victa eſt utiliore cibo ;
Frugibus immensis avidos ſatiate colonos ,
Ut capiant cultûs præmia digna ſui.
Vos date perpetuos teneris ſementibus auctus :
Nec nova per gelidas herba ſit uſta nives.
Cùm ſerimus , cœlum ventis aperite ſerenis :
Cùm latet , ætherea ſpargite ſemen aquâ.
Neve graves cultis Cerealia dona , cavete ,
Agmine læſuro depopulentur aves.
Vos quoque ſubjectis , formicæ , parcite granis ;
Poſt meſſem prædæ copia major erit.
Interea creſcat ſcabræ rubiginis expers ,
Nec vitio cœli palleat ægra ſeges.
Et neque deficiat macie , neque pinguior æquo
Divitiis pereat luxurioſa ſuis.
Et careant loliis , oculos vitiantibus , agri ;
Nec ſterilis culto ſurgat avena ſolo.
Triticeos fetus , paſſuraque farra bis ignem ,
Hordeaque ingenti fenore reddat ager.
Hoc ego pro vobis , hoc vos optate coloni ;
Efficiantque ratas utraque Diva preces.
Bella diu tenuere viros ; erat aptior enſis
Vomere : cedebat taurus arator equo.

Sarcula ceſſabant : verſique in pila ligones ,
  Factaque de raſtri pondere caſſis erat.
Gratia Dîs , domuique tuæ : religata catenis
  Jam pridem noſtro ſub pede Bella jacent.
Sub juga bos veniat , ſub terras ſemen aratas.
  Pax Cererem nutrit : pacis alumna Ceres.
AT quæ venturas præcedet ſexta kalendas ,
  Hac ſunt Ledæis templa dicata Deis.
Fratribus illa Deis fratres de gente Deorum
  Circa Juturnæ compoſuere lacus.
IPSUM nos carmen deducit Pacis ad aram.
  Hæc erit a menſis fine ſecunda dies.
Frondibus Actiacis comtos redimita capillos ,
  Pax ades ; & toto mitis in orbe mane.
Dum deſunt hoſtes , desit quoque cauſa triumphi.
  Tu ducibus bello gloria major eris.
Sola gerat miles , quibus arma coërceat , arma ;
  Canteturque ferâ , nil niſi pompa , tubâ.
Horreat Æneadas & primus & ultimus orbis ;
  Si qua parum Romam terra timebit , amet.
Tura , ſacerdotes , pacalibus addite flammis ;
  Albaque percuſsà victima fronte cadat.
Utque domus , quæ præſtat eam , cum Pace perennet ,
  Ad pia propenſos vota rogate Deos
Sed jam prima mei pars eſt exacta laboris ;
  Cumque ſuo finem menſe libellus habet.

OVIDII NASONIS

FASTORUM

LIBER II.

JANUS habet finem: cum carmine creſcit & annus.
Alter ut hinc menſis, ſic liber alter eat.
Nunc primùm velis, Elegi, majoribus itis:
Exiguum, memini, nuper eratis opus.
Certè ego vos habui faciles in amore miniſtros;
Cùm luſit numeris prima juventa ſuis.
Idem ſacra cano, ſignataque tempora Faſtis.
Ecquis ad hæc illinc crederet eſſe viam?
Hæc mea militia eſt: ferimus, quæ poſſumus, arma;
Dextraque non omni munere noſtra vacat.
Si mihi non valido torquentur pila lacerto,
Nec bellatoris terga premuntur equi,
Nec galeâ tegimur, nec acuto cingimur enſe;
His habilis telis quilibet eſſe poteſt:
At tua proſequimur ſtudioſo pectore, Cæſar,
Nomina: per titulos ingredimurque tuos.
Ergo ades, & placido paulum mea munera vultu
Reſpice; pacando ſi quid ab hoſte vacas.
FEBRUA Romani dixere piamina patres:
Nunc quoque dant verbo plurima ſigna fidem.
Pontifices ab rege petunt & flamine lanas,
Quis veteri linguâ Februa nomen erat.

Quæque capit lictor domibus purgamina certis,
  Torrida cum micâ farra, vocantur idem.
Nomen idem ramo; qui cæſus ab arbore purâ,
  Caſta ſacerdotum tempora fronde tegit.
Ipſe ego flaminicam poſcentem februa vidi:
  Februa poſcenti pinea virga data eſt.
Denique quodcumque eſt, quo pectora noſtra piamur,
  Hoc apud intonſos nomen habebat avos.
Mensis ab his dictus, ſectâ quia pelle Luperci
  Omne ſolum luſtrant, idque piamen habent.
Aut quia placatis ſunt tempora pura ſepulcris,
  Tunc cùm ferales præteriere dies.
Omne nefas, omnemque mali purgamina cauſam
  Credebant noſtri tollere poſſe ſenes.
Græcia principium moris fuit: illa nocentes
  Impia luſtratos ponere facta putat.
Actoriden Peleus, ipſum quoque Pelea Phoci
  Cæde per Hæmonias ſolvit Acaſtus aquas.
Vectam frenatis per inane draconibus Ægeus
  Credulus immeritâ Phaſida fovit ope.
Amphiaraïdes Naupactoo Acheloo,
  Solve nefas, dixit: ſolvit & ille nefas.
Ah nimiùm faciles, qui triſtia crimina cædis
  Flumineâ tolli poſſe putetis aquâ!
Sed tamen, antiqui ne neſcius ordinis erres,
  Primus, ut eſt, Jani mensis, & ante fuit.
Qui ſequitur Janum, veteris fuit ultimus anni.
  Tu quoque ſacrorum, Termine, finis eras.
Primus enim Jani mensis, quia janua prima eſt.
  Qui ſacer eſt imis Manibus, imus erat.
Poſtmodo creduntur ſpatio diſtantia longo
  Tempora bis quini continuaſſe Viri.
PRINCIPIO mensis, Phrygiæ contermina Matri,
  Soſpita delubris dicitur aucta novis.
Nunc ubi ſint illis, quæris, ſacrata kalendis,
  Templa Deæ? longo procubuere die.

Cetera ne ſimili caderent labefacta ruinâ,
Cavit ſacrati provida cura Ducis :
Sub quo, delubris ſentitur nulla ſenectus :
Nec ſatis eſt homines, obligat ille Deos.
Templorum poſitor, templorum ſancte repoſtor,
Sit Superis, opto, mutua cura tui.
Dent tibi Cœleſtes, quot tu Cœleſtibus annos :
Proque tuâ maneant in ſtatione domo.
Tum quoque vicini lucus celebratur Aſyli,
Quà petit æquoreas advena Tibris aquas.
Ad penetrale Numæ, Capitolinumque Tonantem,
Inque Jovis ſummâ cæditur arce bidens.
Sæpe graves pluviis adopertus nubibus Auſter
Concitat, aut poſitâ ſub nive terra latet.
PROXIMUS Heſperias Titan abiturus in undas,
Gemmea purpureis cùm juga demit equis ;
Illâ nocte aliquis, tollens ad ſidera vultum,
Dicet, Ubi eſt hodie, quæ Lyra fulſit heri ?
Dumque Lyram quæret, medii quoque terga Leonis
In liquidas ſubitò merſa notabit aquas.
QUEM modò cælatum ſtellis Delphina videbas,
Is fugiet viſus, nocte ſequente, tuos :
Seu fuit occultis felix in amoribus index,
Lesbida cum domino ſeu tulit ille lyram.
Quod mare non novit, quæ neſcit Ariona tellus ?
Carmine currentes ille tenebat aquas.
Sæpe, ſequens agnam, lupus eſt hac voce retentus :
Sæpe avidam fugiens reſtitit agna lupum.
Sæpe canes leporesque umbra cubuere ſub unâ,
Et ſtetit in ſaxo proxima cerva leæ.
Et ſine lite loquax cum Palladis alite cornix
Sedit ; & accipitri juncta columba fuit.
Cynthia ſæpe tuis fertur, vocalis Arion,
Tamquam fraternis obſtupuiſſe modis.
Nomen Arionium Siculas impleverat urbes,
Captaque erat lyricis Auſonis ora ſonis.

Inde domum repetens puppim conſcendit Arion ;
Atque ita quæſitas arte ferebat opes.
Forſitan , infelix , ventos undamque timebas :
At tibi nave tuâ tutius æquor erat.
Namque gubernator deſtricto conſtitit enſe ,
Ceteraque armatâ conſcia turba manu.
Quid tibi cum gladio ? dubiam rege , navita , pinum.
Non ſunt hæc digitis arma tenenda tuis.
Ille metu vacuus , Mortem non deprecor , inquit ;
Sed liceat , ſumtâ , pauca referre , lyrâ.
Dant veniam , ridentque moram. Capit ille coronam ,
Quæ poſſit crines , Phœbe , decere tuos.
Induerat Tyrio bis tinctam murice pallam :
Reddidit icta ſuos pollice chorda ſonos.
Flebilibus veluti numeris , canentia durâ
Trajectus pennâ tempora , cantat olor.
Protinus in medias ornatus deſilit undas.
Spargitur impulsâ cærula puppis aquâ.
Inde , fide majus , tergo Delphina recurvo
Se memorant oneri ſuppoſuiſſe novo.
Ille ſedens citharamque tenet , pretiumque vehendi
Cantat , & æquoreas carmine mulcet aquas.
Dî pia facta vident : aſtris Delphina recepit
Juppiter , & ſtellas jussit habere novem.
NUNC mihi mille ſonos , quoque eſt memoratus Achilles ,
Vellem , Mæonide , pectus ineſſe tuum.
Dum canimus ſacras alterno pectine Nonas ,
(Maximus hinc Faſtis accumulatur honos.)
Deficit ingenium , majoraque viribus urgent.
Hæc mihi præcipuo eſt ore canenda dies.
Quid volui demens Elegis imponere tantum
Ponderis ? heroi res erat iſta pedis.
Sancte Pater Patriæ , tibi Plebs , tibi Curia nomen
Hoc dedit ; hoc dedimus nos tibi nomen Eques.
Res tamen ante dedit. Serò quoque vera tuliſti
Nomina : jam pridem tu Pater orbis eras.

Hoc tu per terras, quod in æthere Juppiter alto,
  Nomen habes : hominum tu pater, ille Deûm.
Romule, concedas : facit hic tua magna tuendo
  Mœnia : tu dederas tranſilienda Remo.
Te Tatius, parvique Cures, Cæninaque ſenſit :
  Hoc Duce, Romanum eſt ſolis utrumque latus.
Tu breve neſcio quid victæ telluris habebas :
  Quodcumque eſt alto ſub Jove, Cæſar habet.
Tu rapis ; hic caſtas, duce ſe, jubet eſſe maritas.
  Tu recipis luco, ſubmovet ille nefas.
Vis tibi grata fuit : florent ſub Cæſare leges.
  Tu Domini nomen, Principis ille tenet
Te Remus incuſat, veniam dedit hoſtibus ille.
  Cœleſtem fecit te Pater, ille Patrem.
JAM puer Idæus mediâ tenus eminet alvo,
  Et liquidas, mixto nectare, fundit aquas.
En etiam, si quis Borean horrere ſolebat,
  Gaudeat : a Zephyris mollior aura venit.
QUINTUS ab æquoreis nitidum jubar extulit undis
  Lucifer, & primi tempora veris eunt.
Ne fallare tamen, reſtant tibi frigora : reſtant,
  Magnaque diſcedens ſigna relinquit hiems.
TERTIA nox veniat : Cuſtodem protinus Urſæ
  Aſpicies geminos exſeruiſſe pedes.
Inter Hamadryadas jaculatricemque Dianam
  Calliſto ſacri pars fuit una chori.
Illa Deæ tangens arcus, Quos tangimus, arcus,
  Eſte meæ teſtes virginitatis, ait.
Cynthia laudavit, Promiſſaque fœdera ſerva,
  Et comitum princeps tu mihi, dixit, eris.
Fœdera ſervaſſet, si non formoſa fuiſſet.
  Cavit mortales, de Jove crimen habet.
Mille feras Phœbe silvis venata redibat ;
  Aut plus, aut medium ſole tenente diem.
Ut tetigit lucum, denſâ niger ilice lucus,
  In medio gelidæ fons erat altus aquæ.

Hac, ait, in ſilva, virgo Tegeæa, lavemur.
  Erubuit falſo virginis illa ſono.
Dixerat & Nymphis: Nymphæ velamina ponunt.
  Hanc pudet, & tardæ dat mala ſigna moræ.
Exuerat tunicas: uteri manifeſta tumore,
  Proditur indicio ponderis ipſa ſui.
Cui Dea, Virgineos, perjura Lycaoni, cœtus
  Deſere, nec caſtas pollue, dixit, aquas.
Luna novum decies implêrat cornibus orbem;
  Quæ fuerat virgo credita, mater erat.
Læſa furit Juno, formam mutatque puellæ.
  Quid facis? invito pectore paſſa Jovem eſt.
Utque feræ vidit turpes in pellice vultus;
  Hujus in amplexus Juppiter, inquit, eat.
Urſa per incultos errabat ſqualida montes,
  Quæ fuerat ſummo nuper amanda Jovi.
Jam tria luſtra puer furto conceptus agebat,
  Cùm mater nato eſt obvia facta ſuo.
Illa quidem, tamquam cognoſceret, adſtitit amens,
  Et gemuit: gemitus verba parentis erant.
Hanc puer ignarus jaculo fixiſſet acuto,
  Ni foret in ſuperas raptus uterque domos.
Signa propinqua micant: prior eſt, quam dicimus Arcton:
  Arctophylax formam terga ſequentis habet.
Sævit adhuc, canamque rogat Saturnia Tethyn,
  Mænaliam tactis ne lavet Arcton aquis.
IDIBUS agreſtis fumant altaria Fauni,
  Hic ubi diſcretas inſula rumpit aquas.
Hæc fuit illa dies, in qua Veientibus arvis
  Ter centum Fabii ter cecidêre duo.
Una domus vires & onus ſuſceperat Urbis;
  Sumunt gentiles arma profeſſa manus.
Egreditur caſtris miles generoſus ab îsdem,
  E quîs dux fieri quilibet aptus erat.
Carmentis portæ dextro via proxima Jano eſt:
  Ire per hanc noli, quiſquis es, omen habet.

Illâ fama refert Fabios exiſſe trecentos.
Porta vacat culpâ, ſed tamen omen habet.
Ut celeri paſſu Cremeram tetigere rapacem;
(Turbidus hibernis ille fluebat aquis;)
Caſtra loco ponunt: deſtrictis ensibus, ipsi
Tyrrhenum valido Marte per agmen eunt:
Non aliter, quàm cùm Libycâ de rupe leones
Invadunt ſparſos lata per arva greges.
Diffugiunt hoſtes, inhoneſtaque vulnera tergo
Accipiunt: Thuſco ſanguine terra rubet.
Sic iterum, ſic ſæpe cadunt. Ubi vincere apertè
Non datur, inſidias armaque cæca parant.
Campus erat: campi claudebant ultima colles,
Silvaque montanas occulere apta feras.
In medio paucos, armentaque rara, relinquunt;
Cetera virgultis abdita turba latet.
Ecce, velut torrens undis pluvialibus auctus,
Aut nive, quæ Zephyro victa tepente fluit,
Per ſata perque vias fertur; nec, ut ante ſolebat,
Riparum clauſas margine finit aquas;
Sic Fabii latis vallem diſcurſibus implent;
Quoſque vident, ſpernunt: nec metus alter ineſt.
Quò ruitis, generoſa domus? malè creditur hoſti.
Simplex nobilitas, perfida tela cave.
Fraude perit virtus: in apertos undique campos
Proſiliunt hoſtes, & latus omne tenent.
Quid faciant pauci contra tot millia fortes?
Quidve, quod in miſero tempore reſtet, habent?
Sicut aper silvis longè Laurentibus actus
Fulmineo celeres diſſipat ore canes,
Mox tamen ipſe perit: ſic non moriuntur inulti,
Vulneraque alternâ dantque feruntque manu.
Una dies Fabios ad bellum miſerat omnes;
Ad bellum miſſos perdidit una dies.
Ut tamen Herculeæ ſupereſſent ſemina gentis,
Credibile eſt ipſos conſuluiſſe Deos.

Nam puer impubes, & adhuc non utilis armis,
Unus de Fabiâ gente relictus erat.
Scilicet ut poſſes olim tu, Maxime, naſci;
Cui res cunctando reſtituenda foret.
CONTINUATA loco tria ſidera: Corvus & Anguis,
Et medius Crater inter utrumque jacet.
Idibus illa latent, oriuntur nocte ſequenti.
Quæ ſibi cur tria ſint conſociata, canam.
Forte Jovi feſtum Phœbus ſollemne parabat;
Non faciet longas fabula noſtra moras.
I mea, dixit, avis, ne quid pia ſacra moretur;
Et tenuem vivis fontibus affer aquam.
Corvus inauratum pedibus cratera recurvis
Tollit, & aërium pervolat altus iter.
Stabat adhuc duris ficus denſiſſima pomis:
Tentat eam roſtro: non erat apta legi.
Immemor imperii ſediſſe ſub arbore fertur,
Dum fierent tardâ dulcia poma morâ.
Jamque ſatur nigris longum rapit unguibus hydrum,
Ad dominumque redit; fictaque verba refert;
Hic mihi cauſa moræ vivarum obſeſſor aquarum;
Hic tenuit fontes officiumque meum.
Addis, ait, culpæ mendacia, Phœbus? & audes
Fatidicum verbis fallere velle Deum?
At tibi, dum lactens hærebit in arbore ficus,
De nullo gelidæ fonte bibantur aquæ.
Dixit: &, antiqui monumenta perennia facti,
Anguis, Avis, Crater, ſidera juncta micant.
TERTIA poſt Idus nudos Aurora Lupercos
Aſpicit: & Fauni ſacra bicornis eunt.
Dicite, Pierides, ſacrorum quæ ſit origo;
Attigerint Latias unde petita domos.
Pana, Deum pecoris, veteres coluiſſe feruntur
Arcades: Arcadiis plurimus ille jugis.
Teſtis erit Pholoë, teſtes Stymphalides undæ;
Quique citis Ladon in mare currit aquis;

Cinctaque pinetis nemoris juga Nonacrini,
Altaque Cyllene, Parrhasiæque nives.
Pan erat armenti cuſtos, Pan numen equarum:
Munus ob incolumes ille ferebat oves.
Tranſtulit Evander silveſtria numina ſecum,
Hìc ubi nunc Urbs eſt, tum locus Urbis erat.
Inde Deum colimus, devectaque ſacra Pelasgis.
Flamen ad hæc, priſco more, Dialis erat.
Cur igitur currant, & cur (sic currere mos eſt)
Nuda ferant poſitâ corpora veſte, rogas?
Ipſe Deus velox diſcurrere gaudet in altis
Montibus. & ſubitas concitat ille feras.
Ipſe Deus nudus nudos jubet ire miniſtros;
Nec ſatis ad curſum commoda veſtis erat.
Ante Jovem genitum, terras habuiſſe feruntur
Arcades: & Lunâ gens prior illa fuit.
Vita feræ similis, nullos agitata per uſus:
Artis adhuc expers, & rude vulgus erant.
Pro domibus frondes norant, pro frugibus herbas;
Nectar erat palmis hauſta duabus aqua.
Nullus anhelabat ſub adunco vomere taurus;
Nulla ſub imperio terra colentis erat.
Nullus adhuc erat uſus equi: ſe quisque ferebat:
Ibat ovis lanâ corpus amicta ſuâ.
Sub Jove durabant, & corpora nuda gerebant,
Docta graves imbres & tolerare Notos.
Nunc quoque detecti, referunt monumenta vetuſti
Moris, & antiquas teſtificantur opes.
Sed, cur præcipuè fugiat velamina Faunus,
Traditur antiqui fabula plena joci.
Forte comes dominæ juvenis Tirynthius ibat;
Vidit ab excelſo Faunus utrumque jugo.
Vidit, & incaluit; Montanaque numina, dixit,
Nil mihi vobiſcum eſt: hæc meus ardor erit.
Ibat, odoratis humeros perfuſa capillis,
Mæonis, aurato conſpicienda sinu.

Aurea pellebant rapidos umbracula ſoles ;
  Quæ tamen Herculeæ ſuſtinuêre manus.
Jamque nemus Bacchi , Tmoli vineta , tenebat ;
  Heſperus & fuſco roſcidus ibat equo.
Antra ſubit , tophis laqueataque pumice vivo ,
  Garrulus in primo limine rivus erat.
Dumque parant epulas potandaque vina miniſtri ,
  Cultibus Alciden inſtruit illa ſuis.
Dat tenues tunicas , Gætulo murice tinctas ;
  Dat teretem zonam , quâ modò cincta fuit.
Ventre minor zona eſt : tunicarum vincla relaxat ,
  Ut poſſit vaſtas exſeruiſſe manus.
Fregerat armillas , non illa ad brachia factas ;
  Stringebant magnos vincula parva pedes.
Ipſa capit clavamque gravem , ſpoliumque leonis ,
  Conditaque in pharetra tela minora ſuâ.
Sic epulis functi , ſic dant ſua corpora ſomno ;
  Et poſitis juxta ſecubuere toris.
Cauſa ? repertori vitis pia ſacra parabant ,
  Quæ facerent purè , cùm foret orta dies.
Noctis erat medium : quid non amor improbus audet ?
  Roſcida per tenebras Faunus ad antra venit.
Utque videt ſomno comites vinoque ſolutos ,
  Spem capit in dominis eſſe ſoporis idem.
Intrat , & huc illuc temerarius errat adulter ;
  Et præfert cautas , ſubſequiturque , manus.
Venerat ad ſtrati captata cubilia lecti ,
  Et primâ felix ſorte futurus erat.
Ut tetigit fulvi ſetis hirſuta leonis
  Vellera , pertimuit , ſuſtinuitque manum ;
Attonitusque metu rediit : ut ſæpe viator
  Turbatum viſo rettulit angue pedem.
Inde tori , qui junctus erat , velamina tangit
  Mollia , mendaci decipiturque notâ.
Aſcendit ; ſpondâque ſibi propiore recumbit ;
  Et rigido cornu durius inguen erat.

Interea tunicas orâ ſubducit ab ima :
Horrebant denſis aſpera crura pilis.
Cetera tentantem cubito Tirynthius heros
Reppulit : e ſummo decidit ille toro.
Fit ſonus : inclamat comites, & lumina poſcit
Mæonis. Illatis ignibus, acta patent.
Ille gemit lecto graviter dejectus ab alto,
Membraque de dura vix ſua tollit humo.
Ridet & Alcides, & qui vidêre jacentem ;
Ridet amatorem Lyda puella ſuum.
Veſte Deus luſus fallentes lumina veſtes
Non amat ; & nudos ad ſua ſacra vocat.
Adde peregrinæ cauſas, mea Muſa, Latinam ;
Inque ſuo noſter pulvere currat equus.
Cornipedi Fauno cæſâ de more capellâ,
Venit ad exiguas turba vocata dapes.
Dumque ſacerdotes verubus tranſuta ſalignis
Exta parant, medias Sole tenente vias ;
Romulus, & frater, paſtoraliſque juventus,
Solibus & campo corpora nuda dabant ;
Cæſtibus, & jaculis, & miſſi pondere ſaxi,
Brachia per luſus experienda dabant.
Paſtor ab excelſo ; Per devia rura juvencos,
Romule, prædones, eripe, dixit, agunt.
Longum erat armari : diversis exit uterque
Partibus : accurſu præda recepta Remi.
Ut rediit, verubus ſtridentia detrahit exta ;
Atque ait, Hæc certe non niſi victor edet.
Dicta facit, Fabiique ſimul. Venit irritus illuc
Romulus, & menſas oſſaque nuda videt.
Riſit, & indoluit Fabios potuiſſe Remumque
Vincere ; Quinctilios non potuiſſe ſuos.
Fama manet facti : poſito velamine, currunt ;
Et memorem famam, quod bene cessit, habet.
Forſitan & quæras, cur ſit locus ille Lupercal,
Quæve diem tali nomine cauſa notet.

Ilia Veſtalis cœleſtia ſemina partu
  Ediderat, patruo regna tenente ſuo.
Is jubet auferri parvos, & in amne necari.
  Quid facis? ex iſtis Romulus alter erit.
Juſſa recuſantes peragunt lacrymoſa miniſtri:
  Flent tamen, & geminos in loca juſſa ferunt.
Albula, quem Tibrin merſus Tiberinus in unda
  Reddidit, hibernis fortè tumebat aquis.
Hìc, ubi nunc Fora ſunt, lintres errare videres;
  Quáque jacent valles, Maxime Circe, tuæ.
Huc ubi venerunt, nec jam procedere poſſunt
  Longius; ex illis unus, an alter, ait.
At quàm ſunt ſimiles! at quàm formoſus uterque!
  Plus tamen ex illis iſte vigoris habet.
Si genus arguitur vultu; ni fallit imago,
  Neſcio quem vobis ſuſpicor eſſe Deum.
At ſi quis veſtræ Deus eſſet originis auctor,
  In tam præcipiti tempore ferret opem.
Ferret opem certè, ſi non ope mater egeret,
  Quæ facta eſt uno mater & orba die.
Nata ſimul, peritura ſimul, ſimul ite ſub undas
  Corpora. Deſierat, depoſuitque ſinu.
Vagierunt clamore pari: ſentire putares.
  Hi redeunt udis in ſua tecta genis.
Suſtinet impoſitos ſummâ cavus alveus undâ.
  Heu! quantum fati parva tabella vehit!
Alveus in limo, ſilvis appulſus opacis,
  Paulatim fluvio deficiente, ſedet.
Arbor erat: remanent veſtigia: quæque vocatur
  Rumina nunc ficus, Romula ficus erat.
Venit ad expoſitos, mirum! lupa feta gemellos.
  Quis credat pueris non nocuiſſe feram?
Non nocuiſſe parum eſt, prodeſt quoque: quos lupa nutrit,
  Prodere cognatæ ſuſtinuêre manus.
Conſtitit, & caudâ teneris blanditur alumnis,
  Et fingit linguâ corpora bina ſuâ.

Marte ſatos ſcires ; timor abfuit. Ubera ducunt ,
Nec ſibi promiſſi lactis aluntur ope.
Illa loco nomen fecit ; locus ipſe Lupercis.
Magna dati nutrix præmia lactis habet.
Quid vetat Arcadio dictos a monte Lupercos ?
Faunus in Arcadia templa Lyceus habet.
Nupta , quid exſpectas ? non tu pollentibus herbis ,
Nec prece , nec magico carmine , mater eris.
Excipe fecundæ patienter verbera dextræ ;
Jam ſocer optati nomen habebit avi.
Nam fuit illa dies , durâ cùm ſorte maritæ
Reddebant uteri pignora rara ſui.
Quid mihi , clamabat , prodeſt rapuiſſe Sabinas ,
Romulus : hoc , illo ſceptra tenente , fuit.
Si mea non vires , ſed bellum injuria fecit ;
Utilius fuerat non habuiſſe nurus.
Monte ſub Eſquilio , multis incæduus annis ,
Junonis magnæ nomine lucus erat.
Huc ubi venerunt pariter nuptæque virique ,
Suppliciter poſito procubuere genu.
Cùm ſubitò motæ tremuere cacumina ſilvæ ,
Et Dea per lucos mira locuta ſuos.
Italidas matres , inquit , caper hirtus inito.
Obſtupuit dubio territa turba ſono.
Augur erat : nomen longis intercidit annis :
Nuper ab Hetruſcâ venerat exſul humo.
Ille caprum mactat : juſſæ ſua terga maritæ
Pellibus exſectis percutienda dabant.
Luna reſumebat decimo nova cornua motu ;
Virque pater ſubitò , nuptaque mater , erat.
Gratia Lucinæ : dedit hæc tibi nomina lucus ;
Aut quia principium tu , Dea , lucis habes.
Parce , precor , gravidis , facilis Lucina , puellis ;
Maturumque utero molliter effer onus.
ORTA dies fuerit ; tu deſine credere ventis.
Perdidit illius temporis aura fidem.

Flamina

Flamina non conſtant : & ſex reſerata diebus
  Carceris Æolii janua laxa patet.
JAM levis obliquâ ſubſidit Aquarius urnâ.
  Proximus æthereos excipe, Piſcis, equos.
Te memorant fratremque tuum, nam juncta micatis
  Signa, duos tergo ſuſtinuiſſe Deos.
Terribilem quondam fugiens Typhona Dione,
  Tunc cùm pro cœlo Juppiter arma tulit :
Venit ad Euphratem comitata Cupidine parvo ;
  Inque Palæſtinæ margine ſedit aquæ.
Populus & cannæ riparum ſumma tenebant :
  Spemque dabant ſalices hos quoque poſſe tegi.
Dum latet, intonuit vento nemus : illa timore
  Pallet, & hoſtiles credit adeſſe manus.
Utque ſinu natum tenuit ; Succurrite, Nymphæ ;
  Et Dìs auxilium ferte duobus, ait.
Nec mora, proſiluit : piſces ſubiere gemelli :
  Pro quo nunc dignum ſidera munus habent.
Inde nefas ducunt genus hoc imponere menſis,
  Nec violant timidi piſcibus ora Syri.
PROXIMA lux vacua eſt : at tertia dicta Quirino.
  Qui tenet hoc nomen, Romulus ante fuit.
Sive quod haſta Curis priſcis eſt dicta Sabinis :
  Bellicus a telo venit in aſtra Deus.
Sive ſuum Regi nomen poſuere Quirites :
  Seu quia Romanis junxerat ille Cures.
Nam pater armipotens, poſt quàm nova mœnia vidit,
  Multaque Romuleà bella peracta manu ;
Juppiter, inquit, habet Romana potentia vires :
  Sanguinis officio non eget illa mei.
Redde patri natum : quamvis intercidit alter,
  Pro ſe, proque Remo, qui mihi reſtat, erit.
Unus erit, quem tu tolles in cærula cœli :
  Tu mihi dixiſti : ſint rata dicta Jovis.
Juppiter annuerat : nutu tremefactus uterque
  Eſt polus ; & cœli pondera ſenſit Atlas.

Eſt locus : antiqui Capream dixere paludem.
Forte tuis illic , Romule , jura dabas.
Sol fugit , & removent ſubeuntia nubila cœlum ;
Et gravis effuſis decidit imber aquis.
Hinc tonat , hinc miſſis abrumpitur ignibus æther.
Fit fuga : Rex patriis aſtra petebat equis.
Luctus erat , falſæque Patres in crimine cædis :
Hæſiſſetque animis forsitan illa fides.
Sed Proculus Longâ veniebat Julius Albâ :
Lunaque fulgebat , nec facis uſus erat.
Cùm ſubito motu nubes crepuêre ſiniſtræ.
Rettulit ille gradus , horrueruntque comæ.
Pulcher , & humano major , trabeâque decorus ,
Romulus in mediâ viſus adeſſe viâ ,
Et dixiſſe ſimul ; Prohibe lugere Quirites ;
Nec violent lacrymis numina noſtra ſuis.
Tura ferant , placentque novum pia turba Quirinum.
Et patrias artes militiamque colant.
Jussit : & in tenues oculis evanuit auras.
Convocat hic Patres , juſſaque verba refert.
Templa Deo fiunt : collis quoque dictus ab illo ;
Et referunt certi ſacra paterna dies.
Lux quoque cur eadem Stultorum feſta vocetur ,
Accipe : parva quidem cauſa , ſed apta ſubeſt.
Non habuit tellus doctos antiqua colonos ;
Laſſabant agiles aſpera bella viros.
Plus erat in gladio , quàm curvo laudis aratro :
Neglectus domino pauca ferebat ager.
Farra tamen veteres jaciebant , farra metebant :
Primitias Cereri farra reſecta dabant.
Uſibus admoniti flammis torrenda dedere ,
Multaque peccato damna tulere ſuo.
Nam modò verrebant nigras pro farre favillas ;
Nunc ipſas igni corripuere caſas.
Facta Dea eſt Fornax : læti Fornace coloni
Orant , ut fruges temperet illa ſuas.

Curio legitimis nunc Fornacalia verbis
Maximus indicit, nec ſtata ſacra facit.
Inque Foro, multâ circum pendente tabellâ,
Signatur certâ Curia quæque notâ.
Stultaque pars populi, quæ ſit ſua curia, neſcit;
Sed facit extremâ ſacra relata die.
EST honor & tumulis. Animas placate paternas,
Parvaque in exſtinctas munera ferte pyras.
Parva petunt manes: pietas pro divite grata eſt
Munere: non avidos Styx habet ima Deos.
Tegula projectis ſatis eſt velata coronis,
Et ſparſæ fruges, parcaque mica ſalis;
Inque mero mollita Ceres, violæque ſolutæ.
Hæc habeat mediâ teſta relicta viâ.
Nec majora veto: ſed & his placabilis umbra eſt.
Adde preces poſitis & ſua verba focis.
Hunc morem Æneas, pietatis idoneus auctor,
Attulit in terras, juſte Latine, tuas.
Ille patris Genio ſollemnia dona ferebat;
Hinc populi ritus edidicere pios.
At quondam, dum longa gerunt pugnacibus armis
Bella, Parentales deſeruere dies.
Non impune fuit: nam dicitur omine ab iſto
Roma ſuburbanis incaluiſſe rogis.
Vix equidem credo: buſtis exîſſe feruntur,
Et tacitæ queſti tempore noctis avi.
Perque vias Urbis, Latioſque ululaſſe per agros,
Deformes animas, vulgus inane, ferunt.
Poſt ea præteriti tumulis redduntur honores;
Prodigiiſque venit funeribuſque modus.
Dum tamen hæc fiunt, viduæ ceſſate puellæ;
Exſpectet puros pinea tæda dies.
Nec tibi, quæ cupidæ matura videbere matri,
Comat virgineas haſta recurva comas.
Conde tuas, Hymenæe, faces, & ab ignibus atris
Aufer: habent alias mæſta ſepulcra faces.

Di quoque templorum foribus celentur opertis ;
Ture vacent aræ, ſtentque sine igne foci.
Nunc animæ tenues, & corpora functa ſepulcris,
Errant : nunc posito paſcitur umbra cibo.
Nec tamen hæc ultra, quàm tot de menſe ſupersint
Luciferi, quot habent carmina noſtra pedes.
Hanc, quia juſta ferunt, dixere Feralia lucem.
Ultima placandis manibus illa dies.
Ecce anus in mediis residens annoſa puellis,
Sacra facit Tacitæ : vix tamen ipſa tacet.
Et digitis tria tura tribus ſub limine ponit,
Quà brevis occultum mus sibi fecit iter.
Tum cantata ligat cum fuſco licia rhombo,
Et ſeptem nigras verſat in ore fabas.
Quodque pice adſtrinxit, quod acu trajecit ahenâ,
Obſutum mænæ torret in igne caput.
Vina quoque inſtillat : vini quodcumque relictum eſt,
Aut ipſa, aut comites, plus tamen ipſa, bibit.
Hoſtiles linguas inimicaque vinximus ora,
Dicit diſcedens, ebriaque exit anus.
Forsitan a nobis, quæ sit Dea Muta, requiras.
Diſce, per antiquos quæ mihi nota ſenes.
Juppiter indomito Juturnæ captus amore
Multa tulit, tanto non patienda Deo.
Illa modò in silvis inter coryleta latebat :
Nunc in cognatas desiliebat aquas.
Convocat hic Nymphas, Latium, quotcumque tenebas :
Et jacit in mediò talia verba choro :
Invidet ipſa sibi, vitatque quod expedit illi,
Veſtra ſoror ſummo jungere membra Deo.
Conſulite ambobus : nam quæ mea magna voluptas,
Utilitas veſtræ magna ſororis erit.
Vos illi in primâ fugienti obsiſtite ripâ,
Ne ſua flumineâ corpora mergat aquâ.
Dixerat : annuerunt omnes Tiberinides udæ,
Quæque colunt thalamos, Ilia diva, tuos.

Forte fuit Naïs, Lara nomine : prima ſed illi
Dicta bis antiquum ſyllaba nomen erat,
Ex vitio poſitum. Sæpe illi dixerat Almo,
Nata, tene linguam : nec tamen illa tenet.
Quæ, ſimul ac tetigit Juturnæ ſtagna ſororis,
Effuge, ait, ripas : dicta refertque Jovis.
Illa etiam Junonem adiit, miſerataque nuptam,
Naïda Juturnam vir tuus, inquit, amat.
Juppiter intumuit : quâque eſt non uſa modeſtè,
Eripuit linguam : Mercuriumque monet ;
Duc, ait, ad Manes : locus ille ſilentibus aptus.
Nympha, ſed infernæ Nympha paludis, erit.
Juſſa Jovis fiunt : accepit lucus euntes.
Dicitur illa duci tum placuiſſe Deo.
Vim parat hic : vultu pro verbis illa precatur ;
Et fruſtra muto nititur ore loqui.
Fitque gravis, geminóſque parit, qui compita ſervant,
Et vigilant noſtrâ ſemper in urbe, Lares.
PROXIMA cognati dixere Chariſtia cari,
Et venit ad ſocias turba propinqua dapes.
Scilicet a tumulis, &, qui periere, propinquis,
Protinus ad vivos ora referre juvat ;
Poſtque tot amiſſos, quidquid de ſanguine reſtat,
Adſpicere ; & generis dinumerare gradus.
Innocui veniant : procul hinc, procul impius eſto
Frater, & in partus mater acerba ſuos :
Cui pater eſt vivax, qui matris digerit annos,
Quæ premit inviſam ſocrus iniqua nurum.
Tantalidæ fratres abſint, & Iaſonis uxor,
Et quæ ruricolis ſemina toſta dedit :
Et Soror, & Progne, Tereuſque duabus iniquus :
Et quicumque ſuas per ſcelus auget opes.
Dîs generis date tura boni. Concordia fertur
Illo præcipuè mitis adeſſe die.
Et libate dapes : ut, grati pignus honoris,
Nutriat incinctos miſſa patella Lares.

Jamque ubi ſuadebit placidos nox ultima ſomnos,
Parca precaturæ ſumite vina manus.
Et, bene nos, Patriæ, bene te, Pater optime, Cæſar,
Dicite ſuffuſo, ſint rata verba, mero.
NOX ubi tranſierit, ſolito celebretur honore,
Separat indicio qui Deus arva ſuo.
Termine, ſive lapis, ſive es defoſſus in agro
Stipes, ab antiquis ſic quoque numen habes.
Te duo diverſâ domini pro parte coronant;
Binaque ſerta tibi, binaque liba ferunt.
Ara fit: huc ignem curto fert ruſtica teſtu,
Sumtum de tepidis ipſa colona focis.
Ligna ſenex minuit, conciſaque conſtruit altè;
Et ſolidâ ramos figere pugnat humo.
Dum ſicco primas irritat cortice flammas,
Stat puer, & manibus lata caniſtra tenet.
Inde, ubi ter fruges medios immiſit in ignes,
Porrigit inciſos filia parva favos.
Vina tenent alii: libantur ſingula flammis.
Spectant, & linguis candida turba favent.
Spargitur & cæſâ communis Terminus agnâ:
Nec queritur, lactens cum ſibi porca datur.
Conveniunt, celebrantque dapes vicinia ſimplex;
Et cantant laudes, Termine ſancte, tuas.
Tu populos, urbeſque, & regna ingentia finis:
Omnis erit ſine te litigioſus ager.
Nulla tibi ambitio eſt: nullo corrumperis auro.
Legitimâ ſervas credita rura fide.
Si tu ſignaſſes olim Thyreatida terram,
Corpora non leto miſſa trecenta forent;
Nec foret Othryades congeſtis tectus in armis.
O! quantum patriæ ſanguinis ille dedit!
Quid, nova cùm fierent Capitolia? nempe Deorum
Cuncta Jovi cessit turba, locumque dedit.
Terminus, ut veteres memorant, conventus in æde
Reſtitit: & magno cum Jove templa tenet.

Nunc quoque, ſe ſupra ne quid nisi sidera cernat,
  Exiguum templi tecta foramen habent.
Termine, poſt illud levitas tibi libera non eſt :
  Quâ positus fueris in ſtatione, mane.
Nec tu vicino quidquam concede roganti,
  Ne videare hominem præpoſuiſſe Jovi.
Et ſeu vomeribus, ſeu tu pulſabere raſtris,
  Clamato ; Meus eſt hic ager, ille tuus.
Eſt via, quæ populum Laurentes ducit in agros,
  Quondam Dardanio regna petita duci.
Illàc lanigeri pecoris tibi, Termine, fibris
  Sacra videt fieri ſextus ab Urbe lapis.
Gentibus eſt aliis tellus data limite certo ;
  Romanæ ſpatium eſt Urbis & orbis idem.
NUNC dicenda mihi Regis fuga : traxit ab illa
  Sextus ab extremo nomina menſe dies.
Ultima Tarquinius Romanæ gentis habebat
  Regna : vir injuſtus, fortis ad arma tamen.
Ceperat hic alias, alias everterat urbes ;
  Et Gabios turpi fecerat arte ſuos.
Namque trium minimus, proles manifeſta Superbi,
  In medios hoſtes, nocte ſilente, venit.
Nudarant gladios : Occidite, dixit, inermem.
  Hoc cupiant fratres, Tarquiniusque pater,
Qui mea crudeli laceravit verbere terga.
  Dicere ut hoc poſſet, verbera paſſus erat.
Luna fuit : ſpectant juvenem, gladiosque recondunt :
  Tergaque, deductâ veſte, notata vident.
Flent quoque, &, ut ſecum tueatur bella, precantur.
  Callidus ignaris annuit ille viris.
Jamque potens, miſſo genitorem appellat amico,
  Prodendi Gabios quod ſibi monſtret iter.
Hortus odoratis ſuberat cultiſſimus herbis,
  Sectus humum rivo lene ſonantis aquæ.
Illic Tarquinius mandata latentia nati
  Accipit, & virgâ lilia ſumma metit.

Nuncius ut rediit, decuſſaque lilia dixit;
  Filius, Agnoſco juſſa parentis, ait.
Nec mora: principibus cæsis ex urbe Gabinâ,
  Traduntur ducibus mœnia nuda ſuis.
Ecce, nefas viſu! mediis altaribus anguis
  Exit; &, exſtinctis ignibus, exta rapit.
Conſulitur Phœbus: ſors eſt ita reddita: Matri
  Qui dederit princeps oſcula, victor erit.
Oſcula quisque ſuæ matri properata tulerunt,
  Non intellecto, credula turba, Deo.
Brutus erat ſtulti ſapiens imitator, ut eſſet
  Tutus ab insidiis, dire Superbe, tuis.
Ille jacens, pronus matri dedit oſcula Terræ,
  Creditus offenſo procubuiſſe pede.
Cingitur interea Romanis Ardea ſignis,
  Et patitur lentas obſidione moras.
Dum vacat, & metuunt hoſtes committere pugnam,
  Luditur in caſtris: otia miles agit.
Tarquinius juvenes ſocios dapibusque meroque
  Accipit: atque illis Rege creatus ait;
Dum nos difficilis pigro tenet Ardea bello,
  Nec ſinit ad patrios arma referre Deos;
Ecquid in officio torus eſt ſocialis? &, Ecquid
  Conjugibus noſtris mutua cura ſumus?
Quisque ſuam laudant: ſtudiis certamina creſcunt,
  Et fervent multo linguaque corque mero.
Surgit, cui clarum dederat Collatia nomen;
  Non opus eſt verbis, credite rebus, ait.
Nox ſupereſt: tollamur equis, Urbemque petamus.
  Dicta placent: frenis impediuntur equi.
Pertulerant dominos: regalia protinus illi
  Tecta petunt: cuſtos in fore nullus erat.
Ecce nurum Regis, fusis per colla coronis,
  Inveniunt poſito pervigilare mero.
Inde cito paſſu petitur Lucretia: nebat;
  Ante torum calathi, lanaque mollis, erant.

Lumen ad exiguum famulæ data penſa trahebant,
Inter quas tenui ſic ait ipſa ſono.
Mittenda eſt domino (nunc, nunc properate, puellæ)
Quàm primùm noſtrâ facta lacerna manu.
Quid tamen audiſtis? nam plura audire ſoletis.
Quantum de bello dicitur eſſe ſuper?
Poſtmodo victa cades: melioribus, Ardea, reſtas,
Improba, quæ noſtros cogis abeſſe viros.
Sint tantùm reduces: ſed enim temerarius ille
Eſt meus; & ſtricto quolibet enſe ruit.
Mens abit, & morior, quoties pugnantis imago
Me ſubit: & gelidum pectora frigus habet.
Desinit in lacrymas: intentáque fila remittit,
In gremio vultum depoſuitque ſuum.
Hoc ipſum decuit: lacrymæ cecidere pudicæ,
Et facies animo dignaque parque fuit.
Pone metum, venio, conjux ait. Illa revixit;
Deque viri collo dulce pependit onus.
Interea juvenis furiatos regius ignes
Concipit, & cæco raptus amore furit.
Forma placet, niveusque color, flavique capilli;
Quique aderat nullâ factus ab arte decor.
Verba placent, & vox; & quod corrumpere non eſt:
Quóque minor ſpes eſt, hoc magis ille cupit.
Jam dederat cantum lucis prænuncius ales;
Cùm referunt juvenes in ſua caſtra pedem.
Carpitur attonitos abſentis imagine ſenſus
Ille: recordanti plura magisque placent.
Sic ſedit: ſic culta fuit: ſic ſtamina nevit;
Neglectæ collo ſic jacuere comæ.
Hos habuit vultus: hæc illi verba fuere;
Hic decor, hæc facies, hic color oris erat.
Ut ſolet a magno fluctus langueſcere flatu;
Sed tamen a vento, qui fuit ante, tumet;
Sic, quamvis aberat placitæ præſentia formæ,
Quem dederat præſens forma, manebat amor.

Ardet ; & injuſti ſtimulis agitatus amoris
Comparat indigno vimque dolumque toro.
Exitus in dubio eſt. Audebimus ultima, dixit.
Viderit, audentes Forſne Deuſne juvet :
Cepimus audendo Gabios quoque. Talia fatus
Enſe latus cingit, tergaque preſſit equi.
Accipit æratâ juvenem Collatia portâ ;
Condere jam vultus Sole parante ſuos.
Hoſtis, ut hoſpes, init penetralia Collatina.
Comiter excipitur : ſanguine junctus erat.
Quantum animis erroris ineſt ! parat, inſcia rerum,
Infelix epulas hoſtibus illa ſuis.
Functus erat dapibus : poſcunt ſua tempora ſomni.
Nox erat, & totâ lumina nulla domo.
Surgit, & auratum vaginâ liberat enſem ;
Et venit in thalamos, nupta pudica, tuos.
Utque torum preſſit ; Ferrum, Lucretia, mecum eſt,
Natus, ait, regis, Tarquiniusque loquor.
Illa nihil : neque enim vocem vireſque loquendi,
Aut aliquid toto pectore mentis habet.
Sed tremit, ut quondam ſtabulis deprenſa relictis,
Parva ſub infeſto cùm jacet agna lupo.
Quid faciat ? pugnet ? vincetur femina pugnâ.
Clamet ? at in dextra, qui necet, enſis adeſt.
Effugiat ? poſitis urgetur pectora palmis,
Nunc primùm externâ pectora tacta manu.
Inſtat amans hoſtis precibus, pretioque, miniſque :
Nec prece, nec pretio, nec movet ille minis.
Nil agis : eripiam, dixit, per crimina vitam ;
Falſus adulterii teſtis adulter erit.
Interimam famulum, cum quo deprenſa ferêris.
Succubuit famæ victa puella metu.
Quid, victor, gaudes ? hæc te victoria perdet.
Heu ! quanto regnis nox ſtetit una tuis !
Jamque erat orta dies : paſſis ſedet illa capillis ;
Ut ſolet ad nati mater itura rogum.

Grandævumque patrem fido cum conjuge caſtris
Evocat : & poſitâ venit uterque morâ.
Utque vident habitum, quæ luctûs cauſa requirunt,
Cui paret exſequias, quove ſit icta malo.
Illa diu reticet, pudibundaque celat amictu
Ora : fluunt lacrymæ more perennis aquæ.
Hinc pater, hinc conjux lacrymas ſolantur, & orant
Indicet : & cæco flentque paventque metu.
Ter conata loqui, ter deſtitit : auſaque quartò,
Non oculos adeò ſuſtulit illa ſuos.
Hoc quoque Tarquinio debebimus? eloquar, inquit,
Eloquar infelix dedecus ipſa meum.
Quæque poteſt, narrat : reſtabant ultima, flevit :
Et matronales erubuere genæ.
Dant veniam facto genitor conjuxque coacto.
Quam, dixit, veniam vos datis, ipſa nego.
Nec mora : celato figit ſua pectora ferro ;
Et cadit in patrios ſanguinolenta pedes.
Tunc quoque jam moriens, ne non procumbat honeſtè,
Reſpicit : hæc etiam cura cadentis erat.
Ecce ſuper corpus, communia damna gementes,
Obliti decoris, virque paterque jacent.
Brutus adeſt, tandemque animo ſua nomina fallit :
Fixaque ſemanimi corpore tela rapit.
Stillantemque tenens generoſo ſanguine cultrum,
Edidit impavidos ore minante ſonos ;
Per tibi ego hunc juro fortem caſtumque cruorem,
Perque tuos Manes, qui mihi numen erunt ;
Tarquinium pœnas profugâ cum ſtirpe daturum.
Jam ſatis eſt virtus diſſimulata diu.
Illa jacens ad verba oculos ſine lumine movit ;
Viſaque concuſsâ dicta probare comâ.
Fertur in exſequias animi matrona virilis ;
Et ſecum lacrymas invidiamque trahit.
Vulnus inane patet · Brutus clamore Quirites
Concitat, & regis facta nefanda refert.

Tarquinius cum prole fugit : capit annua Conſul
  Jura : dies regnis illa ſuprema fuit.
FALLIMUR ? an veris prænuncia venit hirundo ?
  Et metuit, ne quâ verſa recurrat hiems ?
Sæpe tamen, Procne, nimium properaſſe querêris ;
  Virque tuo Tereus frigore lætus erit.
JAMQUE duæ reſtant noctes de menſe ſecundo,
  Marsque citos junctis curribus urget equos ;
Ex vero positum permansit Equiria nomen ;
  Quæ Deus in Campo proſpicit ipſe ſuo.
Jure venis, Gradive : locum tua tempora poſcunt ;
  Signatusque tuo nomine mensis adeſt.
Venimus in portum, libro cum menſe peracto.
  Naviget hinc aliâ jam mihi linter aquâ.



OVIDII NASONIS
FASTORUM
LIBER III.

Bellice, depoſitis clypeo pauliſper & haſtâ,
  Mars, ades; & nitidas caſſide ſolve comas.
Forſitan ipſe roges, quid ſit cum Marte poëtæ:
  A te, qui canitur, nomina menſis habet.
Ipſe vides manibus peragi fera bella Minervæ.
  Num minùs ingenuis artibus illa vacat?
Palladis exemplo ponendæ tempora ſume
  Cuſpidis: invenies & quod inermis agas.
Tum quoque inermis eras, cùm te Romana ſacerdos
  Cepit; ut huic Urbi ſemina digna dares.
Ilia Veſtalis, quid enim vetat inde moveri?
  Sacra lavaturas mane petebat aquas.
Ventum erat ad molli declivem tramite ripam;
  Ponitur e ſumma fictilis urna comâ.
Feſſa reſedit humi; ventoſque accepit aperto
  Pectore, turbatas reſtituitque comas.
Dum ſedet, umbroſæ ſalices, volucreſque canoræ,
  Fecerunt ſomnos, & leve murmur aquæ.
Blanda quies victis furtim ſubrepit ocellis;
  Et cadit a mento languida facta manus.
Mars videt hanc, viſamque cupit, potiturque cupitam:
  Et ſua divinâ furta feſellit ope.

Somnus abit : jacet illa gravis : jam ſcilicet intra
Viſcera, Romanæ conditor Urbis, eras.
Languida conſurgit, nec ſcit cur languida ſurgat ;
Et peragit tales arbore nixa ſonos.
Utile ſit fauſtumque, precor, quod imagine ſomni
Vidimus : an ſomno clarius illud erat ?
Ignibus Iliacis aderam, cùm, lapſa capillis,
Decidit ante ſacros lanea vitta focos.
Inde duæ pariter, viſu mirabile ! palmæ
Surgunt : ex illis altera major erat.
Et gravibus ramis totum protexerat orbem,
Contigeràtque novâ ſidera ſumma comâ.
Ecce meus ferrum patruus molitur in illas :
Terreor admonitu, corque timore micat.
Martia picus avis gemino pro ſtipite pugnant,
Et lupa : tuta per hos utraque palma fuit.
Dixerat : & plenam non firmis viribus urnam
Suſtulit : implêrat, dum ſua viſa refert.
Interea creſcente Remo, creſcente Quirino,
Cœleſti tumidus pondere venter erat.
Quo minùs emeritis exiret curſibus annus,
Reſtabant nitido jam duo ſigna Deo.
Silvia fit mater : Veſtæ ſimulacra feruntur
Virgineas oculis oppoſuiſſe manus.
Ara Deæ certè tremuit, pariente miniſtrâ ;
Et ſubiit cineres territa flamma ſuos.
Hæc ubi cognovit contemtor Amulius æqui,
(Nam raptas fratri victor habebat opes ;)
Amne jubet mergi geminos : ſcelus unda refugit ;
In siccâ pueri deſtituuntur humo.
Lacte quis infantes neſcit creviſſe ferino ?
Et picum expoſitis ſæpe tuliſſe cibos ?
Non ego te, tantæ nutrix Larentia gentis,
Nec taceam veſtras, Fauſtule pauper, opes.
Veſter honos veniet, cum Larentalia dicam ;
Acceptus geniis illa December habet.

Martia ter ſenos proles adoleverat annos,
Et ſuberat flavæ jam nova barba comæ,
Omnibus agricolis, armentorumque magiſtris,
Iliadæ fratres jura petita dabant.
Sæpe domum veniunt prædonum ſanguine læti,
Et redigunt actos in ſua rura boves.
Ut genus audierunt, animos pater agnitus auget;
Et pudet in paucis nomen habere casis:
Romuleoque cadit trajectus Amulius enſe;
Regnaque longævo reſtituuntur avo.
Mœnia conduntur: quæ, quamvis parva fuerunt,
Non tamen expediit transiluiſſe Remo.
Jam, modò quà fuerant silvæ, pecorumque receſſus,
Urbs erat: æternæ cùm pater Urbis ait;
Arbiter armorum, de cujus ſanguine natus
Credor; & ut credar pignora certa dabo;
A te principium Romano ducimus anno;
Primus de patrio nomine menſis eat.
Vox rata ſit; patrioque vocat de nomine menſem.
Dicitur hæc pietas grata fuiſſe Deo.
Et tamen ante omnes Martem coluere priores:
Hoc dederat ſtudiis bellica turba ſuis.
Pallada Cecropidæ, Minoïa Creta Dianam,
Vulcanum tellus Hypsipylea colit;
Junonem Sparte, Pelopeïadesque Mycenæ;
Pinigerum Fauni Mænalis ora caput.
Mars Latio venerandus erat, quia præſidet armis.
Arma feræ genti remque decusque dabant.
Quod ſi forte vacas, peregrinos inſpice Faſtos;
Menſis in his etiam nomine Martis erit.
Tertius Albanis, quintus fuit ille Faliſcis;
Sextus apud populos, Hernica terra, tuos.
Inter Aricinos, Albanaque tempora conſtant
Factaque Telegoni mœnia celſa manu.
Quintum Laurentes, bis quintum Æquicolus aſper,
A tribus hunc primum turba Curensis habet.

Et tibi cum proavis, miles Peligne, Sabinis
Convenit: hic genti quartus utrique Deus.
Romulus, hos omnes ut vinceret ordine ſaltem,
Sanguinis auctori tempora prima dedit.
Nec totidem veteres, quot nunc habuere kalendas:
Ille minor geminis menſibus annus erat.
Nondum tradideras victas victoribus artes,
Græcia, facundum, ſed malè forte, genus.
Qui bene pugnârat, Romanam noverat artem;
Mittere qui poterat pila, diſertus erat.
Quis tunc aut Hyadas, aut Pleiadas Atlanteas
Senſerat, aut geminos eſſe ſub axe polos?
Eſſe duas Arctos, quarum Cynoſura petatur
Sidoniis; Helicen Graja carina notet?
Signaque quæ longo frater percenſeat anno,
Ire per hæc uno menſe ſororis equos?
Libera currebant, & inobſervata per annum
Sidera: conſtabat ſed tamen eſſe Deos.
Non illi cœlo labentia ſigna movebant,
Sed ſua: quæ magnum perdere crimen erat.
Illaque de fœno: ſed erat reverentia fœno,
Quantam nunc Aquilas cernis habere tuas.
Pertica ſuſpenſos portabat longa maniplos;
Unde maniplaris nomina miles habet.
Ergo animi indociles, & adhuc ratione carentes,
Menſibus egerunt luſtra minora decem.
Annus erat, decimum cùm Luna repleverat orbem.
Hic noſtris magno tunc in honore fuit.
Seu quia tot digiti, per quos numerare ſolemus;
Seu quia bis quino femina menſe parit.
Seu quod adusque decem numero creſcente venitur;
Principium ſpatiis ſumitur inde novis.
Inde pares centum denos ſecrevit in orbes
Romulus: haſtatos inſtituitque decem.
Et totidem princeps, totidem pilanus habebat
Corpora: legitimo quique merebat equo.

Quin etiam partes totidem Titienſibus idem,
  Quóſque vocant Ramnes, Luceribuſque dedit.
Aſſuetos igitur numeros ſervavit in anno.
  Hoc luget ſpatio femina mæſta virum.
Neu dubites, primæ fuerint quin ante kalendæ
  Martis; ad hæc animum ſigna referre potes.
Laurea Flaminibus, quæ toto perſtitit anno,
  Tollitur: & frondes ſunt in honore novæ.
Janua nunc regis poſitâ viret arbore Phœbi;
  Ante tuas fit idem, Curia priſca, fores.
Veſta quoque ut folio niteat velata recenti,
  Cedit ab Iliacis laurea cana focis.
Adde, quod arcanâ fieri novus ignis in æde
  Dicitur; & vires flamma refecta capit.
Nec mihi parva fides, annos hinc iſſe priores,
  Anna quod hoc cœpta eſt menſe Perenna coli.
Hinc etiam veteres initi memorantur honores
  Ad ſpatium belli, perfide Pœne, tui.
Denique quintus ab hoc fuerat Quintilis: & inde
  Incipit, a numero nomina quiſquis habet.
Primus, oliviferis Romam deductus ab arvis,
  Pompilius menſes ſenſit abeſſe duos.
Sive hoc a Samio doctus, qui poſſe renaſci
  Nos putat; Egeriâ sivè monente ſuâ.
Sed tamen errabant etiamnum tempora, donec
  Cæſaris in multis hæc quoque cura fuit.
Non hæc ille Deus, tantæque propaginis auctor,
  Credidit officiis eſſe minora ſuis;
Promiſſumque ſibi voluit prænoſcere cœlum;
  Nec Deus ignotas hoſpes inire domos.
Ille moras Solis, quibus in ſua ſigna rediret,
  Traditur exactis diſpoſuiſſe notis.
Is decies ſenos tercentum & quinque diebus
  Junxit, & e pleno tempore quarta die.
Hic anni modus eſt: in luſtrum accedere debet,
  Quæ conſumatur partibus, una dies.

SI licet occultos monitus audire Deorum
Vatibus , ut certè fama licere putat ;
Cùm sis officiis , Gradive , virilibus aptus ,
Dic mihi , matronæ cur tua feſta colant.
Sic ego : sic positâ dixit mihi cuſpide Mavors ;
Sed tamen in dextra miſſilis haſta fuit.
Nunc primùm ſtudiis pacis , Deus utilis armis ,
Advocor : & greſſus in nova caſtra fero.
Nec piget incepti : juvat hac quoque parte morari ,
Hoc ſolam ne ſe poſſe Minerva putet.
Diſce , Latinorum vates operoſe dierum ,
Quod petis : & memori pectore dicta nota.
Parva fuit , si prima velis elementa referre ,
Roma : ſed in parva ſpes tamen hujus erat.
Mœnia jam ſtabant , populis anguſta futuris ;
Credita ſed turbæ tunc nimis ampla ſuæ.
Quæ fuerit noſtri , si quæris , regia nati ;
Aſpice de canna ſtraminibusque domum.
In ſtipulâ placidi carpebat munera ſomni ,
Et tamen ex illo venit in aſtra toro.
Jamque loco majus Romanus nomen habebat ;
Nec conjux illi , nec ſocer ullus erat.
Spernebant generos inopes vicinia dives ;
Et malè credebar ſanguinis auctor ego.
In ſtabulis habitaſſe , boves paviſſe , nocebat ;
Jugeraque inculti pauca tenere ſoli.
Cum pare quæque ſuo , coëunt volucreſque feræque ;
Atque aliquam , de qua procreet , anguis habet.
Extremis dantur connubia gentibus : at , quæ
Romano vellet nubere , nulla fuit.
Indolui ; patriamque dedi tibi , Romule , mentem :
Tolle preces , dixi : quod petis , arma dabunt.
Feſta para Conſo : Conſus tibi cetera dicet ,
Ipſo feſta die dum ſua ſacra canes.
Intumuere Cures , & quos dolor attigit idem.
Tum primùm generis intulit arma ſocer.

Jamque ferè raptæ matrum quoque nomen habebant ;
Tractaque erant longâ bella propinqua morâ.
Conveniunt nuptæ dictam Junonis in ædem :
Quas inter mea ſic eſt nurus orſa loqui.
O ! pariter raptæ , quoniam hoc commune tenemus ,
Non ultra lentè poſſumus eſſe piæ.
Stant acies : ſed utrà Dî ſint pro parte rogandi ,
Eligite : hinc conjux , hinc pater arma tenent.
Quærendum , viduæ fieri malimus , an orbæ.
Conſilium vobis forte piumque dabo.
Conſilium dederat. Parent , crinemque reſolvunt ;
Mæſtaque funereâ corpora veſte tegunt.
Jam ſtabant acies ferro mortique paratæ ,
Jam lituus pugnæ ſigna daturus erat ;
Cùm raptæ veniunt inter patreſque viroſque ,
Inque ſinu natos , pignora cara , ferunt.
Ut medium campi passis tetigere capillis ,
In terram poſito procubuere genu.
Et , quasi ſentirent , blando clamore nepotes
Tendebant ad avos brachia parva ſuos.
Qui poterat , clamabat avum , tum denique viſum ;
Et qui vix poterat , poſſe coactus erat.
Tela viris animuſque cadunt : gladiiſque remotis ,
Dant ſoceri generis , accipiuntque , manus.
Laudataſque tenent natas , ſcutoque nepotem
Fert avus : hic ſcuti dulcior uſus erat.
Inde diem , quæ prima , meas celebrare kalendas
Œbalides matres non leve munus habent.
An , quia committi ſtrictis mucronibus auſæ ,
Finierant lacrymis Martia bella ſuis ?
Vel quod erat de me feliciter Ilia mater ,
Ritè colunt matres ſacra , diemque meum ?
Quid quod hiems, adoperta gelu, nunc denique cedit ;
Et pereunt victæ , ſole tepente , nives.
Arboribus redeunt detonſæ frigore frondes ,
Vividaque e tenero palmite gemma tumet.

Quæque diu latuit, nunc ſe quà tollat in auras,
Fertilis occultas invenit herba vias.
Nunc fecundus ager: pecoris nunc hora creandi;
Nunc avis in ramo tecta laremque parat.
Tempora jure colunt Latiæ fecunda parentes,
Quarum militiam votaque partus habet.
Adde, quod excubias regi Romanus agebat,
Quà nunc Eſquilias nomina collis habet.
Illic a nuribus Junoni templa Latinis
Hac ſunt, ſi memini, publica facta die.
Quid moror, & variis onero tua pectora cauſis?
Eminet ante oculos, quod petis, ecce tuos.
Mater amat nuptas: Matris me turba frequentant.
Hæc nos præcipuè tam pia cauſa decet.
Ferte Deæ flores: gaudet florentibus herbis
Hæc Dea: de tenero cingite flore caput.
Dicite, Tu lucem nobis, Lucina, dediſti.
Dicite, Tu voto parturientis ades.
Si qua tamen gravida eſt, reſoluto crine precetur,
Ut ſolvat partus molliter illa ſuos.
QUIS mihi nunc dicat, quare cœleſtia Martis
Arma ferant Salii, Mamuriumque canant?
Nympha, mone, nemori ſtagnoque operata Dianæ;
Nympha, Numæ conjux, ad tua feſta veni.
Vallis Aricinæ ſilvâ præcinctus opacâ
Eſt lacus, antiquâ relligione ſacer.
Hîc latet Hippolytus, furiis direptus equorum;
Unde nemus nullis illud initur equis.
Licia dependent, longas velantia ſepes,
Et poſita eſt meritæ multa tabella Deæ.
Sæpe potens voti, frontem redimita coronis,
Femina lucentes portat ab Urbe faces.
Regna tenent fortesque manu, pedibusque fugaces;
Et perit exemplo poſtmodo quisque ſuo.
Defluit incerto lapidoſus murmure rivus;
Sæpe, ſed exiguis hauſtibus, inde bibes.

Egeria eſt, quæ præbet aquas, Dea grata Camenis.
Illa Numæ conjux, conſiliumque, fuit.
Principio nimiùm promtos ad bella Quirites
Molliri placuit jure, Deûmque metu.
Inde datæ leges, ne firmior omnia poſſet;
Cœptaque ſunt purè tradita ſacra coli.
Exuitur feritas, armisque potentius æquum eſt;
Et cum cive pudet conſeruiſſe manus.
Atque aliquis, modò trux, visâ jam vertitur arâ;
Vinaque dat tepidis ſalſaque farra focis.
Ecce Deûm genitor rutilas per nubila flammas
Spargit, & effuſis æthera ſiccat aquis.
Non aliàs miſſi cecidere frequentius ignes.
Rex pavet, & vulgi pectora terror habet.
Cui Dea; Ne nimium terrêre: piabile fulmen
Eſt, ait: & ſævi flectitur ira Jovis.
Sed poterunt ritum Picus Faunusque piandi
Prodere: Romani numen uterque ſoli.
Nec ſine vi tradent: adhibeto vincula captis.
Atque ita, quâ poſſint, erudit, arte capi.
Lucus Aventino ſuberat, niger ilicis umbrâ,
Quo poſſes viſo dicere, Numen ineſt.
In medio gramen, muſcoque adoperta virenti.
Manabat ſaxo vena perennis aquæ.
Inde ferè ſoli Faunus Picusque bibebant.
Huc venit, & Fonti rex Numa mactat ovem.
Plenaque odorati Dîs ponit pocula Bacchi;
Cumque ſuis antro conditus ipſe latet.
Ad ſolitos veniunt silveſtria numina fontes,
Et relevant multo pectora ſicca mero.
Vina quies ſequitur: gelido Numa prodit ab antro,
Vinclaque ſopitas addit in arcta manus.
Somnus ut abſceſſit, tentando vincula pugnant
Rumpere: pugnantes fortiùs illa tenent;
Tum Numa, Dî nemorum, factis ignoſcite noſtris,
Si ſcelus ingenio ſcitis abeſſe meo.

Quoque modo poſſit fulmen, monſtrate, piari.
Sic Numa: ſic quatiens cornua Faunus ait.
Magna petis, nec quæ monitu tibi diſcere noſtro
Fas ſit: habent fines numina noſtra ſuos.
Dî ſumus agreſtes, & qui dominemur in altis
Montibus: arbitrium eſt in ſua tela Jovi.
Hunc tu non poteris per te deducere cœlo;
At poteris noſtrâ forſitan uſus ope.
Dixerat hæc Faunus: par eſt ſententia Pici.
Deme tamen nobis vincula, Picus ait.
Juppiter huc veniet, validâ deductus ab arte;
Nubila promiſſi Styx mihi teſtis erit.
Emiſſi quid agant laqueis, quæ carmina dicant,
Quâque trahant ſuperis ſedibus arte Jovem;
Scire nefas homini: nobis conceſſa canantur,
Quæque piò dici vatis ab ore licet.
Eliciunt cœlo te, Juppiter: unde minores
Nunc quoque te celebrant, Eliciumque vocant.
Conſtat Aventinæ tremuiſſe cacumina ſilvæ;
Terraque ſubſedit pondere preſſa Jovis.
Corda micant regis: totoque e pectore ſanguis
Fugit; & hirſutæ diriguere comæ.
Ut rediit animus, Da certa piamina, dixit,
Fulminis, altorum Rexque Paterque Deûm.
Si tua contigimus manibus donaria puris;
Hoc quoque, quod petitur, ſi pia lingua rogat.
Annuit oranti; ſed verum ambage remotâ
Abdidit, & dubio terruit ore virum.
Cæde caput, dixit. Cui rex, Parebimus, inquit;
Cædenda eſt hortis eruta cepa meis.
Addidit hic, Hominis: Summos, ait ille, capillos.
Poſtulat hic animam: cui Numa, Piſcis, ait.
Riſit, &, His, inquit, facito mea tela procures,
O! vir, colloquio non abigende meo.
Sed tibi, protulerit cùm totum craſtinus orbem
Cynthius, imperii pignora certa dabo.

Dixit, & ingenti tonitru ſuper æthera motum
Fertur, adorantem deſtituitque Numam.
Ille redit lætus, memoratque Quiritibus acta.
Tarda venit dictis difficiliſque fides,
At certè credemur, ait, ſi verba ſequatur
Exitus. En, audi craſtina, quiſquis ades.
Protulerit terris cùm totum Cynthius orbem,
Juppiter imperii pignora certa dabit.
Diſcedunt dubii, promiſſaque tarda videntur;
Dependetque fides a veniente die.
Mollis erat tellus roratâ mane pruinâ;
Ante ſui populus limina regis adeſt.
Prodit, & in ſolio medius conſedit acerno.
Innumeri circa ſtantque ſilentque viri.
Ortus erat ſummo tantummodo margine Phœbus;
Solicitæ mentes ſpeque metuque pavent.
Conſtitit, atque, caput niveo velatus amictu,
Jam bene Dîs notas ſuſtulit ille manus.
Atque ita, Tempus adeſt promiſſi muneris, inquit.
Pollicitam dictis, Juppiter, adde fidem.
Dum loquitur, totum jam Sol emerſerat orbem;
Et gravis æthereo venit ab axe fragor.
Ter tonuit ſine nube Deus: tria fulgura miſit.
Credite dicenti; mira, ſed acta, loquor.
A mediâ cœlum regione dehiſcere cœpit;
Submiſere oculos cum duce turba ſuos.
Ecce levi ſcutum verſatum leniter aurâ
Decidit: a populo clamor ad aſtra venit.
Tollit humo munus cæſâ priùs ille juvencâ,
Quæ dederat nulli colla premenda jugo.
Idque ancile vocat, quod ab omni parte reciſum eſt;
Quaque notes oculis, angulus omnis abeſt,
Tum, memor imperii ſortem conſiſtere in illo,
Conſilium multæ calliditatis init.
Plura jubet fieri ſimili cælata figurâ,
Error ut ante oculos inſidiantis eat.

Mamurius, morum fabræne exactior artis,
Difficile eſt, illud, dicere, clauſit opus.
Cui Numa munificus, Facti pete præmia, dixit.
Si mea nota fides, irrita nulla petes.
Jam dederat Saliis, a ſaltu nomina ducunt,
Armaque, & ad certos verba canenda modos.
Tum ſic Mamurius, Merces mihi gloria detur,
Nominaque extremo carmine noſtra ſonent.
Inde ſacerdotes operi promiſſa vetuſto
Præmia perſolvunt, Mamuriumque vocant.
Nubere ſiqua voles, quamvis properabitis ambo,
Differ: habent parvæ commoda magna moræ.
Arma movent pugnam, pugna eſt aliena maritis.
Condita cùm fuerint, aptius omen erit.
His etiam conjux apicati cincta Dialis
Lucibus impexas debet habere comas.
TERTIA nox emerſa ſuos ubi moverit ignes;
Conditus e geminis Piſcibus alter erit.
Nam duo ſunt: Auſtris hic eſt, Aquilonibus ille
Proximus, a vento nomen uterque tenet.
CUM croceis rorare genis Tithonia conjux
Cœperit, & quintæ tempora lucis aget;
Sive eſt Arctophylax, ſive eſt piger ille Bootes,
Mergetur, viſus effugietque tuos.
At non effugiet Vindemitor. Hoc quoque cauſam
Unde trahat ſidus, parva referre mora eſt.
Ampelon intonſum Satyro Nymphâque creatum
Fertur in Iſmariis Bacchus amaſſe jugis.
Tradidit huic vitem pendentem frondibus ulmi;
Quæ nunc de pueri nomine nomen habet.
Dum legit in ramo pictas temerarius uvas,
Decidit: amiſſum Liber in aſtra vehit.
SEXTUS ubi Oceano clivoſum ſcandit Olympum
Phœbus, & alatis æthera carpit equis;
Quiſquis ades, canæque colis penetralia Veſtæ;
Cratera Iliacis turaque pone focis.

Cæſaris innumeris, quem maluit ille mereri,
  Acceſſit titulis Pontificalis honos.
Ignibus æternis æterni numina præſunt
  Cæſaris: imperii pignora juncta vides.
De veteris Trojæ dignissima præda favillâ,
  Quâ gravis Æneas tutus ab hoſte fuit;
Ortus ab Æneâ tangit cognata ſacerdos
  Numina; cognatum, Veſta, tuere caput.
Quos ſanctâ fovet ille manu, bene vivitis ignes.
  Vivite inexſtincti, flammaque Duxque, precor.
UNA nota eſt Marti, Nonis ſacrata quod illis
  Templa putant, lucos Vejovis ante duos.
Romulus ut ſaxo lucum circumdedit alto;
  Cuilibet, Huc, inquit, confuge; tutus eris.
O! quàm de tenui Romanus origine crevit!
  Turba vetus quàm non invidioſa fuit!
Ne tamen ignaro novitas tibi nominis obſtet,
  Diſce quis iſte Deus, curve vocetur ita.
Juppiter eſt juvenis: juveniles aſpice vultus.
  Aſpice deinde manum; fulmina nulla tenet.
Fulmina, poſt auſos cœlum affectare Gigantas,
  Sumta Jovi: primo tempore, inermis erat.
Ignibus Oſſa novis, & Pelion altior oſſâ
  Arſit, & in ſolidâ fixus Olympus humo.
Stat quoque Capra ſimul: Nymphæ paviſſe feruntur
  Cretides: infanti lac dedit illa Jovi.
Nunc vocor ad nomen. Vegrandia farra colonæ,
  Quæ malè creverunt, veſcaque parva vocant.
Vis ea si verbi eſt, cur non ego Vejovis ædem,
  Ædem non magni ſuſpicer eſſe Jovis?
Jamque, ubi cæruleum vallabunt ſidera cœlum,
  Suſpice; Gorgonei colla videbis equi.
Creditur hic cæſæ gravidâ cervice Meduſæ
  Sanguine reſperſis proſiluiſſe jubis.
Huic ſupra nubes, & ſubter ſidera, lapſo
  Cœlum pro terrâ, pro pede penna, fuit.

Jamque indignanti nova frena receperat ore,
Cum levis Aonias ungula fodit aquas.
Nunc fruitur cœlo, quod pennis ante petebat;
Et nitidus ſtellis quinque decemque micat.
PROTINUS aſpicies venienti nocte Coronam
Gnosida: Theſeo crimine facta Dea eſt.
Jam bene perjuro mutârat conjuge Bacchum,
Quæ dedit ingrato fila legenda viro.
Sorte tori gaudens, Quid flebam ruſtica, dixit,
Utiliter nobis perfidus ille fuit.
Interea Liber, depexos crinibus Indos
Vincit, & Eoo dives ab orbe venit.
Inter captivas facie præſtante puellas
Grata nimis Baccho filia regis erat.
Flebat amans conjux, ſpatiataque litore curvo,
Edidit incultis talia verba comis.
En iterum similes, fluctus, audite querelas;
. En iterum lacrymas accipe, arena, meas.
Dicebam, memini, Perjure & perfide Theſeu!
Ille abiit: eadem crimina Bacchus habet.
Nunc quoque nulla viro, clamabo, femina credat.
Nomine mutato cauſa relata mea eſt.
O! utinam mea ſors, quà primùm cœperat, iſſet!
Jamque ego præſenti tempore nulla forem.
Quid me deſertis perituram, Liber, arenis
Servabas? potui dedoluiſſe ſemel.
Bacche levis, leviorque tuis, quæ tempora cingunt,
Frondibus; in lacrymas cognite Bacche meas;
Auſus es, ante oculos adductâ pellice noſtros,
Tam bene compositum ſolicitare torum?
Heu! ubi pacta fides? ubi, quæ jurare ſolebas?
Me miſeram! quoties hæc ego verba loquor!
Theſea culpabas, fallacemque ipſe vocabas;
Judicio peccas turpius ipſe tuo.
Ne ſciat hoc quisquam, tacitisque doloribus urar;
Ne toties falli digna fuiſſe puter.

Præcipuè cupiam celari Theſea, ne te
Conſortem culpæ gaudeat eſſe ſuæ.
At, puto, præpoſita eſt fuſcæ mihi candida pellex.
Eveniat noſtris hoſtibus ille color!
Quid tamen hoc refert, vitio si gratior ipſo eſt?
Quid facis? amplexus inquinat illa tuos.
Bacche, fidem præſta; nec præfer amoribus ullam
Conjugis aſſuetæ ſemper amare virum.
Ceperunt matrem formoſi cornua tauri,
Me tua: at hic laudi eſt, ille pudendus amor.
Ne noceat quod amo: neque enim tibi, Bacche, nocebat,
Quod flammas nobis faſſus es ipſe tuas.
Nec, quod nos uris, mirum facis: ortus in igne
Diceris, & patriâ raptus ab igne manu.
Illa ego ſum, cui tu ſolitus promittere cœlum.
Hei mihi! pro cœlo qualia dona fero!
Dixerat: audibat jam dudum verba querentis
Liber, ut a tergo fortè ſecutus erat.
Occupat amplexu, lacrymaſque per oſcula siccat;
Et, Pariter cœli ſumma petamus, ait.
Tu mihi juncta toro, mihi juncta vocabula ſume.
Jam tibi mutatæ Libera nomen erit.
Sintque tuæ tecum faciam monumenta coronæ,
Vulcanus Veneri quam dedit, illa tibi.
Dicta facit, gemmaſque novem transformat in ignes:
Aurea per ſtellas nunc micat illa novem.
SEX ubi ſuſtulerit, totidem demerſerit, orbes,
Purpureum rapido qui vehit axe diem;
Altera gramineo ſpectabis Equiria campo,
Quem Tibris curvis in latus urget aquis.
Qui tamen ejectâ si forte tenebitur undâ,
Cœlius accipiat pulverulentus equos.
IDIBUS eſt Annæ feſtum geniale Perennæ,
Haud procul a ripis, advena Tibri, tuis.
Plebs venit, ac virides paſſim disjecta per herbas
Potat; & accumbit cum pare quiſque ſuâ.

Sub Jove pars durat : pauci tentoria ponunt ;
Sunt , quibus e ramo frondea facta caſa eſt.
Pars ibi pro rigidis calamos ſtatuêre columnis ,
Deſuper extentas impoſuere togas.
Sole tamen vinoque calent : annosque precantur ,
Quot ſumant cyathos ; ad numerumque bibunt.
Invenies illic , qui Neſtoris ebibat annos ,
Quæ ſit per calices facta Sibylla ſuos.
Illic & cantant , quidquid didicere theatris ;
Et jactant faciles ad ſua verba manus ;
Et ducunt poſito duras cratere choreas ,
Multaque diffuſis ſaltat amica comis.
Cum redeunt , titubant , & ſunt ſpectacula vulgo ;
Et fortunatos obvia turba vocant.
Occurri nuper : viſa eſt mihi digna relatu
Pompa : ſenem potum pota trahebat anus.
Quæ tamen hæc Dea ſit ? quoniam rumoribus errant,
Fabula propoſito nulla tacenda meo.
Arſerat Æneæ Dido miſerabilis igne ;
Arſerat exſtructis in ſua fata rogis.
Compoſitusque cinis , tumulique in marmore carmen
Hoc breve , quod moriens ipſa reliquit , erat ;
Præbuit Æneas & cauſam mortis & enſem ;
Ipſa ſuâ Dido concidit uſa manu.
Protinus invadunt Numidæ ſine vindice regnum ;
Et potitur captâ Maurus Iarba domo.
Seque memor ſpretum , Thalamis tamen, inquit, Eliſſæ
En ego , quem toties repulit illa , fruor.
Diffugiunt Tyrii , quò quemque agit error : ut olim
Amiſſo dubiæ rege vagantur apes.
Tertia nudandas acceperat area meſſes ,
Inque cavos ierant tertia muſta lacus ;
Pellitur Anna domo , lacrymansque ſororia linquit
Mœnia : germanæ juſta dat ante ſuæ.
Mixta bibunt molles lacrymis unguenta favillæ ,
Vertice libatas accipiuntque comas.

Terque, Vale, dixit: cineres ter ad ora relatos
  Preſſit, & eſt illis viſa ſubeſſe ſoror.
Nacta ratem comitemque fugæ, pede labitur æquo,
  Mœnia reſpiciens, dulce ſororis opus.
Fertilis eſt Melite ſterili vicina Coſyræ
  Inſula, quam Libyci verberat unda freti.
Hanc petit hoſpitio regis confiſa vetuſto.
  Hoſpes, opum dives, rex tibi Battus erat.
Qui poſt quàm didicit caſus utriusque ſororis;
  Hæc, inquit, tellus, quantulacumque, tua eſt.
Et tamen hoſpitii ſervaſſet ad ultima munus,
  Sed timuit magnas Pygmalionis opes.
Signa recenſuerat bis Sol ſua: tertius ibat
  Annus, & exſulibus terra petenda nova eſt.
Frater adeſt, belloque petit. Rex arma peroſus,
  Nos ſumus imbelles, tu fuge ſoſpes, ait.
Juſſa fugit, ventoque ratem committit & undis;
  Aſperior quovis æquore frater erat.
Eſt prope piſcoſos lapidoſi Crathidis amnes
  Purus ager: Cameren incola turba vocant.
Illuc curſus erat: nec longius abſuit inde,
  Quàm quantum novies mittere funda poteſt.
Vela cadunt primò, & dubiâ librantur ab aura.
  Findite remigio, navita dixit, aquas.
Dumque parant torto ſubducere carbaſa lino,
  Percutitur rapido puppis adunca Noto;
Inque patens æquor, fruſtra pugnante magiſtro,
  Fertur: & ex oculis viſa refugit humus.
Adsiliunt fluctus, imoque a gurgite pontus
  Vertitur, & canas alveus haurit aquas.
Vincitur ars vento: nec jam moderator habenis
  Utitur: at votis hîc quoque poſcit opem.
Jactatur tumidas exſul Phœniſſa per undas,
  Humidaque oppoſitâ lumina veſte tegit.
Tum primùm Dido felix eſt dicta ſorori,
  Et quæcumque aliquam corpore preſſit humum.

Figitur ad Laurens ingenti flamine litus
Puppis ; & , expoſitis omnibus , hauſta perit.
Jam pius Æneas regno natâque Latini
Auctus erat , populos miſcueratque duos.
Litore dotali , ſolo comitatus Achate ,
Secretum nudo dum pede carpit iter ;
Aſpicit errantem , nec credere ſuſtinet Annam
Eſſe : quid in Latios illa veniret agros ?
Dum ſecum Æneas : Anna eſt , exclamat Achates.
Ad nomen vultus ſuſtulit illa ſuos.
Quò fugiat ? quid agat ? quos terræ quærat hiatus ?
Ante oculos miſeræ fata ſororis erant.
Sensit , & alloquitur trepidam Cythereïus heros ;
Flet tamen admonitu mortis , Eliſſa , tuæ.
Anna , per hanc juro , quam quondam audire ſolebas
Tellurem fato proſperiore dari ,
Perque Deos comites , hac nuper ſede locatos ,
Sæpe meas illos increpuiſſe moras.
Nec timui de morte tamen : metus abfuit iſte.
Hei mihi ! credibili fortior illa fuit.
Ne refer : aſpexi non illo pectore digna
Vulnera , Tartareas auſus adire domos.
At tu , ſeu ratio te noſtris appulit oris ,
Sive Deus , regni commoda carpe mei.
Multa tibi memores , nil non debemus Eliſſæ ;
Nomine grata tuo , grata ſororis , eris.
Talia dicenti , neque enim ſpes altera reſtat ,
Credidit ; errores expoſuitque ſuos.
Utque domum intravit , Tyrios induta paratus ,
Incipit Æneas , (cetera turba silet.)
Hanc tibi cur tradam , pia cauſa , Lavinia conjux ,
Eſt mihi : conſumsi naufragus hujus opes.
Orta Tyro , regnum Libycâ poſſedit in ora ;
Quam precor ut caræ more ſororis ames.
Omnia promittit , falſumque Lavinia vulnus
Mente premit tacitâ , diſſimulatque fremens.

Donaque cùm videat præter ſua lumina ferri
Multa palam, mitti clam quoque multa putat.
Non tamen exactum, quid agat. Furialiter odit,
Et parat inſidias, & cupit ulta mori.
Nox erat: ante torum viſa eſt adſtare ſororis,
Squalenti, Dido, ſanguinolenta comâ.
Et, Fuge, ne dubita, mæſtum fuge, dicere, tectum.
Sub verbum querulas impulit aura fores.
Exſilit; & velox humili ſuper arva feneſtrâ
Se jacit: audacem fecerat ipſe timor.
Quáque metu rapitur, tunicâ velata recinctâ,
Currit, ut auditis territa dama lupis.
Corniger hanc cupidis rapuiſſe Numicius undis
Creditur, & ſtagnis occuluiſſe ſuis.
Sidonis interea magno clamore per agros
Quæritur: apparent ſigna notæque pedum.
Ventum erat ad ripas: inerant veſtigia ripis.
Suſtinuit tacitas conſcius amnis aquas.
Ipſa loqui viſa eſt, Placidi ſum Nympha Numicî;
Amne perenne latens Anna Perenna vocor.
Protinus erratis læti veſcuntur in agris;
Et celebrant largo ſeque diemque mero.
SUNT quibus hæc Luna eſt, quia menſibus impleat annum;
Pars Themin, Inachiam pars putat eſſe bovem.
Invenies, qui te Nymphen Atlantida dicant;
Teque Jovi primos, Anna, dediſſe cibos.
Hæc quoque, quam referam, noſtras pervenit ad aures
Fama: nec a verâ diſſidet illa fide.
Plebs vetus, & nullis etiamnum tuta Tribunis,
Fugit, & in ſacri vertice montis abît.
Jam quoque, quem ſecum tulerant, defecerat illos
Victus, & humanis uſibus apta Ceres.
Orta ſuburbanis quædam fuit Anna Bovillis
Pauper, ſed mundæ ſedulitatis, anus.
Illa, levi mitrâ canos redimita capillos,
Fingebat tremulâ ruſtica liba manu.

Atque ita per populum fumantia mane ſolebat
  Dividere : hæc populo copia grata fuit.
Pace domi factâ , signum poſuere Perennæ ,
  Quod sibi defectis illa tuliſſet opem.
Nunc mihi , cur cantent , ſupereſt , obſcena puellæ ,
  Dicere : nam coëunt , certaque probra canunt.
Nuper erat Dea facta ; venit Gradivus ad Annam ,
  Et cum ſeductâ talia verba facit.
Menſe meo coleris : junxi mea tempora tecum ;
  Pendet ab officio ſpes mihi magna tuo.
Armifer armiferæ correptus amore Minervæ
  Uror : & hoc longo tempore vulnus alo.
Effice , Dî ſtudio similes coëamus in unum.
  Conveniunt partes hæ tibi , comis anus.
Dixerat. Illa Deum promiſſo ludit inani ;
  Et ſtultam dubiâ ſpem trahit usque morâ.
Sæpius inſtanti , Mandata peregimus , inquit ;
  Evictas precibus vix dedit illa manus.
Gaudet amans , thalamosque parat : deducitur illuc
  Anna tegens vultus , ut nova nupta , ſuos.
Oſcula ſumturus , ſubitò Mars aſpicit Annam ;
  Nunc pudor eluſum , nunc ſubit ira , Deum.
Ridet amatorem caræ nova Diva Minervæ ;
  Nec res hac Veneri gratior ulla fuit.
Inde joci veteres obſcenaque dicta canuntur ;
  Et juvat hanc magno verba dediſſe Deo.
PRÆTERITURUS eram gladios in Principe fixos ;
  Cùm sic a caſtis Veſta locuta focis ;
Ne dubita meminiſſe : meus fuit ille Sacerdos.
  Sacrilegæ telis me petiere manus.
Ipſa virum rapui , simulacraque nuda reliqui.
  Quæ cecidit ferro , Cæſaris umbra fuit.
Ille quidem cœlo poſitus Jovis atria ſervat ,
  Et tenet in magno templa dicata foro.
At quicumque nefas auſi , prohibente deorum
  Numine , polluerant Pontificale caput.

Morte jacent meritâ : teſtes eſtote Philippi ;
  Et quorum ſparſis oſſibus albet humus.
Hoc opus, hæc pietas, hæc prima elementa fuerunt
  Cæſaris, ulciſci juſta per arma patrem.
POSTERA cùm teneras Aurora refecerit herbas,
  Scorpios a primâ parte videndus erit.
TERTIA poſt Idus lux eſt celeberrima Baccho.
  Bacche, fave vati, dum tua feſta cano.
Nec referam Semelen, ad quam niſi fulmina ſecum
  Juppiter afferret ; parvus, inermis, eras ;
Nec, puer ut poſſes maturo tempore naſci,
  Expletum patrio corpore matris onus.
Sithonas & Scythicos longum enumerare triumphos ;
  Et domitas gentes, turifer Inde, tuas.
Tu quoque, Thebanæ malè præda, tacebere, matris ;
  Inque tuum furiis, acte Lycurge, genu.
Ecce libet ſubitos piſces, Tyrrhenaque monſtra
  Dicere : ſed non eſt carminis hujus opus.
Carminis hujus opus, cauſas expromere, quare
  Vilis anus populos ad ſua liba vocet.
Ante tuos ortus aræ ſine honore fuerunt,
  Liber, & in gelidis herba reperta focis.
Te memorant, Gange totoque Oriente ſubacto,
  Primitias magno ſepoſuiſſe Jovi.
Cinnama tu primus, captivaque tura, dediſti,
  Deque triumphato viſcera toſta bove.
Nomine ab auctoris ducunt Libamina nomen,
  Libaque : quod ſacris pars datur inde focis.
Liba Deo fiunt, ſuccis quia dulcibus ille
  Gaudet, & a Baccho mella reperta ferunt.
IBAT arenoſo Satyris comitatus ab Hebro ;
  Non habet ingratos fabula noſtra jocos.
Jamque erat ad Rhodopen Pangæaque florida ventum ;
  Æriferæ comitum concrepuere manus.
Ecce novæ coëunt volucres, tinnitibus actæ ;
  Quáque movent ſonitus æra, ſequuntur apes.

Colligit errantes, & in arbore claudit inani
Liber: & inventi præmia mellis habet.
Ut Satyri leviſque ſenex tetigere ſaporem,
Quærebant flavos per nemus omne favos.
Audit in exeſa ſtridorem examinis ulmo;
Aſpicit & ceras, diſſimulatque ſenex.
Utque piger pandi tergo reſidebat aſelli,
Applicat hunc ulmo corticibusque cavis.
Conſtitit ipſe ſuper ramoſo ſtipite nixus;
Atque avidè trunco condita mella petit.
Millia crabronum coëunt, & vertice nudo
Spicula defigunt, oraque ſumma notant.
Ille cadit præceps, & calce feritur aſelli;
Inclamatque ſuos, auxiliumque rogat.
Concurrunt Satÿri, turgentiaque ora parentis
Rident: percuſſo claudicat ille genu.
Ridet & ipſe Deus, limumque inducere monſtrat;
Hic paret monitis, & linit ora luto.
Melle pater fruitur: liboque infuſa calenti
Jure repertori candida mella damus.
Femina cur preſſet, non eſt rationis opertæ;
Femineos thyrſo concitat ille choros.
Cur anus hoc faciat, quæris? vinoſior ætas
Hæc eſt, & gravidæ munera vitis amans.
Cur hederâ cinƈta eſt? hedera eſt gratissima Baccho.
Hoc quoque cur ita ſit, dicere nulla mora eſt.
Nyſiades Nymphæ, puerum quærente novercâ,
Hanc frondem cunis appoſuere novis.
RESTAT, ut inveniam, quare toga libera detur
Lucifero pueris, candide Bacche, tuo.
Sive, quod ipſe puer ſemper, juveniſque, videris;
Et media eſt ætas inter utrumque tibi.
Seu quia tu pater es, patres, ſua pignora, natos
Commendant curæ numinibusque tuis.
Sive, quod es Liber, veſtis quoque libera per te
Sumitur, & vitæ liberioris iter.

An quia, cùm priſci colerent ſtudioſiùs agros,
Et patrio faceret rure Senator opus;
Et caperet faſces a curvo conſul aratro,
Nec crimen duras eſſet habere manus;
Ruſticus ad ludos populus veniebat in Urbem?
Sed Dîs, non ſtudiis ille dabatur honos.
Luce ſuâ ludos uvæ commentor habebat,
Quos cum tædiferâ nunc habet ipſe Deâ.
Ergo, ut tironum celebrare frequentia poſſit,
Viſa dies dandæ non aliena togæ.
Mite, Pater, caput huc, placataque cornua, vertas;
Et des ingenio vela ſecunda meo.
Itur ad Argeos, (qui ſint, ſua pagina dicet)
Hac, ſi commemini, præteritâque die.
Stella Lycaoniam vergit proclinis ad Arcton
Miluus: hæc illâ nocte videnda venit.
Quid dederit volucri, ſi vis cognoſcere, cœlum;
Saturnus regnis ab Jove pulſus erat.
Concitat iratus validos Titanas in arma,
Quæque fuit fatis debita, poſcit opem.
Matre ſatus Terrâ, monſtrum mirabile, taurus
Parte ſui ſerpens poſteriore fuit.
Hunc triplici muro lucis incluſerat atris,
Parcarum monitu, Styx violenta, trium.
Viſcera qui tauri flammis adolenda dediſſet,
Sors erat, æternos vincere poſſe Deos.
Immolat hunc Briareus factâ ex adamante ſecuri:
Et jam jam flammis exta daturus erat.
Juppiter alitibus rapere imperat: attulit illi
Miluus: & meritis venit in aſtra ſuis.
UNA dies media eſt, & fiunt ſacra Minervæ;
Nominaque a junctis quinque diebus habent.
Sanguine prima vacat: nec fas concurrere ferro.
Cauſa, quod eſt illâ nata Minerva die.
Altera, treſque ſuper ſtratâ celebrantur arenâ.
Enſibus exſertis bellica læta Dea eſt.

Pallada nunc pueri teneræque ornate puellæ.
Qui bene placârit Pallada, doctus erit.
Pallade placatâ, lanam mollite, puellæ;
Diſcite jam plenas exonerare colos.
Illa etiam ſtantes radio percurrere telas
Erudit, & rarum pectine denſet opus.
Hanc cole, qui maculas læsis de veſtibus aufers;
Hanc cole, velleribus quiſquis aëna paras.
Nec quiſquam invitâ faciat bene vincula plantæ
Pallade, ſit Tychio doctior ille licet.
Et licet antiquo manibus collatus Epeo
Sit prior; iratâ Pallade, mancus erit.
Vos quoque, Phœbeâ morbos qui pellitis arte,
Munera de veſtris pauca referte Deæ.
Nec vos turba feri cenſu fraudata magiſtri
Spernite: diſcipulos attrahit illa novos.
Quique moves cœlum, tabulamque coloribus uris;
Quique facis doctâ mollia ſaxa manu.
Mille Dea eſt operum: certè Dea carminis illa eſt.
Si mereor, ſtudiis adsit amica meis.
Cœlius ex alto quà mons deſcendit in æquum,
Hic ubi non plana eſt, ſed prope plana via eſt;
Parva licet, videas captæ delubra Minervæ,
Quæ Dea natali cœpit habere ſuo.
Nominis in dubio cauſa eſt. Capitale vocamus
Ingenium ſollers: ingenioſa Dea eſt.
An, quia de capitis fertur, ſine matre, paterni
Vertice cum clypeo proſiluiſſe ſuo?
An, quia perdomitis ad nos captiva Faliſcis
Venit: & hoc ipſum litera priſca docet?
An, quod habet legem, capitis quæ pendere pœnas
Ex illo jubeat furta reperta loco?
A quacumque trahis ratione vocabula, Pallas,
Pro Ducibus noſtris ægida ſemper habe.
Summa dies e quinque tubas luſtrare canoras
Admonet, & forti ſacrificare Deæ.

Nunc potes ad Solem ſublato dicere vultu ;
Hic here Phryxeæ vellera preſſit ovis.
Seminibus toſtis ſceleratæ fraude novercæ ,
Suſtulerat nullas , ut ſolet , herba comas.
Mittitur ad tripodas , certâ qui ſorte reportet ,
Quam ſterili terræ Delphicus edat opem.
Hic quoque corruptus , pro ſemine , nunciat Helles
Et juvenis Phryxi funera ſorte peti.
Utque recuſantem cives , & tempus , & Ino ,
Compulerunt regem juſſa nefanda pati ;
Et ſoror & Phryxus , velati tempora ramis ,
Stant ſimul ante aras ; junctaque fata gemunt.
Aſpicit hos , ut forte pependerat æthere , mater ;
Et ferit attonitâ pectora nuda manu ;
Inque draconigenam , nimbis comitantibus , urbem
Deſilit : & natos eripit inde ſuos.
Utque fugam rapiant , aries nitidiſſimus auro
Traditur : ille vehit per freta longa duos.
Dicitur infirmâ cornu tenuiſſe ſiniſtrâ
Femina , cùm de ſe nomina fecit aquæ.
Pene ſimul periit , dum vult ſuccurrere lapſæ
Frater ; & extentas porrigit usque manus.
Flebat , ut amiſsâ gemini conſorte pericli ,
Cæruleo junctam neſcius eſſe Deo.
Litoribus tactis , aries fit ſidus : at hujus
Pervenit in Colchas aurea lana domos.
TRES ubi Luciferos veniens præmiſerit Eos ,
Tempora nocturnis æqua diurna feres.
INDE quater paſtor ſaturos ubi clauſerit hædos ,
Canuerint herbæ rore recente quater ,
Janus adorandus , cumque hoc Concordia mitis ,
Et Romana Salus , araque Pacis erit.
LUNA regit menſes : hujus quoque tempora menſis
Finit Aventino Luna colenda jugo.



OVIDII NASONIS

FASTORUM

LIBER IV.

ALMA, fave vati, geminorum mater Amorum.
Ad vatem vultus retulit illa ſuos.
Quid tibi, ait, mecum? certè majora canebas.
Num vetus in molli pectore vulnus habes?
Scis, Dea, reſpondi, de vulnere. Riſit: & æther
Protinus ex illa parte ſerenus erat.
Saucius, an ſanus, numquid tua ſigna reliqui?
Tu mihi propoſitum, tu mihi ſemper opus.
Quæ decuit, primis ſine crimine luſimus annis;
Nunc teritur noſtris area major equis.
Tempora cum cauſis, Annalibus eruta priſcis,
Lapſaque ſub terras, ortaque ſigna, cano.
Venimus ad quartum, quo tu celeberrima, menſem.
Et vatem, & menſem ſcis, Venus, eſſe tuos.
Mota Cytheriacâ leviter mea tempora myrto
Contigit: &, Cœptum perfice, dixit, opus.
Senſimus; & ſubitò cauſæ patuere dierum.
Dum licet, & ſpirant flamina, navis eat.
Si qua tamen pars te de Faſtis tangere debet;
Cæſar, in Aprili, quo tenearis, habes.
Hic ad te magnâ deſcendit imagine menſis,
Et fit adoptivâ nobilitate tuus.

Hoc pater Iliades, cùm longum ſcriberet annum,
  Vidit; & auctores retulit ipſe ſuos.
Utque fero Marti primam dedit ordine ſortem,
  Quod ſibi naſcenti proxima cauſa fuit;
Sic Venerem gradibus multis in gente repertam
  Alterius voluit menſis habere locum.
Principiumque ſui generis, revolutaque quærens
  Secula, cognatos venit ad usque Deos.
Dardanon Electrâ neſciret Atlantide cretum
  Scilicet? Electran concubuiſſe Jovi?
Hujus Erichthonius: Tros eſt generatus ab illo;
  Aſſaracon creat hic, Aſſaracusque Capyn.
Proximus Anchiſen, cum quo commune parentis
  Non dedignata eſt nomen habere Venus.
Hinc ſatus Æneas, pietas ſpectata per ignes,
  Sacra, patremque humeris, altera ſacra, tulit.
Venimus ad felix aliquando nomen Iûli;
  Unde domus Teucros Julia tangit avos.
Poſtumus huic, qui, quod ſilvis fuit ortus in altis,
  Silvius in Latia gente vocatus erat.
Isque, Latine, tibi pater eſt: ſubit Alba Latinum;
  Proximus eſt titulis Epitos, Alba, tuis.
Ille dedit Capyi recidiva vocabula Trojæ;
  Et tuus eſt idem, Calpete, factus avus.
Cumque patris regnum poſt hunc Tiberinus haberet,
  Dicitur in Thuſcæ gurgite merſus aquæ.
Jam tamen Agrippan genitum, Remulumque nepotem
  Viderat: in Remulum fulmina miſſa ferunt.
Venit Aventinus poſt hos: locus unde vocatus,
  Mons quoque: poſt illum tradita regna Procæ.
Quem ſequitur diri Numitor germanus Amulî.
  Ilia cum Lauſo de Numitore ſati.
Enſe cadit patruo Lauſus: placet Ilia Martî;
  Teque parit, gemino juncte Quirine Remô.
Ille ſuos ſemper Venerem Martemque parentes
  Dixit, & emeruit vocis habere fidem.

Neve ſecuturi poſſent neſcire nepotes,
Tempora Dìs generis continuata dedit.
Sed Veneris menſem Grajo ſermone notatum
Auguror: a ſpumis eſt Dea dicta maris.
Nec tibi ſit mirum Grajo rem nomine dici;
Itala nam tellus Græcia major erat.
Venerat Evander plenâ cum claſſe ſuorum,
Venerat Alcides: Grajus uterque genus.
Hoſpes Aventinis armentum pavit in herbis
Claviger; & tanto eſt Albula pota Deo.
Dux quoque Neritius: teſtes Læſtrygones exſtant,
Et quod adhuc Circes nomina litus habet.
Et jam Telegoni, jam mœnia Tiburis udi
Stabant: Argolicæ quod poſuere manus.
Venerat Atrides fatis agitatus Haleſus;
A quo ſe dictam terra Faliſca putat.
Adjice Trojanæ ſuaſorem Antenora pacis,
Et generum Œniden, Appule Daune, tuum.
Serus ab Iliacis, & poſt Antenora, flammis
Attulit Æneas in loca noſtra Deos.
Hujus erat Solimus, Phrygiâ comes exſul ab Ida;
A quo Sulmonis mœnia nomen habent.
Sulmonis gelidi, patriæ, Germanice, noſtræ.
Me miſerum! Scythico quàm procul illa ſolo eſt!
Ergo ego? tam longas ſed ſupprime, Muſa, querelas;
Non tibi ſunt mæſtâ ſacra canenda lyrâ.
Quò non Livor abit? ſunt qui tibi menſis honorem
Eripuiſſe velint, invideantque, Venus.
Nam, quia Ver aperit tunc omnia, denſaquè cedit
Frigoris aſperitas, fetaque terra parit;
Aprilem memorant ab aperto tempore dictum;
Quem Venus injectâ vindicat alma manu.
Illa quidem totum dignissima temperat orbem;
Illa tenet nullo regna minora Deo;
Juraque dat cœlo, terræ, natalibus undis;
Perque ſuos initus continet omne genus.

Illa Deos omnes, longum enumerare, creavit;
Illa ſatis cauſas arboribusque dedit.
Illa rudes animos hominum contraxit in unum,
Et docuit jungi cum pare quemque ſuâ.
Quid genus omne creat volucrum, niſi blanda voluptas?
Nec coëant pecudes, ſi levis abſit amor.
Cum mare trux aries cornu decertat: at idem
Frontem dilectæ lædere parcit ovis.
Depoſitâ taurus ſequitur feritate juvencam,
Quem toti ſaltus, quem nemus omne, tremunt.
Vis eadem, lato quodcumque ſub æquore vivit,
Servat; & innumeris piſcibus implet aquas.
Prima feros habitus homini detraxit: ab illa
Venerunt cultus mundaque cura ſui.
Primus amans carmen vigilatum, nocte negatâ,
Dicitur ad clauſas concinuiſſe fores.
Eloquiumque fuit duram exorare puellam;
Proque ſuâ cauſâ quisque diſertus erat.
Mille per hanc artes motæ: ſtudioque placendi,
Quæ latuere prius, multa reperta ferunt.
Hanc quisquam titulo menſis ſpoliare ſecundi
Audeat? a nobis ſit procul iſte furor.
Quid? quod ubique potens, templisque frequentibus aucta,
Urbe tamen noſtrâ jus Dea majus habet?
Pro Troja, Romane, tuâ Venus arma ferebat;
Cum gemuit teneram cuſpide læſa manum,
Cœleſtesque duas, Trojano judice, vicit.
Ah nolim victas hoc meminiſſe Deas!
Aſſaracique nurus dicta eſt: ut ſcilicet olim
Magnus Iuleos Cæſar haberet avos.
Nec Veneri tempus, quàm ver, erat aptius ullum.
Vere nitent terræ: vere remiſſus ager.
Nunc herbæ, rupta tellure, cacumina tollunt;
Nunc tumido gemmas cortice palmes agit.
Et formoſa Venus formoſo tempore digna eſt;
Utque ſolet, Marti continuata ſuo.

Vere monet curvas materna per æquora puppes
Ire, nec hibernas jam timuiſſe minas.
Rite Deam Latiæ colitis matresque nurusque;
Et vos, quîs vittæ longaque veſtis abeſt.
Aurea marmoreo redimicula ſolvite collo;
Demite divitias: tota lavanda Dea eſt.
Aurea ſiccato redimicula reddite collo;
Nunc alii flores, nunc nova danda roſa eſt.
Vos quoque ſub viridi myrto jubet illa lavari;
Cauſaque, cur jubeat, diſcite, certa ſubeſt.
Litore ſiccabat rorantes nuda capillos.
Viderunt Satyri, turba proterva, Deam.
Sensit, & appoſitâ texit ſua corpora myrto.
Tuta fuit facto: vosque referre jubet.
Diſcite nunc, quare Fortunæ tura Virili
Detis eo, calida qui locus humet aqua.
Accipit ille locus, poſito velamine, cunctas;
Et vitium nudi corporis omne videt.
Ut tegat hoc, celetque viros, Fortuna Virilis
Præſtat: & hoc, parvo ture rogata, facit.
Nec pigeat niveo tritum cum lacte papaver
Sumere, & expreſſis mella liquata favis.
Cùm primùm cupido Venus eſt deducta marito,
Hoc bibit: ex illo tempore nupta fuit.
Supplicibus verbis illam placate: ſub illa
Et forma, & mores, & bona fama manent.
Roma pudicitiâ proavorum tempore lapſa eſt:
Cumæam, veteres, conſuluiſtis anum.
Templa jubet Veneri fieri: quibus ordine factis,
Inde Venus verſo nomina corde tenet.
Semper ad Æneadas placido, pulcherrima, vultu
Reſpice: totque tuas, Diva, tuere nurus.
Dum loquor, elatæ metuendus acumine caudæ,
Scorpios in virides præcipitatur aquas.
NOX ubi tranſierit, cœlumque rubeſcere primò
Cœperit, & tactæ rore querentur aves;

Semuſtamque facem, vigilatâ nocte, viator
Ponet, & ad ſolitum ruſticus ibit opus;
Pliades incipiunt humeros relevare paternos,
Quæ ſeptem dici, ſex tamen eſſe, ſolent.
Seu quod in amplexum ſex hinc venere Deorum;
Nam Steropen Marti concubuiſſe ferunt;
Neptuno Halcyonen, & te, formoſa Celæno;
Majan, & Electran, Taygetenque Jovi;
Septima mortali Merope tibi, Siſyphe, nupsit.
Pœnitet, & facti ſola pudore latet.
Sive quod Electra Trojæ ſpectare ruinas
Non tulit: ante oculos oppoſuitque manum.
TER sine perpetuo cœlum verſetur in axe,
Ter jungat Titan, terque reſolvat, equos;
Protinus inflexo Berecynthia tibia cornu
Flabit, & Idææ feſta Parentis erunt.
Ibunt ſemimares, & inania tympana tundent;
Æraque tinnitus ære repulſa dabunt.
Ipſa ſedens molli comitum cervice feretur,
Urbis per medias exululata vias.
Scena ſonat, Ludique vocant: ſpectate, Quirites;
Et Fora Marte ſuo litigioſa vacent.
Quærere multa libet: ſed me ſonus æris acuti
Terret, & horrendo lotos adunca ſono.
Da, Dea, quas ſciter, doctas, Cybeleïa, neptes.
Audit; & has curæ jussit adeſſe meæ.
Pandite mandati memores, Heliconis alumnæ,
Gaudeat assiduo cur Dea Magna ſono.
Sic ego, sic Erato: menſis Cythereïus illi
Ceſſit, quod teneri nomen Amoris habet.
Reddita Saturno ſors hæc erat. Optime regum,
A nato ſceptris excutiere tuis.
Ille ſuam metuens, ut quæque erat edita, prolem
Devorat; immerſam viſceribusque tenet.
Sæpe Rhea queſta eſt toties fecunda, nec umquam
Mater; & indoluit fertilitate ſuâ.

Juppiter ortus erat : (pro magnâ teſte vetuſtas
Creditur : acceptam parce movere fidem.)
Veſte latens ſaxum cœleſti viſcere ſedit.
Sic genitor fatis decipiendus erat.
Ardua jam dudum reſonat tinnitibus Ide ,
Tutus ut infanti vagiat ore puer.
Pars clypeos ſudibus , galeas pars tundit inanes :
Hoc Curetes habent , hoc Corybantes opus.
Res latuit patrem : priſcique imitamina facti ,
Æra Deæ comites raucaque terga movent.
Cymbala pro galeis , pro ſcutis tympana pulſant :
Tibia dat Phrygios , ut dedit ante , modos.
Deſierat ; cœpi : Cur huic , genus acre , leones
Præbent inſolitas ad juga curva jubas ?
Deſieram : cœpit ; Feritas mollita per illam
Creditur : id curru teſtificata ſuo eſt.
At cur turritâ caput eſt ornata coronâ ;
An Phrygiis turres urbibus illa dedit ?
Annuit. Unde venit , dixi , ſua membra ſecandi
Impetus ? ut tacui , Pieris orſa loqui.
Phryx puer in silvis , facie ſpectabilis , Attis
Turrigeram caſto vinxit amore Deam.
Hunc ſibi ſervari voluit , ſua templa tueri ;
Et dixit , Semper fac puer eſſe velis.
Ille fidem jussis dedit , & , Si mentiar , inquit ,
Ultima , quam fallam , ſit Venus illa mihi.
Fallit : & in Nympha Sagaride deſinit eſſe ,
Quod fuit : huic pœnas exigit ira Deæ.
Naïda vulneribus ſuccîdit in arbore factis.
Illa perit : fatum Naïdos arbor erat.
Hic furit : & , credens thalami procumbere tectum ,
Effugit , & curſu Dindyma ſumma petit.
Et modò, Tolle faces; Remove, modò, verbera, clamat.
Sæpe Palæſtinas jurat adeſſe Deas.
Ille etiam ſaxo corpus laniavit acuto ,
Longaque in immundo pulvere tracta coma eſt.

Voxque fuit, Merui : Meritas dem ſanguine pœnas.
Ah ! pereant partes, quæ nocuere mihi !
Ah pereant ! dicebat adhuc ; onus inguinis aufert ;
Nullaque ſunt ſubitò ſigna relicta viri.
Venit in exemplum furor hinc, mollesque miniſtri
Cædunt jactatis vilia membra comis.
Talibus Aoniæ facundâ voce Camenæ
Reddita quæſiti cauſa furoris erat.
Hoc quoque, dux operis, moneas, precor ; unde petita
Venerit : an noſtrâ ſemper in Urbe fuit ?
Dindymon, & Cybelen, & amœnam fontibus Iden
Semper, & Iliacas Mater amavit opes.
Cùm Trojam Æneas Italos portaret in agros,
Eſt Dea ſacriferas pæne ſecuta rates.
Sed nondum fatis Latio ſua numina poſci
Senſerat ; aſſuetis ſubſtiteratque locis.
Poſt, ut Roma potens opibus jam ſecula quinque
Vidit, & edomito ſuſtulit orbe caput ;
Carminis Euboïci fatalia verba ſacerdos
Inſpicit : inſpectum tale fuiſſe ferunt.
Mater abeſt ; Matrem jubeo, Romane, requiras.
Cùm veniet, caſtâ eſt accipienda manu.
Obſcuræ ſortis Patres ambagibus errant :
Quæve parens abſit, quove petenda loco.
Conſulitur Pæan : Divûmque arceſſite Matrem,
Inquit. In Idæo eſt invenienda jugo.
Mittuntur proceres. Phrygiæ tum ſceptra tenebat
Attalus : Auſoniis rem negat ille viris.
Mira canam : longo tremuit cum murmure tellus ;
Et ſic ex adytis Diva locuta ſuis.
Ipſa peti volui : ne ſit mora : mitte volentem.
Dignus Roma locus, quò Deus omnis eat.
Ille ſoni terrore pavens, Proficiſcere, dixit ;
Noſtra eris : in Phrygios Roma refertur avos.
Protinus innumeræ cædunt pineta ſecures
Illa, quibus fugiens Phryx pius uſus erat.

Mille manus coëunt : & picta coloribus uſtis
Cœleſtûm Matrem concava puppis habet.
Illa ſui per aquas fertur tutiſſima nati ;
Longaque Phryxeæ ſtagna ſororis adit ;
Rhœteumque rapax , Sigeaque litora transit ;
Et Tenedum , & veteres Eëtionis opes.
Cyclades excipiunt , Lesbo poſt terga relictâ ,
Quáque Cariſteis frangitur unda vadis.
Transit & Icarium , lapſas ubi perdidit alas
Icarus , & vaſtæ nomina fecit aquæ.
Tum lævâ Creten , dextrâ Pelopeïdas undas
Deſerit : & Veneri ſacra Cythera petit.
Hinc mare Trinacrium , candens ubi tingere ferrum
Brontes , & Steropes , Acmonidesque ſolent :
Æquoraque Afra legit , Sardoaque regna ſiniſtris
Proſpicit a remis , Auſoniamque tenet.
Oſtia contigerat , quà ſe Tiberinus in altum
Dividit , & campo liberiore natat.
Omnis Eques , mixtâque gravis cum Plebe Senatus ,
Obvius ad Thuſci fluminis ora venit.
Procedunt pariter matres , natæque , nurusque ;
Quæque colunt ſanctos virginitate focos.
Sedula fune viri contento brachia laſſant.
Vix ſubit adverſas hoſpita navis aquas.
Sicca diu tellus fuerat : ſitis uſſerat herbas :
Sedit limoſo preſſa carina vado.
Quisquis adeſt operi , plus quàm pro parte laborat ,
Adjuvat & fortes voce ſonante manus.
Illa velut medio ſtabilis ſedet inſula ponto.
Attoniti monſtro ſtantque paventque viri.
Claudia Quinta genus Clauſo referebat ab alto ;
Nec facies impar nobilitate fuit.
Caſta quidem , ſed non & credita : rumor iniquus
Læſerat , & falsi criminis acta rea eſt.
Cultus , & ornatis variè prodîſſe capillis ,
Obfuit ; ad rigidos promtaque lingua ſenes.

Conſcia mens recti famæ mendacia riſit,
  Sed nos in vitium credula turba ſumus.
Hæc ubi caſtarum proceſsit ab agmine matrum,
  Et manibus puram fluminis hauſit aquam,
Ter caput irrorat, ter tollit in æthera palmas.
  Quicumque aſpiciunt, mente carere putant.
Submiſſoque genu, vultus in imagine Divæ
  Figit, & hos edit, crine jacente, ſonos.
Supplicis, alma, tuæ, genitrix fecunda Deorum,
  Accipe ſub certâ conditione preces.
Caſta negor: si tu damnas, meruiſſe fatebor.
  Morte luam pœnas judice victa Deâ.
Sed, si crimen abeſt, tu noſtræ pignora vitæ
  Re dabis: & caſtas caſta ſequêre manus.
Dixit: & exiguo funem conamine traxit.
  Mira, ſed & ſcenâ teſtificata loquar.
Mota Dea eſt, ſequiturque ducem, laudatque ſequendo.
  Index lætitiæ fertur in aſtra ſonus.
Fluminis ad flexum veniunt: Tiberina priores
  Oſtia dixerunt, unde siniſter abit.
Nox aderat: querno religant a ſtipite funem,
  Dantque levi ſomno corpora functa cibo.
Lux aderat: querno ſolvunt a ſtipite funem:
  Ante tamen poſito tura dedere foco.
Ante, coronatâ puppi, sine labe juvencam
  Mactârunt, operum conjugiique rudem.
Eſt locus, in Tiberin quà lubricus influit Almo,
  Et nomen magno perdit ab amne minor.
Illic, purpurea canus cum veſte, ſacerdos
  Almonis dominam ſacraque lavit aquis.
Exululant comites, furioſaque tibia flatur;
  Et feriunt molles taurea terga manus.
Claudia præcedit, læto celeberrima vultu;
  Credita vix tandem teſte pudica Deâ.
Ipſa ſedens plauſtro portâ eſt invecta Capenâ:
  Sparguntur junctæ flore recente boves.

Naſica accepit : templi tunc exſtitit auctor ;
Auguſtus nunc eſt : ante Metellus erat.
Subſtitit hic Erato : mora fit , si cetera quæram.
Dic , inquam , parvâ cur ſtipe quærat opes ?
Contulit æs populus ; de quo delubra Metellus
Fecit , ait : dandæ mos ſtipis inde manet.
Cur vicibus factis ineant convivia , quæro ,
Tum magis , indictas concelebrentque dapes.
Quod bene mutârit ſedem Berecynthia , dixit ;
Captant , mutatis ſedibus , omen idem.
Inſtiteram , quare primi Megaleſia ludi
Urbe forent noſtrâ ; cùm Dea (ſenſit enim ;)
Illa Deos , inquit , peperit : ceſſere parenti ;
Principiumque dati Mater honoris habet.
Cur igitur Gallos , qui ſe excidere , vocamus ?
Cum tantò Phrygiâ Gallica diſtet humus.
Inter , ait, viridem Cybelen altaſque Celænas ,
Amnis it inſanâ , nomine Gallus , aquâ.
Qui bibit inde , furit : procul hinc diſcedite , quìs eſt
Cura bonæ mentis : qui bibit inde , furit.
Non pudet herboſum , dixi , poſuiſſe moretum
In Dominæ menſis ? an ſua cauſa ſubeſt ?
Lacte mero veteres usi memorantur , & herbis ,
Sponte ſuâ si quas terra ferebat , ait.
Candidus eliſæ miſcetur caſeus herbæ ,
Cognoſcat priſcos ut Dea priſca cibos.
POSTERA cùm cœlo motis Pallantias aſtris
Fulſerit , & niveos Luna levârit equos ;
Qui dicet , Quondam ſacrata eſt colle Quirini
Hac Fortuna die Publica , verus erit.
TERTIA lux , memini , Ludis erat : at mihi quidam
Spectanti ſenior , contiguuſque loco ;
Hæc ait , illa dies , Libycis quâ Cæſar in oris
Perfida magnanimi contulit arma Jubæ.
Dux mihi Cæſar erat , ſub quo meruiſſe Tribunus
Glorior : officio præfuit ille meo.

Hanc

Hanc ego militiâ ſedem, tu pace paraſti,
  Inter bis quinos uſus honore Viros.
Plura locuturi ſubito ſeducimur imbre.
  Pendula cœleſtes Libra movebat aquas.
Ante tamen, quàm ſumma dies ſpectacula ſiſtat,
  Enſifer Orion æquore merſus erit.
PROXIMA victricem cùm Romam inſpexerit Eos,
  Et dederit Phœbo ſtella fugata locum;
Circus erit pompâ celeber, numeroque Deorum;
  Primaque ventoſis palma petetur equis.
Hi Cereris Ludi: non eſt opus indice causâ.
  Sponte Deæ munus promeritumque patent.
Meſſis erant primis virides mortalibus herbæ;
  Quas tellus, nullo ſolicitante, dabat.
Et modò carpebant vivaci ceſpite gramen;
  Nunc epulæ tenerâ fronde cacumen erant.
Poſtmodo glans nata eſt: bene erat jam glande repertâ,
  Duraque magnificas quercus habebat opes.
Prima Ceres homini ad meliora alimenta vocato
  Mutavit glandes utiliore cibo.
Illa jugo tauros collum præbere coëgit:
  Tum primùm ſoles eruta vidit humus.
Æs erat in pretio: chalybeïa maſſa latebat.
  Heu! quàm perpetuò debuit illa tegi!
Pace Ceres læta eſt: at vos optate, coloni,
  Perpetuam Pacem, perpetuumque Ducem.
Farra Deæ, micæque licet ſalientis honorem
  Detis, & in veteres turea grana focos.
Et, ſi tura aberunt, unctas accendite tædas.
  Parva bonæ Cereri, ſint modò caſta, placent.
A bove ſuccincti cultros removete miniſtri.
  Bos aret: ignavam ſacrificate ſuem.
Apta jugo cervix, non eſt ferienda ſecuri.
  Vivat, & in dura ſæpe laboret humo.
Exigit ipſe locus, raptus ut virginis edam.
  Plura recognoſces: pauca docendus eris.

Terra tribus ſcopulis vaſtum procurrit in æquor
Trinacris ; a poſitu nomen adepta loci.
Grata domus Cereri : multas ibi poſſidet urbes ,
In quibus eſt culto fertilis Henna ſolo.
Frigida Cœleſtûm matres Arethuſa vocârat.
Venerat ad ſacras & Dea flava dapes.
Filia , conſuetis ut erat comitata puellis ,
Errabat nudo per ſua prata pede.
Valle ſub umbroſa locus eſt , adſpergine multâ
Uvidus ex alto desilientis aquæ.
Tot fuerant illic , quot habet natura , colores ;
Pictaque dissimili flore nitebat humus.
Quam simul aſpexit ; Comites , accedite , dixit ;
Et mecum veſtros flore replete sinus.
Præda puellares animos prolectat inanis ,
Et non ſentitur ſedulitate labor.
Hæc implet lento calathos e vimine textos ;
Hæc gremium , laxos degravat illa sinus.
Illa legit calthas : huic ſunt violaria curæ ;
Illa papavereas ſubſecat ungue comas.
Hâs , Hyacinthe , tenes : illas , Amarante , moraris ;
Pars thyma , pars casiam , pars meliloton amant.
Plurima lecta roſa eſt ; & ſunt sine nomine flores.
Ipſa crocos tenues , liliaque alba legit.
Carpendi ſtudio paulatim longius itur ;
Et dominam caſu nulla ſecuta comes.
Hanc videt , & viſam patruus velociter aufert ;
Regnaque cæruleis in ſua portat equis.
Illa quidem clamabat ; Io , carissima mater ,
Auferor : ipſa ſuos abſcideratque sinus.
Panditur interea Diti via : jamque diurnum
Lumen inaſſueti vix patiuntur equi.
At chorus æqualis , cumulatis flore caniſtris ;
Perſephone , clamant , ad tua dona veni.
Ut clamata silet , montes ululatibus implent ;
Et feriunt mæſtæ pectora nuda manus.

Attonita eſt plangore Ceres ; modò venerat Hennam.
  Nec mora : Me miſeram ! filia , dixit , ubi es ?
Mentis inops rapitur : quales audire ſolemus
  Threïcias paſſis Mænadas ire comis.
Ut vitulo mugit ſua mater ab ubere rapto ,
  Et quærit fetus per nemus omne ſuos ;
Sic Dea : nec retinet gemitus , & concita curſu
  Fertur ; & e campis incipit , Henna , tuis.
Inde puellaris nacta eſt veſtigia plantæ ,
  Et preſſam noto pondere vidit humum.
Forſitan illa dies errori ſumma fuiſſet ,
  Si non turbaſſent ſigna reperta ſues.
Jamque Leontinos Amenanaque flumina curſu
  Præterit , & ripas , herbifer Aci , tuas ;
Præterit & Cyanen , & fontem lenis Anapi ;
  Et te , vorticibus non adeunde Gela.
Liquerat Ortygien , Megarêaque , Pantagienque ,
  Quáque Simethêas accipit æquor aquas ,
Antraque Cyclopum , poſitis exuſta caminis ,
  Quique locus curvæ nomina falcis habet ;
Himeraque, & Didymen, Acragantaque, Tauromenonque ;
  Sacrorumque Melan paſcua læta boum.
Hinc Camerinan adit , Thapſonque & Heloria tempe ;
  Quáque patet Zephyro ſemper apertus Eryx.
Jamque Peloriaden , Lilybêaque , jamque Pachinon
  Luſtrârat , terræ cornua trina ſuæ.
Quâcumque ingreditur , miſeris loca cuncta querelis
  Implet ; ut amiſſum cùm gemit ales Ityn.
Perque vices , modò , Perſephone , modò , Filia , clamat.
  Clamat , & alternis nomen utrumque ciet.
Sed neque Perſephone Cererem , neque filia matrem
  Audit : & alternis nomen utrumque perit.
Unaque , paſtorem vidiſſet an arva colentem ,
  Vox erat , Hàc greſſus ecqua puella tulit ?
Jam color unus ineſt rebus , tenebriſque teguntur
  Omnia : jam vigiles conticuere canes.

Alta jacet vaſti ſuper ora Typhoëos Ætne,
Cujus anhelatis ignibus ardet humus.
Illic accendit geminas pro lampade pinus;
Hinc Cereris ſacris nunc quoque tæda datur.
Eſt ſpecus exesi ſtructurâ pumicis aſper;
Non homini regio, non adeunda feræ:
Quò ſimul ac venit, frenatos curribus angues
Jungit, & æquoreas ſicca pererrat aquas.
Effugit & Syrtes, & te, Zanclæa Charybdi;
Et vos, Niſæi, naufraga monſtra, canes;
Hadriacumque patens latè, bimaremque Corinthon.
Sic venit ad portus, Attica terra, tuos.
Hîc primùm ſedit gelido mæſtissima ſaxo.
Illud Cecropidæ nunc quoque triſte vocant.
Sub Jove duravit multis immota diebus,
Et Lunæ patiens, & pluvialis aquæ.
Fors ſua cuique loco eſt: quo nunc Cerealis Eleusin,
Dicitur hoc Celei rura fuiſſe ſenis.
Ille domum glandes, excuſſaque mora rubetis,
Portat, & arſuris arida ligna focis.
Filia parva duas redigebat rupe capellas;
Et tener in cunis filius æger erat.
Mater, ait virgo, (mota eſt Dea nomine matris)
Quid facis in ſolis incomitata jugis?
Reſtitit & ſenior, quamvis onus urget: & orat,
Tecta ſuæ ſubeat quantulacumque caſæ.
Illa negat: ſimulàrat anum, mitràque capillos
Preſſerat: inſtanti talia dicta refert.
Soſpes eas, ſemperque parens: mihi filia rapta eſt.
Heu! melior quantò ſors tua ſorte meâ!
Dixit: &, ut lacrymæ, neque enim lacrymare Deorum eſt,
Decidit in tepidos lucida gutta ſinus.
Flent pariter, molles animi, virgoque ſenexque.
E quibus hæc juſti verba fuere ſenis.
Sic tibi, quam raptam quereris, ſit filia ſoſpes;
Surge, nec exiguæ deſpicé tecta caſæ.

Cui Dea, Duc, inquit: ſciſti, quâ cogere poſſes.
  Seque levat ſaxo, ſubſequiturque ſenem.
Dux comiti narrat, quàm ſit ſibi filius æger;
  Nec capiat ſomnos, invigiletque malis.
Illa ſoporiferum, parvos initura penates,
  Colligit agreſti lene papaver humo.
Dum legit, oblito fertur guſtaſſe palato,
  Longamque imprudens exſoluiſſe famem.
Quæ quia principio poſuit jejunia noctis,
  Tempus habent Myſtæ ſidera viſa cibi.
Limen ut intravit, luctûs videt omnia plena:
  Jam ſpes in puero nulla ſalutis erat.
Matre ſalutatâ, mater Metanira vocatur,
  Jungere dignata eſt os puerile ſuo.
Pallor abit, ſubitæque vigent in corpore vires.
  Tantus cœleſti venit ab ore vigor.
Tota domus læta eſt: hoc eſt, materque, paterque,
  Nataque: tres illi tota fuere domus.
Mox epulas ponunt, liquefacta coagula lacte,
  Pomaque, & in teneris aurea mella favis.
Abſtinet alma Ceres, ſomnique papavera cauſas
  Dat tibi cum tepido lacte bibenda, puer.
Noctis erat medium, placidique ſilentia ſomni;
  Triptolemum gremio ſuſtulit illa ſuo.
Terque manu permulsit eum: tria carmina dixit,
  Carmina mortali non referenda ſono.
Inque foco, pueri corpus vivente favillâ
  Obruit, humanum purget ut ignis onus.
Excutitur ſomno ſtultè pia mater: & amens,
  Quid facis? exclamat: membraque ab igne rapit.
Cui Dea, Dum non es, dixit, ſcelerata, fuiſti;
  Irrita materno ſunt mea dona metu.
Iſte quidem mortalis erit: ſed primus arabit,
  Et feret; & cultâ præmia tollet humo.
Dixit: & egrediens nubem trahit, inque dracones
  Tranſit, & aligero tollitur axe Ceres.

Sunion expoſitum , Piræaque tuta receſſu
Linquit , & in dextrum quæ jacet ora latus.
Hinc init Ægæum , quo Cycladas aſpicit omnes ;
Ioniumque rapax , Icariumque legit.
Perque urbes Aſiæ longum petit Helleſpontum ;
Diverſumque locis alta pererrat iter.
Nam modò turilegos Arabas , modò deſpicit Indos ;
Hinc Libys , hinc Meroë , ſiccaque terra ſubeſt.
Nunc adit Heſperios, Rhenum, Rhodanumque, Padumque,
Teque future parens , Tibri , potentis aquæ.
Quò feror ? immenſum eſt erratas dicere terras ;
Præteritus Cereri nullus in orbe locus.
Errat & in cœlo : liquidique immunia ponti
Alloquitur gelido proxima ſigna polo.
Parrhasides ſtellæ , namque omnia noſſe poteſtis ,
Æquoreas numquam cùm ſubeatis aquas ,
Perſephonen miſeræ natam monſtrate parenti.
Dixerat : huic Helice talia verba refert.
Crimine nox vacua eſt. Solem de virgine raptâ
Conſule , qui latè facta diurna videt.
Sol aditus , Quam quæris , ait , ne vana labores ,
Nupta Jovis fratri tertia regna tenet.
Queſta diu ſecum sic eſt affata Tonantem ;
Maximaque in vultu ſigna dolentis erant.
Si memor es , de quo mihi ſit Proſerpina nata ,
Dimidium curæ debet habere tuæ.
Orbe pererrato , ſola eſt injuria facti
Cognita : commiſſi præmia raptor habet.
At neque Perſephone digna eſt prædone marito ;
Nec gener hoc nobis more parandus erat.
Quid gravius , victore Gyge , captiva tuliſſem
Quàm nunc , te cœli ſceptra tenente , tuli ?
Verùm impune ferat : nos hæc patiamur inultæ :
Reddat , & emendet facta priora novis.
Juppiter hanc lenit , factumque excuſat amore;
Nec gener eſt nobis ille pudendus , ait.

Non ego nobilior : poſita eſt mihi regia cœlo.
Poſſidet alter aquas : alter inane chaos.
Sed ſi fortè tibi non eſt mutabile pectus ,
Statque ſemel juncti rumpere vincla tori ;
Hoc quoque tentemus , ſiquidem jejuna remanſit :
Sin minus ; inferni conjugis uxor erit.
Tartara juſſus adit ſumtis Caducifer alis ,
Speque redit citius , viſaque certa refert.
Rapta tribus , dixit , ſolvit jejunia granis ,
Punica quæ lento cortice poma tegunt.
Haud ſecus indoluit , quàm ſi modò rapta fuiſſet ,
Mæſta parens ; longâ vixque refecta morâ eſt.
Atque ita , Nec nobis cœlum eſt habitabile , dixit ;
Tænariâ recipi me quoque valle jube.
Et factura fuit : pactus niſi Juppiter eſſet ,
Bis tribus ut cœlo menſibus illa foret.
Tum demum vultuſque Ceres animumque recepit ;
Impoſuitque ſuæ ſpicea ſerta comæ.
Largaque provenit ceſſatis meſſis in arvis ;
Et vix congeſtas area cepit opes.
Alba decent Cererem : veſtes Cerealibus albas
Sumite : nunc pulli velleris uſus abeſt.
OCCUPAT Apriles Idus cognomine Victor
Juppiter : hac illi ſunt data templa die.
Hac quoque , ni fallor , populo digniſſima noſtro
Atria Libertas cœpit habere ſua.
LUCE ſecuturâ tutos pete , navita , portus :
Ventus ab occaſu grandine mixtus erit.
Sit licet , ut fuerit ; tamen hac Mutinenſia Cæſar
Grandine militiâ contudit arma ſuâ.
TERTIA poſt Veneris cùm lux ſurrexerit Idus ,
Pontifices , fordâ ſacra litate bove.
Forda ferens bos eſt , fecundaque dicta ferendo ;
Hinc etiam fetus nomen habere putant.
Nunc gravidum pecus eſt : gravidæ nunc ſemine terræ.
Telluri plenæ victima plena datur.

Pars cadit arce Jovis : ter denas Curia vaccas
Accipit, & largo ſparſa cruore madet.
Aſt ubi viſceribus vitulos rapuere miniſtri,
Sectaque fumosis exta dedêre focis ;
Igne cremat vitulos, quæ natu maxima virgo,
Luce Palis populos purget ut ille cinis.
Rege Numâ, fructu non reſpondente labori,
Irrita decepti vota colentis erant.
Nam modò siccus erat gelidis Aquilonibus annus ;
Nunc ager assiduâ luxuriabat aquâ.
Sæpe Ceres primis dominum fallebat in herbis,
Et levis obſeſſo ſtabat avena ſolo ;
Et pecus ante diem partus edebat acerbos,
Agnaque naſcendo ſæpe necabat ovem.
Silva vetus, nullàque diu violata ſecuri,
Stabat, Mænalio ſacra relicta Deo.
Ille dabat tacitis animo reſponſa quieto
Noctibus : hîc geminas rex Numa mactat oves.
Prima cadit Fauno, leni cadit altera Somno :
Sternitur in duro vellus utrumque ſolo.
Bis caput intonſum fontanâ ſpargitur undâ ;
Bis ſua fagineâ tempora fronde premit.
Uſus abeſt Veneris : nec fas animalia mensis
Ponere ; nec digitis annulus ullus ineſt.
Veſte rudi tectum ſupra nova vellera corpus
Ponit, adorato per ſua verba Deo.
Interea placidam redimita papavere frontem
Nox venit, & ſecum ſomnia nigra trahit.
Faunus adeſt ; oviumque premens pede vellera duro,
Edidit a dextro talia dicta toro ;
Morte boum tibi, Rex, Tellus placanda duarum :
Det ſacris animas una necata duas.
Excutitur terrore quies ; Numa viſa revolvit,
Et ſecum ambages cæcaque juſſa refert.
Expedit errantem, nemori gratiſſima conjux ;
Et dixit, Gravidæ poſceris exta bovis.

Exta bovis dantur gravidæ : felicior annus
Provenit, & fructum terra pecusque ferunt.
Hanc quondam Cytherêa diem properantſus ire
Juſſit, & ætherios præcipitavit equos ;
Ut titulum imperii quàm primùm luce ſequenti
Auguſto juveni proſpera bella darent.
SED jam præteritas quartus tibi Lucifer Idus
Reſpicit : hac Hyades Dorida nocte petunt.
TERTIA poſt Hyadas cùm lux erit ortá remotas,
Carcere partitos Circus habebit equos.
Cur igitur miſſæ vinctis ardentia tædis
Terga ferant vulpes, cauſa docenda mihi.
Frigida Carſeoli, nec olivis apta ferendis ;
Terra, ſed ad ſegetes ingenioſus ager.
Hàc ego Pelignos, natalia rura, petebam ;
Parva, ſed assiduis uvida ſemper aquis.
Hoſpitis antiqui ſolitas intravimus ædes ;
Demſerat emeritis jam juga Phœbus equis.
Is mihi multa quidem, ſed & hæc, narrare ſolebàt,
Unde meum præſens inſtrueretur opus.
Hoc, ait, in campo, campumque oſtendit, habebat
Rus breve cum duro parca colona viro.
Ille ſuam peragebat humum ; sive uſus aratri,
Sive cavæ falcis, sive bidentis erat.
Hæc modò verrebat ſtantem tibicine villam ;
Nunc matris plumis ova fovenda dabat.
Aut virides malvas, aut fungos colligit albos ;
Aut humilem grato calfacit igne focum.
Et tamen assiduis exercet brachia telis,
Adverſumque minas frigoris arma parat.
Filius hujus erat primo laſcivus in ævo ;
Addideratque annos ad duo luſtra duos.
Is capit extremi vulpem ſub valle ſalicti ;
Abſtulerat multas illa cohortis aves.
Captivam ſtipulâ fœnoque involvit, & ignes
Admovet : urentes effugit illa manus.

Quà fugit, incendit veſtitos meſſibus agros;
Damnoſis vires ignibus aura dabat.
Factum abiit, monumenta manent: nam vivere captam
Nunc quoque lex vulpem Carſeolana vetat.
Utque luat pœnas gens hæc, Cerealibus ardet;
Quoque modo ſegetes perdidit, ipſa perit.
POSTERA cum veniet terras viſura patentes
Memnonis in roſeis lutea mater equis;
E duce lanigeri pecoris, qui prodidit Hellen,
Sol abit: egreſſo victima major adeſt.
Vacca ſit an taurus, non eſt cognoſcere promtum;
Pars prior apparet: poſteriora latent.
Seu tamen eſt taurus, ſive eſt hoc femina ſignum,
Junone invitâ, munus amoris habet.
NOX abiit, oriturque Aurora. Palilia poſcor.
Non poſcor fruſtra, ſi favet alma Pales.
Alma Pales, faveas paſtoria ſacra canenti,
Proſequor officio ſi tua feſta pio.
Certè ego de vitulo cinerem ſtipulaſque fabales
Sæpe tuli plenâ, februa caſta, manu.
Certè ego tranſilui poſitas ter in ordine flammas,
Virgaque roratas laurea miſit aquas.
Mota Dea eſt, operique favet: navalibus exi,
Puppis: habent ventos jam tua vela ſuos.
I, pete virgineâ, populus, ſuffimen ab ara;
Veſta dabit: Veſtæ munere purus eris.
Sanguis equi ſuffimen erit, vitulique favilla;
Tertia res, duræ culmen inane fabæ.
Paſtor, oves ſaturas ad prima crepuſcula luſtra;
Uda priùs ſpargat, virgaque verrat humum.
Frondibus, & fixis decorentur ovilia ramis;
Et tegat ornatas longa corona fores.
Cærulei fiant vivo de ſulfure fumi;
Tactaque fumanti ſulfure balet ovis.
Ure mares oleas, tædamque, herbasque Sabinas;
Et crepet in mediis laurus aduſta focis.

Libaque de milio milii fiſcella ſequatur ;
  Ruſtica præcipuè quo Dea læta cibo eſt.
Adde dapes mulctramque ſuas : dapibusque refectis,
  Silvicolam tepido lacte precare Palen.
Conſule, dic, pecori pariter, pecorisque magiſtris ;
  Effugiat ſtabulis noxa repulſa meis.
Sive ſacro pavi, ſedive ſub arbore ſacrâ,
  Pabulaque e buſtis inſcia carpsit ovis ;
Seu nemus intravi vetitum, noſtrisve fugatæ
  Sunt oculis Nymphæ, ſemicaperve Deus ;
Seu mea falx ramo lucum ſpoliavit opaco,
  Unde data eſt ægræ fiſcina frondis ovi ;
Da veniam culpæ : nec, dum degrandinat, obsit
  Agreſti fano ſuppoſuiſſe pecus.
Nec noceat turbaſſe lacus : ignoſcite Nymphæ,
  Lota quod obſcuras ungula fecit aquas.
Tu, Dea, pro nobis Fontes fontanaque placa
  Numina ; tu ſparſos per nemus omne Deos.
Nec Dryadas, nec nos videamus labra Dianæ ;
  Nec Faunum, medio cùm premit arva die.
Pelle procul morbos : valeant hominesque gregesque ;
  Et valeant vigiles, provida turba, canes.
Neve minus multo redigam, quàm mane fuerunt ;
  Neve gemam referens vellera rapta lupo.
Absit iniqua fames : herbæ, frondesque ſuperſint ;
  Quæque lavent artus, quæque bibantur, aquæ.
Ubera plena premam : referat mihi caſeus æra ;
  Dentque viam liquido vimina rara ſero.
Sitque ſalax aries ; conceptaque ſemina conjux
  Reddat ; & in ſtabulo multa ſit agna meo.
Lanaque proveniat, nullas læſura puellas,
  Mollis, & ad teneras quamlibet apta manus.
Quæ precor, eveniant : & nos faciamus ad annum
  Paſtorum dominæ grandia liba Pali.
His Dea placanda eſt ; hæc tu converſus ad ortus
  Dic ter, & in vivo prolue rore manus.

Tum licet, appoſitâ, veluti cratere, camellâ,
Lac niveum potes, purpureamque ſapam.
Moxque per ardentes ſtipulæ crepitantis acervos
Trajicias celeri ſtrenua membra pede.
Expoſitus mos eſt : moris mihi reſtat origo.
Turba facit dubium, cœptaque noſtra tenet.
Omnia purgat edax ignis, vitiumque metallis
Excoquit : idcirco cum duce purgat oves.
An, quia cunctarum contraria ſemina rerum
Sunt duo, diſcordes, ignis & unda, Dei;
Junxerunt elementa patres, aptumque putarunt
Ignibus & ſparſâ tangere corpus aquâ.
An, quod in his vitæ cauſa eſt? hæc perdidit exſul;
His nova fit conjux; hæc duo magna putant.
Vix equidem credo; ſunt qui Phaëthonta referri
Credant, & nimias Deucalionis aquas.
Pars quoque, cùm ſaxis paſtores ſaxa terebant,
Scintillam ſubitò proſiluiſſe ferunt;
Prima quidem periit, ſtipulis excepta ſecunda eſt.
Hoc argumenti flamma Palilis habet.
An magis hunc morem pietas Æneïa fecit,
Innocuum victo cui dedit ignis iter:
Num tamen eſt vero propius? cùm condita Roma eſt,
Transferri juſſos in nova tecta Lares:
Mutanteſque domum, tectis agreſtibus ignem,
Et ceſſaturæ ſuppoſuiſſe caſæ:
Per flammas ſaluiſſe pecus, ſaluiſſe colonos:
Quod fit natali nunc quoque, Roma, tuo.
Ipſe locus cauſas vati facit. Urbis origo
Venit: ades feſtis, magne Quirine, tuis.
Jam luerat pœnas frater Numitoris, & omne
Paſtorum gemino ſub duce vulgus erat.
Contrahere agreſtes, & mœnia ponere utrique
Convenit: ambigitur mœnia ponat uter.
Nil opus eſt, dixit, certamine, Romulus, ullo.
Magna fides avium eſt: experiamur aves.

Res placet. Alter init nemoroſi ſaxa Palatî;
  Alter Aventinum manè cacumen adit.
Sex Remus, hic volucres bis ſex videt ordine: pacto
  Statur: & arbitrium Romulus urbis habet.
Apta dies legitur, quâ mœnia ſignet aratro.
  Sacra Palis ſuberant: inde movetur opus.
Foſſa fit ad ſolidum: fruges jaciuntur in ima,
  Et de vicino terra petita ſolo.
Foſſa repletur humo; plenæque imponitur ara;
  Et novus accenſo finditur igne focus.
Inde premens ſtivam deſignat mœnia ſulco:
  Alba jugum niveo cum bove vacca tulit.
Vox fuit hæc regis; Condenti Juppiter urbem,
  Et genitor Mavors, Veſtaque mater, ades;
Quosque pium eſt adhibere Deos, advertite cuncti:
  Auſpicibus vobis, hoc mihi ſurgat opus.
Longa ſit huic ætas, dominæque potentia terræ;
  Sitque ſub hac oriens occiduusque dies.
Ille precabatur: tonitru dedit omina lævo
  Juppiter: & lævo fulmina miſſa polo.
Augurio læti jaciunt fundamina cives,
  Et novus exiguo tempore murus erat.
Hoc Celer urget opus, quem Romulus ipſe vocârat;
  Sintque, Celer, curæ, dixerat, iſta tuæ:
Neve quis aut muros, aut verſam vomere terram
  Tranſeat: audentem talia dede neci.
Quod Remus ignorans, humiles contemnere muros
  Cœpit: &, His populus, dicere, tutus erit!
Nec mora: tranſiluit. Rutro Celer occupat auſum;
  Ille premit duram ſanguinolentus humum.
Hæc ubi rex didicit, lacrymas introrſus obortas
  Devorat, & clauſum pectore vulnus habet.
Flere palam non vult, exemplaque fortia ſervat;
  Sicque meos muros tranſeat hoſtis, ait.
Dat tamen exſequias: nec jam ſuſpendere fletum
  Suſtinet, & pietas diſſimulata patet.

Oſculaque applicuit poſito ſuprema feretro ;
Atque ait ; Invito frater ademte, vale.
Arſuroſque artus unxit : fecere, quod ille,
Fauſtulus, & mæſtas Acca ſoluta comas.
Tum juvenem nondum facti flevere Quirites.
Ultima plorato ſubdita flamma rogo.
Urbs oritur (quis tunc hoc ulli credere poſſet ?)
Victorem terris impoſitura pedem.
Cuncta regas, & sis magno ſub Cæſare ſemper ;
Sæpe etiam plures nominis hujus habe.
Et quoties ſteteris domito ſublimis in orbe,
Omnia ſint humeris inferiora tuis.
DICTA Pales nobis : idem Vinalia dicam.
Una tamen media eſt inter utramque dies.
Numina vulgares Veneris celebrate puellæ.
Multa profeſſarum quæſtibus apta Venus.
Poſcite ture dato formam, populique favorem ;
Poſcite blanditias, dignaque verba joco.
Cumque ſuâ dominæ date grata ſiſymbria myrto,
Textaque compoſitâ juncea vincla roſâ.
Templa frequentari Collinæ proxima portæ
Nunc decet : a Siculo nomina colle tenent.
Utque Syracuſas Arethuſidas abſtulit armis
Claudius, & bello te quoque cepit, Eryx ;
Carmine vivacis Venus eſt tranſlata Sibyllæ,
Inque ſuæ ſtirpis maluit urbe coli.
Cur igitur Veneris feſtum Vinalia dicant,
Quæritis ; & quare ſit Jovis iſta dies ?
Turnus, an Æneas Latiæ gener eſſet Amatæ,
Bellum erat. Hetruſcas Turnus adoptat opes.
Clarus erat, ſumtiſque ferox Mezentius armis ;
Et vel equo magnus, vel pede major erat.
Quem Rutuli Turnuſque ſuis adſciſcere tentant
Partibus : hæc contra dux ita Tuſcus ait.
Stat mihi non parvo virtus mea : vulnera teſtes,
Armaque, quæ ſparſi ſanguine ſæpe meo.

Qui petis auxilium , non grandia divide mecum
  Præmia , de lacubus proxima muſta tuis.
Nulla mora eſt operæ : veſtrum dare , vincere noſtrum eſt.
  Quàm velit Æneas iſta negata mihi !
Annuerant Rutuli. Mezentius induit arma ;
  Induit Æneas , alloquiturque Jovem.
Hoſtica Tyrrheno vota eſt vindemia Regi ,
  Juppiter : e Latio palmite muſta feras.
Vota valent meliora : cadit Mezentius ingens ,
  Atque indignanti pectore plangit humum.
Venerat Autumnus , calcatis ſordidus uvis ;
  Redduntur merito debita vina Jovi.
Dicta dies hinc eſt Vinalia : Juppiter illam
  Vindicat , & feſtis gaudet ineſſe ſuis.
SEX ubi , quæ reſtant , luces Aprilis habebit ;
  In medio curſu tempora veris erunt.
Et fruſtra pecudem quæres Athamantidos Helles ;
  Signaque dant imbres , exoriturque Canis.
Hac mihi Nomento Romam cùm luce redirem ,
  Obſtitit in media candida pompa vià.
Flamen in antiquæ lucum Robiginis ibat ,
  Exta canis flammis , exta daturus ovis.
Protinus accessi , ritûs ne neſcius eſſem.
  Edidit hæc Flamen verba , Quirine , tuus.
Aſpera Robigo , parcas Cerealibus herbis ;
  Et tremat in ſumma læve cacumen humo.
Tu ſata ſideribus cœli nutrita ſecundis
  Creſcere , dum fiant falcibus apta , ſinas.
Vis tua non levis eſt : quæ tu frumenta notaſti ,
  Mæſtus in amiſſis illa colonus habet.
Nec venti tantùm Cereri nocuere nec imbres ,
  Nec ſic marmoreo pallet aduſta gelu ;
Quantùm , ſi culmos Titan incalfacit udos.
  Tum locus eſt iræ , Diva timenda , tuæ.
Parce , precor , ſcabraſque manus a meſſibus aufer ;
  Neve noce cultis : poſſe nocere ſat eſt.

Nec teneras ſegetes, ſed durum amplectere ferrum;
Quodque poteſt alios perdere, perde prior.
Utilius gladios & tela nocentia carpes.
Nil opus eſt illis: otia mundus agit.
Sarcula nunc, durusque bidens, & vomer aduncus,
Ruris opes, niteant: inquinet arma ſitus.
Conatusque aliquis vaginâ ducere ferrum,
Aſtrictum longâ ſentiat eſſe morâ.
At tu ne viola Cererem: ſemperque colonus
Abſenti possit ſolvere vota tibi.
Dixerat: a dextra villis mantele ſolutis,
Cumque meri paterâ turis acerra fuit.
Tura focis vinumque dedit, fibrasque bidentis,
Turpiaque obſcenæ, vidimus, exta canis.
Tum mihi, Cur detur ſacris nova victima, quæris?
Quæſieram: cauſam percipe, Flamen ait.
Eſt canis, Icarium dicunt, quo ſidere moto,
Toſta ſitit tellus, præcipiturque ſeges.
Pro cane ſidereo canis hic imponitur aræ;
Et, quare pereat, nil niſi nomen habet.
CUM Phrygis Aſſaraci Tithonia fratre relicto
Suſtulit immenſo ter jubar orbe ſuum;
Mille venit variis florum Dea nexa coronis;
Scena joci morem liberioris habet.
Exit & in Majas ſacrum Florale kalendas;
Tunc repetam: nunc me grandius urget opus.
Aufert Veſta diem: cognato Veſta recepta eſt
Limine: ſic juſti conſtituêre patres.
Phœbus habet partem, Veſtæ pars altera ceſſit;
Quod ſupereſt illis, tertius ipſe tenet.
State Palatinæ laurus, prætextaque quercu
Stet domus: æternos tres habet una Deos.

OVIDII NASONIS
FASTORUM
LIBER V.

QUÆRITIS, unde putem Majo data nomina menſi?
  Non ſatis eſt liquidò cognita cauſa mihi.
Ut ſtat, & incertus quà ſit ſibi neſcit eundum,
  Cùm videt ex omni parte viator iter;
Sic, quia poſſe datur diverſas reddere cauſas,
  Quà ferar ignoro; copiaque ipſa nocet.
Dicite, quæ fontes Aganippidos Hippocrenes
  Grata Meduſæi ſigna tenetis equi.
Diſſenſere deæ: quarum Polyhymnia cœpit
  Prima: ſilent aliæ, dictaque mente notant.
Poſt chaos, ut primùm data ſunt tria corpora mundo,
  Inque novas ſpecies omne recessit opus;
Pondere terra ſuo ſubſedit, & æquora traxit;
  At cœlum levitas in loca ſumma tulit.
Sol quoque cum ſtellis nullâ gravitate retentus,
  Et vos Lunares exsiluiſtis equi.
Sed neque terra diu cœlo, nec cetera Phœbo
  Sidera cedebant: par erat omnis honos.
Sæpe aliquis ſolio, quod tu, Saturne, tenebas,
  Auſus de media plebe ſedere Deus.
Et latus Oceano quiſquam Deus advena junxit;
  Tethys & extremo ſæpe recepta loco eſt.

Donec Honor, placidoque decens Reverentia vultu
Corpora legitimis impoſuere toris.
Hinc ſata Majeſtas; hos eſt Dea cenſa parentes:
Quâque die partu eſt edita, magna fuit.
Nec mora: conſedit medio ſublimis Olympo,
Aurea, purpureo conſpicienda ſinu.
Conſedere ſimul Pudor & Metus: omne videres
Numen ad hanc cultus compoſuiſſe ſuos.
Protinus intravit mentes ſuſpectus honorum:
Fit pretium dignis; nec ſibi quiſque placet.
Hic ſtatus in cœlo multos permansit in annos,
Dum ſenior fatis excidit arce Deus.
Terra feros partus, immania monſtra, Gigantas,
Edidit, auſuros in Jovis ire domum.
Mille manus illis dedit, & pro cruribus angues:
Atque ait, in magnos arma movete Deos.
Exſtruere hi montes ad ſidera ſumma parabant,
Et magnum bello ſolicitare Jovem.
Fulmina de cœli jaculatus Juppiter arce
Vertit in auctores pondera vaſta ſuos.
His bene Majeſtas armis defenſa Deorum
Reſtat: & ex illo tempore firma manet.
Aſſidet illa Jovi: Jovis eſt fidiſſima cuſtos:
Et præſtat ſine vi ſceptra tremenda Jovi.
Venit & in terras: coluerunt Romulus illam
Et Numa: mox alii, tempore quisque ſuo.
Illa patres in honore pio matresque tuetur:
Illa comes pueris virginibusque venit.
Illa datos faſces commendat, eburque curule:
Illa coronatis alta triumphat equis.
Finierat voces Polyhymnia: dicta probarunt
Clioque, & curvæ ſcita Thalia lyræ.
Excipit Uranie: fecere ſilentia cunctæ;
Et vox audiri nulla, niſi illa poteſt.
Magna fuit quondam capitis reverentia cani,
Inque ſuo pretio ruga ſenilis erat.

Martis opus juvenes, animoſaque bella, gerebant:
Et pro Dîs aderant in ſtatione ſuis.
Viribus illa minor, nec habendis utilis armis,
Conſilio patriæ ſæpe ferebat opem.
Nec niſi poſt annos patuit tunc Curia ſeros;
Nomen & ætatis mite Senatus erat.
Jura dabat populo ſenior: finitaque certis
Legibus eſt ætas, unde petatur honos.
Et medius juvenum, non indignantibus ipsis,
Ibat: & interior, si comes unus erat.
Verba quis auderet coram ſene digna rubore
Dicere? cenſuram longa ſenecta dabat.
Romulus hoc vidit, ſelectaque pectora Patres
Dixit: ad hos Urbis ſumma relata novæ.
Hinc ſua majores poſuiſſe vocabula Majo
Tangor, & ætati conſuluiſſe ſuæ.
Et Numitor dixiſſe poteſt, Da, Romule, menſem
Hunc ſenibus; nec avum ſuſtinuiſſe nepos.
Nec leve præpoſiti pignus ſucceſſor honoris
Junius, a juvenum nomine dictus, habet.
Tum sic, neglectos hederâ redimita capillos,
Prima ſui cœpit Calliopêa chori:
Duxerat Oceanus quondam Titanida Tethyn,
Qui terram liquidis, quà patet, ambit aquis.
Hinc ſata Pleïone cum cœlifero Atlante
Jungitur, ut fama eſt; Pleïadaſque parit,
Quarum Maja ſuas formâ ſuperaſſe ſorores
Traditur, & ſummo concubuiſſe Jovi.
Hæc enixa jugo cupreſſiferæ Cyllenes
Ætherium volucri qui pede carpit iter.
Arcades hunc, Ladonque rapax, & Mænalos ingens
Rite colunt, Lunâ credita terra prior.
Exſul ab Arcadiis Latios Evander in agros
Venerat, impoſitos attuleratque Deos.
Hic, ubi nunc Roma eſt orbis caput, arbor & herbæ,
Et paucæ pecudes, & caſa rara fuit.

Quò poſt quàm ventum ; Conſiſtite , præſcia mater ,
Nam locus imperii rus erit iſtud , ait.
Et matri & vati paret Nonacrius heros ,
Inque peregrinâ conſtitit hoſpes humo !
Sacraque multa quidem , ſed Fauni prima bicornis
Has docuit gentes , alipedisque Dei.
Semicaper , coleris cinctutis , Faune , Lupercis ;
Cùm luſtrant celebres vellera ſecta vias.
At tu materno donaſti nomine menſem ,
Inventor curvæ , furibus apte , fidis.
Nec pietas hæc prima tua eſt : ſeptena putaris ,
Pleïadum numerum , fila dediſſe lyræ.
Hæc quoque desierat , laudataque voce ſororum eſt.
Quid faciam ? turbæ pars habet omnis idem.
Gratia Piëridum nobis æqualiter adsit ;
Nullaque laudetur plusve minusve mihi.
A B Jove ſurgat opus : primâ mihi nocte videnda
Stella eſt in cunas officioſa Jovis.
Naſcitur Oleniæ signum pluviale Capellæ ;
Illa dati cœlum præmia lactis habet.
Naïs Amalthêa , Cretæâ nobilis Idâ ,
Dicitur in silvis occuluiſſe Jovem.
Huic fuit hædorum mater formoſa duorum
Inter Dictæos conſpicienda greges ;
Cornibus aëriis , atque in ſua terga recurvis ;
Ubere , quod nutrix poſſet habere Jovis.
Lac dabat illa Deo : ſed fregit in arbore cornu ,
Truncaque dimidiâ parte decoris erat.
Suſtulit hoc Nymphe ; cinctumque recentibus herbis ,
Et plenum pomis , ad Jovis ora tulit.
Ille , ubi res cœli tenuit , ſolioque paterno
Sedit , & invicto nil Jove majus erat ,
Sidera nutricem , nutricis fertile cornu ,
Fecit : quod dominæ nunc quoque nomen habet.
Præſtitibus Majæ Laribus videre Kalendæ
Aram conſtitui , signaque parva Deûm.

Voverat illa quidem Curius : ſed multa vetuſtas
  Deſtruit, & ſaxo longa ſenecta nocet.
Cauſa tamen poſiti fuerat cognominis illis,
  Quod præſtant oculis omnia tuta ſuis.
Stant quoque pro nobis, & præſunt mœnibus Urbis,
  Et ſunt præſentes, auxiliumque ferunt.
At canis ante pedes, ſaxo fabricatus eodem,
  Stabat : quæ ſtandi cum Lare cauſa fuit ?
Servat uterque domum, domino quoque fidus uterque :
  Compita grata Deo, compita grata cani.
Exagitant & Lar, & turba Diania, fures ;
  Pervigilantque Lares, pervigilantque canes.
Bina gemellorum quærebam ſigna Deorum
  Viribus annoſæ facta caduca moræ ;
Mille Lares, Geniumque Ducis, qui tradidit illos,
  Urbs habet ; & vici numina trina colunt.
Quò feror ? Auguſtus menſis mihi carminis hujus
  Jus dabit : interea Diva canenda Bona eſt.
Eſt moles nativa : loco res nomina fecit.
  Appellant ſaxum : pars bona montis ea eſt.
Huic Remus inſtiterat fruſtra, quo tempore fratri
  Prima Palatinæ ſigna dediſtis aves.
Templa Patres illic, oculos exoſa viriles,
  Leniter acclivi conſtituere jugo.
Dedicat hæc veteris Clauſorum nominis heres,
  Virgineo nullum corpore paſſa virum.
Livia reſtituit ; ne non imitata maritum
  Eſſet, & ex omni parte ſecuta virum.
POSTERA cùm roſeam, pulſis Hyperionis aſtris,
  In matutinis lampada tollit equis ;
Frigidus Argeſtes ſummas mulcebit ariſtas,
  Candidaque a Calabris vela dabuntur aquis.
At ſimul inducunt obſcura crepuſcula noctem,
  Pars Hyadum toto de grege nulla latet.
Ora micant Tauri ſeptem radiantia flammis,
  Navita quas Hyadas Grajus ab imbre vocat.

Pars Bacchum nutriſſe putant : pars credidit eſſe
Tethyos has neptes Oceanique ſenis.
Nondum ſtabat Atlas , humeros oneratus Olympo ,
Cùm ſatus eſt formâ conſpiciendus Hyas.
Hunc ſtirps Oceani , maturis nisibus Æthra
Edidit , & Nymphas : ſed prior ortus Hyas.
Dum nova lanugo ; pavidos formidine cervos
Terret , & eſt illi præda benigna lepus.
At poſt quàm virtus annis adolevit ; in apros
Audet , & hirſutas cominus ire leas.
Dumque petit latebras fetæ catuloſque leænæ ,
Ipſe fuit Libycæ præda cruenta feræ.
Mater Hyan , & Hyan mæſtæ flevere ſorores ;
Cervicemque polo ſuppoſiturus Atlas.
Victus uterque parens tamen eſt pietate ſororum.
Illa dedit cœlum : nomina fecit Hyas.
Mater , ades , florum , ludis celebranda jocoſis ;
Diſtuleram partes menſe priore tuas.
Incipis Aprili : transis in tempora Maji :
Alter te fugiens , cùm venit alter , habet.
Cùm tua sint , cedantque tibi , confinia menſûm ;
Convenit in laudes ille vel iſte tuas.
Circus in hunc exit , clamataque palma Theatris ;
Hoc quoque cum Circi munere carmen eat.
Ipſa doce quæ sis : hominum ſententia fallax ;
Optima tu proprii nominis auctor eris.
Sic ego , sic noſtris reſpondit Diva rogatis ;
Dum loquitur , vernas efflat ab ore roſas.
Chloris eram , quæ Flora vocor : corrupta Latino
Nominis eſt noſtri litera Græca ſono.
Chloris eram Nymphe campi felicis , ubi audis
Rem fortunatis ante fuiſſe viris.
Quæ fuerit mihi forma , grave eſt narrare modeſtæ :
Sed generum matri reperit illa Deum.
Ver erat , errabam : Zephyrus conſpexit , abibam.
Inſequitur , fugio : fortior ille fuit.

Et dederat fratri Boreas jus omne rapinæ,
  Auſus Erechtheâ præmia ferre domo.
Vim tamen emendat dando mihi nomina nuptæ:
  Inque meo non eſt ulla querela toro.
Vere fruor ſemper: veri nitidiſſimus annus.
  Arbor habet frondes, pabula ſemper humus.
Eſt mihi fecundus dotalibus hortus in agris:
  Aura fovet; liquidæ fonte rigatur aquæ.
Hunc meus implevit generoſo flore maritus;
  Atque ait, Arbitrium tu, Dea, floris habe.
Sæpe ego digeſtos volui numerare colores,
  Nec potui: numero copia major erat.
Roſcida cùm primùm foliis excuſſa pruina eſt,
  Et variæ radiis intepuere comæ;
Conveniunt pictis incinctæ veſtibus Horæ,
  Inque leves calathos munera noſtra legunt.
Protinus arripiunt Charites, nectuntque coronas,
  Sertaque cœleſtes implicitura comas.
Prima per immenſas ſparsi nova ſemina gentes:
  Unius tellus ante coloris erat.
Prima Therapnæo feci de ſanguine florem,
  Et manet in folio ſcripta querela ſuo.
Tu quoque nomen habes cultos, Narciſſe, per hortos:
  Infelix, quod non alter & alter eras!
Quid Crocon, aut Attyn referam, Cinyrâque creatum;
  De quorum per me vulnere ſurgit honor?
Mars quoque, ſi neſcis, per noſtras editus artes;
  Juppiter hoc ut adhuc neſciat, uſque precor.
Sancta Jovem Juno, natâ ſine matre Minervâ,
  Officio doluit non eguiſſe ſuo.
Ibat, ut Oceano quereretur furta mariti:
  Reſtitit ad noſtras feſſa labore fores.
Quam ſimul adſpexi; Quid te, Saturnia, dixi,
  Attulit? exponit, quem petat, illa locum.
Addidit & cauſam: verbis ſolabar amicis.
  Non, inquit, verbis cura levanda mea eſt.

Si pater eſt factus , neglecto conjugis uſu ,
Juppiter , & ſolus nomen utrumque tenet ;
Cur ego deſperem fieri ſine conjuge mater :
Et parere intacto , dummodo caſta , viro ?
Omnia tentabo latis medicamina terris ;
Et freta , Tartareos excutiamque ſinus.
Vox erat in curſu : vultum dubitantis habebam.
Neſcio quid , Nymphe , poſſe videris , ait.
Ter volui promittere opem , ter lingua retenta eſt :
Ira Jovis magni cauſa timoris erat.
Fer , precor , auxilium , dixit ; celabitur auctor :
Et Stygiæ numen teſtificatur aquæ.
Quod petis , Oleniis , inquam , mihi miſſus ab arvis
Flos dabit : eſt hortis unicus ille meis.
Qui dabat, Hoc, dixit, ſterilem quoque tange juvencam;
Mater erit. Tetigi : nec mora , mater erat.
Protinus hærentem decerpſi pollice florem :
Tangitur , & tacto concipit illa ſinu.
Jamque gravis Thracen , & læva Propontidos intrat :
Fitque potens voti , Marſque creatus erat.
Qui memor accepti per me natalis , Habeto
Tu quoque Romuleâ , dixit , in Urbe locum.
Forſitan in teneris tantùm mea regna coronis
Eſſe putes : tangunt numen & arva meum.
Si bene floruerint ſegetes , erit area dives.
Si bene floruerit vinea , Bacchus erit.
Si bene floruerint oleæ , nitidissimus annus ;
Pomaque proventum temporis hujus habent.
Flore ſemel læſo , pereunt viciæque fabæque :
Et pereunt lentes , advena Nile , tuæ.
Vina quoque , in magnis operosè condita cellis ,
Florent : & nebulæ dolia ſumma tegunt.
Mella meum munus : volucres ego mella daturas
Ad violam , & cythiſos , & thyma cana , voco.
Nos quoque idem facimus: tunc cùm, juvenilibus annis,
Luxuriant animi , corporaque ipſa vigent.

Talia

Talia dicentem tacitus mirabar : at illa ,
  Jus tibi diſcendi , si qua requiris , ait.
Dic , Dea , ludorum , reſpondi , quæ ſit origo.
  Vix bene desieram , retulit illa mihi.
Cetera luxuriæ nondum inſtrumenta vigebant :
  Aut pecus , aut latam dives habebat humum.
Hinc etiam locuples , hinc ipſa pecunia dicta eſt :
  Sed jam de vetito quisque parabat opes.
Venerat in morem populi depaſcere ſaltus ;
  Idque diu licuit , pœnaque nulla fuit.
Vindice ſervabat nullo ſua publica vulgus ;
  Jamque in privato paſcere inertis erat.
Plebis ad Ædiles delata licentia talis
  Publicios : animus defuit ante viris.
Rem populus recipit : mulctam ſubiere nocentes.
  Vindicibus laudi publica cura fuit.
Mulcta data eſt ex parte mihi : magnoque favore
  Victores ludos inſtituêre novos.
Parte locant clivum , qui tunc erat ardua rupes ;
  Utile nunc iter eſt , Publiciumque vocant.
Annua credideram ſpectacula facta ; negavit :
  Addidit & dictis altera verba ſuis.
Nos quoque tangit honos : feſtis gaudemus & aris ;
  Turbaque Cœleſtes ambitioſa ſumus.
Sæpe Deos aliquis peccando fecit iniquos ;
  Et pro delictis hoſtia blanda fuit.
Sæpe Jovem vidi , cùm jam ſua mittere vellet
  Fulmina , ture dato , ſuſtinuiſſe manum.
At si negligimur , magnis injuria pœnis
  Solvitur : & juſtum præterit ira modum.
Reſpice Theſtiaden : flammis abſentibus arsit.
  Cauſa eſt , quod Phœbes ara sine igne fuit.
Reſpice Tantaliden : eadem Dea vela tenebat.
  Virgo eſt , & ſpretos bis tamen ulta focos.
Hippolyte infelix , velles coluiſſe Dionen ,
  Cùm conſternatis diripereris equis.

Longa referre mora eſt collata oblivia damnis.
Me quoque Romani præteriere Patres.
Quid facerem ? per quod fierem manifeſta doloris ?
Exigerem noſtræ qualia damna notæ ?
Excidit officium triſti mihi : nulla tuebar
Rura , nec in pretio fertilis hortus erat.
Lilia deciderant : violas arere videres ,
Filaque punicei languida facta croci.
Sæpe mihi Zephyrus , Dotes corrumpere noli
Ipſa tuas , dixit ; dos mihi vilis erat.
Florebant oleæ : venti nocuere protervi.
Florebant ſegetes : grandine læſa Ceres.
In ſpe vitis erat : cœlum nigreſcit ab Auſtris ,
Et ſubitâ frondes decutiuntur aquâ.
Nec volui fieri , nec ſum crudelis in ira ;
Cura repellendi ſed mihi nulla fuit.
Convenere Patres : & , si bene floreat annus ,
Numinibus noſtris annua feſta vovent.
Annuimus voto. Conſul cum Conſule ludos
Poſtumio Lænas perſoluëre mihi.
Quærere conabar , quare laſcivia major
His foret in ludis , liberiorque jocus :
Sed mihi ſuccurrit , numen non eſſe ſeverum ;
Aptaque deliciis munera ferre Deam.
Tempora ſutilibus cinguntur tota coronis ,
Et latet injectâ ſplendida menſa roſâ.
Ebrius incinctis philyrâ conviva capillis
Saltat , & imprudens utitur arte meri.
Ebrius ad durum formoſæ limen amicæ
Cantat : habent unctæ mollia ſerta comæ.
Nulla coronatâ peraguntur ſeria fronte :
Nec liquidæ vinctis flore bibuntur aquæ.
Donec eras mixtus nullis , Acheloë , racemis ,
Gratia ſumendæ non erat ulla roſæ.
Bacchus amat flores : Baccho placuiſſe coronam
Ex Ariadnæo ſidere noſſe potes.

Scena levis decet hanc : non eſt, mihi credite, non eſt
  Illa cothurnatas inter habenda Deas.
Turba quidem cur hos celebrent meretricia ludos,
  Non ex difficili cauſa petenda ſubeſt.
Non eſt de tetricis, non eſt de magna professis :
  Vult ſua Plebejo ſacra patere choro.
Et monet ætatis ſpecie, dum floreat, uti ;
  Contemni ſpinam, cum cecidere roſæ.
Cur tamen, ut dantur veſtes Cerealibus albæ,
  Sic hæc eſt cultu versicolore decens ?
An quia maturis albeſcit meſſis ariſtis ?
  Et color & ſpecies floribus omnis ineſt ?
Annuit ; & motis flores cecidere capillis,
  Accidere in menſas ut roſa miſſa ſolet.
Lumina reſtabant, quorum me cauſa latebat,
  Cùm ſic errores abſtulit illa meos.
Vel quia purpureis collucent floribus agri,
  Lumina ſunt noſtros viſa decere dies :
Vel quia nec flos eſt hebeti, nec flamma, colore ;
  Atque oculos in ſe ſplendor uterque trahit :
Vel quia deliciis nocturna licentia noſtris
  Convenit : a vero tertia cauſa venit.
Eſt breve præterea, de quo mihi quærere reſtat,
  Si liceat, dixi. Dixit & illa, Licet.
Cur tibi pro Libycis claudantur rete leænis
  Imbelles capreæ, ſolicituſque lepus.
Non ſibi, reſpondit, silvas ceſſiſſe ; ſed hortos,
  Arvaque pugnaci non adeunda feræ.
Omnia finierat : tenues ſeceſſit in auras.
  Mansit odor : poſſes ſcire fuiſſe Deam.
Floreat ut toto carmen Naſonis in ævo,
  Sparge, precor, donis pectora noſtra tuis.
NOCTE minus quartâ promet ſua ſidera Chiron
  Semivir, & flavi corpore mixtus equi.
Pelion Hæmoniæ mons eſt obverſus in Auſtros :
  Summa virent pinu, cetera quercus habet.

Phillyrides tenuit : ſaxo ſtant antra vetuſto ,
Quæ juſtum memorant incoluiſſe ſenem.
Ille manus , olim miſſuras Hectora leto ,
Creditur in lyricis detinuiſſe modis.
Venerat Alcides , exactâ parte laborum ,
Juſſaque reſtabant ultima pæne viro.
Stare simul caſu Trojæ duo fata videres ;
Hinc puer Æacides , hinc Jove natus erat.
Excipit hoſpitio juvenem Philyreïus heros ;
Et cauſam adventûs hic rogat , ille docet.
Perſpicit interea clavam ſpoliumque leonis ;
Virque , ait , his armis , armaque digna viro.
Nec ſe , quin horrens auderent tangere ſetis
Vellus , Achillêæ continuere manus.
Dumque ſenex tractat ſqualentia tela venenis ,
Excidit , & lævo fixa ſagitta pede eſt.
Ingemuit Chiron , traxitque e corpore ferrum ;
Aggemit Alcides , Hæmoniusque puer.
Ipſe tamen lectas Pagaſæis collibus herbas
Temperat , & variâ vulnera mulcet ope.
Virus edax ſuperabat opem : penitusque recepta
Oſſibus , & toto corpore peſtis erat.
Sanguine Centauri Lernææ ſanguis Echidnæ
Mixtus ad auxilium tempora nulla dabant.
Stabat , ut ante patrem , lacrymis perfuſus Achilles ;
Sic flendus Peleus , si moreretur , erat.
Sæpe manus ægras manibus fingebat amicis ;
Morum , quos fecit , præmia doctor habet.
Oſcula ſæpe dedit : dixit quoque ſæpe jacenti ;
Vive , precor ; nec me , care , relinque , pater.
Nona dies aderat : cùm tu , juſtissime Chiron ,
Bis ſeptem ſtellis corpora cinctus eras.
HUNC lyra curva ſequi cuperet , ſed idonea nondum
Eſt via : nox aptum tertia tempus erit.
SCORPIOS in cœlo , cùm cras luceſcere Nonas
Dicimus , a mediâ parte notandus erit.

HINC ubi protulerit formoſa ter Heſperus ora,
Ter dederint Phœbo ſidera victa locum;
Ritus erit veteris nocturna Lemuria ſacri:
Inferias tacitis Manibus illa dabunt.
Annus erat brevior, nec adhuc pia Februa norant;
Nec tu dux menſûm, Jane biformis, eras.
Jam tamen exſtincto cineri ſua dona ferebat,
Compoſitique nepos buſta piabat avi.
Menſis erat Majus, majorum nomine dictus,
Qui partem priſci nunc quoque moris habet.
Nox ubi jam media eſt, ſomnoque ſilentia præbet;
Et canis, & variæ conticuiſtis aves;
Ille memor veteris ritûs, timidusque Deorum,
Surgit: habent gemini vincula nulla pedes.
Signaque dat digitis medio cum pollice junctis,
Occurrat tacito ne levis umbra ſibi.
Terque manus puras fontanâ proluit undâ;
Vertitur, & nigras accipit ore fabas.
Averſusque jacit: ſed dum jacit, Hæc ego mitto,
His, inquit, redimo meque meosque fabis.
Hoc novies dicit, nec reſpicit: umbra putatur
Colligere, & nullo terga vidente ſequi.
Rurſus aquâ tangit, Temeſæaque concrepat æra;
Et rogat ut tectis exeat umbra ſuis.
Cùm dixit novies, Manes exite paterni,
Reſpicit, & purè ſacra peracta putat.
Dicta ſit unde dies, quæ nominis exſtet origo,
Me fugit: ex aliquo eſt invenienda Deo.
Plejade nate, mone, virgâ venerande potenti;
Sæpe tibi Stygii regia viſa Jovis.
Venit odoratus Caducifer: Accipe cauſam
Nominis. Ex ipſo cognita cauſa Deo eſt.
Romulus ut tumulo fraternas condidit umbras,
Et malè veloci juſta ſoluta Remo;
Fauſtulus infelix, & paſſis Acca capillis,
Spargebant lacrymis oſſa peruſta ſuis.

Inde domum redeunt ſub prima crepuſcula mæſti ;
Utque erat , in duro procubuere toro.
Umbra cruenta Remi viſa eſt aſſiſtere lecto ,
Atque hæc exiguo murmure verba loqui.
En ego dimidium veſtri , parsque altera , voti :
Cernite , sim qualis ; qui modò qualis eram !
Qui , modò si volucres habuiſſem regna jubentes ,
In populo potui maximus eſſe meo :
Nunc elapſa rogi flammis & inanis imago.
Hæc eſt ex illo forma relicta Remo.
Heu ! ubi Mars pater eſt ? si vos modò vera locuti ;
Uberaque expoſitis ille ferina dedit.
Quem lupa ſervavit , manus hunc temeraria civis
Perdidit. O ! quantò mitior illa fuit !
Sæve Celer , crudelem animam per vulnera reddas ,
Utque ego , ſub terras ſanguinolentus eas.
Noluit hoc frater : pietas æqualis in illo eſt.
Quod potuit , lacrymas in mea fata dedit.
Hunc vos per lacrymas , per veſtra alimenta rogate ,
Ut celebrem feſto ſignet honore diem.
Mandantem amplecti cupiunt , & brachia tendunt.
Lubrica prenſantes effugit umbra manus.
Ut ſecum fugiens ſomnos abduxit imago ,
Ad regem voces fratris uterque ferunt.
Romulus obſequitur , lucemque Remuria dixit
Illam , quâ poſitis juſta feruntur avis.
Aſpera mutata eſt in lenem tempore longo
Litera , quæ toto nomine prima fuit.
Mox etiam Lemures animas dixere silentûm.
Is verbi ſenſus , vis ea vocis erat.
Fana tamen veteres illis clauſere diebus ,
Ut nunc ferali tempore operta vides.
Nec viduæ tædis eadem , nec virginis apta
Tempora : quæ nupſit , non diuturna fuit.
Hac quoque de cauſâ , si te proverbia tangunt ,
Menſe malas Majo nubere vulgus ait.

Sed tamen hæc tria ſunt ſub eodem tempore feſta
  Inter ſe nullo continuata die.
Quorum ſi mediis Bœoton Oriona quæres;
  Falſus eris: ſigni cauſa canenda mihi.
Juppiter, & lato qui regnat in æquore frater,
  Carpebant ſocias, Mercuriusque, vias.
Tempus erat, quo verſa jugo referuntur aratra;
  Et pronum ſaturæ lac bibit agnus ovis.
Forte ſenex Hyrieus, anguſti cultor agelli,
  Hos videt, exiguam ſtabat ut ante caſam.
Atque ita, Longa via eſt, nec tempora longa ſuperſunt,
  Dixit; & hoſpitibus janua noſtra patet.
Addidit & vultum verbis, iterumque rogavit.
  Parent promissis, diſſimulantque Deos.
Tecta ſenis ſubeunt, nigro deformia fumo:
  Ignis in heſterno ſtipite parvus erat.
Ipſe, genu poſito, flammas exſuſcitat aurâ,
  Et promit quaſſas comminuitque faces.
Stant calices: minor inde fabas, olus alter habebant;
  Et ſpumant teſtu preſſus uterque ſuo.
Dumque mora eſt, tremulâ dat vina rubentia dextrâ.
  Accipit æquoreus pocula prima Deus.
Quæ ſimul exhausit, Da nunc bibat ordine, dixit,
  Juppiter: audito, palluit ille, Jove.
Ut rediit animus, cultorem pauperis agri
  Immolat, & magno torret in igne bovem.
Quæque puer quondam primis diffuderat annis,
  Prodit fumoſo condita vina cado.
Nec mora: flumineam lino celantibus ulvam,
  Sic quoque non altis, diſcubuere toris.
Nunc dape, nunc poſito menſæ nituere Lyæo.
  Terra rubens crater, pocula fagus erant.
Verba fuere Jovis; Si quid fert impetus, opta;
  Omne feres. Placidi verba fuere ſenis;
Cara fuit conjux, primæ mihi cura juventæ
  Cognita: nunc ubi ſit, quæritis? urna tegit.

Huic ego juratus, vobis in verba vocatis,
Conjugio dixi ſola fruêre meo.
Et dixi, & ſervo: ſed enim diverſa voluntas
Eſt mihi: nec conjux, & pater, eſſe volo.
Annuerant omnes: omnes ad terga juvencæ
Conſtiterant: pudor eſt ulteriora loqui.
Tum ſuper injectâ texere madentia terrâ.
Jamque decem menſes; & puer ortus erat.
Hunc Hyrieus, quia ſic genitus, vocat Uriona.
Perdidit antiquum litera prima ſonum.
Creverat immenſum: comitem ſibi Delia ſumsit.
Ille Deæ cuſtos, ille ſatelles erat.
Verba movent iras non circumſpecta Deorum.
Quam nequeam, dixit, vincere, nulla fera eſt.
Scorpion immiſit Tellus: fuit impetus illi
Curva gemelliparæ ſpicula ferre Deæ.
Obſtitit Orion. Latona nitentibus aſtris
Addidit: &, Meriti præmia, dixit, habe.
SED quid & Orion, & cetera ſidera mundo
Cedere feſtinant, noxque coarctat iter?
Quid, ſolito citius, liquido jubar æquore tollit
Candida, Lucifero præveniente, dies?
Fallor? an arma ſonant? non fallimur: arma ſonabant.
Mars venit; & veniens bellica ſigna dedit.
Ultor ad ipſe ſuos cœlo deſcendit honores,
Templaque in Auguſto conſpicienda Foro.
Et Deus eſt ingens, & opus: debebat in Urbe
Non aliter nati Mars habitare ſui.
Digna Giganteis hæc ſunt delubra tropæis:
Hinc fera Gradivum bella movere decet;
Seu quis ab Eoo nos impius orbe laceſſet,
Seu quis ab Occiduo Sole domandus erit.
Proſpicit armipotens operis faſtigia ſummi;
Et probat invictos ſumma tenere Deos.
Proſpicit in foribus diverſæ tela figuræ,
Armaque terrarum milite victa ſuo.

Hinc videt Ænêan oneratum pondere ſacro;
  Et tot Iulêæ nobilitatis avos.
Hinc videt Iliaden humeris ducis arma ferentem;
  Claraque diſpoſitis acta ſubeſſe viris.
Spectat & Auguſto prætextum nomine templum;
  Et viſum, lecto Cæſare, majus opus.
Voverat hoc juvenis tunc cùm pia ſuſtulit arma.
  A tantis Princeps incipiendus erat.
Ille manus tendens, hinc ſtanti milite juſto,
  Hinc conjuratis, talia dicta dedit.
Si mihi bellandi pater eſt, Veſtæque ſacerdos,
  Auctor; & ulciſci numen utrumque paro;
Mars, ades; & ſatia ſcelerato ſanguine ferrum;
  Stetque favor causâ pro meliore tuus.
Templa feres, &, me victore, vocaberis Ultor.
  Voverat, & fuſo lætus ab hoſte redit.
Nec ſatis eſt meruiſſe ſemel cognomina Marti;
  Perſequitur Parthâ ſigna retenta manu.
Gens fuit & campis, & equis, & tuta ſagittis;
  Et circumfuſis invia fluminibus.
Addiderant animos Craſſorum funera genti,
  Cùm periit miles, ſignaque, duxque ſimul.
Signa, decus belli, Parthus Romana tenebat;
  Romanæque aquilæ ſignifer hoſtis erat.
Iſque pudor manſiſſet adhuc, niſi fortibus armis
  Cæſaris Auſoniæ protegerentur opes.
Ille notas veteres, & longi dedecus ævi
  Suſtulit: agnorunt ſigna recepta ſuos.
Quid tibi nunc ſolitæ mitti poſt terga ſagittæ?
  Quid loca? quid rapidi profuit uſus equi?
Parthe, refers aquilas, victos quoque porrigis arcus.
  Pignora jam noſtri nulla pudoris habes.
Rite Deo, templumque datum, nomenque, bis ulto:
  Et meritus votis debita ſolvit honos.
Sollemni Ludos Circo celebrate, Quirites;
  Non viſa eſt fortem ſcena decere Deum.

PLEJADAS adſpicies omnes, totumque ſororum
Agmen, ubi ante Idus nox erit una ſuper.
Tum mihi non dubiis auctoribus incipit æſtas,
Et tepidi finem tempora veris habent.
IDIBUS ora prior ſtellantia tollere Taurum
Indicat: huic ſigno fabula nota ſubeſt.
Præbuit, ut taurus, Tyriæ ſua terga puellæ
Juppiter, & falsâ cornua fronte tulit;
Illa jubam dextrâ, lævâ retinebat amictus;
Et timor ipſe novi cauſa decoris erat.
Aura ſinus implet: flavos movet aura capillos.
Sidoni, ſic fueras accipienda Jovi.
Sæpe puellares ſubduxit ab æquore plantas,
Et metuit tactus aſſilientis aquæ.
Sæpe Deus prudens tergum demittit in undas,
Hæreat ut collo fortius illa ſuo.
Litoribus tactis, ſtabat ſine cornibus ullis
Juppiter: inque Deum de bove verſus erat.
Taurus init cœlum: te, Sidoni, Juppiter implet;
Parſque tuum terræ tertia nomen habet.
Hoc alii ſignum Phariam dixere juvencam;
Quæ bos ex homine eſt, ex bove facta Dea.
Tum quoque priſcorum virgo ſimulacra virorum
Mittere roboreo ſcirpea ponte ſolet.
Corpora poſt decies ſenos qui credidit annos
Miſſa neci, ſceleris crimine damnat avos.
Fama vetus: tunc cùm Saturnia terra vocata eſt,
Talia fatidici dicta fuere Dei.
Falcifero libata ſeni duo corpora, gentes,
Mittite; quæ Tuſcis excipiantur aquis.
Donec in hæc venit Tirynthius arva, quotannis
Triſtia Leucadio ſacra peracta modo:
Illùm ſtramineos in aquam miſiſſe Quirites.
Herculis exemplo corpora falſa jaci.
Pars putat, ut ferrent juvenes ſuffragia ſoli,
Pontibus infirmos præcipitaſſe ſenes.

Tibri, doce verum : tua ripa vetuſtior Urbe.
  Principium ritûs tu bene noſſe potes.
Tibris arundiferum medio caput extulit alveo,
  Raucaque dimovit talibus ora ſonis ;
Hæc loca deſertas vidi ſine mœnibus herbas ;
  Paſcebat ſparſos utraque ripa boves.
Et quem nunc gentes Tiberin noruntque timentque,
  Tunc etiam pecori deſpiciendus eram.
Arcadis Evandri nomen tibi ſæpe refertur :
  Ille meas remis advena torsit aquas.
Venit & Alcides, turbâ comitatus Achivâ.
  Albula, si memini, tunc mihi nomen erat.
Excipit hoſpitio juvenem Pallantius heros ;
  Et tandem Caco debita pœna venit.
Victor abit, ſecumque boves, Erytheïda prædam,
  Abſtrahit : at comites longius ire negant.
Magnaque pars horum deſertis venerat Argis ;
  Montibus his ponunt ſpemque Laremque ſuum.
Sæpe tamen patriæ dulci tanguntur amore,
  Atque aliquis moriens hoc breve mandat opus.
Mittite me Tiberi : Tiberinis vectus ut undis
  Litus ad Inachium pulvis inanis eam.
Diſplicet heredi mandati cura ſepulcri ;
  Mortuus Auſoniâ conditur hoſpes humo.
Scirpea pro domino Tiberi jactatur imago,
  Ut repetat Grajas per freta longa domos.
Hactenus : ut vivo ſubiit rorantia ſaxo
  Antra, leves curſum ſuſtinuiſtis aquæ.
CLARE nepos Atlantis, ades : quem montibus olim
  Edidit Arcadiis Pleïas una Jovi.
Pacis & armorum ſuperis imiſque Deorum
  Arbiter, alato qui pede carpis iter.
Læte lyræ pulſu, nitidâ quoque læte palæſtrâ ;
  Quo didicit cultè lingua favente loqui.
Templa tibi poſuere Patres ſpectantia Circum
  Idibus : ex illo eſt hæc tibi feſta dies.

Te, quicumque ſuas profitetur vendere merces,
Ture dato, tribuas ut ſibi lucra, rogat.
Eſt aqua Mercurii, portæ vicina Capenæ:
Si juvat expertis credere, numen habet.
Huc venit incinctus tunicas mercator; & urnâ
Purus ſuffitâ, quam ferat, haurit aquam.
Uda fit hinc laurus: lauro ſparguntur ab uda
Omnia, quæ dominos ſunt habitura novos.
Spargit & ipſe ſuos lauro rorante capillos;
Et peragit ſolitâ fallere voce preces.
Ablue præteriti perjuria temporis, inquit.
Ablue præteritâ perfida verba die.
Sive ego te feci teſtem, falſove citavi
Non audituri numina magna Jovis;
Sive Deum prudens alium Divamve fefelli,
Abſtulerint celeres improba dicta Noti.
Et pateant veniente die perjuria nobis;
Nec curent Superi, ſi qua locutus ero.
Da modò lucra mihi, da facto gaudia lucro;
Et face ut emtori verba dediſſe juvet.
Talia Mercurius poſcentem ridet ab alto,
Se memor Ortygias ſurripuiſſe boves.
AT mihi pande, precor, tanto meliora petenti,
In Geminos ex quo tempore Phœbus eat.
Cùm totidem de menſe dies ſupereſſe videbis;
Quot ſunt Herculei facta laboris, ait.
Dic, ego reſpondi, cauſam mihi ſideris hujus.
Cauſam facundo prodidit ore Deus.
Abſtulerant raptas Phœben Phœbesque ſororem
Tyndaridæ fratres, hic eques, ille pugil.
Bella parant, repetuntque ſuas & frater & Idas;
Leucippo fieri pactus uterque gener.
His amor, ut repetant, illis, ut reddere nolint,
Suadet: & ex cauſa pugnat uterque pari.
Effugere Œbalidæ curſu potuere ſequentes;
Sed viſum celeri vincere turpe fugâ.

Liber ab arboribus locus eſt, apta area pugnæ :
  Conſtiterant illic : nomen Aphidna loco.
Pectora trajectus Lyncæo Caſtor ab enſe,
  Non exſpectato vulnere preſſit humum.
Ultor adeſt Pollux, & Lyncea perforat haſtâ,
  Quà cervix humeros continuata premit.
Ibat in hunc Idas, vixque eſt Jovis igne repulſus ;
  Tela tamen dextræ fulmine rapta negant.
Jamque tibi, Pollux, cœlum ſublime patebat ;
  Cùm, Mea, dixiſti, percipe verba, pater.
Quod mihi das uni, cœlum partire duobus :
  Dimidium toto munere majus erit.
Dixit, & alternâ fratrem ſtatione redemit :
  Utile ſolicitæ ſidus uterque rati.
Ad Janum redeat, qui quærit Agonia quid ſint ;
  Quæ tamen in Faſtis hoc quoque tempus habent.
Nocte ſequente diem canis Erigoneïus exit.
  Eſt alio ſigni reddita cauſa loco.
PROXIMA Vulcani lux es ; Tubiluſtria dicunt.
  Luſtrantur puræ, quas facit ille, tubæ.
QUATTUOR inde notis locus eſt ; quibus ordine lectis,
  Vel mos ſacrorum, vel Fuga Regis ineſt.
NEC te prætereo, populi Fortuna potentis
  Publica ; cui templum luce ſequente datum.
Hanc ubi dives aquis acceperit Amphitrite,
  Grata Jovi fulvæ roſtra videbis avis.
AUFERAT ex oculis veniens Aurora Booten,
  Continuâque die ſidus Hyantis erit.

OVIDII NASONIS
FASTORUM
LIBER VI.

Hic quoque mensis habet dubias in nomine cauſas,
  Quæ placeant, positis omnibus, ipſe leges.
Facta canam; ſed erunt, qui me finxiſſe loquantur,
  Nullaque mortali numina viſa putent.
Eſt Deus in nobis, agitante caleſcimus illo:
  Impetus hic ſacræ ſemina mentis habet.
Fas mihi præcipuè vultus vidiſſe Deorum;
  Vel quia ſum vates, vel quia ſacra cano.
Eſt nemus arboribus denſum, ſecretus ab omni
  Voce locus; si non obſtreperetur aquis.
Hîc ego quærebam, cœpti quæ mensis origo
  Eſſet, & in cura nominis hujus eram.
Ecce Deas vidi: non quas præceptor arandi
  Viderat, Aſcræas cùm ſequeretur oves.
Nec quas Priamides in aquoſæ vallibus Idæ
  Contulit: ex illis ſed tamen una fuit.
Ex illis fuit una, ſui germana mariti.
  Hæc erat, agnovi, quæ ſtat in arce Jovis.
Horrueram, tacitoque animum pallore fatebar;
  Cùm Dea, quos fecit, ſuſtulit ipſa metus.
Namque, ait, O! vates Romani conditor anni,
  Auſe per exiguos magna referre modos;

Jus tibi feciſti numen cœleſte videndi,
  Cùm placuit numeris condere feſta tuis.
Ne tamen ignores, vulgique errore traharis;
  Junius a noſtro nomine nomen habet.
Eſt aliquid nupsiſſe Jovi, Jovis eſſe ſororem.
  Fratre magis, dubito, glorier, anne viro.
Si genus aſpicitur, Saturnum prima parentem
  Feci: Saturni ſors ego prima fui.
A patre dicta meo quondam Saturnia Roma eſt;
  Hæc illi a cœlo proxima terra fuit.
Si torus in pretio eſt, dicor matrona Tonantis;
  Junctaque Tarpejo ſunt mea templa Jovi.
An potuit Majo pellex dare nomina menſi?
  Hic honor in nobis invidioſus erit?
Cur igitur Regina vocor Princepsque Dearum?
  Aurea cur dèxtræ ſceptra dedêre meæ?
An faciant menſem luces, Lucinaque ab illis
  Dicar? & a nullo nomina menſe traham?
Tunc me pœniteat poſuiſſe fideliter iras
  In genus Electræ, Dardaniamque domum.
Cauſa duplex iræ: rapto Ganymede dolebam;
  Forma quoque, Idæo judice, victa mea eſt.
Pœniteat, quod non foveo Carthaginis arces;
  Cùm mea ſint illo currus & arma loco.
Pœniteat Sparten, Argosque, measque Mycenas,
  Et veterem Latio ſuppoſuiſſe Samon.
Adde ſenem Tatium, Junonicolasque Faliſcos,
  Quos ego Romanis ſuccubuiſſe tuli.
Sed neque pœniteat: nec gens mihi carior ulla eſt.
  Hîc colar, hîc teneam cum Jove templa meo.
Ipſe mihi Mavors, Commendo mœnia, dixit,
  Hæc tibi: tu pollens Urbe nepotis eris.
Dicta fides ſequitur: centum celebramur in aris;
  Nec levior quovis eſt mihi menſis honor.
Nec tamen hunc nobis tantummodo præſtat honorem
  Roma: ſuburbani dant mihi munus idem,

Inſpice, quos habeat nemoralis Aricia Faſtos,
Et populus Laurens, Lanuviumque meum:
Eſt illic menſis Junonius. Inſpice Tibur,
Et Præneſtinæ mœnia ſacra Deæ;
Junonale leges tempus: nec Romulus illas
Condidit: at noſtri Roma nepotis erat.
Finierat Juno: reſpeximus. Herculis uxor
Stabat, & in vultu ſigna dolentis erant.
Non ego, ſi toto mater me cedere cœlo
Juſſerit, invitâ matre, morabor, ait.
Nunc quoque non luctor de nomine temporis hujus;
Blandior, & partes pæne rogantis ago.
Remque mei juris malim tenuiſſe precando;
Et faveas cauſæ forſitan ipſe meæ.
Aurea poſſedit ſocio Capitolia templo
Mater, & ut debet, cum Jove ſumma tenet.
At decus omne mihi contingit origine menſis.
Unicus eſt, de quo ſolicitamur, honor.
Quid grave, ſi titulum menſis, Romane, dediſti
Herculis uxori, poſteritaſque memor?
Hæc quoque terra aliquid debet mihi nomine magni
Conjugis: huc captas appulit ille boves.
Hic malè defenſus flammis, & dote paternâ,
Cacus Aventinam ſanguine tinxit humum.
Ad propiora vocor: populum digessit ab annis
Romulus, in partes diſtribuitque duas.
Hæc dare conſilium, pugnare paratior illa eſt:
Hæc ætas bellum ſuadet, at illa gerit.
Sic ſtatuit, menſeſque notâ ſecrevit eâdem.
Junius eſt juvenum; qui fuit ante, ſenum.
Dixit: & in litem ſtudio certaminis iſſent;
Aque irâ pietas dissimulata foret.
Venit Apollineâ longas Concordia lauro
Nexa comas, placidi numen opuſque Ducis.
Hæc ubi narravit Tatium, fortemque Quirinum,
Binaque cum populis regna coiſſe ſuis,

Et Lare communi ſoceros generoſque receptos ;
His nomen junctis Junius , inquit , habet.
Dicta triplex cauſa eſt : at vos ignoſcite , Divæ :
Res eſt arbitrio non dirimenda meo.
Ite pares a me : perierunt judice formæ
Pergama : plus lædunt , quàm juvat una , duæ.
PRIMA dies tibi , Carna , datur. Dea cardinis hæc eſt.
Numine clauſa aperit , claudit aperta ſuo.
Unde datas habeat vires , obſcurior ævo
Fama ; ſed e noſtro carmine certus eris.
Adjacet antiqui Tiberino lucus Helerni ;
Pontifices illuc nunc quoque ſacra ferunt.
Inde ſata eſt Nymphe : Granen dixere priores :
Nequidquam multis ſæpe petita procis.
Rura ſequi , jaculiſque feras agitare ſolebat ;
Nodoſasque cavâ tendere valle plagas.
Non habuit pharetram , Phœbi tamen eſſe ſororem
Credebant : nec erat , Phœbe , pudenda tibi.
Huic aliquis juvenum dixiſſet amantia verba ,
Reddebat tales protinus illa ſonos.
Hæc loca lucis habent nimis , & cum luce pudoris.
Si ſecreta magis ducis in antra , ſequor.
Credulus antra ſubit : frutices hæc nacta reſiſtit ;
Et latet , & nullo eſt invenienda modo.
Viderat hanc Janus ; viſæque cupidine captus
Ad duram verbis mollibus uſus erat.
Nympha jubet quæri de more remotius antrum ;
Utque comes ſequitur , deſtituitque ducem.
Stulta , videt Janus quæ poſt ſua terga gerantur.
Nil agis en : latebras reſpicit ille tuas.
Nil agis en , dixi : nam te ſub rupe latentem
Occupat amplexu ; ſpeque potitus , ait ;
Jus pro concubitu noſtro tibi cardinis eſto.
Hoc pretium poſitæ virginitatis habe.
Sic fatus , ſpinam , quâ triſtes pellere poſſet
A foribus noxas , hæc erat alba , dedit.

Sunt avidæ volucres : non quæ Phineïa menſis
Guttura fraudabant ; ſed genus inde trahunt.
Grande caput : ſtantes oculi : roſtra apta rapinæ :
Canities pennis , unguibus hamus ineſt.
Nocte volant , puerosque petunt nutricis egentes ;
Et vitiant cunis corpora rapta ſuis.
Carpere dicuntur lactentia viſcera roſtris ,
Et plenum poto ſanguine guttur habent.
Eſt illis ſtrigibus nomen : ſed nominis hujus
Cauſa , quòd horrendâ ſtridere nocte ſolent.
Sive igitur naſcuntur aves , ſeu carmine fiunt ,
Næniaque in volucres Marſa figurat anus ;
In thalamos venere Procæ. Proca , natus in illis ,
Præda recens avium quinque diebus erat.
Pectoraque exſorbent avidis infantia linguis.
At puer infelix vagit , opemque petit.
Territa voce ſui nutrix accurrit alumni ,
Et rigido ſectas invenit ungue genas.
Quid faceret ? color oris erat , qui frondibus olim
Eſſe ſolet ſeris , quas nova læſit hiems.
Pervenit ad Granen , & rem docet : illa , Timorem
Pone ; tuus ſoſpes , dixit , alumnus erit.
Venerat ad cunas : flebant materque paterque.
Siſtite vos lacrymas , ipſa medebor , ait.
Protinus arbuteâ poſtes ter in ordine tangit
Fronde : ter arbuteâ limina fronde notat.
Spargit aquis aditus , ſed quæ medicamen habebant ;
Extaque de porca cruda bimeſtre tenet.
Atque ita , Noctis aves , extis puerilibus , inquit ,
Parcite : pro parvo victima parva cadit.
Cor pro corde , precor , pro fibris ſumite fibras.
Hanc animam vobis pro meliore damus.
Sic ubi libavit , profecta ſub æthere ponit ;
Quique ſacris adſunt , reſpicere illa vetat.
Virgaque Janalis de ſpinâ ſumitur albâ ;
Quà lumen thalamis parva feneſtra dabat.

Poſt illud nec aves cunas violaſſe feruntur ;
Et rediit puero , qui fuit ante , color.
Pinguia cur illis guſtentur larda kalendis ,
Mixtaque cum calido ſit faba farre , rogas ?
Priſca Dea eſt ; aliturque cibís , quibus ante ſolebat ;
Nec petit adſcitas luxurioſa dapes.
Piſcis adhuc illi populo ſine fraude natabat ,
Oſtreaque in conchis tuta fuere ſuis.
Nec Latium nôrat , quam præbet Ionia dives ,
Nec quæ Pygmæo ſanguine gaudet , avem.
Et præter pennas nihil in pavone placebat ;
Nec tellus captas miſerat ante feras.
Sus erat in pretio : cæsâ ſue , feſta colebant.
Terra fabas tantùm , duraque farra dabat.
Quæ duo mixta ſimul ſextis quicumque kalendis
Ederit , huic lædi viſcera poſſe negant.
Arce quoque in ſummâ Junoni templa Monetæ
Ex voto memorant facta , Camille , tuo.
Ante domus Manlî fuerant , qui Gallica quondam
A Capitolino repulit arma Jove.
Quàm bene , Dî magni ! pugnâ cecidiſſet in illa
Defenſor ſolii , Juppiter alte , tui !
Vixit , ut occideret damnatus crimine regni :
Hunc illi titulum longa ſenecta dabat.
Lux eadem Marti feſta eſt , quem proſpicit extra
Appoſitum Tectæ porta Capena viæ.
Te quoque , Tempeſtas , meritam delubra fatemur ,
Cum pæne eſt Corsis obruta claſſis aquis.
Hæc hominum monumenta patent : si quæritis aſtra,
Tunc oritur magni præpes adunca Jovis.
POSTERA lux Hyadas , Taurinæ cornua frontis ,
Evocat : & multâ terra madeſcit aquâ.
MANE ubi fuerit , Phœbusque intraverit ortus ,
Factaque erit , poſito rore , bis uda ſeges ;
Hac ſacrata die Tuſco Bellona duello
Dicitur : & Latio proſpera ſemper adeſt.

Appius eſt auctor, Pyrrho qui pace negatâ
Multum animo vidit; lumine captus erat.
Proſpicit a templo ſummum brevis area Circum.
Eſt ibi non parvæ parva columna notæ.
Hinc ſolet haſta manu, belli prænuncia, mitti,
In regem & gentes, cùm placet arma capi.
ALTERA pars Circi cuſtode ſub Hercule tuta eſt;
Quod Deus Euboïco carmine munus habet.
Muneris eſt tempus, qui Nonas Lucifer ante eſt.
Si titulos quæris: Sylla probavit opus.
QUÆREBAM, Nonas Sanco Fidione referrem,
An tibi, Semo pater: cùm mihi Sancus ait.
Cuicumque ex illis dederis, ego munus habebo.
Nomina trina fero: ſic voluere Cures.
Hunc igitur veteres donarunt æde Sabini,
Inque Quirinali conſtituêre jugo.
EST mihi, ſitque, precor, noſtris diuturnior annis,
Filia: quâ felix ſoſpite ſemper ero.
Hanc ego cùm vellem genero dare, tempora tædis
Apta requirebam, quæque cavenda forent.
Tum mihi poſt ſacras monſtratur Junius Idus
Utilis & nuptis, utilis eſſe viris.
Primaque pars hujus thalamis aliena reperta eſt.
Nam mihi ſic conjux ſancta Dialis ait.
Donec ab Iliaca placidus purgamina Veſtâ
Detulerit flavis in mare Tibris aquis;
Non mihi detonſos crines depectere buxo,
Non ungues ferro ſubſecuiſſe licet:
Non tetigiſſe virum; quamvis Jovis ille ſacerdos,
Quamvis perpetuâ ſit mihi lege datus.
Tu quoque ne propera: meliùs tua filia nubet,
Ignea cùm purâ Veſta nitebit humo.
TERTIA poſt Nonas removere Lycaona Phœbe
Fertur; & a tergo non habet Urſa metum.
Tunc ego me memini Ludos in gramine Campi
Aſpicere: & didici, lubrice Tibri, tuos.

Feſta dies illis, qui lina madentia ducunt,
  Quique tegunt parvis æra recurva cibis.
MENS quoque numen habet. Menti delubra videmus
  Vota metu belli, perfide Pœne, tui.
Pœne, rebellaras: & leto Conſulis omnes
  Attoniti Mauras pertimuere manus.
Spem metus expulerat, cùm Menti vota Senatus
  Suſcipit; & melior protinus illa venit.
Aſpicit inſtantes mediis ſex lucibus Idus
  Illa dies, quâ ſunt vota ſoluta Deæ.
VESTA, fave: tibi nunc operata reſolvimus ora,
  Ad tua si nobis ſacra venire licet.
In prece totus eram: cœleſtia numina ſensi,
  Lætaque purpureâ luce refulsit humus.
Non equidem vidi, valeant mendacia vatum,
  Te, Dea; nec fueras aſpicienda viro.
Sed quæ neſcieram, quorumque errore tenebar,
  Cognita ſunt, nullo præcipiente, mihi.
Dena quater memorant habuiſſe Palilia Romam,
  Cùm flammæ cuſtos æde recepta ſuâ eſt.
Regis opus placidi, quo non metuentius ullum
  Numinis ingenium terra Sabina tulit.
Quæ nunc ære vides, ſtipulâ tunc tecta videres;
  Et paries lento vimine textus erat.
Hic locus exiguus, qui ſuſtinet atria Veſtæ,
  Tunc erat intonsi regia magna Numæ.
Forma tamen templi, quæ nunc manet, ante fuiſſe
  Dicitur: & formæ cauſa probanda ſubeſt.
Veſta eadem eſt, quæ Terra: ſubeſt vigil ignis utrique.
  Significant ſedem terra focusque ſuam.
Terra pilæ similis, nullo fulcimine nixa:
  Aëre ſubjecto, tam grave pendet onus.
Ipſa volubilitas libratum ſuſtinet orbem:
  Quique premat partes, angulus omnis abeſt.
Cúmque ſit in media rerum regione locata,
  Et tangat nullum plusve minusve latus;

Ni convexa foret, parti vicinior eſſet;
    Nec medium terram mundus haberet onus.
Arte Syracosià ſuſpenſus in aëre clauſo
    Stat globus, immenſi parva figura poli.
Et quantum a ſummis, tantum ſeceſſit ab imis
    Terra: quod ut fiat, forma rotunda facit.
Par facies templi: nullus procurrit in illo
    Angulus: a pluvio vindicat imbre tholus.
Cur ſit virgineis, quæris, Dea culta miniſtris?
    Inveniam cauſas hac quoque parte ſuas.
Ex Ope Junonem memorant Cereremque creatas
    Semine Saturni: tertia Veſta fuit.
Utraque nupſerunt; ambæ peperiſſe feruntur:
    De tribus impatiens reſtitit una viri.
Quid mirum, virgo ſi virgine læta miniſtrâ
    Admittit caſtas in ſua ſacra manus?
Nec tu aliud Veſtam, quàm vivam intellige flammam.
    Nataque de flamma corpora nulla vides.
Jure igitur virgo eſt, quæ ſemina nulla remittit,
    Nec capit: & comites virginitatis habet.
Eſſe diu ſtultus Veſtæ ſimulacra putavi:
    Mox didici curvo nulla ſubeſſe tholo.
Ignis inexſtinctus templo celatur in illo.
    Effigiem nullam Veſta, nec ignis, habent.
Stat vi terra ſuâ: vi ſtando Veſta vocatur.
    Cauſaque par Graji nominis eſſe poteſt.
At focus a flammis, & quòd fovet omnia, dictus:
    Qui tamen in primis ædibus ante fuit.
Hinc quoque veſtibulum dici reor: inde precando
    Affamur Veſtam, Quæ loca prima tenes.
Ante focos olim longis considere ſcamnis
    Mos erat; & menſæ credere adeſſe Deos.
Nunc quoque, cùm fiunt antiquæ ſacra Vacunæ,
    Ante Vacunales ſtantque ſedentque focos.
Venit in hos annos aliquid de more vetuſto:
    Fert miſſos Veſtæ pura patella cibos.

Ecce, coronatis panis dependet aſellis;
  Et velant ſcabras florida ſerta molas.
Sola prius furnis torrebant farra coloni,
  Et Fornacali ſunt ſua ſacra Deæ.
Suppoſitum cineri panem focus ipſe parabat,
  Strataque erat tepido tegula quaſſa ſolo.
Inde focum ſervat piſtor, Dominamque focorum,
  Et quæ pumiceas verſat aſella molas.
Prætercam, referamne tuum, rubicunde Priape,
  Dedecus? eſt multi fabula plena joci.
Turrigerâ frontem Cybele redimita coronâ
  Convocat æternos ad ſua feſta Deos.
Convocat & Satyros, &, ruſtica numina, Nymphas:
  Silenus, quamvis nemo vocârat, adeſt.
Nec licet, & longum eſt epulas narrare Deorum:
  In multo nox eſt pervigilata mero.
Hi temerè errabant in opacæ vallibus Idæ:
  Pars jacet, & molli gramine membra levat.
Hi ludunt, hos ſomnus habet; pars brachia nectit,
  Et viridem celeri ter pede pulſat humum.
Veſta jacet, placidamque capit ſecura quietem,
  Sicut erat, poſitum cæſpite fulta caput.
At ruber hortorum cuſtos Nymphasque Deasque
  Captat, & errantes fertque refertque pedes.
Aſpicit & Veſtam; dubium, Nymphamne putarit,
  An ſcierit Veſtam: ſciſſe ſed ipſe negat.
Spem capit obſcenam, furtimque accedere tentat;
  Et fert ſuſpenſos, corde micante, gradus.
Forte ſenex, quo vectus erat, Silenus aſellum
  Liquerat ad ripas lene ſonantis aquæ.
Ibat, ut inciperet longi Deus Helleſponti;
  Intempeſtivo cùm rudit ille ſono.
Territa voce gravi ſurgit Dea: convolat omnis
  Turba: per infeſtas effugit ille manus.
Lampſacos hoc animal ſolita eſt mactare Priapo:
  Apta aſini flammis indicis exta damus.

Quem tu, Diva memor, de pane monilibus ornas:
Ceſſat opus: vacuæ conticuere molæ.
Nomine, quàm pretio celebratior, arce Tonantis,
Dicam Piſtoris quid velit ara Jovis.
Cincta premebantur trucibus Capitolia Gallis:
Fecerat obſidio jam diuturna famem.
Juppiter, ad ſolium Superis regale vocatis,
Incipe, ait Marti. Protinus ille refert;
Scilicet ignotum eſt, quæ ſit fortuna meorum?
Et dolor hic animi voce querentis eget?
Si tamen, ut referam breviter mala juncta pudori,
Exigis: Alpino Roma ſub hoſte jacet.
Hæc eſt, cui fuerat promiſſa potentia rerum?
Juppiter, hanc terris impoſiturus eras?
Jamque Suburbanos, Hetruſcaque contudit arma:
Spes erat in curſu: nunc Lare pulſa ſuo eſt.
Vidimus ornatos, ærata per atria, pictâ
Veſte, triumphales occubuiſſe ſenes.
Vidimus Iliacæ transferri pignora Veſtæ
Sede: putant aliquos ſcilicet eſſe Deos?
At ſi reſpicerent, quâ vos habitatis in arce,
Totque domos veſtras obſidione premi;
Nil opis in cura ſcirent ſupereſſe Deorum,
Et data ſolicitâ tura perire manu.
Atque utinam pugnæ pateat locus! arma capeſſant;
Et, ſi non poterunt exſuperare, cadant.
Nunc inopes victûs, ignavaque fata timentes,
Monte ſuo clauſos barbara turba premit.
Tum Venus, & lituo pulcher trabeâque Quirinus,
Veſtaque pro Latio multa locuta ſuo.
Publica, reſpondit, cura eſt pro mœnibus iſtis,
Juppiter: & pœnas Gallia victa dabit.
Tu modò, quæ deſunt fruges, ſupereſſe putentur,
Effice: nec ſedes deſere, Veſta, tuas.
Quodcumque eſt Cereris ſolidæ, cava machina frangat;
Mollitamque manu duret in igne focus.
Juſſerat:

Juſſerat: & fratris virgo Saturnia jussis
Annuit, & mediæ tempora noctis erant.
Jam ducibus ſomnum dederat labor: increpat illos
Juppiter; & ſacro, quid velit, ore docet.
Surgite, & in medios de ſummis arcibus hoſtes,
Mittite, quam minimè perdere vultis, opem.
Somnus abit, quæruntque novis ambagibus acti,
Perdere quam nolint, & jubeantur, opem.
Ecce, Ceres viſa eſt: jaciunt Cerealia dona:
Jacta ſuper galeas ſcutaque longa ſonant.
Poſſe fame vinci ſpes excidit: hoſte repulſo,
Candida Piſtori ponitur ara Jovi.
Forte revertebar ſacris Veſtalibus illàc,
Quà Nova Romano nunc Via juncta Foro eſt.
Huc pede matronam vidi deſcendere nudo.
Obſtupui tacitus, ſuſtinuique gradum.
Senſit anus vicina loci: juſſumque ſedere
Alloquitur, quatiens, voce tremente, caput.
Hoc, ubi nunc fora ſunt, udæ tenuere paludes;
Amne redundatis foſſa madebat aquis.
Curtius ille lacus, ſiccas qui ſuſtinet aras,
Nunc ſolida eſt tellus, ſed lacus ante fuit.
Quà Velabra ſolent in Circum ducere pompas,
Nil præter ſalices caſſaque canna fuit.
Sæpe ſuburbanas rediens conviva per undas
Cantat, & ad nautas ebria verba jacit.
Nondum, conveniens diversis iſte figuris,
Nomen ab averſo ceperat amne Deus.
Hic quoque lucus erat, juncis & arundine denſus:
Et pede velato non adeunda palus.
Stagna receſſerunt, & aquas ſua ripa coërcet:
Siccaque nunc tellus: mos tamen inde manet.
Reddiderat cauſam. Valeas, anus optima, dixi;
Quod ſupereſt ævi, molle ſit omne, ti i.
Cetera jam pridem didici puerilibus annis;
Non tamen idcirco prætereunda mihi.

Mœnia Dardanides nuper nova fecerat Ilus :
Ilus adhuc Aſiæ dives habebat opes.
Creditur armiferæ ſignum cœleſte Minervæ
Urbis in Iliacæ deſiluiſſe juga.
Cura videre fuit : vidi templumque locumque :
Hoc ſupereſt illic : Pallada Roma tenet.
Conſulitur Smintheus : lucoque obſcurus opaco ,
Hos non mentito reddidit ore ſonos.
Ætheriam ſervate Deam , ſervabitis Urbem :
Imperium ſecum transferet illa loci.
Servat , & incluſam ſummâ tenet Ilus in arce ;
Curaque ad heredem Laomedonta venit.
Sub Priamo ſervata parum : ſic ipſa volèbat ,
Ex quo judicio forma reviſta ſuo eſt.
Seu genus Adraſti , ſeu furtis aptus Ulyſſes ,
Seu pius Æneas , eripuiſſe datur.
Auſtor in incerto , res eſt Romana : tuetur
Veſta , quod aſſiduo lumine cunſta videt.
Heu ! quantum timuere Patres , quo tempore Veſta
Arſit , & eſt adytis obruta pæne ſuis !
Flagrabant ſanſti ſceleratis ignibus ignes ,
Mixtaque erat flammæ flamma profana piæ.
Attonitæ flebant , demiſſo crine , miniſtræ ;
Abſtulerat vires corporis ipſe timor.
Provolat in medium , & magnâ , Succurrite , voce ,
Non eſt auxilium flere , Metellus ait.
Pignora virgineis fatalia tollite palmis ;
Non ea ſunt voto , ſed rapienda manu.
Me miſerum ! dubitatis ? ait : dubitare videbat ,
Et pavidas poſito procubuiſſe genu.
Haurit aquas , tollenſque manus , Ignoſcite , dixit ,
Sacra : vir intrabo non adeunda viro.
Si ſcelus eſt , in me commiſſi pœna redundet.
Sit capitis damno Roma ſoluta mei.
Dixit , & irrupit. Faſtum Dea rapta probavit ;
Pontificiſque ſui munere tuta fuit.

Nunc bene lucetis ſacræ ſub Cæſare flammæ :
  Ignis in Iliacis nunc erit, eſtque, focis.
Nullaque dicetur vittas temeraſſe ſacerdos,
  Hoc Duce; nec vivâ defodietur humo.
Sic inceſta perit : quia quam violavit, in illam
  Conditur : & Tellus Veſtaque numen idem eſt.
Tum ſibi Callaïco Brutus cognomen in hoſte
  Fecit, & Hiſpanam ſanguine tinxit humum.
Scilicet interdum miſcentur triſtia lætis,
  Ne populum toto pectore feſta juvent.
Craſſus ad Euphraten Aquilas, natumque, ſuoſque
  Perdidit : & leto eſt ultimus ipſe datus.
Parthe, quid exſultas? dixit Dea : ſigna remittes;
  Quique necem Crassi vindicet, ultor erit.
AT ſimul auritis violæ demuntur aſellis,
  Et Cereris fruges aſpera ſaxa terunt;
Navita puppe ſedens, Delphina videbimus, inquit;
  Humida cùm pulſo nox erit orta die.
JAM Phryx, a nupta quereris, Tithone, relinqui;
  Et vigil Eoïs Lucifer exit aquis.
Ite, bonæ matres, veſtrum Matralia feſtum :
  Flavaque Thebanæ reddite liba Deæ.
Pontibus & magno juncta eſt celeberrima Circo
  Area, quæ poſito de bove nomen habet.
Hac ibi luce ferunt Matutæ ſacra parenti
  Sceptriferas Servî templa dediſſe manus.
Quæ Dea ſit? quare famulas a limine templi
  Arceat? (arcet enim) libaque toſta petat?
Bacche, racemiferos hederâ redimite capillos,
  Si domus illa tua eſt, dirige navis iter.
Arſerat obſequio Semele Jovis : accipit Ino
  Te, puer; & ſummâ ſedula nutrit ope.
Intumuit Juno, raptâ quod pellice natum
  Educet : at ſanguis ille ſororis erat.
Hinc agitur furiis Athamas, & imagine falsâ :
  Tuque cadis patriâ, parve Learche, manu.

Mæſta Learchêas mater tumulaverat umbras,
Et dederat miſeris omnia juſta rogis.
Hæc quoque, funeſtos ut erat laniata capillos,
Prosilit; & cunis te, Melicerta, rapit.
Eſt ſpatio contracta brevi, freta bina repellit,
Unaque pulſatur terra duabus aquis.
Huc venit inſanis natum complexa lacertis,
Et ſecum e celſo mittit in alta jugo.
Excipit illæſos Panope, centumque ſorores;
Et placido lapſu per ſua regna ferunt.
Nondum Leucotheë, nondum puer ille Palæmon,
Vorticibus denſi Tibridis ora tenent.
Lucus erat: (dubium Semelæ Stimulæne vocetur;)
Mænadas Auſonias incoluiſſe ferunt.
Quærit ab his Ino, quæ gens foret: Arcadas eſſe
Audit, & Evandrum ſceptra tenere loci.
Diſſimulata Deam Latias Saturnia Bacchas
Inſtimulat fictis insidioſa ſonis;
O! nimiùm faciles: o! toto pectore captæ:
Non venit hæc noſtris hoſpes amica choris.
Fraude petit, ſacrique parat cognoſcere ritum:
Quo poſſit pœnas pendere, pignus habet.
Vix bene desierat; complent ululatibus auras
Thyades, effuſis per ſua colla comis;
Injiciuntque manus, puerumque revellere pugnant.
Quos ignorat adhuc, invocat illa Deos;
Dîque virique loci, miſeræ ſuccurrite matri.
Clamor Aventini ſaxa propinqua ferit.
Appulerat ripæ vaccas Œtæus Iberas:
Audit, & ad vocem concitus urget iter.
Herculis adventu, quæ vim modò ferre parabant,
Turpia femineæ terga dedêre fugæ.
Quid petis hinc, ignorat enim, matertera Bacchi?
An numen quod me, te quoque vexat, ait?
Illa docet partim; partim præſentia nati
Continet: & furiis in ſcelus iſſe pudet.

Rumor, ut eſt velox, agitatis pervolat alis;
 Eſtque frequens, Ino, nomen in ore tuum.
Hoſpita Carmentis fidos intraſſe penates
 Diceris, & longam depoſuiſſe famem.
Liba, ſuâ properata manu, Tegeæa ſacerdos
 Traditur in ſubito coſta dediſſe foco.
Nunc quoque liba juvant feſtis Matralibus illam.
 Ruſtica ſedulitas gratior arte fuit.
Nunc, ait, o! vates, venientia fata reſigna,
 Quà licet: hoſpitiis hoc, precor, adde meis.
Parva mora eſt: cœlum vates ac numina ſentit,
 Fitque ſui toto pectore plena Dei.
Vix illam ſubitò poſſes cognoſcere; tanto
 Sanctior, & tantò, quàm modò, major erat.
Læta canam: Gaude, defuncta laboribus, Ino,
 Dixit; & huic populo dextera ſemper ades.
Numen eris pelagi: natum quoque pontus habebit:
 In veſtris aliud ſumite nomen aquis.
Leucotheë Grajis, Matuta vocabere noſtris.
 In portus nato jus erit omne tuo.
Quem nos Portunum, ſua lingua Palæmona dicet.
 Ite, precor, noſtris æquus uterque locis.
Annuerant: promiſſa fides: poſuere labores.
 Nomina mutarunt: hic Deus, illa Dea eſt.
Cur vetet ancillas accedere? quæritis: odit.
 Principiumque odii, si ſinat ipſa, canam.
Una miniſtrarum ſolita eſt, Cadmeï, tuarum
 Sæpe ſub amplexus conjugis ire tui.
Improbus hanc Athamas furtim dilexit: ab illa
 Comperit agricolis ſemina toſta dari.
Ipſa quidem feciſſe negat, ſed fama recepit.
 Hoc eſt cur odio ſit tibi ſerva manus.
Non tamen hanc pro ſtirpe ſuâ pia mater adoret.
 Ipſa parum felix viſa fuiſſe parens.
Alterius prolem melius mandabitis illi.
 Utilior Baccho, quàm fuit ipſa ſuis.

Hanc tibi, Quò properas, memorant dixiſſe, Rutili?
  Luce meâ Marſo Conſul ab hoſte cades.
Exitus acceſſit verbis: flumenque Telonum
  Purpureo mixtis ſanguine fluxit aquis.
Proximus annus erat: Pallantide cæſus eâdem
  Didius hoſtiles ingeminavit opes.
Lux eadem, Fortuna, tua eſt, auctorque, locusque.
  Sed ſuperinjectis quis latet æde togis?
Servius eſt: hoc conſtat enim; ſed cauſa latendi
  Diſcrepat, & dubium me quoque mentis habet.
Dum Dea furtivos timidè profitetur amores,
  Cœleſtemque homini concubuiſſe pudet;
(Arſit enim magno correpta cupidine Regis,
  Cæcaque in hoc uno non fuit iſta viro.)
Nocte, domum parvâ ſolita eſt intrare feneſtrâ;
  Unde Feneſtellæ nomina porta tenet.
Nunc pudet, & vultus velamine celat amatos;
  Oraque ſunt multâ regia tecta togâ.
An magis eſt verum, poſt Tullî funera plebem
  Confuſam placidi morte fuiſſe ducis?
Nec modus ullus erat: creſcebat imagine luctus;
  Donec eam poſitis occuluere togis.
Tertia cauſa mihi ſpatio majore canenda eſt;
  Nos tamen adductos intus agemus equos.
Tullia, conjugio, ſceleris mercede, peracto,
  His ſolita eſt dictis exſtimulare virum.
Quid juvat eſſe pares, te noſtræ cæde ſororis,
  Meque tui fratris, si pia vita placet?
Vivere debuerant & vir meus & tua conjux,
  Si nullum auſuri majus eramus opus.
Et caput & regnum facio dotale parentis.
  Si vir es, i, dictas exige dotis opes.
Regia res ſcelus eſt: ſocero cape regna necato;
  Et noſtras patrio ſanguine tinge manus.
Talibus inſtinctus, ſolio privatus in alto
  Sederat: attonitum vulgus ad arma ruit.

Hinc cruor, hinc cædes; infirmaque vincitur ætas.
Sceptra gener ſocero rapta Superbus habet.
Ipſe ſuo Eſquiliis, ubi erat ſua regia, cæſus
Concidit in dura ſanguinolentus humo.
Filia, carpento patrios initura penates,
Ibat per medias alta feroxque vias.
Corpus ut aſpexit, lacrymis auriga profuſis
Reſtitit: hunc tali corripit illa ſono.
Vadis? an exſpectas pretium pietatis amarum?
Duc, inquam, invitas ipſa per ora rotas.
Certa fides facti: dictus Sceleratus ab illa
Vicus, & æternâ res ea preſſa notâ.
Poſt tamen hoc auſa eſt templum, monumenta parentis,
Tangere: mira quidem, ſed tamen acta loquar.
Signum erat in ſolio reſidens ſub imagine Tullî;
Dicitur hoc oculis oppoſuiſſe manum.
Et vox audita eſt, Vultus abſcondite noſtros,
Ne natæ videant ora nefanda meæ.
Veſte datâ tegitur: vetat hanc Fortuna moveri;
Et ſic e templo eſt ipſa locuta ſuo.
Ore revelato quâ primùm luce patebit
Servius, hæc poſiti prima pudoris erit.
Parcite, matronæ, vetitas attingere veſtes:
Sollemni ſatis eſt voce movere preces;
Sitque caput ſemper Romano tectus amictu,
Qui Rex in noſtra ſeptimus Urbe fuit.
Arſerat hoc templum: ſigno tamen ille pepercit
Ignis: opem nato Mulciber ipſe tulit.
Namque pater Tullî Vulcanus, Ocreſia mater,
Præſignis facie, Corniculana fuit.
Hanc ſecum Tanaquil, ſacris de more paratis,
Juſſit in ornatum fundere vina focum.
Hic inter cineres obſceni forma virilis
Aut fuit, aut viſa eſt: ſed fuit illa magis.
Juſſa foco captiva fovet: conceptus ab illa
Servius a cœlo ſemina gentis habet.

Signa dedit Genitor, tum cùm caput igne coruſco
Contigit, inque comâ flammeus arsit apex.
Te quoque magnificâ, Concordia, dedicat æde
Livia, quam caro præſtitit illa viro.
Diſce tamen, veniens ætas, ubi Livia nunc eſt
Porticus, immenſæ tecta fuiſſe domûs.
Urbis opus domus una fuit: ſpatiumque tenebat,
Quo brevius muris oppida multa tenent.
Hæc æquata ſolo eſt, nullo ſub crimine regni,
Sed quia luxuriâ viſa nocere ſuâ.
Suſtinuit tantas operum ſubvertere moles,
Totque ſuas heres perdere Cæſar opes.
Sic agitur cenſura, & ſic exempla parantur,
Cùm vindex, alios quod monet, ipſe facit.
Nulla nota eſt, veniente die, quam ducere poſſis.
Idibus invicto ſunt data templa Jovi.
Et jam Quinquatrus jubeor narrare minores.
Nunc ades, o! cœptis, flava Minerva, meis.
Cur vagus incedit totâ tibicen in Urbe?
Quid ſibi perſonæ, quid ſtola longa, volunt?
Sic ego: ſic poſitâ Tritonia cuſpide dixit.
Pace velim doctæ verba referre Deæ.
Temporibus veterum tibicinis uſus avorum
Magnus, & in magno ſemper honore fuit.
Cantabat fanis, cantabat tibia ludis;
Cantabat mæſtis tibia funeribus.
Dulcis erat mercede labor: tempuſque ſecutum,
Quod ſubitò Grajæ frangeret artis opus.
Adde quod Ædilis, pompam qui funeris irent,
Artifices ſolos juſſerat eſſe decem.
Exſilio mutant Urbem, Tiburque recedunt;
Exſilium quodam tempore Tibur erat.
Quæritur in ſcena cava tibia; quæritur aris:
Ducit ſupremos nænia nulla choros.
Servierat quidam, quantolibet ordine dignus,
Tibure: ſed longo tempore liber erat.

Rure dapes parat ille ſuo, turbamque canoram
Convocat: ad feſtas convenit illa dapes.
Nox erat, & vinis oculique animique natabant;
Cùm præcompoſito nuncius ore venit.
Atque ita, Quid ceſſas convivia ſolvere? dixit;
Auctor vindictæ jam venit, ecce, tuæ.
Nec mora: convivæ valido titubantia vino
Membra movent: dubii ſtantque labantque pedes.
At dominus, Diſcedite, ait: plauſtroque morantes
Suſtulit: in plauſtro ſcirpea lata fuit.
Alliciunt ſomnos tempus, motuſque, merumque;
Potaque ſe Tibur turba redire putat.
Jamque per Eſquilias Romanam intraverat urbem,
Et mane in medio plauſtra fuere Foro.
Plautius, ut poſſent ſpecie numeroque Senatum
Fallere, perſonis imperat ora tegi.
Admiſcetque alios: &, ut hunc tibicina cœtum
Augeat, in longis veſtibus ire jubet.
Sic reduces bene poſſe tegi, ne forte notentur
Contra collegæ juſſa rediſſe ſui.
Res placuit: cultuque novo libet Idibus uti,
Et canere ad veteres verba jocoſa modos.
Hæc ubi perdocuit, Supereſt mihi diſcere, dixi,
Cur ſit Quinquatrus illa vocata dies.
Martius, inquit, agit tali mea nomine feſta;
Eſtque ſub inventis hæc quoque turba meis.
Prima terebrato per rara foramina buxo,
Ut daret effeci tibia longa ſonos.
Vox placuit: liquidis faciem referentibus undis,
Vidi virgineas intumuiſſe genas.
Ars mihi non tanti eſt. Valeas, mea tibia, dixi.
Excipit abjectam cæſpite ripa ſuo.
Inventam Satyrus primùm miratur: at uſum
Neſcit, & inflatam ſentit habere ſonum.
Et modò dimittit digitis, modò concipit auras;
Jamque inter Nymphas arte ſuperbus erat.

Provocat & Phœbum : Phœbo ſuperante, pependit :
Cæſa receſſerunr a cute membra ſuâ.
Sum tamen inventrix auctorque ego carminis hujus :
Hoc eſt cur noſtros ars colat iſta dies.
TERTIA lux veniat, quâ tu, Dodoni Thyene,
Stabis, Agenorei fronte videnda bovis.
Hæc eſt illa dies, quâ tu purgamina Veſtæ,
Tibri, per Etruſcas in mare mittis aquas.
SI qua fides ventis ; Zephyro date carbaſa, nautæ ;
Cras veniet veſtris ille ſecundus aquis.
AT pater Heliadum, radios ubi tinxerit undis,
Et cinget geminos ſtella ſerena polos ;
Tollet humo validos proles Hyriêa lacertos.
Continuâ Delphin nocte videndus erit.
Scilicet hic olim Volſcos Æquosque fugatos
Viderat in campis, Algida terra, tuis.
Unde ſuburbano clarus, Tuberte, triumpho,
Vectus es in niveis, Poſtume, victor equis.
JAM ſex, & totidem luces de menſe ſuperſunt ;
Huic unum numero tu tamen adde diem.
Sol abit e Geminis, & Cancri ſigna rubeſcunt :
Cœpit Aventinâ Pallas in arce coli.
JAM tua, Laomedon, oritur nurus : ortaque noctem
Pellit, & e pratis uda pruina fugit.
Reddita, quisquis is eſt, Summano templa feruntur,
Tum, cùm Romanis, Pyrrhe, timendus eras.
HANC quoque cum patriis Galatêa receperit undis,
Plenaque ſecuræ terra quietis erit ;
Surgit humo juvenis, telis afflatus avitis ;
Et gemino nexas porrigit angue manus.
Notus amor Phædræ, nota eſt injuria Theſei :
Devovit natum credulus ille ſuum.
Non impune pius juvenis Trœzena petebat ;
Dividit obſtantes pectore taurus aquas.
Soliciti terrentur equi ; fruſtraque retenti
Per ſcopulos dominum duraque ſaxa trahunt.

Exciderat curru, lorisque morantibus artus,
  Hippolytus, lacero corpore, raptus erat;
Reddideratque animam, multum indignante Dianâ.
  Nulla, Coronides, cauſa doloris, ait.
Namque pio juveni vitam sine vulnere reddam,
  Et cedent arti triſtia fata meæ.
Gramina continuò loculis depromit eburnis;
  Profuerant Glauci Manibus illa priùs;
Tunc, cùm obſervatas augur deſcendit in herbas;
  Uſus & auxilio eſt anguis ab angue dato.
Pectora ter tetigit, ter verba ſalubria dixit;
  Depositum terrâ ſuſtulit ille caput.
Lucus eum, nemorisque tui, Dictynna, receſſus
  Celat: Aricino Virbius ille lacu.
At Clymenus Clothoque dolent, hæc fila reneri,
  Hic fieri regni jura minora ſui.
Juppiter, exemplum veritus, direxit in illum
  Fulmina, qui nimiæ moverat artis opem.
Phœbe, querebaris. Deus eſt: placare parenti.
  Propter te, fieri quod vetat, ipſe facit.
NON ego te, quamvis properabis vincere, Cæſar,
  Si vetet auſpicium, signa movere velim.
Sint tibi Flaminius, Thraſymenaque litora, teſtes,
  Per volucres æquos multa monere Deos.
Tempora si veteris quæris temeraria damni;
  Quartus ab extremo menſe bis ille dies.
POSTERA lux melior: ſuperat Masiniſſa Syphacem;
  Et cecidit telis Hasdrubal ipſe ſuis.
TEMPORA labuntur, tacitisque ſeneſcimus annis;
  Et fugiunt, freno non remorante, dies.
Quàm citò venerunt Fortunæ Fortis honores!
  Poſt ſeptem luces Junius actus erit.
Ite, Deam læti Fortem celebrate, Quirites:
  In Tiberis ripâ munera Regis habet.
Pars pede, pars etiam celeri decurrite cymbâ:
  Nec pudeat potos inde redire domum.

Ferte coronatæ juvenum convivia lintres ;
Multaque per medias vina bibantur aquas.
Plebs colit hanc : quia , qui poſuit , de plebe fuiſſe
Fertur , & ex humili ſceptra tuliſſe loco.
Convenit & ſervis : ſervâ quia Tullius ortus
Conſtituit dubiæ templa propinqua Deæ.
ECCE , ſuburbanâ rediens malè ſobrius æde ,
Ad ſtellas aliquis talia verba jacit.
Zona latet tua nunc , & cras fortaſſe latebit :
Dehinc erit , Orion , aſpicienda mihi.
At si non eſſet potus ; dixiſſet eâdem
Venturum tempus ſolſtitiale die.
LUCIFERO ſubeunte , Lares delubra tulerunt ,
Hîc ubi fit doctâ multa corona manu.
Tempus idem Stator ædis habet , quam Romulus olim
Ante Palatini condidit ora jugi.
TOT reſtant de menſe dies , quot nomina Parcis ,
Cùm data ſunt trabeæ templa , Quirine , tuæ.
TEMPUS Iulêis cras eſt natale kalendis ;
Pierides , cœptis addite ſumma meis.
Dicite Pierides , quis vos adjunxerit iſti ,
Cui dedit invictas victa noverca manus.
Sic ego : sic Clio ; Clari monumenta Philippi
Aſpicis , unde trahit Marcia caſta genus.
Marcia ſacrifico deductum nomen ab Anco ,
In qua par facies nobilitate ſuâ.
Par animo quoque forma ſuo reſpondet in illa ;
Et genus , & facies , ingeniúmque ſimul.
Nec quod laudamus formam , tam turpe putâris.
Laudamus magnas hac quoque parte Deas.
Nupta fuit quondam matertera Cæſaris illi.
O ! decus , o ! ſacrâ femina digna domo !
Sic cecinit Clio : doctæ aſſenſere Sorores.
Annuit Alcides , increpuitque lyram.

FINIS FASTORUM.

P. OVIDII NASONIS

TRISTIUM

LIBRI V.

OVIDII NASONIS

TRISTIUM

LIBER PRIMUS.

ELEGIA PRIMA.

PARVE, nec invideo, sine me, Liber, ibis in Urbem:
  Hei mihi ! quò domino non licet ire tuo.
Vade, ſed incultus, qualem decet exſulis eſſe :
  Infelix, habitum temporis hujus habe.
Nec te purpureo velent vaccinia fuco :
  Non eſt conveniens luctibus ille color.
Nec titulus minio, nec cedro charta notetur :
  Candida nec nigrâ cornua fronte geras.
Felices ornent hæc inſtrumenta libellos :
  Fortunæ memorem te decet eſſe meæ.
Nec fragili geminæ poliantur pumice frontes :
  Hirſutus paſſis ut videare comis.
Neve liturarum pudeat : qui viderit illas,
  De lacrymis factas ſentiet eſſe meis.
Vade, Liber, verbiſque meis loca grata ſaluta.
  Contingam certè quo licet illa pede.
Si quis, ut in populo, noſtri non immemor illic,
  Si quis, qui, quid agam, forte requirat, erit;
Vivere me dices : ſalvum tamen eſſe negabis :
  Id quoque, quod vivam, munus habere Dei.

Atque ita te cautus quærenti plura legendum,
Ne, quæ non opus eſt, forte loquare, dabis.
Protinus admonitus repetet mea crimina lector,
Et peragar populi publicus ore reus.
Neu cave defendas, quamvis mordebere dictis.
Cauſa patrocinio non bona pejor erit.
Invenies aliquem, qui me ſuſpiret ademtum,
Carmina nec ſiccis perlegat iſta genis;
Et tacitus ſecum, ne quis malus audiat, optet,
Sit mea, lenito Cæſare, pœna minor.
Nos quoque, quiſquis erit, ne ſit miſer ille, precamur,
Placatos miſero qui volet eſſe Deos.
Quæque volet, rata ſint; ablataque Principis ira
Sedibus in patriis det mihi poſſe mori.
Ut peragas mandata, Liber, culpabere forſan;
Ingeniique minor laude ferere mei.
Judicis officium eſt, ut res, ita tempora rerum,
Quærere: quæſito tempore, tutus eris.
Carmina proveniunt animo deducta ſereno;
Nubila ſunt ſubitis tempora noſtra malis.
Carmina ſeceſſum ſcribentis & otia quærunt;
Me mare, me venti, me fera jactat hiems.
Carminibus metus omnis abeſt: ego perditus enſem
Hæſurum jugulo jam puto jamque meo.
Hæc quoque, quod facio, judex mirabitur æquus;
Scriptaque cum veniâ qualiacumque leget.
Da mihi Mæoniden, & tot circumſpice caſus;
Ingenium tantis excidet omne malis.
Denique ſecurus famæ, Liber, ire memento;
Nec tibi ſit lecto diſplicuiſſe pudor.
Non ita ſe nobis præbet Fortuna ſecundam,
Ut tibi ſit ratio laudis habenda tuæ.
Donec eram ſoſpes, tituli tangebar amore;
Quærendique mihi nominis ardor erat.
Carmina nunc ſi non, ſtudiumque quod obfuit, odi,
Sit ſatis: ingenio ſic fuga parta meo.

I tamen, i pro me tu, cui licet, aſpice Romam.
  Dî facerent, poſſem nunc meus eſſe liber!
Nec te, quod venias magnam peregrinus in Urbem,
  Ignotum populo poſſe venire puta.
Ut titulo careas, ipſo noſcêre colore;
  Diſſimulare velis te licet eſſe meum.
Clam tamen intrato; ne te mea carmina lædant.
  Non ſunt, ut quondam plena favoris erant.
Si quis erit, qui te, quia ſis meus, eſſe legendum
  Non putet, e gremio rejiciatque ſuo;
Inſpice, dic, titulum: non ſum præceptor Amoris:
  Quas meruit, pœnas jam dedit illud opus.
Forſitan exſpectes, an in alta palatia miſſum
  Scandere te jubeam, Cæſareamque domum.
Ignoſcant auguſta mihi loca, Dîque locorum:
  Venit in hoc illâ fulmen ab arce caput.
Eſſe quidem memini mitissima ſedibus illis
  Numina; ſed timeo, qui nocuere, Deos.
Terretur minimo pennæ ſtridore columba,
  Unguibus, accipiter, ſaucia facta tuis.
Nec procul a ſtabulis audet ſecedere, si qua
  Excuſſa eſt avidi dentibus agna lupi.
Vitaret cœlum Phaëthon, si viveret; & quos
  Optârat ſtultè, tangere nollet equos.
Me quoque, quæ ſenſi, fateor Jovis arma timere;
  Me reor infeſto, cùm tonat, igne peti.
Quicumque Argolicâ de claſſe Capharea fugit,
  Semper ab Euboïcis vela retorquet aquis.
Et mea cymba, ſemel vaſtâ percuſſa procellâ,
  Illum, quo læſa eſt, horret adire locum.
Ergo, care Liber, timidâ circumſpice mente;
  Et ſatis a mediâ ſit tibi plebe legi.
Dum petit infirmis nimiùm ſublimia pennis
  Icarus, Icariis nomina fecit aquis.
Difficile eſt tamen, hîc remis utaris an aurâ,
  Dicere: conſilium reſque locuſque dabunt.

Si poteris vacuo tradi, si cuncta videbis
  Mitia, si vires fregerit ira ſuas;
Si quis erit, qui te dubitantem & adire timentem
  Tradat, & ante tamen pauca loquatur; adi.
Luce bonâ, dominoque tuo felicior ipſe
  Pervenias illuc; & mala noſtra leves.
Namque ea vel nemo, vel qui mihi vulnera fecit,
  Solus Achillêo tollere more poteſt.
Tantùm ne noceas, dum vis prodeſſe, videto:
  Nam ſpes eſt animi noſtra timore minor.
Quæque quieſcebat, ne mota reſæviat ira,
  Et pœnæ tu sis altera cauſa, cave.
Cùm tamen in noſtrum fueris penetrale receptus,
  Contigeriſque tuam, ſcrinia curva, domum;
Aſpicies illic poſitos ex ordine fratres,
  Quos ſtudium cunctos evigilavit idem.
Cetera turba palam titulos oſtendet apertos,
  Et ſua detectâ nomina fronte geret.
Tres procul obſcurâ latitantes parte videbis.
  Hi quoque, quod nemo neſcit, amare docent.
Hos tu vel fugias, vel, si ſatis oris habebis,
  Œdipodas facito Telegonoſque voces.
Deque tribus, moneo, si quæ tibi cura parentis,
  Ne quemquam, quamvis ipſe docebit, ames.
Sunt quoque mutatæ ter quinque volumina formæ,
  Nuper ab exſequiis carmina rapta meis;
His mando dicas, inter mutata referri
  Fortunæ vultum corpora poſſe meæ.
Namque ea diſſimilis ſubitò eſt effecta priori;
  Flendaque nunc: aliquo tempore læta fuit.
Plura quidem mandare tibi, si quæris, habebam;
  Sed vereor tardæ cauſa fuiſſe moræ.
Quod si, quæ ſubeunt, tecum, Liber, omnia ferres,
  Sarcina laturo magna futurus eras.
Longa via eſt, propera: nobis habitabitur orbis
  Ultimus, a terrâ terra remota meâ.

ELEGIA II.

Di maris & cœli, quid enim niſi vota ſuperſunt ?
  Solvere quaſſatæ parcite membra ratis ;
Neve, precor, magni ſubſcribite Cæſaris iræ.
  Sæpe, premente Deo, fert Deus alter opem.
Mulciber in Trojam, pro Trojâ ſtabat Apollo :
  Æqua Venus Teucris, Pallas iniqua, fuit.
Oderat Ænean propior Saturnia Turno :
  Ille tamen Veneris numine tutus erat.
Sæpe ferox cautum petiit Neptunus Ulyſſem :
  Eripuit patruo ſæpe Minerva ſuo.
Et nobis aliquod, quamvis diſtamus ab illis,
  Quid vetat, irato, numen adeſſe, Deo ?
Verba miſer fruſtra non proficientia perdo ;
  Ipſa graves ſpargunt ora loquentis aquæ.
Terribiliſque Notus jactat mea dicta ; preceſque,
  Ad quos mittuntur, non ſinit ire Deos.
Ergo îdem venti, ne causâ lædar in unâ,
  Velaque neſcio quò, votaque noſtra ferunt ?
Me miſerum ! quanti montes volvuntur aquarum !
  Jam jam tacturos ſidera ſumma putes.
Quantæ diducto ſubsidunt æquore valles !
  Jam jam tacturas Tartara nigra putes.
Quocumque aſpicias, nihil eſt niſi pontus & aër :
  Fluctibus hic tumidus, nubibus ille minax.
Inter utrumque fremunt immani turbine venti :
  Neſcit, cui domino pareat, unda maris.
Nam modò purpureo vires capit Eurus ab ortu ;
  Nunc Zephyrus ſero veſpere miſſus adeſt.
Nunc gelidus siccâ Boreas bacchatur ab Arcto ;
  Nunc Notus adversâ prœlia fronte gerit.
Rector in incerto eſt ; nec, quid fugiatve petatve,
  Invenit : ambiguis ars ſtupet ipſa malis.

Scilicet occidimus ; nec ſpes, niſi vana, ſalutis :
Dumque loquor, vultus obruit unda meos.
Opprimet hanc animam fluctus : fruſtraque precanti
Ore necaturas accipiemus aquas.
At pia nil aliud quam me dolet exſule conjux ;
Hoc unum noſtri ſcitque gemitque mali.
Neſcit in immenſo jactari corpora ponto :
Neſcit agi ventis : neſcit adeſſe necem.
Dî bene ! quod non ſum mecum conſcendere paſſus,
Ne mihi mors miſero bis patienda foret.
At nunc, ut peream, quoniam caret illa periclo,
Dimidiâ certè parte ſuperſtes ero.
Hei mihi ! quàm celeri micuerunt nubila flammâ !
Quantus ab ætherio perſonat axe fragor !
Nec leviùs laterum tabulæ feriuntur ab undis,
Quàm grave baliſtæ mœnia pulſat onus.
Qui venit hic fluctus, fluctus ſupereminet omnes ;
Poſterior nono eſt, undecimoque prior.
Nec letum timeo : genus eſt miſerabile leti.
Demite naufragium, mors mihi munus erit.
Eſt aliquid, fatove ſuo ferrove cadentem
In ſolidâ moriens ponere corpus humo ;
Et mandare ſuis aliquid, ſperare ſepulcrum,
Et non æquoreis piſcibus eſſe cibum.
Fingite me dignum tali nece ; non ego ſolus
Hic vehor. Immeritos cur mea pœna trahit ?
Pro ! Superi, virideſque Dei, quibus æquora curæ !
Utraque jam veſtras ſiſtite turba minas.
Quamque dedit vitam mitiſſima Cæſaris ira,
Hanc ſinite infelix in loca juſſa feram.
Si, quam commerui, pœnam me pendere vultis ;
Culpa mea eſt, ipſo judice, morte minor.
Mittere me Stygias si jam voluiſſet ad undas
Cæſar, in hoc veſtrâ non eguiſſet ope.
Eſt illi noſtri non invidioſa cruoris
Copia : quodque dedit, cùm volet, ipſe feret.

Vos modò, quos certè nullo puto crimine læſos,
Contenti noſtris, Dî, precor, eſte malis.
Nec tamen, ut cuncti miſerum ſervare velitis,
Quod periit, ſalvum jam caput eſſe poteſt.
Ut mare considat, ventisque ferentibus utar,
Ut mihi parcatis, num minus exſul ero?
Non ego, divitias avidus sine fine parandi,
Latum mutandis mercibus æquor aro;
Nec peto, quas quondam petii, ſtudioſus, Athenas:
Oppida non Asiæ, non loca viſa priùs.
Non ut, Alexandri claram delatus in urbem,
Delicias videam, Nile jocoſe, tuas.
Quod faciles opto ventos, quis credere possit?
Sarmatis eſt tellus, quam mea vota petunt.
Obligor, ut tangam lævi fera litora Ponti;
Quodque sit a patriâ tam fuga tarda, queror.
Neſcio quo videam positos ut in orbe Tomitas,
Exilem facio per mea vota viam.
Seu me diligitis, tantos compeſcite fluctus;
Pronaque sint noſtræ numina veſtra rati.
Seu magis odiſtis, juſſæ me advertite terræ;
Supplicii pars eſt in regione mei.
Ferte, (quid hîc facio?) rapidi, mea carbaſa, venti.
Auſonios fines cur mea vela vident?
Noluit hoc Cæſar: quid, quem fugat ille, tenetis?
Aſpiciat vultus Pontica terra meos.
Et jubet, & merui: nec, quæ damnaverit ille,
Crimina defendi fasve piumve puto.
Si tamen acta Deos numquam mortalia fallunt,
A culpâ facinus ſcitis abeſſe meâ.
Immo ita: vos ſcitis. Si me meus abſtulit error,
Stultaque mens nobis, non ſcelerata, fuit;
Quamlibet e minimis, domui si favimus illi;
Si ſatis Auguſti publica juſſa mihi;
Hoc Duce, si dixi felicia ſecula; proque
Cæſare tura pius Cæſaribusque dedi;

Si fuit hic animus nobis, ita parcite, Divi.
Sin minus, alta cadens obruat unda caput.
Fallor? an incipiunt gravidæ vaneſcere nubes?
Victaque mutati frangitur ira maris?
Non caſus, ſed vos ſub conditione vocati,
Fallere quos non eſt, hanc mihi fertis opem.

ELEGIA III.

Cum ſubit illîus triſtiſſima noctis imago,
Quæ mihi ſupremum tempus in Urbe fuit;
Cùm repeto noctem, quâ tot mihi cara reliqui,
Labitur ex oculis nunc quoque gutta meis.
Jam prope lux aderat, quâ me diſcedere Cæſar
Finibus extremæ juſſerat Auſoniæ.
Nec mens, nec ſpatium fuerant ſatis apta paranti:
Torpuerant longâ pectora noſtra morâ.
Non mihi ſervorum, comitis non cura legendi,
Non aptæ profugo veſtis opisve fuit.
Non aliter ſtupui, quàm qui Jovis ignibus ictus
Vivit; & eſt vitæ neſcius ipſe ſuæ.
Ut tamen hanc animo nubem dolor ipſe removit,
Et tandem ſenſus convaluere mei;
Alloquor extremum mæſtos abiturus amicos,
Qui modò de multis unus & alter erant.
Uxor amans flentem, flens acriùs ipſa, tenebat,
Imbre per indignas usque cadente genas.
Nata procul Libycis aberat diverſa ſub oris,
Nec poterat fati certior eſſe mei.
Quocumque aſpiceres, luctus gemitusque ſonabant;
Formaque non taciti funeris intus erat.
Femina, virque, meo pueri quoque funere, mærent;
Inque domo lacrymas angulus omnis habet.
Si licet exemplis in parvo grandibus uti;
Hæc facies Trojæ, cùm caperetur, erat.

Jamque quieſcebant voces hominumque canumque,
 Lunaque nocturnos alta regebat equos:
Hanc ego ſuſpiciens, & ab hac Capitolia cernens,
 Quæ noſtro fruſtra juncta fuere Lari;
Numina vicinis habitantia ſedibus, inquam,
 Jamque oculis numquam templa videnda meis,
Dîque relinquendi, quos Urbs habet alta Quirini;
 Eſte ſalutati tempus in omne mihi.
Et quamquam ſerò clypeum poſt vulnera ſumo,
 Attamen hanc odiis exonerate fugam;
Cœleſtique viro, quis me deceperit error,
 Dicite; pro culpâ ne ſcelus eſſe putet.
Ut, quod vos ſcitis, pœnæ quoque ſentiat auctor.
 Placato, poſſum non miſer eſſe, Deo.
Hac prece adoravi Superos ego: pluribus uxor,
 Singultu medios præpediente ſonos.
Illa etiam, ante Lares paſſis proſtrata capillis,
 Contigit exſtinctos ore tremente focos.
Multaque in averſos effudit verba Penates,
 Pro deplorato non valitura viro.
Jamque moræ ſpatium mox præcipitata negabat,
 Verſaque ab axe ſuo Parrhaſis Arctos erat.
Quid facerem? blando patriæ retinebar amore:
 Ultima ſed juſſæ nox erat illa fugæ.
Ah! quoties aliquo dixi properante! Quid urges?
 Vel quò feſtines ire, vel unde, vide.
Ah! quoties certam me ſum mentitus habere
 Horam, propoſitæ quæ foret apta viæ!
Ter limen tetigi; ter ſum revocatus: & ipſe
 Indulgens animo pes mihi tardus erat.
Sæpe, Vale dicto, rurſus ſum multa locutus;
 Et quaſi diſcedens oſcula ſumma dedi.
Sæpe eadem mandata dedi: meque ipſe fefelli,
 Reſpiciens oculis pignora cara meis.
Denique, Quid propero? Scythia eſt, quò mittimur, inquam:
 Roma relinquenda eſt: utraque juſta mora eſt.

Uxor in æternum vivo mihi viva negatur !
Et domus , & fidæ dulcia membra domûs !
Quoſque ego fraterno dilexi more , ſodales ,
O ! mihi Theſeâ pectora juncta fide !
Dum licet , amplectar : numquam fortaſſe licebit
Amplius : in lucro , quæ datur hora , mihi eſt.
Nec mora : ſermonis verba imperfecta relinquo ,
Complectens animo proxima quæque meo.
Dum loquor , & flemus ; cælo nitidiſſimus alto ,
Stella gravis nobis , Lucifer ortus erat.
Dividor haud aliter , quàm ſi mea membra relinquam ;
Et pars abrumpi corpore viſa ſuo eſt.
Sic Priamus doluit , tunc cùm , in contraria verſus ,
Ultores habuit proditionis equos.
Tum verò exoritur clamor gemituſque meorum ;
Et feriunt mæſtæ pectora nuda manus.
Tum verò conjux , humeris abeuntis inhærens ,
Miſcuit hæc lacrymis triſtia dicta ſuis.
Non potes avelli : ſimul , ah ! ſimul ibimus , inquit.
Te ſequar : & conjux exſulis exſul ero.
Et mihi facta via eſt : & me capit ultima tellus.
Accedam profugæ ſarcina parva rati.
Te jubet e patria diſcedere Cæſaris ira ,
Me pietas : pietas hæc mihi Cæſar erit.
Talia tentabat : ſic & tentaverat ante ;
Vixque dedit victas utilitate manus.
Egredior , ſive illud erat ſine funere ferri ,
Squalidus immiſſis hirta per ora comis.
Illa dolore gravis , tenebris narratur obortis
Semianimis mediâ procubuiſſe domo.
Utque reſurrexit , fœdatis pulvere turpi
Crinibus , & gelidâ membra levavit humo ;
Se modò , deſertos modò comploraſſe Penates ;
Nomen & erepti ſæpe vocaſſe viri ;
Nec gemuiſſe minus , quàm ſi natæve meumve
Vidiſſet ſtructos corpus habere rogos ;

Et

Et voluiſſe mori; & moriendo ponere ſenſus:
  Reſpectuque tamen non poſuiſſe mei.
Vivat: & abſentem, quoniam ſic fata tulerunt,
  Vivat, & auxilio ſublevet usque ſuo.
Tingitur Oceano cuſtos Erymanthidos Urſæ,
  Æquoreasque ſuo sidere turbat aquas;
Nos tamen Ionium non noſtrâ findimus æquor
  Sponte; ſed audaces cogimur eſſe metu.
Me miſerum! quantis increſcunt æquora ventis!
  Erutaque ex imis fervet arena vadis!
Monte nec inferior, proræ puppique recurvæ
  Insilit, & pictos verberat unda Deos.
Pinea texta ſonant: pulsi ſtridore rudentes;
  Aggemit &. noſtris ipſa carina malis.
Navita, confeſſus gelido pallore timorem,
  Jam ſequitur victam, non regit arte, ratem.
Utque parum validus non proficientia rector
  Cervicis rigidæ frena remittit equo;
Sic, non quò voluit, ſed quò rapit impetus undæ,
  Aurigam video vela dediſſe rati.
Quod nisi mutatas emiſerit Æolus auras,
  In loca jam nobis non adeunda ferar.
Nam procul, Illyricis lævâ de parte relictis,
  Interdicta mihi cernitur Italia.
Desinat in vetitas, quæſo, contendere terras,
  Et mecum magno pareat aura Deo.
Dum loquor, & cupio pariter timeoque revelli,
  Increpuit quantis viribus unda latus!
Parcite, cærulei, vos parcite, numina ponti;
  Infeſtumque mihi sit ſatis eſſe Jovem.
Vos animam ſævæ feſſam ſubducite morti;
  Si modò, qui periit, non periiſſe poteſt.

ELEGIA IV.

O ! MIHI poſt ullos numquam memorande ſodales,
O ! cui præcipuè ſors mea viſa ſua eſt ;
Attonitum qui me, memini, cariſſime, primus
Auſus es alloquio ſuſtinuiſſe tuo :
Qui mihi conſilium vivendi mite dediſti,
Cùm foret in miſero pectore mortis amor :
Scis bene, cui dicam, poſitis pro nomine ſignis,
Officium nec te fallit, amice, tuum.
Hæc mihi ſemper erunt imis infixa medullis,
Perpetuuſque animæ debitor hujus ero.
Spiritus & vacuas priùs hic tenuandus in auras
Ibit, & in tepido deſeret oſſa rogo :
Quàm ſubeant animo meritorum oblivia noſtro,
Et longâ pietas excidat iſta die.
Dî tibi ſint faciles, & opis nullius egentem
Fortunam præſtent, diſſimilemque meæ.
Si tamen hæc navis vento ferretur amico,
Ignoraretur forſitan iſta fides.
Theſea Pirithous non tam ſenſiſſet amicum,
Si non infernas vivus adiſſet aquas.
Ut foret exemplum veri Phocêus amoris,
Fecerunt Furiæ, triſtis Oreſta, tuæ.
Si non Euryalus Rutulos cecidiſſet in hoſtes,
Hyrtacidæ Niſo gloria nulla foret.
Scilicet ut fulvum ſpectatur in ignibus aurum,
Tempore ſic duro eſt inſpicienda fides.
Dum juvat, & vultu ridet Fortuna ſereno,
Indelibatas cuncta ſequuntur opes.
At ſimul intonuit, fugiunt : nec noſcitur ulli,
Agminibus comitum qui modò cinctus erat.
Atque hæc exemplis quondam collecta priorum,
Nunc mihi ſunt propriis cognita vera malis.

Vix duo treſve mihi de tot ſupereſtis amici:
  Cetera Fortunæ, non mea, turba fuit.
Quo magis, o pauci! rebus ſuccurrite lapsis,
  Et date naufragio litora tuta meo.
Neve metu falſo nimiùm trepidate, timentes,
  Hac offendatur ne pietate Deus.
Sæpe fidem adversis etiam laudavit in armis,
  Inque ſuis amat hanc Cæſar, in hoſte probat.
Cauſa mea eſt melior, qui non contraria fovi
  Arma; ſed hanc merui ſimplicitate fugam.
Invigiles igitur noſtris pro casibus, oro;
  Diminui ſi quà numinis ira poteſt.
Scire meos ſi quis caſus deſideret omnes;
  Plus, quàm quod fieri res ſinit, ille petat.
Tot mala ſum paſſus, quot in æthere ſidera lucent;
  Parvaque quot ſiccus corpora pulvis habet.
Multaque credibili tulimus majora: ratamque,
  Quamvis acciderint, non habitura fidem.
Pars etiam mecum quædam moriatur oportet;
  Meque, velim poſſit, diſſimulante, tegi.
Si vox in fragili mihi pectore firmior ære,
  Pluraque cum linguis pluribus ora forent;
Non tamen idcirco complecterer omnia verbis,
  Materiâ vires exſuperante meas.
Pro duce Neritio, docti, mala noſtra, Poëtæ,
  Scribite: Neritio nam mala plura tuli.
Ille, brevi ſpatio, multis erravit in annis,
  Inter Dulichias Iliacasque domos.
Nos, freta ſideribus notis diſtantia menſos,
  Sors tulit in Geticos Sarmaticosque ſinus.
Ille habuit fidamque manum, ſociosque fideles;
  Me profugum comites deſeruere mei.
Ille ſuam lætus patriam victorque petebat.
  A patria fugio victus & exſul ego.
Nec mihi Dulichium domus eſt, Ithaceve, Sameve,
  Pœna quibus non eſt grandis abeſſe locis;

Sed quæ de ſeptem totum circumſpicit orbem
Montibus, imperii Roma Deûmque locus.
Illi corpus erat durum patienſque laborum;
Invalidæ vires ingenuæque mihi.
Ille erat aſſiduè ſævis agitatus in armis;
Aſſuetus ſtudiis mollibus ipſe fui.
Me Deus oppreſſit, nullo mala noſtra levante;
Bellatrix illi Diva ferebat opem.
Cumque minor Jove ſit, tumidis qui regnat in undis;
Illum Neptuni, me Jovis, ira premit.
Adde, quod illius pars maxima ficta laborum eſt;
Ponitur in noſtris fabula nulla malis.
Denique quæſitos tetigit tamen ille Penates,
Quæque diu petiit, contigit arva tamen.
At mihi perpetuò patriâ tellure carendum eſt,
Ni fuerit læſi mollior ira Dei.

ELEGIA V.

Nec tantùm Clario Lyde dilecta poëtæ,
Nec tantùm Coo Battis amata ſuo eſt;
Pectoribus quantùm tu noſtris, Uxor, inhæres:
Digna minus miſero, non meliore viro.
Te mea, ſuppoſitâ veluti trabe, fulta ruina eſt;
Si quid adhuc ego ſum, muneris omne tui eſt.
Tu facis, ut ſpolium ne ſim, neu nuder ab illis,
Naufragii tabulas qui petiere mei.
Utque rapax, ſtimulante fame, cupidusque cruoris
Incuſtoditum captat ovile lupus:
Aut ut edax vultur corpus circumſpicit ecquod
Sub nullâ poſitum cernere poſſit humo;
Sic mea neſcio quis, rebus malè fidus acerbis,
In bona venturus, si paterere, fuit.
Hunc tua per fortes virtus ſubmovit amicos,
Nulla quibus reddi gratia digna poteſt.

Ergo quàm miſero, tam vero, teſte probaris;
Hic aliquod pondus si modò teſtis habet.
Nec probitate tuâ prior eſt aut Hectoris uxor,
Aut comes exſtincto Laodamîa viro.
Tu si Mæonium vatem ſortita fuiſſes,
Penelopes eſſet fama ſecunda tuæ.
Sive tibi hoc debes, nullà pia facta magiſtrâ;
Cumque novâ mores ſunt tibi luce dati:
Femina ſeu princeps, omnes tibi culta per annos,
Te docet exemplum conjugis eſſe bonæ;
Aſſimilemque ſui longâ aſſuetudine fecit;
Grandia si parvis aſſimulare licet.
Hei mihi! non magnas quod habent mea carmina vires,
Noſtraque ſunt meritis ora minora tuis.
Si quid & in nobis vivi fuit ante vigoris,
Exſtinctum longis occidit omne malis;
Prima locum ſanctas heroïdas inter haberes:
Prima bonis animi conſpicerere tui.
Quantumcumque tamen præconia noſtra valebunt,
Carminibus vives tempus in omne meis.

ELEGIA VI.

SIQUIS habes noſtri similes in imagine vultus,
Deme meis hederas, Bacchica ſerta, comis.
Iſta decent lætos felicia signa poëtas:
Temporibus non eſt apta corona meis.
Hæc tibi diſſimulas, ſentis tamen, optime, dici,
In digito qui me fersque refersque tuo.
Effigiemque meam fulvo complexus in auro,
Cara relegati, quà potes, ora vides.
Quæ quoties ſpectas, ſubeat tibi dicere forſan,
Quàm procul a nobis Naſo ſodalis abeſt!
Grata tua eſt pietas; ſed carmina major imago
Sunt mea, quæ mando qualiacumque legas;

Carmina mutatas hominum dicentia formas:
Infelix domini quod fuga rupit opus.
Hæc ego diſcedens, ſicut bene multa meorum,
Ipſe meâ poſui mæſtus in igne manu.
Utque cremaſſe ſuum fertur ſub ſtipite natum
Theſtias, & melior matre fuiſſe ſoror;
Sic ego non meritos, mecum peritura, libellos
Impoſui rapidis, viſcera noſtra, rogis.
Vel quod eram Muſas, ut crimina noſtra, peroſus;
Vel quod adhuc creſcens & rude carmen erat.
Quæ quoniam non ſunt penitus ſublata, ſed exſtant,
Pluribus exemplis ſcripta fuiſſe reor.
Nunc precor ut vivant, & non ignava legentûm
Otia delectent, admoneantque mei.
Nec tamen illa legi poterunt patienter ab ullo,
Neſciet his ſummam si quis abeſſe manum.
Ablatum mediis opus eſt incudibus illud;
Defuit & ſcriptis ultima lima meis.
Et veniam pro laude peto: laudatus abunde,
Non faſtiditus si tibi, Lector, ero.
Hos quoque ſex verſus, in primi fronte libelli
Si præponendos eſſe putabis, habe.
Orba parente ſuo quicumque volumina tangis;
His ſaltem veſtrâ detur in Urbe locus.
Quóque magis faveas, non ſunt hæc edita ab ipſo,
Sed quasi de domini funere rapta ſui.
Quidquid in his igitur vitii rude carmen habebit,
Emendaturus, si licuiſſet, eram.

ELEGIA VII.

In caput alta ſuum labentur ab æquore retro
  Flumina, converſis Solque recurret equis;
Terra feret ſtellas, cœlum findetur aratro,
  Unda dabit flammas, & dabit ignis aquas;
Omnia naturæ præpoſtera legibus ibunt,
  Parsque ſuum mundi nulla tenebit iter;
Omnia jam fient, fieri quæ poſſe negabam;
  Et nihil eſt, de quo non ſit habenda fides.
Hæc ego vaticinor, quia ſum deceptus ab illo,
  Laturum miſero quem mihi rebar opem.
Tantane te, fallax, cepere oblivia noſtri?
  Afflictumne fuit tantus adire pudor?
Ut neque reſpiceres, nec ſolarere jacentem,
  Dure? nec exſequias proſequerere meas?
Illud amicitiæ ſanctum ac venerabile nomen
  Re tibi pro vili ſub pedibusque jacet?
Quid fuit, ingenti proſtratum mole ſodalem
  Viſere, & alloquii parte levare tui?
Inque meos si non lacrymam dimittere caſus,
  Pauca tamen ficto verba dolore queri?
Idque, quod ignoti faciunt, valedicere ſaltem;
  Et vocem populi publicaque ora ſequi?
Denique lugubres vultus, numquamque videndos
  Cernere ſupremo, dum licuitque, die?
Dicendumque ſemel toto non amplius ævo
  Accipere, & parili reddere voce, Vale?
At fecere alii nullo mihi fœdere juncti;
  Et lacrymas animi ſigna dedêre ſui.
Quid? niſi convictu causiſque valentibus eſſem,
  Temporis & longi vinctus amore tibi?
Quid? niſi tot luſus & tot mea ſeria noſſes,
  Tot noſſem luſus ſeriaque ipſe tua?

Quid ? ſi dumtaxat Romæ mihi cognitus eſſes ,
Adſcitus toties in genus omne loci ?
Cunctane in æquoreos abierunt irrita ventos ?
Cunctane Lethæis merſa feruntur aquis ?
Non ego te placidâ genitum reor urbe Quirini ;
Urbe , meo quæ jam non adeunda pede eſt ;
Sed ſcopulis , Ponti quos hæc habet ora ſiniſtri ;
Inque feris Scythiæ Sarmaticisque jugis.
Et tua ſunt ſilicis circum præcordia venæ ;
Et rigidum ferri ſemina pectus habent.
Quæque tibi quondam , tenero ducenda palato ,
Plena dedit nutrix ubera , tigris erat.
At mala noſtra minùs , quàm nunc , aliena putaſſes ;
Duritiæque mihi non agerere reus.
Sed quoniam accedit fatalibus hoc quoque damnis,
Ut careant numeris tempora prima ſuis ;
Effice , peccati ne ſim memor hujus ; & illo
Officium laudem , quo queror , ore tuum.

ELEGIA VIII.

Detur inoffenſæ metam tibi tangere vitæ ,
Qui legis hoc nobis non inimicus opus.
Atque utinam pro te poſſint mea vota valere !
Quæ pro me duros non terigere Deos.
Donec eris felix , multos numerabis amicos .
Tempora ſi fuerint nubila , ſolus eris.
Aſpicis , ut veniant ad candida tecta columbæ ;
Accipiat nullas ſordida turris aves.
Horrea formicæ tendunt ad inania numquam ;
Nullus ad amiſſas ibit amicus opes.
Utque comes radios per Solis euntibus umbra ,
Cùm latet hic preſſus nubibus , illa fugit ;
Mobile ſic ſequitur Fortunæ lumina vulgus ;
Quæ ſimul inductâ nocte teguntur , abit.

Hæc precor ut ſemper poſſint tibi falſa videri ;
  Sunt tamen eventu vera fatenda meo.
Dum ſletimus , turbæ quantum ſatis eſſet , habebat
  Nota quidem , ſed non ambitioſa , domus.
At simul impulſa eſt ; omnes timuere ruinam ,
  Cautaque communi terga dedêre fugæ.
Sæva nec admiror metuunt si fulmina , quorum
  Ignibus afflari proxima quæque vident.
Sed tamen in duris remanentem rebus amicum ,
  Quamlibet inviſo , Cæſar , in hoſte , probat.
Nec ſolet iraſci , neque enim moderatior alter ,
  Cùm quis in adverſis , si quid amavit , amat.
De comite Argolici poſt quàm cognovit Oreſtæ ,
  Narratur Pyladen ipſe probaſſe Thoas.
Quæ fuit Actoridæ cum magno ſemper Achille ,
  Laudari ſolita eſt Hectoris ore fides.
Quod pius ad manes Theſeus comes îſſet amico ,
  Tartareum dicunt indoluiſſe Deum.
Euryali Niſique fide tibi , Turne , relatâ ,
  Credibile eſt lacrymis immaduiſſe genas.
Eſt etiam miſeris pietas , & in hoſte probatur.
  Hei mihi ! quàm paucos hæc mea dicta movent !
Hic ſtatus , hæc rerum nunc eſt fortuna mearum ,
  Debeat ut lacrymis nullus adeſſe modus.
At mea ſunt , proprio quamvis mæſtissima caſu ,
  Pectora proceſſu facta ſerena tuo.
Hoc eventurum jam tum , carissime , vidi ,
  Ferret adhuc iſtam cùm minor aura ratem.
Sive aliquod morum , ſeu vitæ labe carentis
  Eſt pretium ; nemo pluris habendus erit.
Sive per ingenuas aliquis caput extulit artes ,
  Quælibet eloquio fit bona cauſa tuo.
His ego commotus , dixi tibi protinus ipsi ;
  Scena manet dotes grandis , amice , tuas.
Hæc mihi non ovium fibræ tonitruſve siniſtri ,
  Linguave ſervatæ , pennave , dixit avis.

Augurium ratio eſt, & conjectura futuri;
Hac divinavi, notitiamque tuli.
Quæ quoniam rata ſunt, totâ mihi mente tibique
Gratulor, ingenium non latuiſſe tuum.
At noſtrum tenebris utinam latuiſſet in imis!
Expediit ſtudio lumen abeſſe meo.
Utque tibi proſunt artes, facunde, ſeveræ;
Diſſimiles illis ſic nocuere mihi.
Vita tamen tibi nota mea eſt: ſcis artibus illis
Auctoris mores abſtinuiſſe ſui.
Scis vetus hoc juveni luſum mihi carmen: & iſtos,
Ut non laudandos, ſic tamen eſſe jocos.
Ergo, ut defendi nullo mea poſſe colore,
Sic excuſari crimina poſſe, puto.
Quà potes, excuſa: nec amici deſere cauſam.
Quo bene cœpiſti, ſic pede ſemper eas.

ELEGIA IX.

EST mihi, ſitque, precor, flavæ tutela Minervæ
Navis; & a picta casside nomen habet.
Sive opus eſt velis, minimam bene currit ad auram:
Sive opus eſt remo, remige carpit iter.
Nec comites volucri contenta eſt vincere curſu,
Occupat egreſſas quamlibet ante rates.
Et patitur fluctus, fertque assilientia longè
Æquora, nec ſævis icta fatiſcit aquis.
Illa, Corinthiacis primùm mihi cognita Cenchris,
Fida manet trepidæ duxque comesque fugæ.
Perque tot eventus, & iniquis concita ventis
Æquora, Palladio numine tuta fugit.
Nunc quoque tuta, precor, vaſti ſecet oſtia Ponti;
Quasque petit, Getici litoris intret aquas.
Quæ ſimul Æoliæ mare me deduxit in Helles,
Et longum tenui limite fecit iter;

Fleximus in lævum curſus, & ab Hectoris urbe
  Venimus ad portus, Imbria terra, tuos.
Inde levi vento Zerynthia litora nactis,
  Threïciam tetigit feſſa carina Samon.
Saltus ab hac terrâ brevis eſt Tempyra petenti.
  Hac dominum tenus eſt illa ſecuta ſuum.
Nam mihi Biſtonios placuit pede carpere campos:
  Helleſpontiacas illa reliquit aquas.
Dardaniamque petît, auctoris nomen habentem,
  Et te ruricolâ, Lampſace, tuta Deo.
Quáque per anguſtas vectæ male virginis undas
  Seſton Abydenâ ſeparat urbe fretum.
Hincque Propontiacis hærentem Cyzicon oris;
  Cyzicon, Hæmoniæ nobile gentis opus:
Quáque tenent Ponti Byzantia litora fauces.
  (Hic locus eſt gemini janua vaſta maris.)
Hæc, precor, evincat, propulſaque fortibus Auſtris
  Tranſeat inſtabiles ſtrenua Cyaneas:
Thyniacoſque ſinus, & ab his per Apollinis urbem
  Arcta, ſub Anchiali mœnia tendat iter.
Inde Meſembriacos portus, & Odeſſon, & arces
  Prætereat dictas nomine, Bacche, tuo:
Et quos Alcathoi memorant a mœnibus ortos
  Sedibus his profugum conſtituiſſe larem.
A quibus adveniat Miletida ſoſpes ad urbem,
  Offensi quò me compulit ira Dei.
Hanc si contigerit, meritæ cadet agna Minervæ;
  Non facit ad noſtras hoſtia major opes.
Vos quoque Tyndaridæ,quos hæc colit inſula,fratres,
  Mite, precor, duplici numen adeſte viæ.
Altera namque parat Symplegadas ire per arctas,
  Scindere Biſtonias altera puppis aquas.
Vos facite, ut ventos, loca cùm diverſa petamus,
  Illa ſuos habeat, nec minùs iſta ſuos.

ELEGIA X.

LITERA quæcumque eſt toto tibi lecta libello,
Eſt mihi ſolicitæ tempore facta viæ.
Aut hanc me, gelidi tremerem cum menſe Decembris,
Scribentem mediis Hadria vidit aquis:
Aut, poſt quàm bimarem curſu ſuperavimus Iſthmon,
Alteraque eſt noſtræ ſumta carina fugæ.
Quod facerem verſus inter fera murmura ponti,
Cycladas Ægêas obſtupuiſſe puto.
Ipſe ego nunc miror, tantis animiſque mariſque
Fluctibus ingenium non cecidiſſe meum.
Seu ſtupor huic ſtudio, sive huic inſania nomen;
Omnis ab hac curâ mens relevata mea eſt.
Sæpe ego nimboſis dubius jactabar ab Hædis;
Sæpe minax Steropes ſidere pontus erat;
Fuſcabatque diem cuſtos Erymanthidos Urſæ;
Aut Hyadas ſævis auxerat Auſter aquis.
Sæpe maris pars intus erat; tamen ipſe trementi
Carmina ducebam qualiacumque manu.
Nunc quoque contenti ſtridunt Aquilone rudentes,
Inque modum tumuli concava ſurgit aqua;
Ipſe gubernator tollens ad ſidera palmas
Expoſcit votis, immemor artis, opem.
Quocumque aſpicio, nihil eſt, niſi mortis imago;
Quam dubiâ timeo mente, timenſque precor.
Attigero portum, portu terrebor ab ipſo.
Plus habet infeſtâ terra timoris aquâ.
Nam ſimul insidiis hominum pelagique laboro,
Et faciunt geminos enſis & unda metus.
Ille meo vereor ne ſperet ſanguine prædam,
Hæc titulum noſtræ mortis habere velit.
Barbara pars læva eſt, avidæ ſuccincta rapinæ,
Quam cruor, & cædes, bellaque ſemper habent.

Cúmque ſit hibernis agitatum fluctibus æquor,
  Pectora ſunt ipſo turbidiora mari.
Quo magis his debes ignoſcere, candide lector,
  Si ſpe ſunt, ut ſunt, inferiora tuâ.
Non hæc in noſtris, ut quondam, ſcribimus hortis;
  Nec, conſuete, meum, lectule, corpus habes.
Jactor in indomito, brumali luce, profundo;
  Ipſaque cæruleis charta feritur aquis.
Improba pugnat hiems, indignaturque, quod auſim
  Scribere, ſe rigidas incutiente minas.
Vincat hiems hominem: ſed eodem tempore, quæſo,
  Ipſe modum ſtatuam carminis, illa ſui.



OVIDII NASONIS

TRISTIUM

LIBER II.

QUID mihi vobiſcum eſt, infelix cura, libelli,
Ingenio perii qui miſer ipse meo?
Cur modò damnatas repeto, mea crimina, Muſas?
An ſemel eſt pœnam commeruiſſe parum?
Carmina fecerunt, ut me cognoſcere vellent,
Omine non fauſto, femina virque, mea.
Carmina fecerunt, ut me moresque notaret
Jam demum viſà Cæſar ab Arte meos.
Deme mihi ſtudium, vitæ quoque crimina demes:
Acceptum refero verſibus, eſſe nocens.
Hoc pretium curæ vigilatorumque laborum
Cepimus: ingenio pœna reperta meo.
Si ſaperem, doctas odiſſem jure ſorores,
Numina cultori pernicioſa ſuo.
At nunc, tanta meo comes eſt inſania morbo!
Saxa meum refero rurſus ad iſta pedem.
Scilicet & victus repetit gladiator arenam,
Et redit in tumidas naufraga puppis aquas.
Forſitan, ut quondam Teuthrantia regna tenenti,
Sic mihi res eadem vulnus opemque feret;
Muſaque, quam movit, motam quoque leniet iram.
Exorant magnos carmina ſæpe Deos.

Ipſe quoque Auſonias Cæſar matresque nurusque
  Carmina turrigeræ dicere jussit Opi.
Juſſerat & Phœbo dici, quo tempore ludos
  Fecit, quos ætas aſpicit una ſemel.
His precor exemplis tua nunc, mitissime Cæſar,
  Fiat ab ingenio mollior ira meo.
Illa quidem juſta eſt, nec me meruiſſe negabo:
  Non adeò noſtro fugit ab ore pudor.
Sed, nisi peccaſſem, quid tu concedere poſſes?
  Materiam veniæ ſors tibi noſtra dedit.
Si, quoties homines peccant, ſua fulmina mittat
  Juppiter; exiguo tempore inermis erit.
Hic ubi detonuit, ſtrepituque exterruit orbem,
  Purum diſcuſſis aëra reddit aquis.
Jure igitur genitorque Deûm rectorque vocatur:
  Jure capax mundus nil Jove majus habet.
Tu quoque, cùm Patriæ Rector dicare, Paterque;
  Utere more Dei nomen habentis idem.
Idque facis: nec te quisquam moderatiùs umquam
  Imperii potuit frena tenere ſui.
Tu veniam parti ſuperatæ ſæpe dediſti,
  Non conceſſurus quam tibi victor erat.
Divitiis etiam multos & honoribus auctos
  Vidi, qui tulerant in caput arma tuum.
Quæque dies bellum, belli tibi ſuſtulit iram;
  Parsque simul templis utraque dona tulit.
Utque tuus gaudet miles, quod vicerit hoſtem;
  Sic, victum cur ſe gaudeat, hoſtis habet.
Cauſa mea eſt melior: qui nec contraria dicor
  Arma, nec hoſtiles eſſe ſecutus opes.
Per mare, per terras, per tertia numina juro,
  Per te præſentem conſpicuumque Deum;
Hunc animum faviſſe tibi, Vir maxime: meque,
  Quâ ſolà potui, mente fuiſſe tuum.
Optavi peteres cœleſtia sidera tardè;
  Parsque fui turbæ parva precantis idem.

Et pia tura dedi pro te : cumque omnibus unus
Ipſe quoque adjuvi publica vota meis.
Quid referam libros, illos quoque, crimina noſtra,
Mille locis plenos nominis eſſe tui ?
Inſpice majus opus, quod adhuc sine fine reliqui,
In non credendos corpora verſa modos ;
Invenies veſtri præconia nominis illic ;
Invenies animi pignora multa mei.
Non tua carminibus major ſit gloria, nec quò,
Ut major fiat, creſcere possit, habet.
Fama Jovi ſupereſt : tamen hunc ſua facta referri,
Et ſe materiam carminis eſſe, juvat :
Cúmque Gigantêi memorantur prœlia belli,
Credibile eſt lætum laudibus eſſe ſuis.
Te celebrant alii quanto decet ore, tuasque
Ingenio laudes uberiore canunt.
Sed tamen, ut fuſo taurorum ſanguine centum,
Sic capitur minimo turis honore Deus.
Ah ferus ! & nobis nimiùm crudeliter hoſtis,
Delicias legit qui tibi cumque meas !
(Carmina ne noſtris sic te venerantia libris
Judicio possint candidiore legi.)
Eſſe ſed irato quis te mihi poſſet amicus ?
Vix nunc ipſe mihi non inimicus eram.
Cùm cœpit quaſſata domus ſubsidere, partes
In proclinatas omne recumbit onus :
Cunctaque, Fortunâ rimam faciente, dehiſcunt.
Ipſa ſuo quondam pondere tecta ruunt.
Ergo hominum quæſitum odium mihi carmine : quáque
Debuit, eſt vultus turba ſecuta tuos.
At, memini, vitamque meam moresque probabas
Illo, quem dederas, prætereuntis equo.
Quod si non prodeſt, & honeſti gratia nulla
Redditur ; at nullum crimen adeptus eram.
Nec malè commiſſa eſt nobis fortuna reorum,
Lisque decem decies inſpicienda viris.

Res quoque privatas ſtatui sine crimine judex :
Deque meâ faſſa eſt pars quoque victa fide.
Me miſerum ! potui, si non extrema nocerent,
Judicio tutus non ſemel eſſe tuo.
Ultima me perdunt : imoque ſub æquore mergit
Incolumem toties una procella ratem.
Nec mihi pars nocuit de gurgite parva : ſed omnes
Preſſere hoc fluctus, Oceanusque, caput.
Cur aliquid vidi ? cur noxia lumina feci ?
Cur imprudenti cognita culpa mihi ?
Inſcius Actæon vidit sine veſte Dianam :
Præda fuit canibus non minùs ille ſuis.
Scilicet in Superis etiam fortuna luenda eſt ;
Nec veniam, læſo numine, caſus habet.
Illâ namque die, quâ me malus abſtulit error,
Parva quidem periit, ſed sine labe, domus.
Sic quoque parva tamen, patrio dicatur ut ævo
Clara, nec ullius nobilitate minor.
Et neque divitiis, nec paupertate notanda :
Unde fit in neutrum conſpiciendus eques.
Sit quoque noſtra domus vel cenſu parva, vel ortu ;
Ingenio certè non latet illa meo.
Quo videar quamvis nimiùm juveniliter uſus,
Grande tamen toto nomen ab orbe fero.
Turbaque doctorum Naſonem novit, & audet
Non faſtiditis annumerare viris.
Corruit hæc igitur Muſis accepta, ſub uno,
Sed non exiguo, crimine lapſa domus.
Atque ea sic lapſa eſt, ut ſurgere, si modò læsi
Ematuruerit Cæſaris ira, queat.
Cujus in eventu pœnæ clementia tanta eſt,
Ut fuerit noſtro lenior illa metu.
Vita data eſt, citraque necem tua conſtitit ira,
O ! Princeps parcè viribus uſe tuis !
Inſuper accedunt, te non adimente, paternæ
Tamquam vita parum muneris eſſet, opes.

Nec mea decreto damnaſti facta Senatûs :
Nec mea ſelecto judice juſſa fuga eſt.
Triſtibus invectus verbis , ita Principe dignum ,
Ultus es offenſas , ut decet , ipſe tuas.
Adde , quod edictum , quamvis immane minaxque ,
Attamen in pœnæ nomine lene fuit.
Quippe relegatus , non exſul , dicor in illo :
Parcaque fortunæ ſunt data verba meæ.
Nulla quidem ſano gravior , mentiſque potenti ,
Pœna eſt , quàm tanto diſplicuiſſe viro.
Sed ſolet interdum fieri placabile numen :
Nube ſolet pulsâ candidus ire dies.
Vidi ego pampineis oneratam vitibus ulmum ,
Quæ fuerat ſævo fulmine tacta Jovis.
Ipſe licet ſperare vetes , ſperabimus : atque
Hoc unum fieri , te prohibente , poteſt.
Spes mihi magna ſubit , cùm te , mitiſsime Princeps ;
Spes mihi , reſpicio cùm mea fata , cadit.
Ac veluti ventis agitantibus æquora non eſt
Æqualis rabies , continuusque furor ;
Sed modò ſubsidunt , intermiſsique ſileſcunt ,
Vimque putes illos depoſuiſſe ſuam ;
Sic abeunt , redeuntque mei , variantque timores ;
Et ſpem placandi dantque negantque tui.
Per Superos igitur , qui dent tibi longa , dabuntque ,
Tempora , Romanum si modò nomen amant ;
Per Patriam , quæ te tuta & ſecura Parente eſt ;
Cujus , ut in populo , pars ego nuper eram ;
Sic tibi , quem ſemper factis animoque mereris ,
Reddatur gratæ debitus Urbis amor.
Livia sic tecum ſociales compleat annos ,
Quæ , nisi te , nullo conjuge digna fuit.
Quæ si non eſſet , cælebs te vita deceret ;
Nullaque , cui poſſes eſſe maritus , erat.
Soſpite sic te sit natus quoque ſoſpes , & olim
Imperium regat hoc cum ſeniore ſenex ;

Utque tui faciunt, sidus juvenile, nepotes,
Per tua, perque ſui facta parentis eant.
Sic aſſueta tuis ſemper Victoria caſtris,
Nunc quoque ſe præſtet, notaque ſigna petat:
Auſoniumque ducem ſolitis circumvolet alis,
Ponat & in nitidâ laurea ſerta comâ.
Per quem bella geris, cujus nunc corpore pugnas,
Auſpicium cui das grande, Deoſque tuos.
Dimidioque tui præſens es, & aſpicis Urbem;
Dimidio procul es, ſævaque bella geris.
Hic tibi ſic redeat ſuperato victor ab hoſte,
Inque coronatis fulgeat altus equis;
Parce, precor: fulmenque tuum, fera tela, reconde,
Heu! nimiùm miſero cognita tela mihi!
Parce, Pater Patriæ: nec, nominis immemor hujus,
Olim placandi ſpem mihi tolle tui.
Nec precor, ut redeam; quamvis majora petitis
Credibile eſt magnos ſæpe dediſſe Deos.
Mitius exſilium si das, propiuſque roganti,
Pars erit e pœnâ magna levata meâ.
Ultima perpetior, medios projectus in hoſtes;
Nec quiſquam patriâ longiùs exſul abeſt.
Solus ad egreſſus miſſus ſeptemplicis Iſtri,
Parrhaſiæ gelido virginis axe premor.
Jazyges, & Colchi, Meterêaque turba, Getæque,
Danubii mediis vix prohibentur aquis.
Cúmque alii cauſâ tibi ſint graviore fugati,
Ulterior nulli, quàm mihi, terra data eſt,
Longius hac nihil eſt, niſi tantum frigus & hoſtis,
Et maris aſtricto quæ coït unda gelu.
Hactenus Euxini pars eſt Romana ſiniſtri:
Proxima Baſternæ Sauromatæque tenent.
Hæc eſt Auſonio ſub jure noviſſima, vixque
Hæret in imperii margine terra tui.
Unde precor ſupplex, ut nos in tuta releges;
Ne ſit cum patriâ pax quoque demta mihi.

Ne timeam gentes, quas non bene ſubmovet Iſter,
Neve tuus poſſim civis ab hoſte capi.
Fas prohibet Latio quemquam de ſanguine natum,
Cæſaribus ſalvis, barbara vincla pati.
Perdiderint cùm me duo crimina, carmen & error,
Alterius facti culpa ſilenda mihi:
Nam non ſum tanti, ut renovem tua vulnera, Cæſar,
Quem nimio plus eſt indoluiſſe ſemel.
Altera pars ſupereſt, quâ, turpi crimine tactus,
Arguor obſceni doctor adulterii.
Fas ergo eſt aliquà cœleſtia pectora falli;
Et ſunt notitiâ multa minora tuâ.
Utque Deos, cœlumqne ſimul ſublime, tuenti
Non vacat exiguis rebus adeſſe Jovi;
A te pendentem ſic dum circumſpicis orbem,
Effugiunt curas inferiora tuas.
Scilicet imperii, Princeps, ſtatione relictâ,
Imparibus legeres carmina facta modis?
Non ea te moles Romani nominis urget,
Inque tuis humeris tam leve fertur onus;
Lusibus ut poſſis advertere numen ineptis,
Excutiasque oculis otia noſtra tuis.
Nunc tibi Pannonia eſt, nunc Illyris ora domanda:
Rhætica nunc præbent, Thraciaque arma, metum;
Nunc petit Armenius pacem: nunc porrigit arcus
Parthus eques, timidâ captaque ſigna manu.
Nunc te prole tuâ juvenem Germania ſentit,
Bellaque pro magno Cæſare Cæſar obit.
Denique, ut in tanto, quantum non exſtitit umquam,
Corpore, pars nulla eſt quæ labet imperii;
Urbs quoque te & legum laſſat tutela tuarum,
Et morum, ſimiles quos cupis eſſe tuis.
Nec tibi contingunt, quæ gentibus otia præſtas;
Bellaque cum multis irrequieta geris.
Mirer in hoc igitur tantarum pondere rerum
Numquam te noſtros evoluiſſe jocos?

At ſi, quod mallem, vacuus fortaſſe fuiſſes,
  Nullum legiſſes crimen in Arte meâ.
Illa quidem fateor frontis non eſſe ſeveræ
  Scripta, nec a tanto Principe digna legi;
Non tamen idcirco legum contraria jussis
  Sunt ea, Romanas erudiuntque nurus.
Neve, quibus ſcribam, possis dubitare, libellus
  Quattuor hos verſus e tribus unus habet.
Eſte procul, vittæ tenues, insigne pudoris;
  Quæque tegis medios inſtita longa pedes.
Nil, nisi legitimum, conceſſaque furta, canemus:
  Inque meo nullum carmine crimen erit.
Ecquid ab hac omnes rigidè ſubmovimus Arte,
  Quas ſtola contingi vittaque ſumta vetat?
At matrona poteſt alienis artibus uti;
  Quóque trahat, quamvis non doceatur, habet.
Nil igitur matrona legat, quia carmine ab omni
  Ad delinquendum doctior eſſe poteſt.
Quodcumque attigerit, si qua eſt ſtudioſa siniſtri,
  Ad vitium mores inſtruet inde ſuos.
Sumſerit Annales, (nihil eſt hirſutius illis,)
  Facta sit unde parens Ilia nempe leget.
Sumſerit, Æneadum genitrix ubi prima; requiret,
  Æneadum genitrix unde sit alma Venus.
Proſequar inferius, modò si licet ordine ferri,
  Poſſe nocere animis carminis omne genus.
Non tamen idcirco crimen liber omnis habebit:
  Nil prodeſt, quod non lædere possit idem.
Igne quid utilius? si quis tamen urere tecta
  Comparat, audaces inſtruit igne manus.
Eripit interdum, modò dat medicina ſalutem;
  Quæque juvans monſtrat, quæque sit herba nocens.
Et latro, & cautus præcingitur enſe viator;
  Ille ſed insidias, hic sibi portat opem.
Diſcitur, innocuas ut agat, facundia, cauſas;
  Protegit hæc ſontes immeritosque premit.

Sic igitur carmen, rectâ si mente legatur,
Conſtabit nulli poſſe nocere, meum.
At quiddam vitii quicumque hinc concipit, errat:
Et nimiùm ſcriptis abrogat ille meis.
Ut tamen hoc fatear: ludi quoque ſemina præbent
Nequitiæ: tolli tota theatra jube,
Peccandi cauſam quæ multis ſæpe dederunt,
Martia cùm durum ſternit arena ſolum.
Tollatur Circus; non tuta licentia Circi:
Hic ſedet ignoto juncta puella viro.
Cùm quædam ſpatientur in hac, ut amator eâdem
Conveniat, quare porticus ulla patet?
Quis locus eſt templis auguſtior? hæc quoque vitet,
In culpam si qua eſt ingenioſa ſuam.
Cùm ſteterit Jovis æde, Jovis ſuccurret in æde,
Quàm multas matres fecerit ille Deus.
Proxima adoranti Junonia templa ſubibit,
Pellicibus multis hanc doluiſſe Deam.
Pallade conſpectâ, natum de crimine virgo
Suſtulerit quare, quæret, Erichthonium.
Venerit in magni templum, tua munera, Martis;
Stat Venus Ultori juncta viro ante fores.
Isidis æde ſedens, cur hanc Saturnia, quæret,
Egerit Ionio Boſporioque mari.
In Venere Anchiſes, in Luna Latmius heros,
In Cerere Iasion, qui referatur, erit.
Omnia perverſas poſſunt corrumpere mentes:
Stant tamen illa ſuis omnia tuta locis.
At procul ab ſcripta ſolis meretricibus Arte
Submovet ingenuas pagina prima nurus.
Quæcumque irrumpit, quò non sinit ire ſacerdos,
Protinus hoc vetiti criminis actâ rea eſt.
Nec tamen eſt facinus molles evolvere verſus:
Multa licet caſtæ non facienda legant.
Sæpe ſupercilii nudas matrona ſeveri,
Et Veneris ſtantes ad genus omne, videt.

Corpora Veſtales oculi meretricia cernunt :
  Nec domino pœnæ res ea cauſa fuit.
At cur in noſtrâ nimia eſt laſcivia Muſâ ?
  Curve meus cuiquam ſuadet amare liber ?
Nil nisi peccatum, manifeſtaque culpa, fatendum eſt:
  Pœnitet ingenii judiciique mei.
Cur non, Argolicis potiùs quæ concidit armis,
  Vexata eſt iterum carmine, Troja, meo ?
Cur tacui Thebas, & mutua vulnera fratrum ?
  Et ſeptem portas, ſub duce quamque ſuo ?
Nec mihi materiam bellatrix Roma negabat ;
  Et pius eſt, patriæ facta referre, labor.
Denique, cùm meritis impleveris omnia, Cæſar,
  Pars mihi de multis una canenda fuit.
Utque trahunt oculos radiantia lumina Solis,
  Traxiſſent animum sic tua facta meum.
Arguor immeritò : tenuis mihi campus aratur :
  Illud erat magnæ fertilitatis opus.
Non ideo debet pelago ſe credere, si qua
  Audet in exiguo ludere cymba lacu.
Forsitan & dubitem, numeris levioribus aptus
  Sim ſatis, in parvos ſufficiamque modos.
At si me jubeas domitos Jovis igne Gigantas
  Dicere ; conantem debilitabit onus.
Divitis ingenii eſt immania Cæſaris acta
  Condere, materiâ ne ſuperetur opus.
Et tamen auſus eram : ſed detrectare videbar,
  Quodque nefas, damno viribus eſſe tuis.
Ad leve rurſus opus, juvenilia carmina, veni ;
  Et falſo movi pectus amore meum.
Non equidem vellem : ſed me mea fata trahebant,
  Inque meas pœnas ingenioſus eram.
Hei mihi ! quod didici : quod me docuere parentes,
  Literaque eſt oculos ulla morata meos.
Hæc tibi me inviſum laſcivia fecit, ob Artes,
  Quas ratus es vetitos ſolicitaſſe toros.

Sed neque me nuptæ didicerunt furta magiſtro :
  Quodque parum novit, nemo docere poteſt.
Sic ego delicias, & mollia carmina feci,
  Strinxerit ut nomen fabula nulla meum.
Nec quiſquam eſt adeo mediâ de plebe maritus,
  Ut dubius vitio ſit pater ille meo.
Crede mihi ; mores diſtant a carmine noſtri :
  Vita verecunda eſt, Muſa jocoſa, mihi.
Magnaque pars operum, mendax & ficta, meorum
  Plus ſibi permisit compositore ſuo.
Nec liber indicium eſt animi, ſed honeſta voluptas,
  Plurima mulcendis auribus apta ferens.
Accius eſſet atrox, conviva Terentius eſſet,
  Eſſent pugnaces, qui fera bella canunt.
Denique compoſui teneros non ſolus amores ;
  Compoſito pœnas ſolus amore dedi.
Quid, nisi cum multo Venerem confundere vino,
  Præcepit Lyrici Teïa Muſa ſenis ?
Lesbia quid docuit Sappho, nisi amare, puellas ?
  Tuta tamen Sappho, tutus & ille fuit.
Nec tibi, Battiade, nocuit, quod ſæpe legenti
  Delicias verſu faſſus es ipſe tuas.
Fabula jucundi nulla eſt ſine amore Menandri :
  Et ſolet hic pueris virginibusque legi.
Ilias ipſa quid eſt, nisi turpis adultera, de qua
  Inter amatorem pugna virumque fuit ?
Quid prius eſt illi flammâ Chryſeïdos ? utque
  Fecerit iratos rapta puella duces ?
Aut quid Odyſſēa eſt, nisi femina, propter amorem,
  Dum vir abeſt, multis una petita procis ?
Quis, nisi Mæonides, Venerem Martemque ligatos
  Narrat, in obſceno corpora prenſa toro ?
Unde, nisi indicio magni ſciremus Homeri,
  Hoſpitis igne duas incaluiſſe Deas ?
Omne genus ſcripti gravitate Tragœdia vincit :
  Hæc quoque materiam ſemper amoris habet.

Nam

Nam quid in Hippolyto, niſi cæcæ flamma novercæ?
  Nobilis eſt Canace fratris amore ſui.
Quid? non Tantalides, agitante Cupidine currus,
  Piſæam Phrygiis vexit eburnus equis?
Tingeret ut ferrum natorum ſanguine mater,
  Concitus a læſo fecit amore dolor.
Fecit amor ſubitas volucres cum pellice regem,
  Quæque ſuum luget nunc quoque mater Ityn.
Si non Æropen frater ſceleratus amaſſet,
  Averſos Solis non legeremus equos.
Impia nec tragicos tetigiſſet Scylla cothurnos,
  Ni patrium crinem deſecuiſſet amor.
Qui legis Electran, & egentem mentis Oreſten,
  Ægyſthi crimen Tyndaridoſque legis.
Nam quid de tetrico referam domitore Chimæræ,
  Quem leto fallax hoſpita pæne dedit?
Quid loquar Hermionen? quid te, Schœneïa virgo?
  Teque, Mycenæo Phœbas amata duci?
Quid Danaën Danaëſque nurum, matremque Lyæi?
  Hæmonaque, & noctes cui coïere duas?
Quid generum Peliæ? quid Theſea? quidve Pelaſgum,
  Iliacam tetigit qui rate primus humum?
Huc Iole, Pyrrhique parens, huc Herculis uxor,
  Huc accedat Hylas, Iliadeſque puer.
Tempore deficiar, tragicos ſi perſequar ignes;
  Vixque meus capiat nomina nuda liber.
Eſt & in obſcenos deflexa Tragœdia riſus,
  Multaque præteriti verba pudoris habet.
Nec nocet auctori, mollem qui fecit Achillem,
  Infregiſſe ſuis fortia facta modis.
Junxit Ariſtides Mileſia crimina ſecum:
  Pulſus Ariſtides nec tamen urbe ſuâ.
Nec, qui deſcripſit corrumpi ſemina matrum,
  Eubius, impuræ conditor hiſtoriæ.
Nec qui compoſuit nuper Sybaritida, fugit:
  Nec qui concubitus non tacuere ſuos.

Suntque ea doctorum monumentis mixta virorum,
Muneribuſque ducum publica facta patent.
Neve peregrinis tantùm defendar ab armis,
Et Romanus habet multa jocoſa liber.
Utque ſuo Martem cecinit gravis Ennius ore,
Ennius ingenio maximus, arte rudis;
Explicat ut cauſas rapidi Lucretius ignis,
Caſurumque triplex vaticinatur opus;
Sic ſua laſcivo cantata eſt ſæpe Catullo
Femina, cui falſum Lesbia nomen erat.
Nec contentus eâ, multos ſignavit amores,
In quibus ipſe ſuum faſſus adulterium eſt.
Par fuit exigui, ſimiliſque licentia, Calvi,
Detexit variis qui ſua furta modis.
Quid referam Ticidæ, quid Memmî carmen? apud quos
Rebus abeſt omnis nominibuſque pudor.
Cinna quoque his comes eſt, Cinnâque procacior Anſer:
Et leve Cornificî, parque Catonis opus.
Et quorum libris, modò diſſimulata Perillæ
Nomine, nunc legitur dicta Metella, ſuo.
Is quoque, Phasiacas Argo qui duxit in undas,
Non potuit Veneris furta tacere ſuæ.
Nec minus Hortensî, nec ſunt minus improba Servî
Carmina: quis dubitet nomina tanta ſequi?
Vertit Ariſtiden Siſenna: nec obfuit illi
Hiſtoriæ turpes inſeruiſſe jocos.
Nec fuit opprobrio celebraſſe Lycorida Gallo,
Sed linguam nimio non tenuiſſe mero.
Credere juranti durum putat eſſe Tibullus,
Sic etiam de ſe quod neget illa viro.
Fallere cuſtodem demum docuiſſe fatetur,
Seque ſuâ miſerum nunc ait arte premi.
Sæpe velut gemmam dominæ ſignumve probaret,
Per cauſam meminit ſe tetigiſſe manum.
Utque refert, digitis ſæpe eſt nutuque locutus,
Et tacitam menſæ duxit in orbe notam.

Et quibus e ſuccis abeat de corpore livor,
  Impreſſo fieri qui ſolet ore, docet.
Denique ab incauto nimiùm petit ille marito,
  Se quoque uti ſervet; peccet ut illa minus.
Scit cui latretur, cùm ſolus obambulat ipſe;
  Cur toties clauſas excreet ante fores.
Multaque dat talis furti præcepta: docetque
  Quâ nuptæ poſſint fallere ab arte viros.
Nec fuit hoc illi fraudi; legiturque Tibullus,
  Et placet, & jam, te Principe, notus erat.
Invenies eadem blandi præcepta Propertî:
  Diſtrictus minimâ nec tamen ille notâ eſt.
His ego ſucceſſi, quoniam præſtantia candor
  Nomina vivorum diſſimulare jubet.
Non timui, fateor, ne, quâ tot ïere carinæ,
  Naufraga, ſervatis omnibus, una foret,
Sunt aliis ſcriptæ, quibus alea luditur, artes.
  Hæc eſt ad noſtros non leve crimen avos.
Quid valeant tali; quo poſſis plurima jactu
  Fingere, damnoſos effugiaſve canes.
Teſſera quot numeros habeat: diſtante vocato,
  Mittere quo deceat, quo dare miſſa modo.
Diſcolor ut recto graſſetur limite miles,
  Cùm medius gemino calculus hoſte perit.
Ut mage velle ſequi ſciat, & revocare priorem;
  Ne tutò fugiens incomitatus eat.
Parva ſedet ternis inſtructa tabella lapillis,
  In qua viciſſe eſt, continuaſſe ſuos.
Quique alii luſus, neque enim nunc perſequar omnes,
  Perdere, rem caram, tempora noſtra ſolent.
Ecce canit formas alius jactuſque pilarum:
  Hic artem nandi præcipit, ille trochi.
Compoſita eſt aliis fucandi cura coloris;
  Hic epulis leges hoſpitioque dedit.
Alter humum, de qua fingantur pocula, monſtrat:
  Quæque, docet, liquido teſta ſit apta mero.

Talia fumoſi luduntur menſe Decembri ;
Quæ damno nulli compoſuiſſe fuit.
His ego deceptus non triſtia carmina feci ;
Sed triſtis noſtros pœna ſecuta jocos.
Denique nec video de tot ſcribentibus unum ,
Quem ſua perdiderit Muſa : repertus ego.
Quid ? sì ſcripsiſſem mimos , obſcena jocantes ,
Qui ſemper vetiti crimen amoris habent ?
In quibus assiduè cultus procedit adulter ;
Verbaque dat ſtulto callida nupta viro.
Nubilis hos virgo , matronaque , virque , puerque ,
Spectat : & e magna parte Senatus adeſt.
Nec ſatis inceſtis temerari vocibus aures ;
Aſſueſcunt oculi multa pudenda pati.
Cúmque fefellit amans aliquâ novitate maritum ,
Plauditur ; & magno palma favore datur.
Quóque minus prodeſt , pœna eſt lucroſa poëtæ ;
Tantaque non parvo crimina Prætor emit.
Inſpice ludorum ſumtus , Auguſte , tuorum ;
Emta tibi magno talia multa leges.
Hæc tu ſpectaſti , ſpectandaque ſæpe dediſti :
Majeſtas adeò comis ubique tua eſt.
Luminibusque tuis , totus quibus utimur orbis ,
Scenica vidiſti lentus adulteria.
Scribere si fas eſt imitantes turpia mimos ,
Materiæ minor eſt debita pœna meæ.
An genus hoc ſcripti faciunt ſua pulpita tutum ;
Quodque libet , mimis ſcena licere dedit ?
Et mea ſunt populo ſaltata poëmata ſæpe ;
Sæpe oculos etiam detinuere tuos.
Scilicet , in domibus veſtris , ut priſca virorum ,
Artifici fulgent corpora picta manu ;
Sic quæ concubitus varios Venerisque figuras
Exprimat , eſt aliquo parva tabella loco.
Utque ſedet vultu faſſus Telamonius iram ,
Inque oculis facinus barbara mater habet :

Sic madidos ſiccat digitis Venus uda capillos :
Et modò maternis tecta videtur aquis.
Bella ſonant alii, telis inſtructa cruentis ;
Parſque tui generis, pars tua facta canunt.
Invida me ſpatio Natura coërcuit arcto,
Ingenio vires exiguaſque dedit.
Et tamen ille tuæ felix Æneïdos auctor,
Contulit in Tyrios arma virumque toros ;
Nec legitur pars ulla magis de corpore toto,
Quàm non legitimo fœdere junctus amor.
Phyllidis hic idem, teneroſque Amaryllidis ignes,
Bucolicis juvenis luſerat ante modis.
Nos quoque jam pridem ſcripto peccavimus uno.
Supplicium patitur non nova culpa novum.
Carminaque edideram, cùm te delicta notantem
Præterii toties jure quietus eques.
Ergo, quæ juveni mihi non nocitura putavi
Scripta parum prudens, nunc nocuere ſeni ?
Sera redundavit veteris vindicta libelli,
Diſtat & a meriti tempore pœna ſui.
Ne tamen omne meum credas opus eſſe remiſſum,
Sæpe dedi noſtræ grandia vela rati.
Sex ego Faſtorum ſcripſi totidemque libellos ;
Cumque ſuo finem menſe volumen habet.
Idque tuo nuper ſcriptum ſub nomine, Cæſar,
Et tibi ſacratum ſors mea rupit opus.
Et dedimus tragicis ſcriptum regale cothurnis ;
Quæque gravis debet verba cothurnus habet.
Dictaque ſunt nobis, quamvis manus ultima cœpto
Deſuit, in facies corpora verſa novas.
Atque utinam revoces animum pauliſper ab ira !
Et vacuo jubeas hinc tibi pauca legi !
Pauca, quibus primâ ſurgens ab origine mundi,
In tua deduxi tempora, Cæſar, opus :
Aſpicias, quantum dederis mihi pectoris ipſe ;
Quoque favore animi teque tuoſque canam.

Non ego mordaci deſtrinxi carmine quemquam,
Nec meus ullius crimina verſus habet.
Candidus a ſalibus ſuffuſis felle refugi:
Nulla venenato litera mixta joco eſt.
Inter tot populi, tot ſcripti millia noſtri,
Quem mea Calliope læſerit, unus ego.
Non igitur noſtris ullum gaudere Quiritem
Auguror, at multos indoluiſſe, malis.
Nec mihi credibile eſt quemquam inſultaſſe jacenti,
Gratia candori si qua relata meo eſt.
His precor, atque aliis poſſint tua numina flecti,
O Pater! o Patriæ cura ſalusque tuæ!
Non ut in Auſoniam redeam, nisi forsitan olim,
Cùm longo pœnæ tempore victus eris.
Tutius exsilium, pauloque quietius, oro:
Ut par delicto ſit mea pœna ſuo.

OVIDII NASONIS
TRISTIUM
LIBER III.
ELEGIA I.

Missus in hanc venio timidi liber exſulis urbem :
  Da placidam feſſo , lector amice , manum.
Neve reformida , ne ſim tibi forte pudori :
  Nullus in hac chartâ verſus amare docet.
Nec domini fortuna mei eſt , ut debeat illam
  Infelix ullis diſſimulare jocis.
Id quoque , quod viridi quondam malè luſit in ævo ,
  Heu ! nimiùm ſerò damnat & odit opus.
Inſpice quid portem : nihil hic niſi triſte videbis ,
  Carmine temporibus conveniente ſuis.
Clauda quod alternò ſubsidunt carmina verſu ,
  Vel pedis hoc ratio , vel via longa facit.
Quod neque ſum cedro flavus , nec pumice lævis ;
  Erubui domino cultior eſſe meo.
Litera ſuffuſas quod habet maculoſa lituras ,
  Læſit opus lacrymis ipſe poëta ſuum.
Si qua videbuntur caſu non dicta Latinè ;
  In quâ ſcribebat , barbara terra fuit.
Dicite , lectores , ſi non grave , quâ ſit eundum ,
  Quasque petam ſedes hoſpes in Urbe liber.

Hæc ubi ſum linguâ furtim titubante locutus,
Qui mihi monſtraret, vix fuit unus, iter.
Dî tibi dent, noſtro quod non tribuêre parenti,
Molliter in patriâ vivere poſſe tuâ.
Duc age, namque ſequor: quamvis terrâque marique
Longinquo referam laſſus ab orbe pedem.
Paruit; & ducens, Hæc ſunt Fora Cæſaris, inquit:
Hæc eſt a ſacris quæ via nomen habet.
Hîc focus eſt Veſtæ, qui Pallada ſervat & ignem:
Hîc fuit antiqui regia parva Numæ.
Inde petens dextram, Porta eſt, ait, iſta Palatî:
Hic Stator: hoc primùm condita Roma loco eſt.
Singula, dum miror, video fulgentibus armis
Conſpicuos poſtes, tectaque digna Deo.
An Jovis hæc, dixi, domus eſt? quod ut eſſe putarem,
Augurium menti querna corona dabat.
Cujus ut accepi dominum, Non fallimur, inquam:
Et magni verum eſt hanc Jovis eſſe domum.
Cur tamen appoſitâ velatur janua lauro?
Cingit & auguſtas arbor opaca fores?
Num quia perpetuos meruit domus una triumphos?
An quia Leucadio ſemper amata Deo?
Ipſane quod feſta eſt? an quod facit omnia feſta?
Quam tribuit terris, Pacis an iſta nota eſt?
Utque viret ſemper laurus, nec fronde caducâ
Carpitur; æternum ſic habet illa decus?
Cauſa ſuperpoſitæ ſcripto teſtata coronæ
Servatos cives indicat hujus ope.
Adjice ſervatis unum, Pater optime, civem,
Qui procul extremo pulſus in orbe jacet.
In quo pœnarum, quas ſe meruiſſe fatetur,
Non facinus cauſam, ſed ſuus error habet.
Me miſerum! vereorque locum, veneror que potentem,
Et quatitur trepido litera noſtra metu.
Aſpicis exſangui chartam pallere colore?
Aſpicis alternos intremuiſſe pedes?

Quandocumque, precor, noſtro placata parenti
  Isdem ſub dominis aſpiciare domus.
Inde tenore pari, gradibus ſublimia celſis,
  Ducor ad intonsi candida templa Dei.
Signa peregrinis ubi ſunt alterna columnis
  Belides, & ſtricto barbarus enſe pater:
Quæque viri docto veteres cepêre novique
  Pectore, lecturis inſpicienda patent.
Quærebam fratres, exceptis ſcilicet illis,
  Quos ſuus optaret non genuiſſe parens.
Quærentem fruſtra cuſtos me, ſedibus illis
  Præpositus, ſancto jussit abire loco.
Altera templa peto, vicino juncta theatro:
  Hæc quoque erant pedibus non adeunda meis.
Nec me, quæ doctis patuerunt prima libellis,
  Atria Libertas tangere paſſa ſua eſt.
In genus auctoris miſeri fortuna redundat;
  Et patimur nati, quam tulit ipſe, fugam.
Forsitan & nobis olim minus aſper, & illi
  Evictus longo tempore Cæſar erit.
Di, precor, atque adeò, neque enim mihi turba roganda eſt,
  Cæſar, ades voto, maxime Dive, meo.
Interea, ſtatio quoniam mihi publica clauſa eſt,
  Privato liceat delituiſſe loco.
Vos quoque, si fas eſt, confuſa pudore repulſæ
  Sumite plebeiæ carmina noſtra manus.

ELEGIA II.

ERGO erat in fatis Scythiam quoque viſere noſtris?
  Quæque Lycaonio terra ſub axe jacet?
Nec vos, Pïerides, nec ſtirps Latoïa, veſtro
  Docta ſacerdoti turba tuliſtis opem?
Nec mihi, quod lusi vero sine crimine, prodeſt;
  Quodque magis vitâ Muſa jocoſa mea eſt;

Plurima ſed pelago terrâque pericula paſſum
Uſtus ab assiduo frigore Pontus habet.
Quique fugax rerum, ſecuraque in otia natus,
Mollis & impatiens ante laboris eram;
Ultima nunc patior: nec me mare portubus orbum
Perdere, diverſæ nec potuere viæ.
Suffecitque malis animus: nam corpus ab illo
Accepit vires, vixque ferenda tulit.
Dum tamen & ventis dubius jactabar & undis,
Fallebat curas ægraque corda labor.
Ut via finita eſt, & opus requievit eundi,
Et pœnæ tellus eſt mihi tacta meæ;
Nil niſi flere libet: nec noſtro parcior imber
Lumine, de vernâ quàm nive manat aqua.
Roma domusque ſubit, desideriumque locorum,
Quidquid & amiſsâ reſtat in Urbe mei.
Hei mihi! quod noſtri toties pulſata ſepulcri
Janua, ſed nullo tempore aperta fuit!
Cur ego tot gladios fugi! totiesque minata
Obruit infelix nulla procella caput?
Dî, quos experior nimiùm conſtanter iniquos,
Participes iræ quos Deus unus habet;
Exſtimulate, precor, ceſſantia fata; meique
Interitûs clauſas eſſe vetate fores.

ELEGIA III.

Hæc mea, ſi caſu miraris, epiſtola quare
Alterius digitis ſcripta ſit: æger eram.
Æger in extremis ignoti partibus orbis,
Incertusque meæ pæne ſalutis eram.
Quid mihi nunc animi dirâ regione jacenti
Inter Sauromatas eſſe Getasque putes?
Nec cœlum patimur, nec aquis aſſuevimus iſtis;
Terraque neſcio quo non placet ipſa modo.

Non domus apta ſatis : non hìc cibus utilis ægro :
  Nullus , Apollineâ qui levet arte malum.
Non qui ſoletur , non qui labentia tardè
  Tempora narrando fallat , amicus adeſt.
Laſſus in extremis jaceo populiſque locisque :
  Et ſubit affecto nunc mihi , quidquid abeſt.
Omnia cùm ſubeånt ; vincis tamen omnia , conjux :
  Et plus in noſtro pectore parte tenes.
Te loquor abſentem : te vox mea nominat unam :
  Nulla venit sine te nox mihi , nulla dies.
Quin etiam sic me dicunt aliena locutum ,
  Ut foret amenti nomen in ore tuum.
Si jam deficiat ſuppreſſo lingua palato ,
  Vix inſtillato reſtituenda mero ;
Nunciet huc aliquis dominam veniſſe , reſurgam :
  Spesque tui nobis cauſa vigoris erit.
Ergo ego ſum vitæ dubius : tu forſitan illic
  Jucundum , noſtri neſcia , tempus agis ?
Non agis , affirmo : liquet , o ! cariſſima , nobis ,
  Tempus agi sine me non nisi triſte tibi.
Si tamen implevit mea ſors , quos debuit , annos ,
  Et mihi vivendi tam citò finis adeſt ;
Quantum erat , o magni , perituro parcere , Divi !
  Ut ſaltem patriâ contumularer humo.
Vel pœna in mortis tempus dilata fuiſſet ,
  Vel præcepiſſet mors properata fugam.
Integer hanc potui nuper bene reddere lucem :
  Exſul ut occiderem , nunc mihi vita data eſt.
Tam procul ignotis igitur moriemur in oris ?
  Et fient ipſo triſtia fata loco ?
Nec mea conſueto langueſcunt corpora lecto.
  Depoſitum nec me qui fleat , ullus erit.
Nec , dominæ lacrymis in noſtra cadentibus ora ,
  Accedent animæ tempora parva meæ.
Nec mandata dabo ? nec cum clamore ſupremo
  Labentes oculos condet amica manus.

Sed ſine funeribus caput hoc, ſine honore ſepulcri
Indeploratum barbara terra teget.
Ecquid, ut audieris, totâ turbabere mente?
Et feries pavidâ pectora fida manu?
Ecquid, in has fruſtra tendens tua brachia partes,
Clamabis miſeri nomen inane viri?
Parce tamen lacerare genas; nec ſcinde capillos.
Non tibi nunc primùm, lux mea, raptus ero.
Cùm patriam amisi, tum me periiſſe putato:
Et prior, & gravior mors fuit illa mihi.
Nunc, ſi forte potes, ſed non potes, optima conjux,
Finitis gaude tot mihi morte malis.
Quàm potes, extenua forti mala corde ferendo;
Ad quæ jam pridem non rude pectus habes.
Atque utinam pereant animæ cum corpore noſtræ!
Effugiatque avidos pars mihi nulla rogos!
Nam si, morte carens, vacuam volat altus in auram
Spiritus, & Samii ſunt rata dicta ſenis;
Inter Sarmaticas Romana vagabitur umbras,
Perque feros manes hoſpita ſemper erit.
Oſſa tamen facito parvâ referantur in urnâ.
Sic ego non etiam mortuus exſul ero.
Nec vetat hoc quiſquam: fratrem Thebana peremtum
Suppoſuit tumulo, Rege vetante, ſoror.
Atque ea cum foliis & amomi pulvere miſce,
Inque ſuburbano condita pone ſolo.
Quóſque legat verſus oculo properante viator,
Grandibus in tumuli marmore cæde notis.
Hìc ego qui jaceo, tenerorum luſor amorum,
Ingenio perii Naſo poëta meo.
At tibi qui transis, ne sit grave, quiſquis amaſti,
Dicere, Naſonis molliter oſſa cubent.
Hoc ſatis in titulo eſt: etenim majora libelli,
Et diuturna magis ſunt monumenta mei.
Quos ego confido, quamvis nocuere, daturos
Nomen, & auctori tempora longa ſuo.

Tu tamen exſtincto feralia munera ferto ;
Deque tuis lacrymis humida ſerta dato.
Quamvis in cinerem corpus mutaverit ignis ,
Sentiet officium mæſta favilla pium.
Scribere plura libet : ſed vox mihi feſſa loquendo
Dictandi vires , siccaque lingua , negat.
Accipe ſupremo dictum mihi forsitan ore ,
Quod , tibi qui mittit , non habet ipſe , Vale.

ELEGIA IV.

O ! MIHI care quidem ſemper , ſed tempore duro
Cognite , res poſt quàm procubuere meæ ;
Usibus edocto si quidquam credis amico ,
Vive tibi , & longè nomina magna fuge.
Vive tibi ; quantumque potes , prælustria vita.
Sævum prælustri fulmen ab arce venit.
Nam quamquam ſoli poſſunt prodeſſe potentes ;
Non prosit potius , si quis obeſſe poteſt.
Effugit hibernas demiſſa antenna procellas ,
Lataque plus parvis vela timoris habent.
Aſpicis , ut ſummâ cortex levis innatet undâ ,
Cùm grave nexa ſimul retia mergat onus.
Hæc ego si monitor monitus priùs ipſe fuiſſem ,
In qua debueram , forsitan Urbe forem.
Dum tecum vixi , dum me levis aura ferebat ;
Hæc mea per placidas cymba cucurrit aquas.
Qui cadit in plano , vix hoc tamen evenit ipſum ,
Sic cadit , ut tactâ ſurgere possit humo :
At miſer Elpenor , tecto delapſus ab alto ,
Occurrit Regi debilis umbra ſuo.
Quid fuit , ut tutas agitaret Dædalus alas ?
Icarus immenſas nomine ſignet aquas ?
Nempe quod hic altè , demissiùs ille volabat.
Nam pennas ambo nonne habuere ſuas ?

Crede mihi : bene qui latuit, bene vixit; & intra
Fortunam debet quiſque manere ſuam.
Non foret Eumedes orbus, ſi filius ejus
Stultus Achillêos non adamaſſet equos.
Nec natum in flamma vidiſſet, in arbore natas,
Cepiſſet genitor ſi Phaëthonta Merops.
Tu quoque formida nimiùm ſublimia ſemper,
Propoſitique memor contrahe vela tui.
Nam pede inoffenſo ſpatium decurrere vitæ
Dignus es : & fato candidiore frui.
Quæ pro te ut voveam, miti pietate mereris,
Hæſurâque mihi tempus in omne fide.
Vidi ego te tali vultu mea fata gementem,
Qualem credibile eſt ore fuiſſe meo.
Noſtra tuas vidi lacrymas ſuper ora cadentes;
Tempore quas uno, fidaque verba, bibi.
Nunc quoque ſubmotum ſtudio defendis amicum;
Et mala, vix ullà parte levanda, levas.
Vive ſine invidia, molleſque inglorius annos
Exige : amicitias & tibi junge pares.
Naſoniſque tui, quod adhuc non exſulat, unum
Nomen ama : Scythicus cetera Pontus habet.
Proxima ſideribus tellus Erymanthidos Urſæ
Me tenet; aſtricto terra peruſta gelu.
Boſporos & Tanaïs ſuperant, Scythicæque paludes;
Vixque ſatis noti nomina pauca loci.
Ulterius nihil eſt, niſi non habitabile frigus.
Heu! quàm vicina eſt ultima terra mihi!
At longè patria eſt, longè cariſſima conjux;
Quicquid & hæc nobis poſt duo dulce fuit.
Sic tamen hæc abſunt, ut, quæ contingere non eſt
Corpore, ſint animo cuncta videnda meo.
Ante oculos errant domus, Urbs, & forma locorum;
Succeduntque ſuis ſingula facta locis.
Conjugis ante oculos, ſicut præſentis, imago eſt.
Illa meos caſus ingravat, illa levat.

Ingravat hoc, quod abeſt; levat hoc, quod præſtat amorem,
Impoſitumque ſibi firma tuetur onus.
Vos quoque pectoribus noſtris hæretis, amici,
Dicere quos cupio nomine quemque ſuo.
Sed timor officium cautus compeſcit; & ipſos
In noſtro poni carmine nolle puto.
Ante volebatis, gratique erat inſtar honoris,
Verſibus in noſtris nomina veſtra legi.
Quod quoniam eſt anceps, intra mea pectora quemque
Alloquar: & nulli cauſa timoris ero.
Nec meus indicio latitantes verſus amicos
Protrahet: occultè ſi quis amavit, amet.
Scite tamen, quamvis longâ regione remotus
Abſim, vos animo ſemper adeſſe meo.
Et, quàm quiſque poteſt, aliquà mala noſtra levate:
Fidam projecto neve negate manum.
Proſpera ſic vobis maneat Fortuna: nec umquam
Contacti ſimili ſorte rogetis opem.

ELEGIA V.

Usus amicitiæ tecum mihi parvus, ut illam
Non ægrè poſſes diſſimulare, fuit;
Ni me complexus vinclis propioribus eſſes,
Nave meâ vento forſan eunte ſuo.
Ut cecidi, cunctique metu fugêre ruinæ,
Verſaque amicitiæ terga dedêre meæ;
Auſus es igne Jovis percuſſum tangere corpus,
Et deploratæ limen adire domûs.
Idque recens præſtas, nec longo cognitus uſu,
Quod veterum miſero vix duo treſve mihi.
Vidi ego confuſos vultus, viſoſque notavi;
Oſque madens fletu, pallidiuſque meo:
Et lacrymas cernens in ſingula verba cadentes,
Ore meo lacrymas, auribus illa bibi:

Brachiaque accepi mæſto pendentia collo,
 Et ſingultatis oſcula mixta ſonis.
Sum quoque, Care, tuis defenſus viribus abſens:
 Scis Carum veri nominis eſſe loco.
Multaque præterea manifeſti ſigna favoris
 Pectoribus teneo non abitura meis.
Dî tibi, poſſe tuos, tribuant, defendere ſemper,
 Quos in materiâ proſperiore juves.
Si tamen interea, quid in his ego perditus oris,
 (Quod te credibile eſt quærere) quæris, agam:
Spe trahor exiguâ, quam tu mihi demere noli,
 Triſtia leniri numina poſſe Dei.
Seu temere exſpecto, ſive id contingere fas eſt;
 Tu mihi, quod cupio, fas, precor, eſſe proba.
Quæque tibi linguæ eſt facundia, confer in illud,
 Ut doceas votum poſſe valere meum.
Quo quis enim major, magis eſt placabilis iræ;
 Et faciles motus mens generoſa capit.
Corpora magnanimo ſatis eſt proſtraſſe leoni:
 Pugna ſuum finem, cùm jacet hoſtis, habet.
At lupus, & turpes inſtant morientibus urſi;
 Et quæcumque minor nobilitate fera eſt.
Majus apud Trojam forti quid habemus Achille?
 Dardanii lacrymas non tulit ille ſenis.
Quæ ducis Emathii fuerit clementia, Poros,
 Præclarique docent funeris exſequiæ.
Neve hominum referam flexas ad mitius iras
 Junonis gener eſt, qui priùs hoſtis erat.
Denique non poſſum nullam ſperare ſalutem,
 Cùm pœnæ non ſit cauſa cruenta meæ.
Non mihi quærenti peſſum dare cuncta, petitum
 Cæſareum caput eſt, quod caput orbis erat.
Non aliquid dixi, violentaque lingua locuta eſt;
 Lapſaque ſunt nimio verba profana mero.
Inſcia quod crimen viderunt lumina, plector:
 Peccatumque oculos eſt habuiſſe meum.

Non equidem totam poſſum defendere culpam :
  Sed partem noſtri criminis error habet.
Spes igitur ſupereſt, factum ut molliat ipſe
  Mutati pœnam conditione loci.
Hunc utinam nitidi Solis prænuncius ortum
  Afferat admiſſo Lucifer albus equo.

ELEGIA VI.

FŒDUS amicitiæ nec vis, cariſſime, noſtræ,
  Nec, ſi forte velis, diſſimulare potes.
Donec enim licuit, nec te mihi carior alter,
  Nec tibi me totâ junctior Urbe fuit.
Iſque erat uſque adeò populo teſtatus, ut eſſet
  Pæne magis quàm tu, quámque ego, notus amor.
Quique erat in caris animi tibi candor amicis,
  Cognitus eſt illi, quem colis ipſe, viro.
Nil ita celabas, ut non ego conſcius eſſem ;
  Pectoribusque dabas multa tegenda meis.
Cuique ego narrabam ſecreti quicquid habebam,
  Excepto quod me perdidit, unus eras.
Id quoque ſi ſciſſes, ſalvo fruerere ſodali ;
  Conſilioque forem ſoſpes, amice, tuo.
Sed mea me in pœnam nimirum fata trahebant :
  Omne bonæ claudunt utilitatis iter.
Sive malum potui tamen hoc vitare cavendo ;
  Seu ratio fatum vincere nulla valet ;
Tu tamen, o ! nobis uſu junctiſſime longo,
  Pars deſiderii maxima pæne mei,
Sis memor : &, ſi quas fecit tibi gratia vires,
  Illas pro nobis experiare, rogo.
Numinis ut læſi fiat manſuetior ira ;
  Mutatoque, minor ſit mea pœna, loco.
Idque ita, ſi nullum ſcelus eſt in pectore noſtro,
  Principiumque mei criminis error habet.

Nec leve, nec tutum eſt, quo sint mea, dicere, caſu
  Lumina funeſti conſcia facta mali.
Mensque reformidat, veluti ſua vulnera, tempus
  Illud : & admonitu fit novus ipſe dolor.
Et quæcumque adeo poſſunt afferre pudorem,
  Illa tegi cæcâ condita nocte decet.
Nil igitur referam, nisi me peccaſſe ; ſed illo
  Præmia peccato nulla petita mihi :
Stultitiamque meum crimen debere vocari,
  Nomina si facto reddere vera velis.
Quæ si non ita ſunt ; alium, quo longius abſim,
  Quære, ſuburbana hæc sit mihi terra, locum.

ELEGIA VII.

VADE ſalutatum ſubitò perarata Perillam
  Litera, ſermonis fida miniſtra mei.
Aut illam invenies dulci cum matre ſedentem,
  Aut inter libros Pieridasque ſuas.
Quidquid aget, cùm te ſcierit veniſſe, relinquet :
  Nec mora : Quid venias, quidve, requiret, agam.
Vivere me dices ; ſed sic, ut vivere nolim :
  Nec mala tam longâ noſtra levata morâ.
Et tamen ad Muſas, quamvis nocuere, reverti :
  Aptaque in alternos cogere verba pedes.
Tu quoque, dic ; Studiis communibus ecquid inhæres ?
  Doctaque non patrio carmina more canis ?
Nam tibi cum fatis mores Natura pudicos,
  Et raras dotes, ingeniumque, dedit.
Hoc ego Pegaſidas deduxi primus ad undas,
  Ne malè fecundæ vena periret aquæ.
Primus id aſpexi teneris in virginis annis :
  Utque pater, venæ duxque comeſque fui.
Ergo, si remanent ignes tibi pectoris idem,
  Sola tuum vates Lesbia vincet opus.

Sed vereor, ne te mea nunc Fortuna retardet;
Perque meos caſus ſit tibi pectus iners.
Dum licuit, tua ſæpe mihi, tibi noſtra legebam:
Sæpe tui judex, ſæpe magiſter eram.
Aut ego præbebam factis modò versibus aures,
Aut ubi ceſſaras, cauſa ruboris eram.
Forsitan exemplo, quia me læſere libelli,
Tu quoque ſis pœnæ fata ſecuta meæ.
Pone, Perilla, metum: tantummodo femina non ſit
Devia, nec ſcriptis diſcat amare tuis.
Ergo desidiæ remove, doctissima, cauſas:
Inque bonas artes & tua ſacra redi.
Iſta decens facies longis vitiabitur annis:
Rugaque in antiqua fronte ſenilis erit.
Injicietque manum formæ damnoſa ſenectus,
Quæ ſtrepitum paſſu non faciente venit.
Cumque aliquis dicet, Fuit hæc formoſa; dolebis:
Et ſpeculum mendax eſſe querêre tuum.
Sunt tibi opes modicæ, cùm ſis dignissima magnis.
Finge ſed immensis censibus eſſe pares.
Nempe dat id cuicumque libet Fortuna, rapitque:
Irus & eſt ſubitò, qui modò Crœſus erat.
Singula quid referam? nil non mortale tenemus,
Pectoris exceptis ingeniique bonis.
En ego, cùm patriâ caream, vobisque, domoque;
Raptaque ſint, adimi quæ potuere, mihi;
Ingenio tamen ipſe meo comitorque fruorque:
Cæſar in hoc potuit juris habere nihil.
Quilibet hanc ſævo vitam mihi finiat enſe;
Me tamen exſtincto fama ſuperſtes erit.
Dumque ſuis victrix omnem de montibus orbem
Proſpiciet domitum Martia Roma, legar.
Tu quoque, quam ſtudii maneat felicior uſus:
Effuge venturos, quà potes, usque rogos.

ELEGIA VIII.

NUNC egoTriptolemi cuperem conſcendere currus,
Miſit in ignotam qui rude ſemen humum:
Nunc ego Medêæ vellem frenare dracones,
Quos habuit fugiens arce, Corinthe, tuâ:
Nunc ego jactandas optarem ſumere pennas,
Sive tuas, Perſeu; Dædale, sive tuas:
Ut, tenerâ noſtris cedente volatibus aurâ,
Aſpicerem patriæ dulce repente ſolum:
Deſertæque domûs vultum, memoreſque ſodales,
Caraque præcipuè conjugis ora mihi.
Stulte, quid o! fruſtra votis puerilibus optas,
Quæ non ulla tulit, fertque, feretque dies?
Si ſemel optandum eſt, Auguſtum numen adora:
Et quem læsiſti, rite precare, Deum.
Ille tibi pennaſque poteſt curruſque volucres
Tradere: det reditum, protinus ales eris.
Si precer hæc, neque enim possim majora precari,
Ne mea sint timeo vota modeſta parum.
Forsitan hoc olim, cùm ſe ſatiaverit ira,
Tum quoque ſolicitâ mente rogandus erit.
Quod minus interea eſt, inſtar mihi muneris ampli,
Ex his me jubeat quolibet ire locis.
Nec cœlum, nec aquæ faciunt, nec terra, nec auræ;
Et mihi perpetuus corpora languor habet.
Seu vitiant artus ægræ contagia mentis;
Sive mei cauſa eſt in regione mali:
Ut tetigi Pontum, vexant inſomnia; vixque
Oſſa tegit macies, nec juvat ora cibus.
Quique per autumnum percussis frigore primo
Eſt color in foliis, quæ nova læsit hiems;
Is mea membra tenet. Nec viribus allevor ullis,
Et numquam queruli cauſa doloris abeſt.

Nec melius valeo, quàm corpore, mente; ſed ægra eſt
Utraque pars æquè, binaque damna fero.
Hæret, & ante oculos, veluti ſpectabile corpus,
Aſtat Fortunæ forma legenda meæ.
Cúmque locum, moresque hominum, cultusque, ſonumque,
Cernimus; & quid ſim, quid fuerimque, ſubit;
Tantus amor necis eſt, querar ut cum Cæſaris irâ:
Quod non offenſas vindicet enſe ſuas.
At quoniam ſemel eſt odio civiliter uſus,
Mutato, levior ſit fuga noſtra, loco.

ELEGIA IX.

Hic quoque ſunt igitur Grajæ, (quis crederet?) urbes,
Inter inhumanæ nomina barbariæ.
Huc quoque Mileto missi venere coloni,
Inque Getis Grajas conſtituêre domos.
Sed vetus huic nomen, poſitâque antiquius urbe,
Conſtat ab Abſyrti cæde fuiſſe, loco.
Nam rate, quæ curâ pugnacis facta Minervæ,
Per non tentatas prima cucurrit aquas;
Impia deſertum fugiens Medêa parentem,
Dicitur his remos applicuiſſe vadis.
Quem procul ut vidit tumulo ſpeculator ab alto;
Hoſpes, ait, noſco, Colchide, vela, venit.
Dum trepidant Minyæ, dum ſolvitur aggere funis,
Dum ſequitur celeres anchora tracta manus;
Conſcia percussit meritorum pectora Colchis,
Ausâ atque auſurâ multa nefanda manu.
Et, quamquam ſupereſt ingens audacia menti,
Pallor in attonito virginis ore ſedet.
Ergo ubi proſpexit venientia vela; Tenemur,
Et pater eſt aliquâ fraude morandus, ait.
Dum, quid agat, quærit, dum verſat in omnia vultus;
Ad fratrem caſu lumina flexa tulit.

Cujus ut oblata eſt præſentia ; Vincimus , inquit.
Hic mihi morte ſuâ cauſa ſalutis erit.
Protinus ignari , nec quidquam tale timentis ,
Innocuum rigido perforat enſe latus.
Atque ita , divellit , divulſaque membra per agros
Diſſipat , in multis invenienda locis.
Neu pater ignoret , ſcopulo proponit in alto
Pallentesque manus , ſanguineumque caput.
Ut genitor luctuque novo tardetur , & artus
Dum legit exſtinctos , triſte moretur iter.
Inde Tomis dictus locus eſt ; quia fertur in illo
Membra ſoror fratris conſecuiſſe ſui.

ELEGIA X.

Si quis adhuc iſtic meminit Naſonis ademti,
Et ſupereſt ſine me nomen in Urbe meum;
Suppoſitum ſtellis numquam tangentibus æquor,
Me ſciat in mediâ vivere barbarie.
Sauromatæ cingunt , fera gens , Beſſique , Getæque:
Quàm non ingenio nomina digna meo !
Dum tamen aura tepet , medio defendimur Iſtro.
Ille ſuis liquidus bella repellit aquis.
At cùm triſtis hiems ſqualentia protulit ora ,
Terraque marmoreo candida facta gelu eſt :
Dum patet & Boreas , & nix injecta ſub Arcto ;
Tum liquet has gentes axe tremente premi.
Nix jacet : & jactam nec Sol pluviæve reſolvunt :
Indurat Boreas , perpetuamque facit.
Ergo , ubi delicuit nondum prior , altera venit :
Et ſolet in multis bima manere locis.
Tantaque commoti vis eſt Aquilonis , ut altas
Æquet humo turres , tectaque rapta ferat.
Pellibus , & ſutis arcent malè frigora braccis ;
Oraque de toto corpore ſola patent.

Sæpe ſonant moti glacie pendente capilli,
Et nitet inducto candida barba gelu :
Udaque conſiſtunt formam ſervantia teſtæ
Vina : nec hauſta meri, ſed data fruſta bibunt.
Quid loquar, ut vincti concreſcant frigore rivi,
Deque lacu fragiles effodiantur aquæ ?
Ipſe, papyrifero qui non anguſtior amne,
Miſcetur vaſto multa per ora freto,
Cæruleos ventis latices durantibus, Iſter
Congelat, & tectis in mare ſerpit aquis.
Quáque rates iêrant, pedibus nunc itur : & undas
Frigore cóncretas ungula pulſat equi.
Perque novos pontes, ſubter labentibus undis,
Ducunt Sarmatici barbara plauſtra boves.
Vix equidem credar : ſed cùm ſint præmia falsi
Nulla, ratam teſtis debet habere fidem.
Vidimus ingentem glacie conſiſtere pontum,
Lubricaque immotas teſta premebat aquas.
Nec vidiſſe ſat eſt : durum calcavimus æquor :
Undaque non udo ſub pede ſumma fuit.
Si tibi tale fretum quondam, Leandre, fuiſſet,
Non foret anguſtæ mors tua crimen aquæ.
Tum neque ſe pandi poſſunt delphines in auras
Tollere : conantes dura coërcet hiems.
Et quamvis Boreas jactatis inſonet alis,
Fluctus in obſeſſo gurgite nullus erit.
Incluſæque gelu ſtabunt, ut marmore, puppes :
Nec poterit rigidas findere remus aquas.
Vidimus in glacie piſces hærere ligatos :
Et pars ex illis tum quoque viva fuit.
Sive igitur nimii Boreæ vis ſæva marinas,
Sive redundatas flumine cogit aquas ;
Protinus, æquato ſiccis Aquilonibus Iſtro,
Invehitur celeri barbarus hoſtis equo.
Hoſtis equo pollens, longéque volante ſagittâ,
Vicinam latè depopulatur humum.

Diffugiunt alii; nullisque tuentibus agros,
Incuſtoditæ diripiuntur opes:
Ruris opes parvæ, pecus & ſtridentia plauſtra,
Et quas divitias incola pauper habet.
Pars igitur vinctis poſt tergum capta lacertis,
Reſpiciens fruſtra rura Laremque ſuum:
Pars cadit hamatis miſerè confixa ſagittis;
Nam volucri ferro tinctile virus ineſt.
Quæ nequeunt ſecum ferre aut abducere, perdunt:
Et cremat inſontes hoſtica flamma caſas.
Tum quoque, cùm pax eſt, trepidant formidine belli:
Nec quiſquam preſſo vomere ſulcat humum.
Aut videt, aut metuit locus hic, quem non videt, hoſtem.
Ceſſat iners rigido terra relicta ſitu.
Non hìc pampineâ dulcis latet uva ſub umbra,
Nec cumulant altos fervida muſta lacus.
Poma negat regio; nec haberet Acontius, in quo
Scriberet hìc dominæ verba legenda ſuæ.
Aſpiceres nudos ſine fronde, ſine arbore, campos.
Heu! loca felici non adeunda viro!
Ergo, tam latè pateat cùm maximus orbis,
Hæc eſt in pœnam terra reperta meam?

ELEGIA XI.

Si quis es, inſultes qui caſibus, improbe, noſtris,
Meque reum, demto fine, cruentus agas;
Natus es e ſcopulis, nutritus lacte ferino;
Et dicam ſilices pectus habere tuum.
Quis gradus ulterior, quò ſe tua porrigat ira,
Reſtat? quidve meis cernis abeſſe malis?
Barbara me tellus, & inhoſpita litora Ponti,
Cumque ſuo Boreâ Mænalis urſa videt.
Nulla mihi cum gente ferâ commercia linguæ:
Omnia ſoliciti ſunt loca plena metûs.

Utque

Utque fugax avidis cervus deprenſus ab urſis,
Cinctave montanis ut pavet agna lupis;
Sic ego belligeris a gentibus undique ſeptus
Terreor, hoſte meum pæne premente latus.
Utque ſit exiguum pœnæ, quod conjuge carâ,
Quod patriâ careo, pignoribusque meis;
Ut mala nulla feram, niſi nudam Cæſaris iram,
Nuda parum nobis Cæſaris ira mali eſt?
Et tamen eſt aliquis, qui vulnera cruda retractet;
Solvat & in mores ora diſerta meos.
In cauſâ facili cuivis licet eſſe diſerto,
Et minimæ vires frangere quaſſa valent.
Subruere eſt arces & ſtantia mœnia virtus:
Quamlibet ignavi, præcipitata ruunt.
Non ſum ego, quod fueram: quid inanem proteris umbram?
Quid cinerem ſaxis, buſtaque noſtra, premis?
Hector erat tunc cùm bello certabat; at idem
Vinctus ad Hæmonios non erat Hector equos.
Me quoque, quem noras olim, non eſſe memento:
Ex illo ſuperant hæc ſimulacra viro.
Quid ſimulacra, ferox, dictis incessis amaris?
Parce, precor, manes ſolicitare meos.
Omnia vera puta mea crimina: nil ſit in illis,
Quod magis errorem, quàm ſcelus, eſſe putes.
Pendimus en profugi, ſatia tua pectora, pœnas,
Exſilioque graves, exſiliique loco.
Carnifici Fortuna poteſt mea flenda videri:
Te tamen eſt uno judice mæſta parum.
Sævior es triſti Buſiride: ſævior illo,
Qui falſum lento torruit igne bovem.
Quique bovem Siculo fertur donaſſe tyranno,
Et dictis artes conciliaſſe ſuas.
Munere in hoc, Rex, eſt uſus, ſed imagine major:
Nec ſola eſt operis forma probanda mei.
Aſpicis a dextrâ latus hoc adapertile tauri?
Huc tibi, quem perdes, conjiciendus erit.

Protinus incluſum lentis carbonibus ure.
  Mugiet, & veri vox erit illa bovis.
Pro quibus inventis, ut munus munere penſes,
  Da, precor, ingenio præmia digna meo.
Dixerat. At Phalaris, Pœnæ mirande repertor,
  Ipſe tuum præſens imbue, dixit, opus.
Nec mora : monſtratis crudeliter ignibus uſtus
  Exhibuit querulos ore tremente ſonos.
Quid mihi cum Siculis inter Scythiamque Getasque?
  Ad te, quisquis is es, noſtra querela redit.
Utque sitim noſtro poſſis explere cruore,
  Quantaque vis, avido gaudia corde feras;
Tot mala ſum fugiens tellure, tot æquore paſſus,
  Te quoque ut auditis poſſe dolere putem.
Crede mihi, si ſit nobis collatus Ulyſſes,
  Neptuni minor eſt, quàm Jovis ira fuit.
Ergo quicumque es, reſcindere vulnera noli;
  Deque gravi duras ulcere tolle manus :
Utque meæ famam tenuent oblivia culpæ,
  Fata cicatricem ducere noſtra sine.
Humanæque memor ſortis, quæ tollit eosdem,
  Et premit; incertas ipſe verere vices.
Et quoniam, fieri quod numquam poſſe putavi,
  Eſt tibi de rebus maxima cura meis;
Non eſt quod timeas : fortuna miſerrima noſtra eſt.
  Omne trahit ſecum Cæſaris ira malum.
Quod magis ut liqueat, neve hoc tibi fingere credar;
  Ipſe velim pœnas experiare meas.

ELEGIA XII.

FRIGORA jam Zephyri minuunt; annoque peracto,
  Longior antiquis viſa Mæotis hiems :
Impoſitamque sibi qui non bene pertulit Hellen;
  Tempora nocturnis æqua diurna facit.

Jam violam puerique legunt hilareſque puellæ,
  Ruſtica quam nullo terra ſerente gerit.
Prataque pubeſcunt variorum flore colorum,
  Indocilique loquax gutture vernat avis.
Utque malæ crimen matris deponat hirundo,
  Sub trabibus cunas parvaque tecta facit.
Herbaque, quæ latuit Cerealibus obruta ſulcis,
  Exſerit e tepidâ molle cacumen humo.
Quoque loco eſt vitis, de palmite gemma movetur:
  Nam procul a Getico litore vitis abeſt.
Quoque loco eſt arbor, turgeſcit in arbore ramus:
  Nam procul a Geticis finibus arbor abeſt.
Otia nunc iſtic: junctiſque ex ordine ludis
  Cedunt verboſi garrula bella fori.
Uſus equi nunc eſt, levibus nunc luditur armis:
  Nunc pila, nunc celeri volvitur orbe trochus.
Nunc, ubi perfuſa eſt oleo labente juventus,
  Defeſſos artus Virgine tingit aquâ.
Scena viget, ſtudiiſque favor diſtantibus ardet:
  Proque tribus reſonant terna Theatra Foris.
O! quater, & quoties non eſt numerare, beatum,
  Non interdictâ cui licet Urbe frui!
At mihi ſentitur nix verno ſole ſoluta,
  Quæque lacu duro vix fodiantur aquæ.
Nec mare concreſcit glacie: nec, ut ante, per Iſtrum
  Stridula Sauromates plauſtra bubulcus agit.
Incipient aliquæ tamen huc adnare carinæ,
  Hoſpitaque in Ponti litore puppis erit.
Sedulus occurram nautæ: dictâque ſalute,
  Quid veniat, quæram, quiſve, quibuſve locis,
Ille quidem mirum, nî, de regione propinquâ,
  Non niſi vicinas cautus ararit aquas.
Rarus ab Italiâ tantum mare navita tranſit:
  Litora rarus in hæc portubus orba venit.
Sive tamen Grajâ ſcierit, ſive ille Latinâ
  Voce loqui; certè gratior hujus erit.

Fas quoque ab ore freti longæque Propontidos undis
Huc aliquem certo vela dediſſe Noto.
Quiſquis is eſt, memori rumorem voce referre,
Et fieri famæ parſque graduſque poteſt.
Is precor auditos poſſit narrare triumphos
Cæſaris, & Latio reddita vota Jovi:
Teque, rebellatrix tandem Germania, magni
Triſte caput pedibus ſuppoſuiſſe Ducis.
Hæc mihi qui referet, quæ non vidiſſe dolebo,
Ille meæ domui protinus hoſpes erit.
Hei mihi! jamne domus Scythico Naſonis in orbe?
Jamque ſuum mihi dat pro Lare pœna locum?
Dî faciant, Cæſar non hîc penetrale domumque,
Hoſpitium pœnæ ſed velit eſſe meæ.

ELEGIA XIII.

Ecce ſupervacuus, quid enim fuit utile gigni?
Ad ſua natalis tempora noſter adeſt.
Dure, quid ad miſeros veniebas exſulis annos?
Debueras illis impoſuiſſe modum.
Si tibi cura mei, vel ſi pudor ullus ineſſet,
Non ultra patriam me ſequerere meam.
Quoque loco primùm tibi ſum malè cognitus infans,
Illo tentaſſes ultimus eſſe mihi.
Jamque relinquendâ, quod idem fecere ſodales,
Tu quoque dixiſſes triſtis in Urbe, Vale.
Quid tibi cum Ponto? num te quoque Cæſaris ira
Extremam gelidi miſit in orbis humum?
Scilicet exſpectes ſoliti tibi moris honorem,
Pendeat ex humeris veſtis ut alba meis.
Fumida cingatur florentibus ara coronis.
Micaque ſollemni turis in igne ſonet.
Libaque dem pro me, genitale notantia tempus,
Concipiamque bonas ore favente preces.

Non ita ſum poſitus, nec ſunt ea tempora nobis,
  Adventu poſſim lætus ut eſſe tuo.
Funeris ara mihi, ferali cincta cupreſſo,
  Convenit, & ſtructis flamma parata rogis.
Nec dare tura libet, nihil exorantia Divos:
  In tantis ſubeunt nec bona verba malis.
Si tamen eſt aliquid nobis hac luce petendum,
  In loca ne redeas amplius iſta, precor:
Dum me, terrarum pars pæne noviſſima, Pontus,
  Euxini falſo nomine dictus, habet.

ELEGIA XIV.

Cultor & antiſtes doctorum ſancte virorum,
  Qui facis ingenio ſemper amice meo;
Ecquid, ut incolumem quondam celebrare ſolebas,
  Nunc quoque, ne videar totus abeſſe, caves?
Colligis, exceptis, ecquid mea carmina, ſolis
  Artibus, artifici quæ nocuere ſuo?
Immo ita fac, vatum, quæſo, ſtudioſe novorum:
  Quáque potes, retine corpus in Urbe meum.
Eſt fuga dicta mihi, non eſt fuga dicta libellis,
  Qui domini pœnam non meruere ſui.
Sæpe per extremas profugus pater exſulat oras;
  Urbe tamen natis exſulis eſſe licet.
Palladis exemplo, de me ſine matre creata
  Carmina ſunt: ſtirps hæc progeniesque mea eſt.
Hanc tibi commendo: quæ quo magis orba parente,
  Hoc tibi tutori ſarcina major erit.
Tres mihi ſunt nati contagia noſtra ſecuti:
  Cetera fac curæ ſit tibi turba palam.
Sunt quoque mutatæ ter quinque volumina formæ,
  Carmina de domini funere rapta ſui.
Illud opus potuit, ſi non priùs ipſe periſſem,
  Certius a ſummâ nomen habere manu.

Nunc incorrectum populi pervenit in ora :
In populi quidquam ſi tamen ore mei eſt.
Hoc quoque neſcio quid noſtris appone libellis ,
Diverſo miſſum quod tibi ab orbe venit.
Quod quicumque leget , ſi quis leget , æſtimet ante ,
Compoſitum quo ſit tempore , quoque loco.
Æquus erit ſcriptis , quorum cognoverit eſſe
Exsilium tempus , barbariemque locum.
Inque tot adversis carmen mirabitur ullum
Ducere me triſti ſuſtinuiſſe manu.
Ingenium fregere meum mala : cujus & ante
Fons infecundus , parvaque vena fuit.
Sed quæcumque fuit , nullo exercente , refugit ,
Et longo periit arida facta ſitu.
Non hic librorum , per quos inviter alarque ,
Copia : pro libris arcus & arma ſonant.
Nullus in hac terrâ , recitem ſi carmina , cujus
Intellecturis auribus utar , adeſt.
Nec , quò ſecedam , locus eſt : cuſtodia muri
Submovet infeſtos , clauſaque porta , Getas :
(Sæpe aliquod verbum quæro , nomenque , locumque :
Nec quiſquam eſt , a quo certior eſſe queam.)
Dicere ſæpe aliquid conanti , turpe fateri ,
Verba mihi deſunt ; dedidicique loqui.
Threïcio Scythicoque ferè circumſonor ore :
Et videor Geticis ſcribere poſſe modis.
Crede mihi : timeo ne ſint immixta Latinis ,
Inque meis ſcriptis Pontica verba legas.
Qualemcumque igitur veniâ dignare libellum :
Sortis & excuſa conditione meæ.

OVIDII NASONIS
TRISTIUM
LIBER IV.
ELEGIA PRIMA.

Si qua meis fuerint, ut erunt, vitioſa libellis,
  Excuſata ſuo tempore, lector, habe.
Exſul eram; requieſque mihi, non fama petita eſt;
  Mens intenta ſuis ne foret uſque malis.
Hoc eſt, cur cantet vinctus quoque compede foſſor,
  Indocili numero cùm grave mollit opus:
Cantet &, innitens limoſæ pronus arenæ,
  Adverſo tardam qui trahit amne ratem.
Quique ferens pariter lentos ad pectora remos,
  In numerum pulsâ brachia verſat aquâ.
Feſſus ut incubuit baculo, ſaxove reſedit
  Paſtor, arundineo carmine mulcet oves.
Cantantis pariter, pariter data penſa trahentis,
  Fallitur ancillæ decipiturque labor.
Fertur &, abductâ Lyrneſſide, triſtis Achilles
  Hæmoniâ curas attenuaſſe lyrâ.
Cùm traheret silvas Orpheus & dura canendo
  Saxa, bis amiſsâ conjuge, mæſtus erat.
Me quoque Muſa levat Ponti loca juſſa petentem.
  Sola comes noſtræ perſtitit illa fugæ.

Sola nec inſidias, Threci nec militis enſem,
  Nec mare, nec ventos, barbariemque timet.
Scit quoque, cùm perii, quis me deceperit error:
  Et culpam in facto, non ſcelus, eſſe meo.
Scilicet hoc ipſo nunc æqua, quod obfuit ante,
  Cùm mecum juncti criminis acta rea eſt.
Non equidem vellem, quoniam nocitura fuerunt,
  Piëridum ſacris impoſuiſſe manum.
Sed nunc quid faciam? vis me tenet ipſa Sororum:
  Et carmen demens, carmine læſus, amo.
Sic nova Dulichio lotos guſtata palato,
  Illo, quo nocuit, grata ſapore fuit.
Sentit amans ſua damna ferè, tamen hæret in illis;
  Materiam culpæ perſequiturque ſuæ.
Nos quoque delectant, quamvis nocuere, libelli:
  Quodque mihi telum vulnera fecit, amo.
Forſitan hoc ſtudium poſſit furor eſſe videri:
  Sed quiddam furor hic utilitatis habet.
Semper in obtutu mentem vetat eſſe malorum;
  Præſentis caſûs immemoremque facit.
Utque ſuum Bacchis non ſentit ſaucia vulnus,
  Dum ſtupet Edonis exululata jugis;
Sic, ubi mota calent viridi mea pectora thyrſo,
  Altior humano ſpiritus ille malo eſt.
Ille nec exsilium, Scythici nec litora ponti,
  Ille nec iratos ſentit adeſſe Deos.
Utque ſoporiferæ biberem ſi pocula Lethes,
  Temporis adverſi ſic mihi ſenſus hebet.
Jure Deas igitur veneror mala noſtra levantes,
  Solicitæ comites ex Helicone fugæ:
Et partim pelago, partim veſtigia terrâ
  Vel rate dignatas, vel pede noſtra ſequi.
Sint precor hæ ſaltem faciles mihi: namque Deorum
  Cetera cum magno Cæſare turba facit.
Meque tot adverſis cumulant, quot litus arenas,
  Quotque fretum piſces, ovaque piſcis habet.

Vere priùs flores, æſtu numerabis ariſtas,
  Poma per autumnum, frigoribusque nives:
Quàm mala, quæ toto patior jactatus in orbe,
  Dum miſer Euxini litora læva peto.
Nec tamen, ut veni, levior fortuna malorum eſt:
  Huc quoque ſunt noſtras fata ſecuta vias.
Hic quoque cognoſco natalis ſtamina noſtri;
  Stamina de nigro vellere facta mihi.
Utque nec insidias, capitisque pericula narrem,
  Vera quidem, verâ ſed graviora fide;
Vivere quàm miſerum eſt inter Beſſosque Getasque
  Illi, qui populi ſemper in ore fuit!
Quàm miſerum, portâ vitam muroque tueri,
  Vixque ſui tutum viribus eſſe loci!
Aſpera militiæ juvenis certamina fugi,
  Nec niſi luſurâ movimus arma manu.
Nunc ſenior gladioque latus, ſcutoque siniſtram,
  Canitiem galeæ ſubjicioque meam.
Nam dedit e ſpeculâ cuſtos ubi signa tumultûs,
  Induimur trepidà protinus arma manu.
Hoſtis, habens arcus, imbutaque tela veneno,
  Sævus anhelanti mœnia luſtrat equo.
Utque rapax pecudem, quæ ſe non texit ovili,
  Per ſata, per silvas, fertque trahitque lupus,
Sic, si quem nondum portarum ſepe receptum
  Barbarus in campis reperit hoſtis, agit.
Aut ſequitur captus, conjectaque vincula collo
  Accipit; aut telo virus habente cadit.
Hic ego ſolicitæ jaceo novus incola ſedis.
  Heu! nimiùm fati tempora longa mei!
Et tamen ad numeros antiquaque ſacra reverti
  Suſtinet in tantis hoſpita Muſa malis.
Sed neque cui recitem quisquam eſt mea carmina; nec qui
  Auribus accipiat verba Latina ſuis.
Ipſe mihi, quid enim faciam? ſcriboque legoque:
  Tutaque judicio litera noſtra ſuo eſt.

Sæpe tamen dixi, Cui nunc hæc cura laborat?
An mea Sauromatæ ſcripta Getæque legent?
Sæpe etiam lacrymæ me ſunt ſcribente profuſæ,
Humidaque eſt fletu litera facta meo.
Corque vetuſta meum, tamquam nova, vulnera ſentit;
Inque ſinum mæſtæ labitur imber aquæ.
Cùm, vice mutatâ, quid ſim fuerimque recordor,
Et tulerit quò me caſus, & unde, ſubit;
Sæpe manus demens, ſtudiis irata malignis,
Miſit in arſuros carmina noſtra focos.
Atque ita de multis, quoniam non multa ſuperſunt,
Cum veniâ facito, quiſquis es, iſta legas.
Tu quoque non melius, quàm ſunt mea tempora, carmen,
Interdicta mihi, conſule, Roma, boni.

ELEGIA II.

JAM fera Cæſaribus Germania, totus ut orbis,
Victa potes flexo ſuccubuiſſe genu:
Altaque velentur fortaſſe Palatia ſertis;
Turaque in igne ſonent, inficiantque diem;
Candidaque, adductâ collum percuſſa ſecuri,
Victima purpureo ſanguine tingat humum:
Donaque, amicorum templis promiſſa Deorum,
Reddere victores Cæſar uterque parent:
Et qui Cæſareo juvenes ſub nomine creſcunt,
Perpetuo terras ut domus iſta regat:
Cumque bonis nuribus pro ſoſpite Livia nato
Munera det meritis, ſæpe datura, Deis:
Et pariter matres, & quæ ſine crimine caſtos
Perpetuâ ſervant virginitate focos.
Plebs pia, cumque piâ lætentur Plebe Senatus;
Parvaque cujus eram pars ego nuper, Eques.
Nos procul expulſos communia gaudia fallunt:
Famaque tàm longè non niſi parva venit.

Ergo omnis poterit populus ſpectare triumphos ;
  Cumque ducum titulis oppida capta leget.
Vinclaque captivâ Reges cervice gerentes
  Ante coronatos ire videbit equos.
Et cernet vultus aliis pro tempore verſos ,
  Terribiles aliis , immemoresque ſui.
Quorum pars cauſas , & res , & nomina quæret :
  Pars referet , quamvis noverit ipſa parum.
Is , qui Sidonío fulget ſublimis in oſtro ,
  Dux fuerat belli : proximus ille duci.
Hic , qui nunc in humo lumen miſerabile figit ,
  Non iſto vultu , cùm tulit arma , fuit.
Ille ferox , oculis & adhuc hoſtilibus ardens ,
  Hortator pugnæ conſiliumque fuit.
Perfidus hic noſtros incluſit fraude locorum ,
  Squalida promiſſis qui tegit ora comis.
Illo , qui ſequitur , dicunt mactata , miniſtro ,
  Sæpe recuſanti corpora capta Deo.
Hic lacus , hi montes , hæc tot caſtella , tot amnes ,
  Plena feræ cædis , plena cruoris erant.
Druſus in his quondam meruit cognomina terris ,
  Quæ bona progenies digna parente fuit.
Cornibus hic fractis , viridi malè tectus ab ulva ,
  Decolor ipſe ſuo ſanguine , Rhenus erit.
Crinibus en etiam fertur Germania paſſis ,
  Et Ducis invicti ſub pede mæſta ſedet.
Collaque Romanæ præbens animoſa ſecuri ,
  Vincula fert illâ , quâ tulit arma , manu.
Hos ſuper , in curru , Cæſar , victore vehêris
  Purpureus populi rite per ora tui.
Quáque ibis , manibus circumplaudêre tuorum ;
  Undique jactato flore tegente vias.
Tempora Phœbeâ lauro cingetur ; Ioque ,
  Miles , ïo , magnâ voce , Triumphe , canet.
Ipſe ſono , plauſuque ſimul , fremituque canentûm ,
  Quadrijugos cernes ſæpe reſiſtere equos.

Inde petes arcem, delubra faventia votis.
Et dabitur merito laurea vota Jovi.
Hæc ego ſubmotus, quâ poſſum, mente videbo:
Erepti nobis jus habet illa loci.
Illa per immenſas ſpatiatur libera terras:
In cœlum celeri pervenit illa fugâ.
Illa meos oculos mediam deducit in Urbem,
Immunes tanti nec ſinit eſſe boni.
Invenietque viam, quâ currus ſpectet eburnos:
Sic certè in patriâ per breve tempus ero.
Vera tamen populus capiet ſpectacula felix:
Lætaque erit præſens cum Duce turba ſuo.
At mihi fingenti tantùm, longéque remoto,
Auribus hic fructus percipiendus erit.
Atque procul Latio diverſum miſſus in orbem
Qui narret cupido, vix erit, iſta mihi.
Is quoque jam ſerum referet veteremque triumphum:
Quo tamen audiero tempore, lætus ero.
Illa dies veniet, mea quâ lugubria ponam;
Cauſaque privatâ publica major erit.

ELEGIA III.

MAGNA minorque feræ, quarum regis altera Grajas,
Altera Sidonias, utraque ſicca, rates:
Omnia cùm ſummo poſitæ videatis in axe,
Et maris occiduas non ſubeatis aquas,
Æthereamque ſuis cingens amplexibus arcem
Veſter ab intactâ circulus exſtet humo;
Aſpicite illa, precor, quæ non bene mœnia quondam
Dicitur Iliades tranſiluiſſe Remus.
Inque meam nitidos dominam convertite vultus:
Sitque memor noſtri necne, referte mihi.
Hei mihi! cur, nimiùm quæ ſunt manifeſta, requiro?
Cur labat ambiguo ſpes mihi mixta metu?

Crede quod eſt, quod vis; ac desine tuta vereri:
Deque fide certâ ſit tibi certa fides.
Quodque polo fixæ nequeunt tibi dicere flammæ,
Non mentiturâ tu tibi voce refer:
Eſſe tui memorem, de quâ tibi maxima cura eſt;
Quodque poteſt, ſecum nomen habere tuum.
Vultibus illa tuis, tamquam præſentis, inhæret,
Teque remota procul, si modò vivit, amat.
Ecquid, ut incubuit juſto mens ægra dolori,
Lenis ab admonito pectore ſomnus abit?
Tunc ſubeunt curæ, dum te lectusque locusque
Tangit, & oblitam non ſinit eſſe mei?
Et veniunt æſtus, & nox immenſa videtur;
Feſſaque jactati corporis oſſa dolent?
Non equidem dubito, quin hæc & cetera fiant;
Detque tuus caſti ſigna doloris amor:.
Nec cruciere minùs, quàm cùm Thebana cruentum
Hectora Theſſalico vidit ab axe rapi.
Quid tamen ipſe precer, dubito: nec dicere poſſum,
Affectum quem te mentis habere velim.
Triſtis es? indignor, quod ſum tibi cauſa doloris:
Non es? ut amiſſo conjuge digna fores.
Tu verò tua damna dole, mitissima conjux;
Tempus & a noſtris exige triſte malis:
Fleque meos caſus: eſt quædam flere voluptas:
Expletur lacrymis egeriturque dolor.
Atque utinam lugenda tibi non vita, ſed eſſet
Mors mea! morte fores ſola relicta meâ.
Spiritus hic per te patrias exîſſet in auras:
Sparsiſſent lacrymæ pectora noſtra piæ.
Supremoque die notum ſpectantia cœlum
Texiſſent digiti lumina noſtra tui.
Et cinis in tumulo poſitus jacuiſſet avito,
Tactaque naſcenti corpus haberet humus.
Denique &, ut vixi, ſine crimine mortuus eſſem.
Nunc mea ſupplicio vita pudenda ſuo eſt.

Me miſerum ! si tu, cùm diceris exſulis uxor,
Avertis vultus, & ſubit ora rubor.
Me miſerum ! si turpe putas mihi nupta videri.
Me miſerum ! si te jam pudet eſſe meam.
Tempus ubi eſt illud, quo te jactare ſolebas
Conjuge, nec nomen diſſimulare viri ?
Tempus ubi eſt, quo te, niſi si fugis illa referre,
Et dici, memini, juvit & eſſe meam ?
Utque probæ dignum eſt, omni tibi dote placebam.
Addebat veris multa faventis amor.
Nec quem præferres, ita res tibi magna videbar,
Quemve tuum malles eſſe, vir alter erat.
Nunc quoque ne pudeat, quod ſis mihi nupta : tuuſque
Non dolor hinc debet, debet abeſſe pudor.
Cum cecidit Capaneus ſubito temerarius ictu,
Num legis Evadnen erubuiſſe viro ?
Nec, quia Rex mundi compeſcuit ignibus ignes,
Ipſe tuis, Phaëthon, inficiandus eras.
Nec Semele Cadmo facta eſt aliena parenti,
Quod precibus periit ambitioſa ſuis.
Nec tibi, quod ſævis ego ſum Jovis ignibus ictus,
Purpureus molli fiat in ore rubor :
Sed magis in noſtri curam conſurge tuendi,
Exemplumque mihi conjugis eſto bonæ :
Materiamque tuis triſtem virtutibus imple.
Ardua per præceps gloria vadat iter.
Hectora quis noſſet, si felix Troja fuiſſet ?
Publica Virtuti per mala facta via eſt.
Ars tua, Tiphy, jacet, si non ſit in æquore fluctus
Si valeant homines, ars tua, Phœbe, jacet.
Quæ latet, inque bonis ceſſat non cognita rebus,
Apparet virtus arguiturque malis.
Dat tibi noſtra locum tituli Fortuna ; caputque
Conſpicuum pietas quâ tua tollat, habet.
Utere temporibus, quorum nunc munere freta es.
En patet in laudes area lata tuas.

ELEGIA IV.

O! QUI, nominibus cum ſis generoſus avitis,
  Exſuperas morum nobilitate genus:
Cujus ineſt animo patrii candoris imago,
  Non careat nervis candor ut iſte ſuis.
Cujus in ingenio patriæ facundia linguæ eſt,
  Quâ prior in Latio non fuit ulla Foro:
Quod minimè volui, poſitis pro nomine ſignis,
  Dictus es: ignoſcas laudibus iſta tuis.
Nil ego peccavi: tua te bona cognita produnt.
  Si, quod es, appares, culpa ſoluta mea eſt.
Nec tamen officium noſtro tibi carmine factum,
  Principe tam juſto, poſſe nocere puta.
Ipſe Pater Patriæ, (quid enim civilius illo?)
  Suſtinet in noſtro carmine ſæpe legi.
Nec prohibere poteſt, quia res eſt publica Cæſar;
  Et de communi pars quoque noſtra bono eſt.
Juppiter ingeniis præbet ſua numina vatum;
  Seque celebrari quolibet ore ſinit.
Cauſa tua exemplo Superorum tuta duorum eſt:
  Quorum hic conſpicitur, creditur ille Deus.
Ut non debuerim, tamen hoc ego crimen amabo:
  Non fuit arbitrii litera noſtra tui.
Nec nova, quod tecum loquor, eſt injuria noſtra,
  Incolumis cum quo ſæpe locutus eram.
Quo vereare minùs, ne ſim tibi crimen amicus:
  Invidiam, ſi qua eſt, auctor habere poteſt.
Nam tuus eſt primis cultus mihi ſemper ab annis,
  Hoc noli certè diſſimulare, pater:
Ingeniumque meum, potes hæc meminiſſe, probabat:
  Plus etiam, quàm, me judice, dignus eram.
Deque meis illo referebat verſibus ore,
  In quo pars altæ nobilitatis erat.

Non igitur tibi nunc, quod me domus iſta recepit,
Sed priùs auctori ſunt data verba tuo.
Nec data ſunt, mihi crede, tamen: ſed in omnibus actis,
Ultima si demas, vita tuenda mea eſt.
Hanc quoque, quâ perii, culpam ſcelus eſſe negabis,
Si tanti ſeries sit tibi nota mali.
Aut timor, aut error nobis, priùs obfuit error.
Ah! sine me fati non meminiſſe mei!
Neve retractando nondum coëuntia rumpam
Vulnera, vix illis proderit ipſa quies.
Ergo ut jure damus pœnas, sic abfuit omne
Peccato facinus conſiliumque meo.
Idque Deus ſentit: pro quo nec lumen ademtum eſt,
Nec mihi detractas possidet alter opes.
Forsitan hanc ipſam, vivat modò! finiet olim,
Tempore cùm fuerit lenior ira, fugam.
Nunc precor hinc aliò jubeat diſcedere; si non
Noſtra verecundo vota pudore carent.
Mitius exsilium, pauloque propinquius, opto;
Quique sit a ſævo longiùs hoſte, locum.
Quantaque in Auguſto clementia, si quis ab illo
Hoc peteret pro me, forsitan ille daret.
Frigida me cohibent Euxini litora Ponti:
Dictus ab antiquis Axenus ille fuit.
Nam neque jactantur moderatis æquora ventis:
Nec placidos portus hoſpita navis adit.
Sunt circa gentes, quæ prædam ſanguine quærant:
Nec minus infidâ terra timetur aquâ.
Illi, quos audis hominum gaudere cruore,
Pæne ſub ejusdem sideris axe jacent.
Nec procul a nobis locus eſt, ubi Taurica dirâ
Cæde pharetratæ paſcitur ara Deæ.
Hæc priùs, ut memorant, non invidioſa nefandis,
Nec cupienda bonis, regna Thoantis erant.
Hîc pro ſuppositâ virgo Pelopeïa cervâ
Sacra Deæ coluit qualiacumque ſuæ.

Quò poſt quàm, dubium pius an ſceleratus, Oreſtes
Exactus Furiis venerat ipſe ſuis,
Et comes exemplum veri Phocêus amoris;
Qui duo corporibus, mentibus unus erant;
Protinus evincti Triviæ ducuntur ad aram,
Quæ ſtabat geminas ante cruenta fores.
Nec tamen hunc ſua mors, nec mors ſua terruit illum:
Alter ob alterius funera mæſtus erat.
Et jam conſtiterat ſtricto mucrone ſacerdos,
Cinxerat & Grajas barbara vitta comas:
Cùm vice ſermonis fratrem cognovit, & illi
Pro nece complexus Iphigenîa dedit.
Læta Deæ ſignum, crudelia ſacra peroſæ,
Tranſtulit ex illis, in meliora, locis.
Hæc igitur regio, magni penetralia mundi,
Quàm fugêre homines Dîque, propinqua mihi eſt.
Atque meam terram prope ſunt funebria ſacra,
Si modò Naſoni barbara terra ſua eſt.
O! utinam venti, quibus eſt ablatus Oreſtes,
Placato, referant & mea vela, Deo!

ELEGIA V.

O! MIHI dilectos inter ſors prima ſodales,
Unica fortunis ara reperta meis:
Cujus ab alloquiis anima hæc moribunda revixit,
Ut vigil, infusâ Pallade, flamma ſolet:
Qui veritus non es portus aperire fideles,
Fulmine percuſſæ confugiumque rati:
Cujus eram cenſu non me ſenſurus egentem,
Si Cæſar patrias eripuiſſet opes:
Temporis oblitum dum me rapit impetus hujus,
Excidit heu! nomen quàm mihi pæne tuum!
Te tamen agnoſcis: tractusque cupidine laudis,
Ille ego ſum, cuperes dicere poſſe palam.

Certè ego , ſi ſineres , titulum tibi reddere vellem ,
Et raram Famæ conciliare fidem.
Ne noceam grato , vereor , tibi carmine ; neve
Intempeſtivus nominis obſtet honos.
Quod licet & tutum eſt , intra tua pectora , gaude ,
Meque tui memorem , teque fuiſſe mei.
Utque facis , remis ad opem luctare ferendam ,
Dum veniat placido mollior aura Deo :
Et tutare caput nulli ſervabile , ſi non
Qui merſit Stygiâ , ſublevet illud , aquâ.
Teque , quod eſt rarum , præſta conſtanter ad omne
Indeclinatæ munus amicitiæ.
Sic tua proceſſus habeat Fortuna perennes :
Sic ope non egeas ipſe , juveſque tuos.
Sic æquet tua nupta virum bonitate perenni ;
Incidat & veſtro rara querela toro.
Diligat & ſemper ſocius te ſanguinis illo ,
Quo pius affectu Caſtora frater amat.
Sic juvenis , ſimiliſque tibi ſit natus , & illum
Moribus agnoſcat quilibet eſſe tuum.
Sic ſocerum faciat tædâ te nata jugali ;
Nec tardum juveni det tibi nomen avi.

ELEGIA VI.

TEMPORE ruricolæ patiens fit taurus aratri ,
Præbet & incurvo colla premenda jugo.
Tempore paret equus lentis animoſus habenis ,
Et placido duros accipit ore lupos.
Tempore Pœnorum compeſcitur ira leonum ;
Nec feritas animo , quæ fuit ante , manet.
Quæque ſui monitis obtemperat Inda Magiſtri
Bellua , ſervitium tempore victa ſubit.
Tempus , ut extentis tumeat facit uva racemis ,
Vixque merum capiant grana , quod intus habent.

Tempus & in canas ſemen producit ariſtas,
Et ne ſint triſti poma ſapore facit.
Hoc tenuat dentem terras renovantis aratri:
Hoc rigidas silices, hoc adamanta terit.
Hoc etiam ſævas paulatim mitigat iras:
Hoc minuit luctus, mæſtaque corda levat.
Cuncta poteſt igitur tacito pede lapſa vetuſtas,
Præter quàm curas attenuare meas.
Ut patriâ careo, bis frugibus area trita eſt,
Diſſiluit nudo preſſa bis uva pede.
Nec quæsita tamen ſpatio patientia longo eſt,
Mensque mali ſenſum noſtra recentis habet.
Scilicet & veteres fugiunt juga curva juvenci;
Et domitus freno ſæpe repugnat equus.
Triſtior eſt etiam præſens ærumna priore:
Ut sit enim sibi par, crevit, & aucta morâ eſt.
Nec tam nota mihi, quàm ſunt, mala noſtra fuerunt:
Sed magis hoc, quo ſunt cognitiora, gravant.
Eſt quoque non minimum, vires afferre recentes;
Nec præconſumtum temporis eſſe malis.
Fortior in fulvâ novus eſt luctator arenâ,
Quàm cui ſunt tardâ brachia feſſa morâ.
Integer eſt nitidis melior gladiator in armis,
Quàm cui tela ſuo ſanguine tincta rubent.
Fert bene præcipites navis modò facta procellas:
Quamlibet exiguo ſolvitur imbre vetus.
Nos quoque, quæ ferimus, tulimus patientiùs ante;
Et mala ſunt longo multiplicata die.
Credite, deficio, noſtroque a corpore, quantum
Auguror, accedunt tempora parva malis.
Nam neque ſunt vires, neque qui color eſſe ſolebat:
Vixque habeo tenuem, quæ tegat oſſa, cutem.
Corpore ſed mens eſt ægro magis ægra, malique
In circumſpectu ſtat sine fine ſui.
Urbis abeſt facies: abſunt, mea cura, ſodales:
Et, quâ nulla mihi carior, uxor abeſt.

Vulgus adeſt Scythicum, braccataque turba Getarum.
Sic mala quæ video, non videoque, nocent.
Una tamen ſpes eſt, quæ me ſoletur in iſtis;
Hæc fore morte meâ non diuturna mala.

ELEGIA VII.

Bis me ſol adiit gelidæ poſt frigora brumæ,
Bisque ſuum, tacto Piſce, peregit iter.
Tempore tam longo, cur non tua dextera, verſus
Quamlibet in paucos, officioſa fuit?
Cur tua ceſſavit pietas, ſcribentibus illis,
Exiguus nobis cum quibus uſus erat?
Cur, quoties alicui chartæ ſua vincula demsi,
Illam ſperavi nomen habere tuum?
Dî faciant, ut ſæpe tuâ ſit epiſtola dextrâ
Scripta, ſed e multis reddita nulla mihi!
Quod precor, eſſe liquet: credam priùs ora Meduſæ
Gorgonis anguineis cincta fuiſſe comis:
Eſſe canes utero ſub virginis: eſſe Chimæram,
A truce quæ flammis ſeparet angue leam:
Quadrupedesque hominum cum pectore pectora junctos:
Tergeminumque virum, tergeminumque canem:
Sphingaque, & Harpyias, ſerpentipedesque Gigantas:
Centimanumque Gygen, ſemibovemque virum.
Hæc ego cuncta priùs, quàm te, cariſſime, credam
Mutatum curam depoſuiſſe mei.
Innumeri montes inter me teque, viæque,
Fluminaque, & campi, nec freta pauca, jacent.
Mille poteſt causis, a te quæ litera ſæpe
Miſſa ſit, in noſtras nulla venire manus.
Mille tamen cauſas ſcribendo vince frequenter;
Excuſem ne te ſemper, amice, mihi.

ELEGIA VIII.

JAM mea cygnêas imitantur tempora plumas :
Inficit & nigras alba ſenecta comas :
Jam ſubeunt anni fragiles, & inertior ætas :
Jamque parum firmo me mihi ferre grave eſt.
Nunc erat, ut poſito deberem fine laborum
Vivere, me nullo ſolicitante metu :
Quæque meæ ſemper placuerunt otia menti,
Carpere, & in ſtudiis molliter eſſe meis :
Et parvam celebrare domum, veteresque Penates ;
Et quæ nunc domino rura paterna carent :
Inque ſinu dominæ, cariſque nepotibus, inque
Securus patriâ conſenuiſſe meâ.
Hæc mea ſic quondam peragi ſperaverat ætas :
Hos ego ſic annos ponere dignus eram.
Non ita Dîs viſum, qui me terrâque marique
Actum Sarmaticis expoſuere locis.
In cava ducuntur quaſſæ navalia puppes,
Ne temerè in mediis diſſoluantur aquis.
Ne cadat, & multas palmas inhoneſtet adeptas,
Languidus in pratis gramina, carpit equus.
Miles, ut emeritis non eſt ſatis utilis annis,
Ponit ad antiquos, quæ tulit arma, Lares.
Sic igitur, tardâ vires minuente ſenectâ,
Me quoque donarl jam rude, tempus erat.
Tempus erat, nec me peregrinum ducere cœlum,
Nec ſiccam Getico fonte levare ſitim :
Sed modò, quos habui, vacuum ſecedere in hortos :
Nunc hominum viſu rurſus & Urbe frui.
Sic, animo quondam non divinante futura,
Optabam placidè vivere poſſe ſenex.
Fata repugnarunt, quæ, cùm mihi tempora prima
Mollia præbuerint, poſteriora gravant.

Jamque, decem luſtris omni ſine labe peractis,
Parte premor vitæ deteriore meæ.
Nec procul à metis, quas pæne tenere videbar,
Curriculo gravis eſt facta ruina meo.
Ergo illum demens in me ſævire coëgi,
Mitius immenſus quo nihil orbis habet?
Ipſaque delictis victa eſt clementia noſtris;
Nec tamen errori vita negata meo?
Vita procul patriâ peragenda ſub axe Borêo,
Quà maris Euxini terra ſiniſtra jacet.
Hoc mihi ſi Delphi, Dodonaque diceret ipſa,
Eſſe videretur vanus uterque locus.
Nil adeo validum eſt, adamas licet alliget illud,
Ut maneat rapido firmius igne Jovis.
Nil ita ſublime eſt, ſupraque pericula tendit,
Non ſit ut inferius ſuppoſitumque Deo.
Nam quamquam vitio pars eſt contracta malorum,
Plus tamen exitii numinis ira dedit.
At vos admoniti noſtris quoque caſibus eſte,
Æquantem Superos emeruiſſe virum.

ELEGIA IX.

Si licet, & pateris, nomen facinuſque tacebo,
Et tua Lethæis acta dabuntur aquis;
Noſtraque vincetur lacrymis clementia ſeris.
Fac modò te pateat pœnituiſſe tui.
Fac modò te damnes, cupiaſque eradere vitæ
Tempora, ſi poſſis, Tiſiphonæa tuæ.
Sin minus, & flagrant odio tua pectora noſtro;
Induet infelix arma coacta dolor.
Sim licet extremum, ſicut ſum, miſſus in orbem,
Noſtra ſuas iſtuc porriget ira manus.
Omnia, ſi neſcis, Cæſar mihi jura reliquit;
Et ſola eſt patriâ pœna carere meâ.

Et patriam, modò ſit ſoſpes, ſperamus ab illo.
Sæpe Jovis telo quercus aduſta viret.
Denique vindictæ ſi ſit mihi nulla facultas,
Pierides vires & ſua tela dabunt.
Ut Scythicis habitem longè ſubmotus in oris.
Siccaque ſint oculis proxima ſigna meis;
Noſtra per immenſas ibunt præconia gentes;
Quodque querar, notum, quà patet orbis, erit.
Ibit ad occaſum, quidquid dicemus, ab ortu:
Teſtis & Heſperiæ vocis Eoüs erit.
Trans ego tellurem, trans latas audiar undas:
Et gemitûs vox eſt magna futura mei.
Nec tua te ſontem tantummodo ſecula norint:
Perpetuæ crimen poſteritatis eris.
Jam feror in pugnas, & nondum cornua ſumsi:
Nec mihi ſumendi cauſa ſit ulla, velim.
Circus adhuc ceſſat: ſpargit tamen acer arenam
Taurus, & infeſto jam pede pulſat humum.
Hoc quoque, quàm volui, plus eſt: cane, Muſa, receptus,
Dum licet huic nomen diſſimulare ſuum.

ELEGIA X.

Ille ego, qui fuerim, tenerorum luſor amorum,
Quem legis, ut nôris, accipe, Poſteritas.
Sulmo mihi patria eſt, gelidis uberrimus undis,
Millia qui novies diſtat ab Urbe decem.
Editus hîc ego ſum: necnon, ut tempora nôris,
Cum cecidit fato Conſul uterque pari.
Si quid id eſt, uſque a proavis vetus ordinis heres;
Non modò Fortunæ munere factus eques.
Nec ſtirps prima fui: genito ſum fratre creatus,
Qui tribus ante quater menſibus ortus erat.
Lucifer amborum natalibus adfuit idem:
Una celebrata eſt per duo liba dies.

Hæc eſt armiferæ feſtis de quinque Minervæ,
   Quæ fieri pugnâ prima cruenta ſolet.
Protinus excolimur teneri, curâque parentis
   Imus ad inſignes Urbis ab arte viros.
Frater ad eloquium viridi tendebat ab ævo,
   Fortia verboſi natus ad arma Fori.
At mihi jam puero cœleſtia ſacra placebant,
   Inque ſuum furtim Muſa trahebat opus.
Sæpe pater dixit, Studium quid inutile tentas?
   Mæonides nullas ipſe reliquit opes.
Motus eram dictis: totoque Helicone relicto,
   Scribere conabar verba ſoluta modis.
Sponte ſuâ carmen numeros veniebat ad aptos;
   Et, quod tentabam dicere, verſus erat.
Interea, tacito paſſu labentibus annis,
   Liberior fratri ſumta, mihique, toga eſt:
Induiturque humeros cum lato purpura clavo;
   Et ſtudium nobis, quod fuit ante, manet.
Jamque decem vitæ frater geminaverat annos,
   Cum perit, & cœpi parte carere mei.
Cepimus & teneræ primos ætatis honores,
   Eque viris quondam pars tribus una fui.
Curia reſtabat: clavi menſura coacta eſt.
   Majus erat noſtris viribus illud onus.
Nec patiens corpus, nec mens fuit apta labori;
   Solicitæque fugax ambitionis eram:
Et petere Aoniæ ſuadebant tuta Sorores
   Otia, judicio ſemper amata meo.
Temporis illius colui fovique poëtas:
   Quotque aderant vates, rebar adeſſe Deos.
Sæpe ſuas volucres legit mihi grandior ævo,
   Quæque nocet ſerpens, quæ juvet herba, Macer.
Sæpe ſuos ſolitus recitare Propertius ignes,
   Jure ſodalitii qui mihi junctus erat.
Ponticus Heroo, Baſſus quoque clarus Iambo
   Dulcia convictûs membra fuere mei.

Et

Et tenuit noſtras numeroſus Horatius aures,
 Dum ferit Auſoniâ carmina culta lyrâ.
Virgilium vidi tantùm : nec avara Tibullo
 Tempus amicitiæ fata dedêre meæ.
Succeſſor fuit hic tibi, Galle ; Propertius illi.
 Quartus ab his ſerie temporis ipſe fui.
Utque ego majores, sic me coluere minores :
 Notaque non tardè facta Thalìa mea eſt.
Carmina cùm primùm populo juvenilia legi,
 Barba reſecta mihi bisve ſemelve fuit.
Moverat ingenium, totam cantata per urbem,
 Nomine non vero dicta Corinna mihi.
Multa quidem ſcripsi ; ſed quæ vitioſa putavi,
 Emendaturis ignibus ipſe dedi.
Tum quoque, cùm fugerem, quædam placitura cremavi
 Iratus ſtudio carminibusque meis.
Molle, Cupidineis nec inexpugnabile telis
 Cor mihi, quodque levis cauſa moveret, erat.
Cùm tamen hoc eſſem, minimoque accenderer igni,
 Nomine ſub noſtro fabula nulla fuit.
Pæne mihi puero, nec digna, nec utilis, uxor
 Eſt data : quæ tempus perbreve nupta fuit.
Illi ſuccessit, quamvis sine crimine, conjux,
 Non tamen in noſtro firma futura toro.
Ultima, quæ mecum ſeros permansit in annos,
 Suſtinuit conjux exſulis eſſe viri.
Filia bis primâ mea me fecunda juventâ,
 Sed non ex uno conjuge, fecit avum.
Et jam complêrat genitor ſua fata, novemque
 Addiderat luſtris altera luſtra novem.
Non aliter flevi, quàm me fleturus ademtum
 Ille fuit : matri proxima juſta tuli.
Felices ambo, tempeſtivéque ſepulti,
 Ante diem pœnæ quod periere meæ !
Me quoque felicem, quod, non viventibus illis,
 Sum miſer ; & de me quod doluere nihil !

Si tamen exſtinctis aliquid, nisi nomina, reſtat,
Et gracilis ſtructos effugit umbra rogos;
Fama, parentales, si vos mea contigit, umbræ,
Et ſunt in Stygio crimina noſtra foro;
Scite, precor, cauſam, nec vos mihi fallere fas eſt;
Errorem juſſæ, non ſcelus, eſſe fugæ.
Manibus id ſatis eſt: ad vos, ſtudioſa, revertor,
Pectora, qui vitæ quæritis acta meæ.
Jam mihi canities, pulsis melioribus annis,
Venerat; antiquas miſcueratque comas;
Poſtque meos ortus Piſæâ vinctus olivâ
Abſtulerat decies præmia victor eques;
Cùm maris Euxini positos ad læva Tomitas
Quærere me læsi Principis ira jubet.
Cauſa meæ cunctis nimiùm quoque nota ruinæ,
Indicio non eſt teſtificanda meo.
Quid referam comitumque nefas, famuloſque nocentes?
Ipsâ multa tuli non leviora fugâ.
Indignata malis mens eſt ſuccumbere; ſeque
Præſtitit invictam viribus uſa ſuis:
Oblitusque togæ, ductæque per otia vitæ,
Inſolitâ cepi temporis arma manu.
Totque tuli terrâ caſus pelagoque, quot inter
Occultum ſtellæ conſpicuumque polum.
Tacta mihi tandem, longis erroribus acto,
Juncta pharetratis Sarmatis ora Getis.
Hîc ego, finitimis quamvis circumſoner armis,
Triſtia, quo poſſum, carmine fata levo.
Quod, quamvis nemo eſt, cujus referatur ad aures,
Sic tamen abſumo decipioque diem.
Ergo, quod vivo, durisque laboribus obſto,
Nec me ſolicitæ tædia lucis habent,
Gratia, Muſa, tibi: nam tu ſolatia præbes;
Tu curæ requies, tu medicina mali:
Tu dux, tu comes es: tu nos abducis ab Iſtro,
In medioque mihi das Helicone locum.

Tu mihi, quod rarum, vivo ſublime dediſti
  Nomen, ab exſequiis quod dare Fama ſolet.
Nec, qui detrectat præſentia, Livor iniquo
  Ullum de noſtris dente momordit opus.
Nam, tulerint magnos cùm ſecula noſtra poëtas,
  Non fuit ingenio Fama maligna meo.
Cúmque ego præponam multos mihi, non minor illis
  Dicor: & in toto plurimus orbe legor.
Si quid habent igitur vatum præſagia veri;
  Protinus ut moriar, non ero, Terra, tuus.
Sive favore tuli, ſive hanc ego carmine famam,
  Jure tibi grates, candide lector, ago.

OVIDII NASONIS
TRISTIUM
LIBER V.

ELEGIA PRIMA.

HUNC quoque de Getico, noſtri ſtudioſe, libellum
Litore, præmiſſis quattuor adde meis.
Hic quoque talis erit, qualis Fortuna poëtæ.
Invenies toto carmine dulce nihil.
Flebilis ut noſter ſtatus eſt, ita flebile carmen;
Materiæ ſcripto conveniente ſuæ.
Integer & lætus læta & juvenilia luſi;
Illa tamen nunc me compoſuiſſe piget.
Ut cecidi, ſubiti perago præconia caſûs;
Sumque argumenti conditor ipſe mei.
Utque jacens ripâ deflere Cayſtrius ales
Dicitur ore ſuam deficiente necem;
Sic ego, Sarmaticas longè projectus in oras,
Efficio tacitum ne mihi funus eat.
Delicias ſi quis laſcivaque carmina quærit,
Præmoneo numquam ſcripta quod iſta legat.
Aptior huic Gallus, blandique Propertius oris:
Aptior, ingenium come, Tibullus erit.
Atque utinam numero ne nos eſſemus in iſto!
Hei mihi! cur umquam Muſa jocata mea eſt?

Sed dedimus pœnas : Scythicique in finibus Iſtri
  Ille pharetrati luſor Amoris abeſt.
Quod ſupereſt, animos ad publica carmina flexi ;
  Et memores jussi nominis eſſe ſui.
Si tamen e vobis aliquis, tam multa, requiret,
  Unde dolenda canam ; multa dolenda tuli.
Non hæc ingenio, non hæc componimus arte :
  Materia eſt propriis ingenioſa malis.
Et quota Fortunæ pars eſt in carmine noſtræ ?
  Felix, qui patitur, quæ numerare valet !
Quot frutices silvæ, quot flavas Tibris arenas,
  Mollia quot Martis gramina campus habet ;
Tot mala pertulimus : quorum medicina quiesque
  Nulla, nisi in ſtudio Pieridumque, mora eſt.
Quis tibi, Naſo, modus lacrymosi carminis ? inquis.
  Idem, Fortunæ qui modus hujus erit.
Quod querar, illa mihi pleno de fonte miniſtrat :
  Nec mea ſunt, fati verba ſed iſta mei.
At mihi si carâ patriam cum conjuge reddas,
  Sint vultus hilares, simque quod ante fui.
Lenior invicti si sit mihi Cæſaris ira,
  Carmina lætitiæ jam tibi plena dabo.
Nec tamen ut lusit, rurſus mea litera ludet :
  Sit ſemel illa joco luxuriata ſuo.
Quod probet Ipſe, canam : pœnæ, modò, parte levatâ,
  Barbariem rigidos effugiamque Getas.
Interea noſtri quid agant, nisi triſte, libelli ?
  Tibia funeribus convenit iſta meis.
At poteras, inquis, meliùs mala ferre silendo ;
  Et tacitus caſus diſſimulare tuos.
Exigis, ut nulli gemitus tormenta ſequantur ;
  Acceptoque gravi vulnere, flere vetas.
Ipſe Perillêo Phalaris permisit in ære
  Edere mugitus, & bovis ore queri.
Cùm Priami lacrymis offenſus non sit Achilles,
  Tu fletus inhibes, durior hoſte, meos.

Cùm faceret Nioben orbam Latoïa proles,
Non tamen & siccas jussit habere genas.
Eſt aliquid, fatale malum per verba levare ;
Hoc querulam Prognen Halcyonenque facit.
Hoc erat, in gelido quare Pæantius antro
Voce fatigaret Lemnia ſaxa ſuâ.
Strangulat incluſus dolor, atque exæſtuat intus :
Cogitur & vires multiplicare ſuas.
Da veniam potiùs : vel totos tolle libellos,
Hoc, mihi quod prodeſt, si tibi, lector, obeſt.
Sed neque obeſſe poteſt : ulli nec ſcripta fuerunt
Noſtra, nisi auctori pernicioſa ſuo.
At mala ſunt : fateor : quis te mala ſumere cogit ?
Aut quis deceptum ponere ſumta vetat ?
Ipſe nec emendo : ſed ut hîc deducta legantur,
Non ſunt illa ſuo barbariora loco.
Nec me Roma ſuis debet conferre poëtis.
Inter Sauromatas ingenioſus ero.
Denique nulla mihi captatur gloria, quæque
Ingenio ſtimulos ſubdere fama ſolet.
Nolumus assiduis animum tabeſcere curis :
Quæ tamen irrumpunt, quoque vetantur, eunt.
Cur ſcribam, docui : cur mittam, quæritis, iſtos ?
Vobiſcum cupiam quolibet eſſe modo.

ELEGIA II.

ECQUID ? ut e Ponto nova venit epiſtola, palles !
Et tibi ſolicitâ ſolvitur illa manu !
Pone metum, valeo : corpusque, quod ante laborum
Impatiens nobis invalidumque fuit,
Sufficit, atque ipſo vexatum induruit uſu.
An magis infirmo non vacat eſſe mihi ?
Mens tamen ægra jacet, nec tempore robora ſumsit :
Affectusque animi, qui fuit ante, manet.

Quæque morâ ſpatioque ſuo coïtura putavi
Vulnera, non aliter, quàm modò facta, dolent.
Scilicet exiguis prodeſt annoſa vetuſtas;
Grandibus accedunt tempore damna malis.
Pæne decem totis aluit Pæantius annis
Peſtiferum tumido vulnus ab angue datum.
Telephus æternâ conſumtus tabe perîſſet,
Si non, quæ nocuit, dextra tuliſſet opem.
Et mea, ſi facinus nullum commiſimus, opto
Vulnera qui fecit, facta levare velit.
Contentusque mei jam tandem parte laboris,
Exiguum pleno de mare demat aquæ.
Detrahat ut multum, multum reſtabit acerbi:
Parsque meæ pœnæ totius inſtar erit.
Litora quot conchas, quot amœna roſaria flores,
Quotve ſoporiferum grana papaver habet;
Silva feras quot alit, quot piſcibus unda natatur,
Quot tenerum pennis aëra pulſat avis;
Tot premor adverſis: quæ ſi comprendere coner,
Icariæ numerum dicere coner aquæ.
Utque viæ caſus, ut amara pericula ponti,
Ut taceam ſtrictas in mea fata manus;
Barbara me tellus, orbisque noviſſima magni
Suſtinet; & ſævo cinctus ab hoſte locus.
Hinc ego trajicerer, neque enim mea culpa cruenta eſt,
Eſſet, quæ debet, ſi tibi cura mei.
Ille Deus, bene quo Romana potentia nixa eſt,
Sæpe ſuo victor lenis in hoſte fuit.
Quid dubitas? quid tuta times? accede, rogaque.
Cæſare nil ingens mitius orbis habet.
Me miſerum! quid agam, ſi proxima quæque relinquunt?
Subtrahis effracto tu quoque colla jugo?
Quò ferar? unde petam lapſis ſolatia rebus?
Ancora jam noſtram non tenet ulla ratem.
Viderit: ipſe ſacram, quamvis inviſus, ad aram
Confugiam: nullas ſubmovet ara manus.

Alloquor en abſens præſentia numina ſupplex :
Si fas eſt homini cum Jove poſſe loqui.
Arbiter imperii ! quo certum eſt ſoſpite cunctos
Auſoniæ curam gentis habere Deos :
O decus ! ô patriæ per te florentis imago !
O vir non ipſo, quem regis, orbe minor !
Sic habites terras, & te desideret æther !
Sic ad pacta tibi sidera tardus eas !
Parce, precor : minimamque tuo de fulmine partem
Deme ; ſatis pœnæ, quod ſuperabit, erit.
Ira quidem moderata tua eſt ; vitamque dediſti :
Nec mihi jus civis, nec mihi nomen abeſt.
Nec mea conceſſa eſt aliis Fortuna : nec exſul
Edicti verbis nominor ipſe tui.
Omniaque hæc timui, quia me meruiſſe videbam :
Sed tua peccato lenior ira meo eſt.
Arva relegatum juſſiſti viſere Ponti,
Et Scythicum profugâ findere puppe fretum.
Juſſus ad Euxini deformia litora veni
Æquoris : hæc gelido terra ſub axe jacet.
Nec me tam cruciat numquam sine frigore cœlum,
Glebaque canenti ſemper obuſta gelu ;
Neſciaque eſt vocis quod barbara lingua Latinæ ;
Grajaque quod Getico victa loquela ſono ;
Quàm quod finitimo cinctus premor undique Marte ;
Vixque brevis tutum murus ab hoſte facit.
Pax tamen interdum, pacis fiducia numquam eſt.
Sic nunc hic patitur, nunc timet arma, locus.
Hinc ego dum muter, vel me Zanclæa Charybdis
Devoret, aque ſuis ad Styga mittat aquis :
Vel rapidæ flammis urar patienter in Ætnæ :
Vel freta Leucadii mittar in alta Dei.
Quod petitur, pœna eſt : neque enim miſer eſſe recuſo;
Sed precor, ut poſſim tutiùs eſſe miſer.

ELEGIA III.

ILLA dies hæc eſt, quâ te celebrare poëtæ,
Si modò non fallunt tempora, Bacche, ſolent:
Feſtaque odoratis inneſtunt tempora ſertis,
Et dicunt laudes ad tua vina tuas.
Inter quos, memini, dum me mea fata ſinebant,
Non inviſa tibi pars ego ſæpe fui;
Quem nunc ſuppoſitum ſtellis Cynoſuridos Urſæ
Juncta tenet crudis Sarmatis ora Getis.
Quique prius mollem, vacuamque laboribus, egi.
In ſtudiis vitam Pïëridumque choro;
Nunc procul a patria Geticis circumſonor armis,
Multa priùs pelago, multaque paſſus humo.
Sive mihi caſus, sive hoc dedit ira Deorum,
Nubila naſcenti ſeu mihi Parca fuit:
Tu tamen e ſacris hederæ cultoribus unum
Numine debueras ſuſtinuiſſe tuo.
An, dominæ fati quidquid cecinere Sorores,
Omne ſub arbitrio deſinit eſſe Deûm?
Ipſe quoque æthereas meritis invectus es arces;
Quà non exiguo facta labore via eſt.
Nec patria eſt habitata tibi; ſed ad usque nivoſum
Strymona veniſti, Marticolamque Geten:
Perſidaque, & lato ſpatiantem flumine Gangen,
Et quaſcumque bibit decolor Indus aquas.
Scilicet hanc legem, nentes fatalia Parcæ
Stamina, bis genito bis cecinere tibi.
Me quoque, ſi fas eſt exemplis ire Deorum,
Ferrea ſors vitæ difficiliſque premit.
Illo nec levius cecidi, quem magna locutum
Repulit a Thebis Juppiter igne ſuo.
Ut tamen audiſti percuſſum fulmine vatem,
Admonitu matris condoluiſſe potes.

Et potes, aſpiciens circum tua ſacra poëtas,
Neſcio quis noſtri, dicere, cultor abeſt.
Fer, bone Liber, opem: ſic altam degravet ulmum
Vitis, & incluſo plena ſit uva mero.
Sic tibi cum Bacchis Satyrorum gnava juventus
Adsit, & attonito non taceare ſono.
Oſſa bipenniferi ſic ſint malè preſſa Lycurgi:
Impia nec pœnâ Pentheos umbra vacet.
Sic micet æternùm, vicinaque ſidera vincat,
Conjugis in cœlo Creſſa Corona tuæ.
Huc ades, & caſus releves, pulcherrime, noſtros,
Unum de numero me memor eſſe tuo.
Sunt Dîs inter ſe commercia: flectere tenta
Cæſareum numen numine, Bacche, tuo.
Vos quoque, conſortes ſtudii, pia turba, poëtæ,
Hæc eadem ſumto quisque rogate mero.
Atque aliquis veſtrûm, Naſonis nomine dicto,
Deponat lacrymis pocula mixta ſuis:
Admonitusque mei, cùm circumſpexerit omnes,
Dicat, Ubi eſt noſtri pars modò Naſo chori?
Idque ita, si veſtrum merui candore favorem;
Nullaque judicio litera læſa meo eſt.
Si, veterum dignè veneror cùm ſcripta virorum,
Proxima non illis eſſe minora reor.
Sic igitur dextro faciatis Apolline carmen:
Quod licet, inter vos nomen habete meum.

ELEGIA IV.

LITORE ab Euxino Naſonis Epiſtola veni,
Laſſaque facta mari, laſſaque facta viâ.
Qui mihi flens dixit, Tu, cui licet, aſpice Romam.
Heu! quanto melior ſors tua ſorte meâ!
Flens quoque me ſcripsit: nec quâ ſignabat, ad os eſt
Ante, ſed ad madidas gemma relata genas.

Triſtitiæ cauſam ſi quis cognoſcere quærit ;
  Oſtendi ſolem poſtulat ille ſibi.
Nec frondem in silvis , nec aperto mollia prato
  Gramina , nec pleno flumine cernit aquas.
Quid Priamus doleat , mirabitur , Hectore rapto ;
  Quidve Philoctetes ictus ab angue gemat.
Dî facerent utinam , talis ſtatus eſſet in illo ,
  Ut non triſtitiæ cauſa dolenda foret.
Fert tamen , ut debet , caſus patienter amaros :
  More nec indomiti frena recuſat equi.
Nec fore perpetuam ſperat ſibi numinis iram ,
  Conſcius in culpâ non ſcelus eſſe ſuâ.
Sæpe refert , sit quanta Dei clementia : cujus
  Se quoque in exemplis annumerare ſolet.
Nam quod opes teneat patrias , quod nomina civis ,
  Denique quod vivat , munus habere Dei.
Te tamen , ô ! si quid credis mihi carior , ille ,
  Omnibus , in toto pectore ſemper habet.
Teque Menœtiaden , te qui comitavit Oreſten ,
  Te vocat Ægiden , Euryalumque ſuum.
Nec patriam magis ille ſuam desiderat , & quæ
  Plurima cum patriâ ſentit abeſſe ſuâ ;
Quàm vultus oculosque tuos , o ! dulcior illo
  Melle , quod in ceris Attica ponit apis !
Sæpe etiam mærens tempus reminiſcitur illud ,
  Quod non præventum morte fuiſſe dolet.
Cúmque alii fugerent ſubitæ contagia cladis ,
  Nec vellent ictæ limen adire domûs ;
Te ſibi cum paucis meminit mansiſſe fidelem :
  Si paucos aliquis tresve duosve vocat.
Quamvis attonitus , ſensit tamen omnia : nec te
  Se minùs adverſis indoluiſſe ſuis.
Verba ſolet , vultumque tuum , gemitusque referre :
  Et , te flente , ſuos immaduiſſe sinus.
Quam ſibi præſtiteris , quâ conſolatus amicum
  Sis ope ; ſolandus cùm ſimul ipſe fores.

Pro quibus affirmat fore ſe memoremque piumque ;
Sive diem videat , ſive tegatur humo.
Per caput ipſe ſuum ſolitus jurare tuumque ,
Quod ſcio non illi vilius eſſe ſuo.
Plena tot ac tantis referetur gratia factis :
Nec ſinet ille tuos litus arare boves.
Fac modò conſtanter profugum tueare : quod ille ,
Qui bene te novit , non rogat , ipſa rogo.

ELEGIA V.

Annuus aſſuetum Dominæ natalis honorem
Exigit : ite , manus , ad pia ſacra , meæ.
Sic quondam feſtum Laërtius egerit heros
Forſan in extremo conjugis orbe diem.
Lingua favens adsit , longorum oblita malorum :
Quæ , puto , dedidicit jam bona verba loqui.
Quæque ſemel toto veſtis mihi ſumitur anno ,
Sumatur fatis diſcolor alba meis.
Araque gramineo viridis de cæſpite fiat ,
Et velet tepidos nexa corona focos.
Da mihi tura , puer , pingues facientia flammas ,
Quodque pio fuſum ſtridat in igne merum.
Optime natalis , quamvis procul abſumus , opto
Candidus huc venias , dissimilisque meo.
Sique quod inſtabat dominæ miſerabile vulnus ,
Sit perfuncta meis tempus in omne malis.
Quæque gravi nuper plus quàm quaſſata procellâ eſt ,
Quod ſupereſt , tutum per mare navis eat.
Illa domo , natâque ſuâ , patriâque fruatur :
Erepta hæc uni ſit fatis eſſe mihi.
Quatenus & non eſt in caro conjuge felix ,
Pars vitæ triſti cetera nube vacet.
Vivat, ametque virum, quoniam ſic cogitur, abſens :
Conſummetque annos , ſed diuturna , ſuos.

Adjicerem & noſtros : ſed ne contàgia fati
Corrumpant, timeo, quos agit ipſa, mei.
Nil homini certum eſt : fieri quis poſſe putaret,
Ut facerem in mediis hæc ego ſacra Getis ?
Aſpice, ut aura tamen fumos e ture coortos
In partes Italas, & loca dextra, ferat.
Senſus ineſt igitur nebulis, quas exigit ignis :
Conſilium fugiunt cetera pæne meum.
Conſilio commune ſacrum cùm fiat in ara
Fratribus, alternâ qui periere manu,
Ipſa ſibi diſcors, tamquam mandetur ab illis,
Scinditur in partes atra favilla duas.
Hoc, memini, quondam fieri non poſſe loquebar :
Et me Battiades judice falſus erat.
Omnia nunc credo, cùm tu non ſtultus ab Arcto
Terga vapor dederis, Auſoniamque petas.
Hæc igitur lux eſt, quæ ſi non orta fuiſſet,
Nulla fuit miſero feſta videnda mihi.
Edidit hæc mores illis heroïsin æquos,
Quis erat Eëtion Icariusque pater.
Nata pudicitia eſt, mores, probitasque, fidesque :
At non ſunt iſtâ gaudia nata die.
Sed labor, & curæ, fortunaque moribus impar :
Juſtaque de viduo pæne querela toro.
Scilicet adverſis probitas exercita rebus
Triſti materiam tempore laudis habet.
Si nihil infeſti durus vidiſſet Ulyſſes,
Penelope felix, ſed ſine laude, foret.
Victor Echionias ſi vir penetraſſet in arces,
Forſitan Evadnen vix ſua noſſet humus.
Cum Peliâ tot ſint genitæ, cur nobilis una eſt ?
Nupta fuit miſero nempe quod una viro.
Effice, ut Iliacas tangat prior alter arenas ;
Laodamîa, nihil, cur referatur, erit.
Et tua, quod mallem, pietas ignota maneret,
Impleſſent venti ſi mea vela ſui.

Dî tamen, & Cæſar Dîs acceſſure, ſed olim,
Æquarint Pylios cùm tua fata dies;
Non mihi, qui pœnam fateor meruiſſe, ſed illi
Parcite, quæ, nullo digna dolore, dolet.

ELEGIA VI.

Tu quoque noſtrarum quondam fiducia rerum,
Qui mihi confugium, qui mihi portus eras;
Tu modò ſuſcepti cauſam dimittis amici?
Officiique pium tam citò ponis onus?
Sarcina ſum, fateor; quam si tu, tempore duro,
Depoſiturus eras, non ſubeunda fuit.
Fluctibus in mediis navem, Palinure, relinquis?
Ne fuge, neve tuâ ſit minor arte fides.
Numquid Achillêos inter fera prœlia fidi
Deſeruit levitas Automedontis equos?
Quem ſemel excepit, numquid Podalirius ægro
Promiſſam medicæ non tulit artis opem?
Turpiùs ejicitur, quàm non admittitur, hoſpes:
Quæ patuit, dextræ firma ſit ara meæ.
Nil, niſi me ſolum, primò tutatus es; at nunc
Me pariter ſerva, judiciumque tuum;
Si modò non aliqua eſt in me nova culpa, tuamque
Mutarunt ſubitò crimina noſtra fidem.
Spiritus hic, Scythicâ quem non bene ducimus aurâ,
Quod cupio, membris exeat ante meis,
Quàm tua dilecto ſtringantur pectora noſtro;
Et videar meritò vilior eſſe tibi.
Non adeo toti fatis urgemur iniquis,
Ut mea ſit longis mens quoque mota malis.
Finge tamen motam: quoties Agamemnone natum
Dixiſſe in Pyladen verba proterva putas?
Nec procul a vero eſt, quod vel pulſarit amicum:
Manſit in officiis non minus ille ſuis.

Hoc eſt cum miſeris ſolum commune beatis,
Ambobus tribui quod ſolet obſequium.
Ceditur & cæcis, & quos prætexta verendos,
Virgaque cum verbis imperioſa, facit.
Si mihi non parcis, fortunæ parcere debes.
Non habet in nobis ullius ira locum.
Elige noſtrorum minimum de parte laborum:
Iſto, quo reris, grandius illud erit.
Quàm multâ madidæ celebrantur arundine foſſæ,
Florida quàm multas Hybla tuetur apes;
Quàm multæ gracili terrena ſub horrea ferre
Limite formicæ grana reperta ſolent;
Tam me circumſtant denſorum turba malorum.
Crede mihi; vero eſt noſtra querela minor.
His qui contentus non eſt; in litus arenas,
In ſegetem ſpicas, in mare fundat aquas.
Intempeſtivos igitur compeſce timores;
Vela nec in medio deſere noſtra mari.

ELEGIA VII.

QUAM legis, ex illa tibi venit epiſtola terrâ,
Latus ubi æquoreis additur Iſter aquis.
Si tibi contingit cum dulci vita ſalute,
Candida Fortunæ pars manet una meæ.
Scilicet, ùt ſemper, quid agam, cariſſime, quæris:
Quamvis hoc vel me ſcire tacente potes.
Sum miſer: hæc brevis eſt noſtrorum ſumma malorum;
Quiſquis &, offenſo Cæſare, vivet, erit.
Turba Tomitanæ quæ ſit regionis, & inter
Quos habitem mores; diſcere cura tibi eſt?
Mixta ſit hæc quamvis inter Grajoſque Getaſque;
A malè pacatis plus trahit ora Getis.
Sarmaticæ major Geticæque frequentia gentis
Per medias in equis itque reditque vias.

In quibus eſt nemo, qui non coryton, & arcum,
Telaque vipereo lurida felle gerat.
Vox fera, trux vultus, veriſſima Martis imago:
Non coma, non ullâ barba reſecta manu.
Dextera non ſegnis fixo dare vulnera cultro,
Quem vinctum lateri barbarus omnis habet.
Vivit in his, eheu! tenerorum oblitus Amorum!
Hos videt, hos vates audit, amice, tuus!
Atque utinam vivat, ſed non moriatur in illis!
Abſit ab invisis & tamen umbra locis!
Carmina quod pleno ſaltari noſtra Theatro,
Verſibus & plaudi ſcribis, amice, meis.
Nil equidem feci, tu ſcis hoc ipſe, theatris;
Muſa nec in plauſus ambitioſa mea eſt.
Nec tamen ingratum eſt, quodcumque oblivia noſtri
Impedit, & profugi nomen in ora refert.
Quamvis interdum, quæ me læſiſſe recordor,
Carmina devoveo, Piëridaſque meas:
Cùm bene devovi, nequeo tamen eſſe ſine illis:
Vulneribuſque meis tela cruenta ſequor.
Quæque modò Euboïcis lacerata eſt fluctibus; audet
Graja Capharêam currere puppis aquam.
Nec tamen ut lauder, vigilo, curamque futuri
Nominis, utiliùs quod latuiſſet, ago.
Detineo ſtudiis animum, falloque dolores:
Experior curis & dare verba meis.
Quid potius faciam deſertis ſolus in oris?
Quamve malis aliam quærere coner opem?
Sive locum ſpecto, locus eſt inamabilis; & quo
Eſſe nihil toto triſtius orbe poteſt.
Sive homines, vix ſunt homines hoc nomine digni:
Quámque lupi, ſævæ plus feritatis habent.
Non metuunt leges, ſed cedit viribus æquum;
Victaque pugnaci jura ſub enſe jacent.
Pellibus & laxis arcent malè frigora braccis;
Oraque ſunt longis horrida tecta comis.

In paucis remanent Grajæ veſtigia linguæ :
  Hæc quoque jam Getico barbara facta ſono.
Ullus in hoc vix eſt populo , qui forte Latinè
  Quælibet e medio reddere verba queat.
Ille ego Romanus vates , ignoſcite , Muſæ ,
  Sarmatico cogor plurima more loqui.
En pudet , & fateor ; jam deſuetudine longâ
  Vix ſubeunt ipsi verba Latina mihi.
Nec dubito , quin sint & in hoc non pauca libello
  Barbara : non hominis culpa , ſed iſta loci.
Ne tamen Auſoniæ perdam commercia linguæ ,
  Et fiat patrio vox mea muta ſono ;
Ipſe loquor mecum , deſuetaque verba retracto ,
  Et ſtudii repeto signa siniſtra mei.
Sic animum tempusque traho : meque ipſe reduco
  A contemplatu , ſubmoveoque , mali.
Carminibus quæro miſerarum oblivia rerum :
  Præmia si ſtudio conſequor iſta , ſat eſt.

ELEGIA VIII.

NON adeo cecidi , quamvis dejectus , ut infra
  Te quoque sim : inferius quo nihil eſſe poteſt.
Quæ tibi res animos in me facit , improbe ? curve
  Casibus inſultas , quos potes ipſe pati ?
Nec mala te reddunt mitem placidumve jacenti
  Noſtra , quibus possint illacrymare feræ ?
Nec metuis dubio Fortunæ ſtantis in orbe
  Numen , & exoſæ verba ſuperba Deæ ?
Exiget , ah ! dignas ultrix Rhamnusia pœnas :
  Imposito calcas quid mea fata pede ?
Vidi ego , naviſragum qui riſerat , æquore mergi :
  Et , Numquam , dixi , juſtior unda fuit.
Vilia qui quondam miſeris alimenta negarat ,
  Nunc mendicato paſcitur ipſe cibo.

Paſſibus ambiguis Fortuna volubilis errat,
Et manet in nullo certa tenaxque loco.
Sed modò læta favet, vultus modò ſumit acerbos;
Et tantùm conſtans in levitate ſuâ eſt.
Nos quoque floruimus, ſed flos erat ille caducus;
Flammaque de ſtipulâ noſtra brevisque fuit.
Neve tamen totâ capias fera gaudia mente,
Non eſt placandi ſpes mihi nulla Dei.
Vel quia peccavi citra ſcelus; utque pudore
Non caret, invidiâ sic mea culpa caret:
Vel quia nil ingens ad finem Solis ab ortu,
Illo, cui paret, mitius orbis habet.
Scilicet ut non eſt per vim ſuperabilis ulli,
Molle cor ad timidas sic habet ille preces.
Exemploque Deûm, quibus acceſſurus & ipſe eſt,
Cùm pœnæ veniâ plura roganda petam.
Si numeres anno Soles & nubila toto,
Invenies nitidum ſæpius eſſe diem.
Ergo, ne noſtrâ nimiùm lætere ruinâ:
Reſtitui quondam me quoque poſſe puta.
Poſſe puta fieri, lenito Principe, vultus
Ut videas mediâ triſtis in Urbe meos:
Utque ego te videam causâ graviore fugatum.
Hæc ſunt a primis proxima vota mihi.

ELEGIA IX.

O! tua si sineres in noſtris nomina poni
Carminibus, positus quàm mihi ſæpe fores!
Te ſolum meriti canerem memor; inque libellis
Creviſſet sine te pagina nulla meis.
Quid tibi deberem totâ ſciretur in Urbe:
Exſul in amiſsâ si tamen Urbe legor.
Te præſens mitem, te noſſet ſerior ætas:
Scripta vetuſtatem si modò noſtra ferent.

Nec tibi ceſſaret doctus bene dicere lector :
Hic tibi , ſervato vate , maneret honor.
Cæſaris eſt primum munus , quod ducimus auras :
Gratia poſt magnos eſt tibi habenda Deos.
Ille dedit vitam ; tu , quam dedit ille , tueris :
Et facis accepto munere poſſe frui.
Cúmque perhorruerit caſus pars maxima noſtros ,
Pars etiam credi pertimuiſſe velit ,
Naufragiumque meum tumulo ſpectarit ab alto ,
Nec dederit nanti per freta ſæva manum ;
Seminecem Stygiâ revocaſti ſolus ab unda.
Hoc quoque quod memores poſſumus eſſe, tuum eſt.
Dî tibi ſe tribuant cum Cæſare ſemper amicos :
Non potuit votum plenius eſſe meum.
Hæc meus argutis , si tu paterere , libellis
Poneret in multa luce videnda labor
Se quoque nunc , quamvis eſt juſſa quieſcere , quin te
Nominet invitum , vix mea Muſa tenet.
Utque canem , pavidæ nactum veſtigia cervæ ,
Luctantem fruſtra copula dura tenet :
Utque fores nondum reſerati carceris acer
Nunc pede , nunc ipsâ fronte , laceſſit equus ;
Sic mea , lege datâ vincta atque incluſa , Thalîa
Per titulum vetiti nominis ire cupit.
Ne tamen officio memoris lædaris amici ,
Parebo jussis , parce timere , tuis.
At non parêrem , nisi si meminiſſe putares.
Hoc quod non prohibet vox tua , gratus ero.
Dumque , quod o breve sit ! lumen ſolare videbo ,
Serviet officio ſpiritus iſte tuo.

ELEGIA X.

UT ſumus in Ponto, ter frigore conſtitit Iſter,
  Facta eſt Euxini dura ter unda maris.
At mihi jam videor patrià procul eſſe tot annis,
  Dardana quot Grajo Troja ſub hoſte fuit.
Stare putes, adeò procedunt tempora tardè:
  Et peragit lentis paſſibus annus iter.
Nec mihi ſolſtitium quiddam de noctibus aufert:
  Efficit anguſtos nec mihi bruma dies.
Scilicet in nobis rerum natura novata eſt,
  Cumque meis curis omnia longa facit.
Num peragunt ſolitos communia tempora motus,
  Suntque magis vitæ tempora dura meæ?
Quem tenet Euxini mendax cognomine litus,
  Et Scythici verè terra ſiniſtra freti.
Innumeræ circa gentes fera bella minantur,
  Quæ ſibi non rapto vivere turpe putant.
Nil extra tutum eſt: tumulus defenditur ægrè
  Mœnibus exiguis, ingenioque loci.
Cùm minimè credas, ut aves, densissimus hoſtis
  Advolat, & prædam vix bene viſus agit.
Sæpe, intra muros, clausis venientia portis
  Per medias legimus noxia tela vias.
Eſt igitur rarus, qui rus colere audeat: isque
  Hac arat infelix, hac tenet arma manu.
Sub galea paſtor junctis pice cantat avenis;
  Proque lupo pavidæ bella verentur oves.
Vix ope caſtelli defendimur: & tamen intus
  Mixta facit Grajis barbara turba metum.
Quippe ſimul nobis habitat, diſcrimine nullo,
  Barbarus: & tecti plus quoque parte tenet.
Quos ut non timeas, possis odiſſe, videndo
  Pellibus & longâ tempora tecta comâ.

Hos quoque, qui geniti Grajâ creduntur ab urbe,
Pro patrio cultu Perſica bracca tegit.
Exercent illi ſociæ commercia linguæ:
Per geſtum res eſt ſignificanda mihi.
Barbarus hîc ego ſum, quia non intelligor ulli:
Et rident ſtolidi verba Latina Getæ.
Meque palam, de me tutò malè ſæpe loquuntur:
Forsitan objiciunt exsiliumque mihi.
Utque fit, in me aliquid, si quid, dicentibus illis,
Abnuerim quoties annuerimque, putant.
Adde, quod injuſtum rigido jus dicitur enſe:
Dantur & in medio vulnera ſæpe foro.
O duram Lacheſin! quæ tam grave sidus habenti
Fila dedit vitæ non breviora meæ!
Quod patriæ vultu, veſtroque caremus, amici;
Quodque hîc in Scythicis finibus eſſe queror;
Utraque pœna gravis: merui tamen Urbe carere;
Non merui tali forsitan eſſe loco.
Quid loquor, ah! demens? ipſam quoque perdere vitam,
Cæſaris offenſo numine, dignus eram.

ELEGIA XI.

Quod te neſcio quis per jurgia dixerit eſſe
Exſulis uxorem, litera queſta tua eſt.
Indolui; non tam mea quod fortuna malè audit,
Qui jam conſuevi fortiter eſſe miſer;
Quàm quia, cui minimè vellem, sim cauſa pudoris;
Teque rear noſtris erubuiſſe malis.
Perfer, & obdura: multò graviora tuliſti,
Cùm me ſurripuit Principis ira tibi.
Fallitur iſte tamen, quo judice, nominor exſul.
Mollior eſt culpam pœna ſecuta meam.
Maxima pœna mihi eſt, ipſum offendiſſe: priusque
Veniſſet mallem funeris hora mihi.

Quaſſa tamen noſtra eſt, non fracta, nec obruta puppis;
Utque caret portu, sic tamen exſtat aquis.
Nec vitam, nec opes, nec jus mihi civis ademit;
Quæ merui vitio perdere cuncta meo.
Sed quia peccato facinus non adfuit illi,
Nil nisi me patriis jussit abeſſe focis.
Utque aliis, numerum quorum comprendere non eſt,
Cæſareum numen, sic mihi, mite fuit.
Ipſe relegati, non exſulis, utitur in me
Nomine: tuta ſuo judice cauſa mea eſt.
Jure igitur laudes, Cæſar, pro parte virili
Carmina noſtra tuas, qualiacumque, canunt.
Jure Deos, ut adhuc cœli tibi limina claudant,
Teque velint sine 'ſe, comprecor, eſſe Deum.
Optat idem Populus; ſed ut in mare flumina vaſtum,
Sic ſolet exiguæ currere rivus aquæ.
At tu fortunam, cujus vocor exſul ab ore,
Nomine mendaci parce gravare meam.

ELEGIA XII.

SCRIBIS, ut oblectem ſtudio lacrymabile tempus,
Ne pereant turpi pectora noſtra situ.
Difficile eſt, quod, amice, mones: quia carmina lætum
Sunt opus, & pacem mentis habere volunt.
Noſtra per adverſas agitur Fortuna procellas;
Sorte nec ulla meâ triſtior eſſe poteſt.
Exigis, ut Priamus natorum funere ludat,
Et Niobe feſtos ducat ut orba choros.
Luctibus, an ſtudio videor debere teneri,
Solus in extremos juſſus abire Getas?
Des licet hîc valido pectus mihi robore fultum,
Fama refert Anyti quale fuiſſe reo;
Fracta cadet tantæ ſapientia mole ruinæ.
Plus valet humanis viribus ira Dei.

Ille ſenex dictus ſapiens ab Apolline, nullum
  Scribere in hoc caſu ſuſtinuiſſet opus.
Ut patriæ veniant, veniant oblivia veſtri,
  Omnis ut admiſsi ſenſus abeſſe queat;
At timor officio fungi vetat ipſe quieto:
  Cinctus ab innumero me tenet hoſte locus.
Adde, quod ingenium longâ rubigine læſum
  Torpet: & eſt multò, quàm fuit ante, minus.
Fertilis, aſsiduo si non renovetur aratro,
  Nil, niſi cum ſpinis gramen, habebit ager.
Tempore qui longo ſteterit, male curret, & inter
  Carceribus miſſos ultimus ibit equos.
Vertitur in teneram cariem, rimiſque dehiſcit,
  Si qua diu ſolitis cymba vacârit aquis.
Me quoque deſpero, fuerim cùm parvus & ante,
  Illi, qui fueram, poſſe redire parem.
Contudit ingenium patientia longa laborum:
  Et pars antiqui magna vigoris abeſt.
Sæpe tamen nobis, ut nunc quoque, ſumta tabella eſt;
  Inque ſuos volui cogere verba pedes:
Carmina ſcripta mihi ſunt nulla, aut qualia cernis;
  Digna ſui domini tempore, digna loco.
Denique non parvas animo dat gloria vires;
  Et fecunda facit pectora laudis amor.
Nominis & famæ quondam fulgore trahebar,
  Dum tulit antennas aura ſecunda meas.
Non adeo eſt bene nunc, ut ſit mihi gloria curæ:
  Si liceat, nulli cognitus eſſe velim.
An, quia ceſſerunt primò bene carmina, ſuades
  Scribere, ſucceſſus ut ſequar ipſe meos?
Pace, novem, veſtrâ liceat dixiſſe, Sorores;
  Vos eſtis noſtræ maxima cauſa fugæ.
Utque dedit juſtas tauri fabricator aëni,
  Sic ego do pœnas artibus ipſe meis.
Nil mihi debuerat cum verſibus amplius eſſe;
  Sed fugerem meritò naufragus omne fretum.

At puto, ſi demens ſtudium fatale retentem,
Hic mihi præbebit carminis arma locus.
Non liber hîc ullus, non qui mihi commodet aurem,
Verbaque ſignificent quid mea norit, adeſt.
Omnia barbariæ loca ſunt, vociſque ferinæ:
Omnia ſunt Getici plena timore ſoni.
Ipſe mihi videor jam dedidiciſſe Latinè:
Jam didici Geticè Sarmaticéque loqui.
Nec tamen, ut verum fatear tibi, noſtra teneri
A componendo carmine Muſa poteſt.
Scribimus, & ſcriptos abſumimus igne libellos:
Exitus eſt ſtudii parvà favilla mei.
Nec poſſum, & cupio non ullòs ducere verſus.
Ponitur idcirco noſter in igne labor.
Nec niſi pars caſu flammis erepta dolove,
Ad vos ingenii pervenit ulla mei.
Sic utinam, quæ nil metuentem tale magiſtrum
Perdidit, in cineres Ars mea verſa foret.

ELEGIA XIII.

HANC tuus e Getico mittit tibi Naſo ſalutem:
Mittere rem ſi quis, quâ caret ipſe, poteſt.
Æger enim traxi contagia corpore mentis,
Libera tormento pars mihi ne qua vacet.
Perque dies multos lateris cruciatibus uror,
Sed quod non modico frigore læſit hiems.
Si tamen ipſe vales, aliquâ nos parte valemus:
Quippe mea eſt humeris fulta ruina tuis.
Qui mihi cùm dederis ingentia pignora, cúmque
Per numeros omnes hoc tueare caput;
Quod tua me raro ſolatur epiſtola, peccas:
Remque piam præſtas, nî mihi verba neges.
Hoc, precor, emenda: quod ſi correxeris unum,
Nullus in egregio corpore nævus erit.

Pluribus accuſem ; fieri niſi poſſit, ut ad me
  Litera non veniat, miſſa ſit illa tamen.
Dî faciant, ut ſit temeraria noſtra querela ;
  Teque putem falsò non meminiſſe mei !
Quod precor, eſſe liquet : neque enim mutabile robur
  Credere me fas eſt pectoris eſſe tui.
Cana prius gelido deſint abſinthia Ponto,
  Et careat dulci Trinacris Hybla thymo ;
Immemorem quàm te quiſquam convincat amici.
  Non ita ſunt fati ſtamina nigra mei.
Tu tamen, ut falſæ poſſis quoque pellere culpæ
  Crimina ; quod non es, ne videare, cave :
Utque ſolebamus conſumere longa loquendo
  Tempora, ſermonem deficiente die ;
Sic ferat ac referat tacitas nunc litera voces :
  Et peragant linguæ charta manuſque vices.
Quod fore, ne nimiùm videar diffidere, ſitque
  Verſibus hîc paucis admonuiſſe ſatis :
Accipe, quo ſemper finitur epiſtola verbo,
  Atque meis diſtent ut tua fata ; Vale.

ELEGIA XIV.

QUANTA tibi dederint noſtri monumenta libelli,
  O ! mihi me conjux carior, ipſa vides.
Detrahat auctori multum Fortuna licebit ;
  Tu tamen ingenio clara ferêre meo.
Dumque legar, mecum pariter tua fama legetur :
  Nec potes in mæſtos omnis abire rogos.
Cùmque viri caſu poſſis miſeranda videri,
  Invenies aliquas, quæ, quod es, eſſe velint :
Quæ te, noſtrorum cùm ſis in parte malorum ;
  Felicem dicant, invideantque tibi.
Non ego, divitias dando tibi, plura dediſſem.
  Nil feret ad manes divitis umbra ſuos.

Perpetui fructum donavi numinis : idque ,
Quo dare nil potui munere majus , habes.
Adde , quod , ut rerum ſola es tutela mearum ,
Ad te non parvi venit honoris onus.
Quod numquam vox eſt de te mea muta , tuique
Judiciis debes eſſe ſuperba viri.
Quæ ne quis possit temeraria dicere , præſta :
Et pariter ſerva meque piamque fidem.
Nam tua , dum ſtetimus , turpi sine crimine mansit ,
Et laudem probitas irreprehenſa tulit.
Par eadem noſtrâ nunc eſt sibi facta ruinâ.
Conſpicuum virtus hîc tua ponat opus.
Eſſe bonam facile eſt, ubi, quod vetet eſſe, remotum eſt;
Et nihil officio nupta quod obſtet , habet.
Cùm Deus intonuit , non ſe ſubducere nimbo ,
Id demum pietas , id ſocialis amor.
Rara quidem virtus , quam non Fortuna gubernet ;
Quæ maneat ſtabili , cum fugit illa , pede.
Si qua tamen pretii sibi merces ipſa petiti ,
Inque parum lætis ardua rebus adeſt ;
Ut tempus numeres , per ſecula nulla tacetur ,
Et loca mirantur , quà patet orbis iter.
Aſpicis , ut longo maneat laudabilis ævo
Nomen inexſtinctum , Penelopêa fides ?
Cernis , ut Admeti cantetur , ut Hectoris uxor ,
Auſaque in accenſos Iphias ire rogos ?
Ut vivat famâ conjux Phylacëia , cujus
Iliacam celeri vir pede pressit humum ?
Nil opus eſt leto pro me , ſed amore fideque :
Non ex difficili fama petenda tibi eſt.
Nec te credideris , quia non facis , iſta moneri.
Vela damus , quamvis remige puppis eat.
Qui monet , ut facias , quod jam facis , ille monendo
Laudat , & hortatu comprobat acta ſuo.

FINIS TRISTIUM.

P. OVIDII NASONIS
EPISTOLARUM
EX PONTO
LIBRI IV.

OVIDII NASONIS EPISTOLARUM EX PONTO

LIBER PRIMUS.

EPISTOLA PRIMA.

BRUTO.

Naso Tomitanæ jam non novus incola terræ
  Hoc tibi de Getico litore mittit opus.
Si vacat, hoſpitio peregrinos, Brute, libellos
  Excipe, dumque aliquo, quolibet abde, loco.
Publica non audent inter monumenta venire,
  Ne ſuus hoc illis clauſerit auctor iter.
Ah! quoties dixi? Certè nil turpe docetis.
  Ite: patet caſtis verſibus ille locus.
Non tamen accedunt: ſed, ut aſpicis ipſe, latere
  Sub Lare privato tutius eſſe putant.
Quæris, ubi hos poſſis nullo componere læſo?
  Quà ſteterant Artes, pars vacat illa tibi.
Quid veniant, novitate roges fortaſſe ſub ipſa:
  Accipe, quodcumque eſt, dummodo non ſit amor.
Invenies, quamvis non eſt miſerabilis index,
  Non minus hoc illo triſte, quod ante dedi.

Rebus idem, titulo differt: & epiſtola, cui ſit,
  Non occultato nomine, miſſa, docet.
Nec vos hoc vultis, ſed nec prohibere poteſtis:
  Muſaque ad invitos officioſa venit.
Quicquid id eſt, adjunge meis: nihil impedit ortos
  Exſule, ſervatis legibus, Urbe frui.
Quod metuas non eſt: Antonî ſcripta leguntur:
  Doctus & in promtu ſcrinia Brutus habet.
Nec me nominibus furioſus confero tantis:
  Sæva Deos contra non tamen arma tuli.
Denique Cæſareo, quod non deſiderat ipſe,
  Non caret e noſtris ullus honore liber.
Si dubitas de me, laudes admitte Deorum:
  Et carmen, demto nomine, ſume meum.
Adjuvat in bello pacatæ ramus olivæ:
  Proderit auctorem Pacis habere nihil?
Cùm foret Ænêæ cervix ſubjecta parenti,
  Dicitur ipſa viro flamma dediſſe viam.
Fert liber Æneaden, & non iter omne patebit?
  At patriæ pater hic, ipsius ille fuit.
Ecquis ita eſt audax, ut limine cogat abire
  Jactantem Phariâ tinnula ſiſtra manu?
Ante Deûm Matrem cornu tibîcen adunco
  Cùm canit, exiguæ quis ſtipis æra neget?
Scimus ab imperio fieri nil tale Dianæ:
  Unde tamen vivat, vaticinator habet.
Ipſa movent animos Superorum numina noſtros;
  Turpe nec eſt tali credulitate capi.
En ego, pro ſiſtro, Phrygiique foramine buxi,
  Gentis Iülêæ nomina ſancta fero.
Vaticinor, moneoque: Locum date ſacra ferenti:
  Non mihi, ſed magno poſcitur ille Deo.
Nec quia, vel merui, vel ſenſi Principis iram,
  A nobis ipſum nolle putate coli.
Vidi ego linigeræ numen violaſſe fatentem
  Isidis, Isiacos ante ſedere focos.

Alter, ob huic ſimilem privatus lumine culpam,
  Clamabat mediâ, ſe meruiſſe, viâ.
Talia Cœleſtes fieri præconia gaudent;
  Ut, ſua quid valeant numina, teſte probent.
Sæpe levant pœnas, ereptaque lumina reddunt,
  Cùm bene peccati pœnituiſſe vident.
Pœnitet o! ſi quid miſerorum creditur ulli.
  Pœnitet, & facto torqueor ipſe meo.
Cúmque ſit exſilium, magis eſt mihi culpa dolori:
  Eſtque pati pœnas, quàm meruiſſe, minus.
Ut mihi Dî faveant, quibus eſt manifeſtior ipſe;
  Pœna poteſt demi, culpa perennis erit.
Mors faciet certè, ne ſim, cùm venerit, exſul:
  Ne non peccarim, mors quoque non faciet.
Nil igitur mirum, ſi mens mihi, tabida facta,
  De nive manantis more liqueſcit aquæ.
Eſtur ut occultâ vitiata teredine navis:
  Æquorei ſcopulos ut cavat unda ſalis:
Roditur ut ſcabrâ poſitum rubigine ferrum:
  Conditus ut tineæ carpitur ore liber:
Sic mea perpetuos curarum pectora morſus,
  Fine quibus nullo conficiantur, habent.
Nec priùs hi mentem ſtimuli, quàm vita, relinquent:
  Quique dolet citiùs, quàm dolor ipſe, cadet.
Hoc mihi ſi Superi, quorum ſumus omnia, credent,
  Forſitan exiguâ dignus habebor ope;
Inque locum Scythico vacuum mutabor ab arcu.
  Plus iſto, duri, ſi precer, oris ero.

EPISTOLA II.

MAXIMO.

Maxime, qui tanti menſuram nominis imples,
  Et geminas animi nobilitate genus;
Qui naſci ut poſſes, quamvis cecidere trecenti,
  Non omnes Fabios abſtulit una dies;
Forsitan, hæc a quo mittatur epiſtola, quæras;
  Quique loquar tecum, certior eſſe velis.
Hei mihi! quid faciam? vereor, ne, nomine lecto,
  Durus & aversâ cetera mente legas.
Viderit hæc ſi quis, tibi me ſcripſiſſe fateri
  Audebo, & propriis ingemuiſſe malis.
Viderit; audebo tibi me ſcripsiſſe fateri,
  Atque modum culpæ notificare meæ.
Qui, cùm me pœnâ dignum graviore fuiſſe
  Confitear; poſſum vix graviora pati.
Hoſtibus in mediis interque pericula verſor:
  Tamquam cum patriâ pax ſit ademta mihi.
Qui, mortis ſævo geminent ut vulnere cauſas,
  Omnia vipereo ſpicula felle linunt.
His eques inſtructus perterrita mœnia luſtrat,
  More lupi clauſas circumeuntis oves.
At, ſemel intentus nervo, levis arcus, equino
  Vincula ſemper habens irreſoluta manet.
Tecta rigent fixis veluti vallata ſagittis,
  Portaque vix firmâ ſubmovet arma ferâ.
Adde loci faciem, nec fronde, nec arbore læti;
  Et quod iners hiemi continuatur hiems.
Hic me pugnantem cum frigore, cumque ſagittis,
  Cumque meo fato, quarta fatigat hiems.
Fine carent lacrymæ, niſi cùm ſtupor obſtitit illis:
  Et ſimilis morti pectora torpor habet.

Felicem Nioben ! quamvis tot funera vidit,
  Quæ poſuit ſenſum, ſaxea facta, mali.
Vos quoque felices ! quarum clamantia fratrem
  Cortice velavit populus ora novo.
Ille ego ſum, lignum qui non admittar in ullum :
  Ille ego ſum, fruſtra qui lapis eſſe velim.
Ipſa Meduſa oculis veniat licet obvia noſtris,
  Amittat vires ipſa Meduſa ſuas.
Vivimus, ut ſenſu numquam careamus amaro :
  Et gravior longâ ſit mea pœna morâ.
Sic inconſumtum Tityi ſemperque renaſcens
  Non perit, ut poſſit ſæpe perire, jecur.
At puto, cùm requies, medicinaque publica curæ
  Somnus adeſt, ſolitis nox venit orba malis.
Somnia me terrent veros imitantia caſus :
  Et vigilant ſenſus in mea damna mei.
Aut ego Sarmaticas videor vitare ſagittas :
  Aut dare captivas ad fera vincla manus.
Aut, ubi decipior melioris imagine ſomni,
  Aſpicio patriæ tecta relicta meæ.
Et modò vobiſcum, quos ſum veneratus, amici,
  Et modò cum carâ conjuge, multa loquor.
Sic, ubi percepta eſt brevis & non vera voluptas,
  Pejor ab admonitu fit ſtatus iſte boni.
Sive dies igitur caput hoc miſerabile cernit,
  Sive pruinoſi Noctis aguntur equi :
Sic mea perpetuis liqueſiunt pectora curis,
  Ignibus admotis ut nova cera ſolet.
Sæpe precor mortem, mortem quoque deprecor idem ;
  Ne mea Sarmaticum contegat oſſa ſolum.
Cùm ſubit, Auguſti quæ ſit clementia, credo
  Mollia naufragiis litora poſſe dari.
Cùm video quàm ſint mea fata tenacia, frangor ;
  Speſque levis magno victa timore cadit.
Nec tamen ulterius quidquam ſperove precorve,
  Quàm malè mutato poſſe carere loco.

Aut hoc, aut nihil eſt, pro me tentare modeſtè
Gratia quod ſalvo veſtra pudore queat.
Suſcipe, Romanæ facundia, Maxime, linguæ,
Difficilis cauſæ mite patrocinium.
Eſt mala: confiteor: ſed te bona fiet agente.
Lenia pro miſerâ fac modò verba fugâ.
Neſcit enim Cæſar, quamvis Deus omnia norit,
Ultimus hìc quâ ſit conditione locus.
Magna tenent illud rerum molimina numen:
Hæc eſt cœleſti pectore cura minor.
Nec vacat, in quâ ſint poſiti regione Tomitæ,
Quærere, finitimo vix loca nota Getæ.
Aut quid Sauromatæ faciant, quid Iazyges acres,
Cultaque Oreſtêæ Taurica terra Deæ.
Quæque aliæ gentes, ubi frigore conſtitit Iſter,
Dura meant celeri, terga per amnis, equo.
Maxima pars hominum nec te, pulcherrima, curant,
Roma; nec Auſonii militis arma timent.
Dant animos arcus illis plenæque pharetræ;
Quámque libet longis curſibus aptus equus.
Quodque ſitim didicere diu tolerare famemque;
Quodque ſequens nullas hoſtis habebit aquas,
Ira Dei mitis non me miſiſſet in iſtam,
Si ſatis hæc illi nota fuiſſet, humum.
Nec me, nec quemquam Romanum gaudet ab hoſte,
Meque minus, vitam cui dedit ipſe, premi.
Noluit, ut poterat, minimo me perdere nutu.
Nil opus eſt ullis in mea fata Getis.
Sed neque, cur morerer, quidquam mihi comperit actum:
Nec minus infeſtus, quàm fuit, eſſe poteſt.
Tum quoque nil fecit, niſi quod facere ipſe coëgi,
Pæne etiam merito parcior ira meo.
Dî faciant igitur, quorum mitiſſimus ipſe eſt,
Alma nihil majus Cæſare terra ferat.
Utque diu ſub eo ſit publica ſarcina rerum:
Perque manus hujus tradita gentis eat.

At tu, tam placido, quàm nos quoque ſenſimus illum,
Judice, pro lacrymis ora reſolve meis.
Non petito ut bene ſit, ſed uti malè tutius; utque
Exsilium ſævo diſtet ab hoſte meum.
Quamque dedêre mihi præſentia numina vitam,
Non adimat ſtricto ſqualidus enſe Getes.
Denique, si moriar, ſubeant pacatius arvum
Oſſa, nec a Scythicâ noſtra premantur humo.
Nec malè compoſitos, ut ſcilicet exſule dignum,
Biſtonii cineres ungula pulſet equi.
Et ne, si ſupereſt aliquid poſt funera ſenſûs,
Terreat hîc manes Sarmatis umbra meos.
Cæſaris hæc animum poterant audita movere,
Maxime; moviſſent si tamen ante tuum.
Vox, precor, Auguſtas pro me tua molliat aures,
Auxilio trepidis quæ ſolet eſſe reis.
Aſſuetâque tibi doctæ dulcedine linguæ
Æquandi Superis pectora flecte viri.
Non tibi Theromedon, crudusve rogabitur Atreus;
Quique ſuis homines pabula fecit equis:
Sed piger ad pœnas Princeps, ad præmia velox:
Quique dolet, quoties cogitur eſſe ferox.
Qui vicit ſemper, victis ut parcere poſſet;
Clauſit & æternâ civica bella ſerâ.
Multa metu pœnæ, pœnâ qui pauca coërcet;
Et jacit invitâ fulmina rara manu.
Ergo tam placidas orator miſſus ad aures,
Ut propior patriæ ſit fuga noſtra, roga.
Ille ego ſum, qui te colui; quem feſta ſolebat
Inter convivas menſa videre tuos.
Ille ego, qui duxi veſtros Hymenæon ad ignes;
Et cecini fauſto carmina digna toro.
Cujus te ſolitum memini laudare libellos,
Exceptis, domino qui nocuere ſuo.
Cui tua nonnumquam miranti ſcripta legebas.
Ille ego, de veſtrâ cui data nupta domo.

Hanc probat, & primo dilectam ſemper ab ævo,
Eſt inter comites Marcia cenſa ſuas.
Inque ſuis habuit matertera Cæſaris ante:
Quarum judicio si qua probata, proba eſt.
Ipſa ſuâ melior famâ, laudantibus iſtis,
Claudia divinâ non eguiſſet ope.
Nos quoque præteritos sine labe peregimus annos:
Proxima pars vitæ tranſilienda meæ.
Sed de me ut sileam, conjux mea ſarcina veſtra eſt.
Non potes hanc ſalvâ diſſimulare fide.
Confugit hæc ad vos: veſtras amplectitur aras.
Jure venit cultos ad sibi quisque Deos.
Flensque rogat, precibus lenito Cæſare veſtris,
Buſta ſui fiant ut propiora viri.

EPISTOLA III.

RUFINO.

HANC tibi Naſo tuus mittit, Rufine, ſalutem;
Qui miſer eſt, ulli si ſuus eſſe poteſt.
Reddita confuſæ nuper ſolatia menti
Auxilium noſtris ſpemque tulere malis.
Utque Machaoniis Pæantius artibus heros
Lenito medicam vulnere ſenſit opem:
Sic ego mente jacens, & acerbo ſaucius ictu,
Admonitu cœpi fortior eſſe tuo.
Et jam deficiens sic ad tua verba revixi,
Ut ſolet infuſo vena redire mero.
Non tamen exhibuit tantas facundia vires,
Ut mea sint dictis pectora ſana tuis.
Ut multum noſtræ demas de gurgite curæ;
Non minus exhauſto, quod ſuperabit, erit.
Tempore ducetur longo fortaſſe cicatrix:
Horrent admotas vulnera cruda manus.

Non eſt in medico ſemper, relevetur ut æger.
  Interdum doctâ plus valet arte malum.
Cernis, ut e molli ſanguis pulmone remiſſus
  Ad Stygias certo limite ducat aquas.
Afferat ipſe licet ſacras Epidaurius herbas,
  Sanabit nullâ vulnera cordis ope.
Tollere nodoſam neſcit medicina podagram,
  Nec formidatis auxiliatur aquis.
Cura quoque interdum nullâ medicabilis arte;
  Aut, ut ſit, longâ eſt extenuanda morâ.
Cùm bene firmarunt animum præcepta jacentem,
  Sumtaque ſunt nobis pectoris arma tui;
Rurſus amor patriæ, ratione valentior omni,
  Quod tua texuerunt ſcripta, retexit opus.
Sive pium vis hoc, ſive hoc muliebre vocari,
  Confiteor miſero molle cor eſſe mihi.
Non dubia eſt Ithaci prudentia: ſed tamen optat
  Fumum de patriis poſſe videre focis.
Neſcio quâ natale ſolum dulcedine captos
  Ducit, & immemores non ſinit eſſe ſui.
Quid melius Româ? Scythico quid frigore pejus?
  Huc tamen ex illâ barbarus urbe fugit.
Cùm bene ſit clauſæ caveâ Pandione natæ,
  Nititur in ſilvas illa redire ſuas.
Aſſuetos tauri ſaltus, aſſueta leones,
  Nec feritas illos impedit, antra petunt.
Tu tamen exſilii morſus e pectore noſtro
  Fomentis ſperas cedere poſſe tuis.
Effice, vos ipſi ne tam mihi ſitis amandi,
  Talibus ut levius ſit caruiſſe malum.
At, puto, quâ fueram genitus, tellure carenti,
  In tamen humano contigit eſſe loco.
Orbis in extremi jaceo deſertus arenis,
  Fert ubi perpetuas obruta terra nives.
Non ager hìc pomum, non dulces educat uvas:
  Non ſalices ripâ, robora monte virent.

Neve fretum terrâ laudes magis, æquora ſemper
Ventorum rabie, ſolibus orba, tument.
Quocumque aſpicias, campi cultore carentes,
Vaſtaque, quæ nemo vindicet, arva jacent.
Hoſtis adeſt, dextrâ lævâque a parte timendus;
Vicinoque metu terret utrumque latus.
Altera Biſtonias pars eſt ſenſura ſariſſas,
Altera Sarmaticâ ſpicula miſſa manu.
I nunc, & veterum nobis exempla virorum,
Qui forti caſum mente tulere, refer.
Et grave magnanimi robur mirare Rutili,
Non uſi reditûs conditione dati.
Smyrna virum tenuit, non Pontus & hoſtica tellus;
Pæne minus nullo Smyrna petenda loco.
Non doluit patriâ Cynicus procul eſſe Sinopeus:
Legit enim ſedes, Attica terra, tuas.
Arma Neoclides qui Persica contudit armis,
Argolicâ primam ſenſit in urbe fugam.
Pulſus Ariſtides patriâ, Lacedæmona fugit:
Inter quas dubium, quæ prior eſſet, erat.
Cæde puer factâ Patroclus Opunta reliquit,
Theſſaliamque adiit, hoſpes Achillis, humum.
Exſul ab Hæmonia Pirenida cessit ad undam,
Quo duce, trabs Colchas ſacra cucurrit aquas,
Liquit Agenorides Sidonia mœnia Cadmus,
Poneret ut muros in meliore loco.
Venit ad Adraſtum Tydeus, Calydone fugatus;
Et Teucrum Veneri grata recepit humus.
Quid referam veteres Romanæ gentis, apud quos
Exſulibus tellus ultima Tibur erat?
Perſequar ut cunctos; nulli datus omnibus ævis
Tam procul a patriâ eſt, horridiorve, locus.
Quo magis ignoſcat ſapientia veſtra dolenti,
Qui facit ex dictis non ita multa tuis.
Nec tamen inſicior, si poſſint noſtra coïre
Vulnera, præceptis poſſe coïre tuis.

Sed vereor, ne me fruſtra ſervare labores;
Neu juver admotâ perditus æger ope.
Nec loquor hæc, quia ſit major prudentia nobis;
Sed ſim, quàm medico, notior ipſe mihi.
Ut tamen hoc ita ſit, munus tua grande voluntas
Ad me pervenit, conſuliturque boni.

EPISTOLA IV.

UXORI.

Jam mihi deterior canis adſpergitur ætas;
Jamque meos vultus ruga ſenilis arat:
Jam vigor, & quaſſo languent in corpore vires;
Nec, juveni luſus qui placuere, placent.
Nec ſi me ſubitò videas, agnoſcere poſſis:
Ætatis facta eſt tanta ruina meæ.
Confiteor facere hæc annos: ſed & altera cauſa eſt,
Anxietas animi, continuusque labor.
Nam mea per longos si quis mala digerat annos,
Crede mihi, Pylio Neſtore major ero.
Cernis ut in duris, & quid bove firmius? arvis
Fortia taurorum corpora frangat opus.
Quæ numquam vacuo ſolita eſt ceſſare novali,
Fructibus assiduis laſſa ſeneſcit humus.
Occidet, ad Circi si quis certamina ſemper,
Non intermissis curſibus, ibit equus.
Firma sit illa licet, ſolvetur in æquore, navis,
Quæ numquam liquidis ſicca carebit aquis.
Me quoque debilitat ſeries immenſa malorum,
Ante meum tempus cogit & eſſe ſenem.
Otia corpus alunt; animus quoque paſcitur illis.
Immodicus contra carpit utrumque labor.
Aſpice, in has partes quod venerit Æſone natus,
Quam laudem a ſera poſteritate ferat.

At labor illius noſtro leviorque minorque :
Si modò non verum nomina magna premunt.
Ille eſt in Pontum , Peliâ mittente , profectus ,
Qui vix Theſſaliæ fine timendus erat.
Cæſaris ira mihi nocuit , quem Solis ab ortu
Solis ad occaſus utraque terra tremit.
Junctior Hæmonia eſt Ponto , quam Roma , ſit Iſtro :
Et brevius , quàm nos , ille peregit iter.
Ille habuit comites , primos telluris Achivæ :
At noſtram cuncti deſtituêre fugam.
Nos fragili vaſtum ligno ſulcavimus æquor :
Quæ tulit Æſoniden , firma carina fuit.
Nec Tiphys mihi rector erat : nec Agenore natus ,
Quas ſequerer , docuit , quas fugeremque vias.
Illum tutata eſt cum Pallade regia Juno :
Defendêre meum numina nulla caput.
Illum furtivæ juvere Cupidinis artes ,
Quas a me vellem non didiciſſet Amor.
Ille domum rediit : nos his moriemur in arvis ,
Perſtiterit læſi ſi gravis ira Dei.
Durius eſt igitur noſtrum , fidiſsima conjux ,
Illo , quod ſubiit Æſone natus , onus.
Te quoque , quam juvenem diſcedens Urbe reliqui ,
Credibile eſt noſtris inſenuiſſe malis.
O ! ego , Dî faciant , talem te cernere poſſim ,
Caraque mutatis oſcula ferre genis !
Amplectique meis corpus non pingue lacertis ;
Et , Gracile hoc fecit , dicere , cura mei !
Et narrare meos flenti flens ipſe labores ,
Sperato numquam colloquioque frui !
Turaque Cæſaribus cum conjuge Cæſare dignâ ,
Dîs veris , memori debita ferre manu !
Memnonis hanc utinam , lenito Principe , mater
Quàm primùm roſeo provocet ore diem !

EPISTOLA V.

MAXIMO.

Ille tuos quondam non ultimus inter amicos,
  Ut ſua verba legas, Maxime, Naſo rogat.
In quibus ingenium desiſte requirere noſtrum,
  Neſcius exsilii ne videare mei.
Cernis, ut ignavum corrumpant otia corpus:
  Ut capiant vitium, nî moveantur, aquæ.
Et mihi si quis erat ducendi carminis uſus,
  Deficit; eſtque minor factus inerte situ.
Hæc quoque, quæ legitis, si quod mihi, Maxime, credis,
  Scribimus invitâ, vixque coacta, manu.
Non libet in tales animum contendere curas;
  Nec venit ad duros Muſa vocata Getas.
Ut tamen ipſe vides, luctor deducere verſum.
  Sed non fit fato mollior ille meo.
Cum relego, ſcripsiſſe pudet: quia plurima cerno,
  Me quoque, qui feci, judice, digna lini.
Nec tamen emendo: labor hic, quàm ſcribere, major,
  Menſque pati durum ſuſtinet ægra nihil.
Scilicet incipiam limâ mordaciùs uti?
  Et ſub judicium singula verba vocem?
Torquet enim Fortuna parum, nisi Nilus in Hebrum
  Confluat, & frondes Alpibus addat Athos.
Parcendum eſt animo miſerabile vulnus habenti:
  Subducant oneri colla peruſta boves.
At, puto, fructus adeſt, juſtissima cauſa laborum:
  Et fata cum multo fenore reddit ager.
Tempus ad hoc, nobis, repetas licet omnia, nullum
  Profuit, (atque utinam non nocuiſſet!) opus.
Cur igitur ſcribam? miraris: miror & ipſe:
  Et mecum quæro ſæpe, quid inde feram.

An populus verè ſanos negat eſſe poëtas ?
Sumque fides hujus maxima vocis ego ?
Qui, ſterili toties cùm sim deceptus ab arvo,
Damnoſâ perſto condere ſemen humo.
Scilicet eſt cupidus ſtudiorum quisque ſuorum,
Tempus & aſſuetâ ponere in arte juvat.
Saucius ejurat pugnam gladiator, & idem,
Immemor antiqui vulneris, arma capit.
Nil sibi cum pelagi dicit fore naufragus undis;
Mox ducit remos, quâ modo navit, aquâ.
Sic ego conſtanter ſtudium non utile carpo;
Et repeto, nollem quas coluiſſe, Deas.
Quid potius faciam ? non ſum, qui ſegnia ducam
Otia : mors nobis tempus habetur iners.
Nec juvat in lucem nimio marceſcere vino :
Nec tenet incertas alea blanda manus.
Cùm dedimus ſomno, quas corpus poſtulat, horas.
Quo ponam vigilans tempora longa modo ?
Moris an oblitus patrii contendere diſcam
Sarmaticos arcus ? & trahar arte loci ?
Hoc quoque me ſtudium prohibent aſſumere vires;
Mensque magis gracili corpore noſtra valet.
Cùm bene quæsieris, quid agam; magis utile nil eſt
Artibus his, quæ nil utilitatis habent.
Conſequor ex illis casûs oblivia noſtri.
Hanc ſatis eſt meſſem si mea reddit humus.
Gloria vos acuat : vos ut recitata probentur
Carmina, Pïëriis invigilate choris.
Quod venit ex facili, ſatis eſt componere nobis :
Et nimis intenti cauſa laboris abeſt.
Cur ego ſolicitâ poliam mea carmina curâ ?
An verear, ne non approbet illa Getes ?
Forsitan audacter faciam, ſed glorior, Iſtrum
Ingenio nullum majus habere meo.
Hoc, ubi vivendum, ſatis eſt si conſequor arvo,
Inter inhumanos eſſe poëta Getas.

Quò mihi diverſum famâ contendere in orbem ?
  Quem Fortuna dedit, Roma ſit ille locus.
Hoc mea contenta eſt infelix Muſa theatro.
  Sic merui : magni ſic voluere Dei.
Nec reor hinc iſtuc noſtris iter eſſe libellis,
  Quò Boreas pennâ deficiente venit.
Dividimur cœlo ; quæque eſt procul urbe Quirini,
  Aſpicit hirſutos comminus Urſa Getas.
Per tantum terræ, tot aquas, vix credere poſſim
  Indicium ſtudii transiluiſſe mei.
Finge legi, quodque eſt mirabile, finge placere :
  Auctorem certè res juvet iſta nihil.
Quò tibi, si calidâ poſitus laudere Syene ;
  Aut ubi Taprobanen Indica cingit aqua ?
Altiùs ire libet ? si te diſtantia longè
  Pleïadum laudent ſigna, quid indè feras ?
Sed neque pervenio ſcriptis mediocribus iſtuc ;
  Famaque cum domino fugit ab Urbe ſuò.
Voſque,quibus perii,tunc cùm mea fama ſepulta eſt,
  Nunc quoque de noſtra morte tacere reor.

EPISTOLA VI.
GRÆCINO.

Ecquid, ut audiſti, nam te diverſa tenebat
  Terra, meos caſus, cor tibi triſte fuit ?
Diſſimules, metuaſque licet, Græcine, fateri ;
  Si bene te novi, triſte fuiſſe liquet.
Non cadit in mores feritas inamabilis iſtos ;
  Nec minus a ſtudiis diſſidet illa tuis.
Artibus ingenuis, quarum tibi maxima cura eſt,
  Pectora molleſcunt, aſperitaſque fugit.
Nec quiſquam meliore fide complectitur illas,
  Quà ſinit officium, militiæque labor.

Certè ego, cùm primùm potui ſentire quid eſſem,
Nam fuit attonito mens mihi nulla diu,
Hoc quoque Fortunæ ſensi, quod amicus abeſſes,
Qui mihi præſidium grande futurus eras.
Tecum tunc aberant ægræ ſolatia mentis,
Magnaque pars animæ, conſiliique mei.
At nunc,quod ſupereſt,fer opem,precor,eminus unam:
Alloquioque juva pectora noſtra tuo.
Quæ, non mendaci si quidquam credis amico,
Stulta magis dici, quàm ſcelerata, decet.
Nec leve, nec tutum, peccati quæ ſit origo,
Scribere: tractari vulnera noſtra timent.
Qualicumque modo mihi sint ea facta, rogare
Desine: non agites, si qua coïre velis.
Quicquid id eſt, ut non facinus, sic culpa vocandum.
Omnis an in magnos culpa Deos ſcelus eſt?
Spes igitur menti pœnæ, Græcine, levandæ
Non eſt ex toto nulla relicta meæ.
Hæc Dea, cùm fugerent ſceleratas numina terras,
In Dîs invisâ ſola remansit humo.
Hæc facit, ut vivat vinctus quoque compede foſſor;
Liberaque a ferro crura futura putet.
Hæc facit, ut, videat cùm terras undique nullas,
Naufragus in mediis brachia jactet aquis.
Sæpe aliquem ſollers medicorum cura reliquit;
Nec ſpes huic, venâ deficiente, cadit.
Carcere dicuntur clausi ſperare ſalutem:
Atque aliquis pendens in cruce vota facit.
Hæc Dea quàm multos laqueo ſua colla ligantes
Non eſt propositâ paſſa perire nece!
Me quoque conantem gladio finire dolorem
Arcuit, injectâ continuitque manu.
Quidque facis? lacrymis opus eſt, non ſanguine, dixit:
Sæpe per has flecti Principis ira ſolet.
Quamvis eſt igitur meritis indebita noſtris,
Magna tamen ſpes eſt in bonitate Dei.

Qui ne difficilis mihi ſit, Græcine, precare:
  Confer & in votum tu quoque verba meum.
Inque Tomitana jaceam tumulatus arenâ,
  Si te non nobis iſta vovere liquet.
Nam priùs incipiant turres vitare columbæ,
  Antra feræ, pecudes gramina, mergus aquas;
Quàm malè ſe præſtet veteri Græcinus amico.
  Non ita ſunt fatis omnia verſa meis.

EPISTOLA VII.

MESSALLINO.

LITERA pro verbis tibi, Meſſalline, ſalutem,
  Quam legis, a ſævis attulit usque Getis.
Indicat auctorem locus: an, niſi nomine lecto,
  Hæc me Naſonem ſcribere verba latet?
Ecquis in extremo poſitus jacet orbe tuorum,
  Me tamen excepto, qui precor eſſe tuus?
Dî procul a cunctis, qui te venerantur amantque,
  Hujus notitiam gentis abeſſe velint.
Non ſatis eſt inter glaciem Scythicasque ſagittas
  Vivere, ſi vita eſt mortis habenda genus.
Nos premat aut bello tellus, aut frigore cœlum:
  Truxque Getes armis, grandine pulſet hiems.
Nos habeat regio, nec pomo feta, nec uvis;
  Et cujus nullum ceſſet ab hoſte latus
Cetera ſit ſoſpes cultorum turba tuorum;
  In quibus, ut populo, pars ego parva fui.
Me miſerum! ſi tu verbis offenderis iſtis,
  Nosque negas ullâ parte fuiſſe tuos.
Idque ſit ut verum, mentito ignoſcere debes.
  Nil demit laudi gloria noſtra tuæ.
Quis ſe Cæſaribus notis non fingit amicum?
  Da veniam faſſo, tu mihi Cæſar eris.

Nec tamen irrumpo , quò non licet ire : ſatiſque eſt,
Atria ſi nobis non patuiſſe negas.
Utque tibi fuerit mecum amplius , uno
Nempe ſalutaris , quàm priùs , ore minus.
Nec tuus eſt genitor nos inficiatus amicos ,
Hortator ſtudii cauſaque faxque mei.
Cui nos & lacrymas , ſupremum in funere munus ,
Et dedimus medio ſcripta canenda foro.
Adde quod eſt frater tanto tibi junctus amore ,
Quantus in Atridis Tyndaridiſque fuit.
Is me nec comitem , nec dedignatus amicum eſt :
Si tamen hæc illi non nocitura putas.
Si minus , hac quoque me mendacem parte fatebor.
Clauſa mihi potiùs tota ſit iſta domus.
Sed neque claudenda eſt ; & nulla potentia vires
Præſtandi , ne quid peccet amicus , habet.
Et tamen ut cuperem culpam quoque poſſe negari :
Sic facinus nemo neſcit abeſſe mihi.
Quod niſi delicti pars excuſabilis eſſet ,
Parva relegati pœna futura fuit.
Ipſe ſed hoc vidit , qui pervidet omnia , Cæſar ,
Stultitiam dici crimina poſſe mea.
Quáque ego permiſi , quáque eſt res paſſa , pepercit :
Uſus & eſt modicè fulminis igne ſui.
Nec vitam , nec opes , nec ademit poſſe reverti ,
Si ſua per veſtras victa ſit ira preces.
At graviter cecidi : quid enim mirabile , ſi quis
A Jove percuſſus non leve vulnus habet ?
Ipſe ſuas ut jam vires inhiberet Achilles ,
Miſſa graves ictus Pelias haſta tulit.
Judicium nobis igitur cùm vindicis adſit ,
Non eſt cur tua me janua noſſe neget.
Culta quidem , fateor , citra , quàm debuit , illa :
Sed fuit in fatis hoc quoque , credo , meis.
Nec tamen officium ſenſit magis altera noſtrum.
Hic , illic , veſtro ſub Lare ſemper eram.

Quæque tua eſt pietas ; ut te non excolat ipſum ,
Jus aliquod tecum fratris amicus habet.
Quid ? quod , ut emeritis referenda eſt gratia ſemper ,
Sic eſt fortunæ promeruiſſe tuæ ?
Quod ſi permittis nobis ſuadere , quid optes :
Ut des , quàm reddas , plura , precare Deos.
Idque facis , quantumque licet meminiſſe , volebas
Officii cauſam pluribus eſſe datam.
Quolibet in numero me , Meſſalline , repone :
Sim modò pars veſtræ non aliena domûs.
Et mala Naſonem , quoniam meruiſſe videtur ,
Si non ferre doles , at meruiſſe dole.

EPISTOLA VIII.

SEVERO.

A tibi dilecto miſſam Naſone ſalutem
Accipe , pars animæ magna , Severe , meæ.
Neve roga , quid agam : ſi perſequar omnia , flebis :
Summa ſatis noſtri ſi tibi nota mali.
Vivimus àssiduis , expertes pacis , in armis ,
Dira pharetrato bella movente Getâ.
Deque tot expulſis ſum miles in exſule ſolus.
Tuta , nec invideo , cetera turba jacet.
Quóque magis noſtros veniâ dignere libellos ,
Hæc in procinctu carmina facta leges.
Stat vetus urbs , ripæ vicina binominis Iſtri ,
Mœnibus & poſitu vix adeunda loci.
Caſpius Ægypſos , de ſe ſi credimus ipsis ,
Condidit ; & proprio nomine dixit opus.
Hanc ferus , Odryſiis inopino Marte peremtis ,
Cepit , & in regem ſuſtulit arma , Getes.
Ille memor magni generis , virtute quod auget ,
Protinus innumero milite cinctus adeſt.

Nec priùs abſceſſit, meritâ quàm cæde nocentûm
Se nimis ulciſcens, exſtitit ipſe nocens.
At tibi, Rex ævo, detur, fortiſſime noſtro,
Semper honoratâ ſceptra tenere manu.
Teque, quod & præſtat, quid enim tibi plenius optem?
Martia cum magno Cæſare Roma probet.
Sed memor unde abii, queror, o jucunde ſodalis!
Accedant noſtris ſæva quod arma malis.
Ut careo vobis Stygias detruſus in oras,
Quattuor autumnos Pleïas orta facit.
Nec tu credideris urbanæ commoda vitæ
Quærere Naſonem: quærit & illa tamen.
Nam modò vos animo dulces reminiſcor, amici;
Nunc mihi cum cara conjuge nata ſubit:
Eque domo rurſus pulchræ loca vertor ad Urbis,
Cunctaque mens oculis pervidet illa ſuis.
Nunc fora, nunc ædes, nunc marmore tecta theatra,
Nunc ſubit æquatâ porticus omnis humo.
Gramina nunc Campi, pulchros ſpectantis in hortos,
Stagnaque & Euripi, Virgineusque liquor.
At, puto, ſic Urbis miſero eſt erepta voluptas,
Quolibet ut ſaltem rure frui liceat.
Non meus amiſſos animus desiderat agros,
Ruraque Peligno conſpicienda ſolo:
Nec quos piniferis poſitos in collibus hortos
Spectat Flaminiæ Clodia juncta viæ.
Quos ego neſcio cui colui, quibus ipſe ſolebam
Ad ſata fontanas, nec pudet, addere aquas.
Sunt ibi, ſi vivunt, noſtrâ quoque conſita quondam,
Sed non & noſtrâ poma legenda manu.
Pro quibus amiſſis, utinam contingere poſſit
Hîc ſaltem profugo gleba colenda mihi!
Ipſe ego pendentes, liceat modò, rupe capellas,
Ipſe velim baculo paſcere nixus oves.
Ipſe ego, ne ſolitis inſiſtant pectora curis,
Ducam ruricolas ſub juga panda boves.

Et diſcam; Getici quæ norint verba juvenci,
  Aſſuetas illis adjiciamque minas.
Ipſe, manu capulum prensi moderatus aratri,
  Experiar motâ ſpargere ſemen humo.
Nec dubitem longis purgare ligonibus arva,
  Et dare jam, sitiens quas bibat hortus, aquas.
Unde ſed hoc nobis, minimum quos inter & hoſtem
  Diſcrimen murus clauſaque porta facit?
At tibi naſcenti, quod toto pectore lætor,
  Nerunt fatales fortia fila Deæ.
Te modò Campus habet, densâ modò porticus umbrâ:
  Nunc, in quo ponis tempora rara, Forum.
Umbria nunc revocat: nec non Albana petentem
  Appia ferventi ducit in arva rotâ.
Forſitan hîc optes, ut juſtam ſupprimat iram
  Cæſar; & hoſpitium ſit tua villa meum.
Ah! nimium eſt, quod, amice, petis: moderatius opta:
  Et voti, quæſo, contrahe vela tui.
Terra velim propior, nullique obnoxia bello,
  Detur: erit noſtris pars bona demta malis.

EPISTOLA IX.

MAXIMO.

Quæ mihi de rapto tua venit epiſtola Celſo,
  Protinus eſt lacrymis humida facta meis.
Quodque nefas dictu, fieri nec poſſe putavi,
  Invitis oculis litera lecta tua eſt.
Nec quidquam ad noſtras pervênit acerbius aures,
  Ut ſumus in Ponto; perveniatque, precor.
Ante meos oculos tamquam præſentis imago
  Hæret, & exſtinctum vivere fingit amor.
Sæpe refert animus luſus gravitate carentes:
  Seria cum liquidâ ſæpe peracta fide.

Nulla tamen ſubeunt mihi tempora denſiùs illis,
Quæ vellem vitæ ſumma fuiſſe meæ.
Cùm domus ingenti ſubitò mea lapſa ruinâ
Concidit, in domini procubuitque caput.
Adfuit ille mihi, cùm pars me magna reliquit,
Maxime; Fortunæ nec fuit ipſe comes.
Illum ego non aliter flentem mea funera vidi,
Ponendus quàm si frater in igne foret.
Hæsit in amplexu, conſolatusque jacentem eſt:
Cumque meis lacrymis miſcuit usque ſuas.
O! quoties, vitæ cuſtos inviſus amaræ,
Continuit promtas in mea fata manus!
O! quoties dixit, Placabilis ira Deorum eſt.
Vive, nec ignoſci tu tibi poſſe nega.
Vox tamen illa fuit celeberrima, Reſpice quantum
Debeat auxilii Maximus eſſe tibi.
Maximus incumbet; quâque eſt pietate, rogabit,
Ne sit ad extremum Cæſaris ira tenax.
Cumque ſuis fratris vires adhibebit, & omnem,
Quò leviùs doleas, experietur opem.
Hæc mihi verba malæ minuerunt tædia vitæ:
Quæ tu, ne fuerint, Maxime, vana, cave.
Huc quoque, venturum mihi ſe jurare ſolebat;
Non nisi te longæ jus sibi dante viæ.
Nam tua non alio coluit penetralia ritu,
Terrarum dominos quàm colis ipſe Deos.
Crede mihi: multos habeas cùm dignus amicos,
Non fuit e multis quolibet ille minor.
Si modò nec cenſus, nec clarum nomen avorum,
Sed probitas magnos, ingeniumque, facit.
Jure igitur lacrymas Celſo libamus ademto,
Cùm fugerem, vivo quas dedit ille mihi.
Carmina jure damus raros teſtantia mores,
Ut tua venturi nomina, Celſe, legant.
Hoc eſt, quod poſſum Geticis tibi mittere ab arvis:
Hoc ſolum eſt iſtic, quod liquet eſſe meum.

Funera nec potui comitare, nec ungere corpus:
  Aque tuis toto dividor orbe rogis.
Qui potuit, quem tu pro numine vivus habebas,
  Præſtitit officium Maximus omne tibi.
Ille tibi exſequias, & magni funus honoris
  Fecit; & in gelidos versit amoma sinus.
Diluit & lacrymis mærens unguenta profusis;
  Oſſaque vicinâ condita texit humo.
Qui quoniam exſtinctis, quæ debet, præſtat amicis,
  Et nos exſtinctis annumerare poteſt.

EPISTOLA X.

FLACCO.

NASO ſuo profugus mittit tibi, Flacce, ſalutem:
  Mittere rem si quis, quâ caret ipſe, poteſt,
Longus enim curis vitiatum corpus amaris
  Non patitur vires languor habere ſuas.
Nec dolor ullus adeſt, nec febribus uror anhelis;
  Et peragit ſoliti vena tenoris iter.
Os hebes eſt, positæque movent faſtidia menſæ:
  Et queror, invisi cùm venit hora cibi.
Quod mare, quod tellus, appone, quod educat aër;
  Nil ibi, quod nobis esuriatur, erit.
Nectar & ambrosiam, latices epulasque Deorum,
  Det mihi formosâ nava Juventa manu;
Non tamen exacuet torpens ſapor ille palatum:
  Stabit & in ſtomacho pondus inerte diu.
Hæc ego non ausim, cùm sint verissima, cuivis
  Scribere; delicias ne mala noſtra vocent.
Scilicet is ſtatus eſt, ea rerum forma mearum,
  Deliciis etiam possit ut eſſe locus?
Delicias illi precor has contingere, si quis,
  Ne mihi sit levior Cæſaris ira, timet.

Is quoque, qui gracili cibus eſt in corpore, ſomnus,
  Non alit officio corpus inane ſuo.
Sed vigilo, vigilantque mei sine fine dolores,
  Quorum materiam dat locus ipſe mihi.
Vix igitur possis viſos agnoſcere vultus:
  Quóque ierit, quæras, qui fuit ante, color.
Parvus in exiles ſuccus mihi pervenit artus,
  Membraque ſunt cerâ pallidiora novâ.
Non hæc immodico contraxi damna Lyæo:
  Scis mihi quàm ſolæ pæne bibantur aquæ
Non epulis oneror: quarum si tangar amore,
  Eſt tamen in Geticis copia nulla locis.
Nec vires adimit Veneris damnoſa voluptas:
  Non ſolet in mæſtos illa venire toros.
Unda locusque nocent: & cauſa valentior iſtis,
  Anxietas animi, quæ mihi ſemper adeſt.
Hanc nisi tu pariter ſimili cum fratre levares,
  Vix mens triſtitiæ mæſta tuliſſet onus.
Vos eſtis fragili tellus non dura phaſelo:
  Quamque negant multi, vos mihi fertis, opem.
Ferte, precor, ſemper, quia ſemper egebimus illâ;
  Cæſaris offenſum dum mihi numen erit.
Qui meritam nobis minuat, non finiat, iram,
  Suppliciter veſtros quisque rogate Deos.

OVIDII NASONIS
EPISTOLARUM
EX PONTO
LIBER II.
EPISTOLA I.
GERMANICO CÆSARI.

Huc quoque Cæſarei pervênit fama triumphi,
  Languida quò feſſi vix venit aura Noti.
Nil fore dulce mihi Scythicâ regione putavi :
  Jam minus hic odio eſt, quàm fuit ante, locus.
Tandem aliquid, pulsâ curarum nube, ſerenum
  Vidi ; Fortunæ verba dedique meæ.
Nolit ut ulla mihi contingere gaudia Cæſar,
  Velle poteſt cuivis hæc tamen una dari.
Dî quoque, ut a cunctis hilari pietate colantur,
  Triſtitiam poni per ſua feſta jubent.
Denique, quod certus furor eſt audere fateri,
  Hac ego lætitiâ, si vetet ipſe, fruar.
Juppiter utilibus quoties juvat imbribus agros,
  Mixta tenax ſegeti creſcere lappa ſolet.
Nos quoque frugiferum ſentimus inutilis herba
  Numen ; & invitâ ſæpe juvamur ope.

Gaudia Cæſareæ mentis pro parte virili
Sunt mea : privati nil habet illa domus.
Gratia, Fama, tibi, per quam ſpectata triumphi
Incluſo mediis eſt mihi pompa Getis.
Indice te, didici, nuper viſenda coiſſe
Innumeras gentes ad Ducis ora ſui.
Quæque capit vaſtis immenſum mœnibus orbem,
Hoſpitiis Romam vix habuiſſe locum.
Tu mihi narraſti, cùm multis lucibus ante
Fuderit aſſiduas nubilus Auſter aquas,
Lumine cœleſti Solem fulſiſſe ſerenum,
Cum populi vultu conveniente die.
Atque ita victorem, cum magno vocis honore,
Bellica laudatis dona dediſſe viris :
Claraque ſumturum pictas inſignia veſtes,
Tura priùs ſanctis impoſuiſſe focis :
Juſtitiamque ſui caſtè placaſſe Parentis,
Illo quæ templum pectore ſemper habet.
Quáque ierit, felix adjectum plauſibus omen,
Saxaque roratis erubuiſſe roſis.
Protinus argento verſos imitantia muros,
Barbara cum victis oppida lata viris.
Fluminaque, & montes, & in altis paſcua ſilvis,
Armaque cum telis in ſtrue mixta ſuis.
Deque triumphato, quod Sol incenderit, auro
Aurea Romani tecta fuiſſe fori.
Totque tuliſſe duces captivis addita collis
Vincula, pæne hoſtes quot ſatis eſſe fuit.
Maxima pars horum vitam veniamque tulerunt :
In quibus & belli ſumma caputque Bato.
Cur ego poſſe negem minui mihi Numinis iram,
Cùm videam mites hoſtibus eſſe Deos ?
Pertulit huc idem nobis, Germanice, rumor,
Oppida ſub titulo nominis iſſe tui.
Atque ea, te contra, nec muri mole, nec armis,
Nec ſatis ingenio tuta fuiſſe loci.

Di tibi dent annos ! a te nam cetera ſumes ;
  Sint modò virtuti tempora longa tuæ.
Quod precor, eveniet : ſunt quiddam oracula vatum.
  Nam Deus optanti proſpera ſigna dedit.
Te quoque victorem Tarpejas ſcandere in arces
  Læta coronatis Roma videbit equis.
Maturoſque Pater nati ſpectabit honores,
  Gaudia percipiens, quæ dedit ipſe ſuis.
Jam nunc hæc a me, juvenum belloque togâque
  Maxime, dicta tibi vaticinante nota.
Hunc quoque carminibus referam fortaſſe triumphum :
  Sufficiet noſtris si modò vita malis.
Imbuero Scythicas si non priùs ipſe ſagittas,
  Abſtuleritque ferox hoc caput enſe Getes.
Quod si, me ſalvo, dabitur tibi laurea templis,
  Omina bis dices vera fuiſſe mea.

EPISTOLA II.

MESSALLINO.

Ille domûs veſtræ primis venerator ab annis,
  Pulſus ad Euxini Naſo siniſtra freti ;
Mittit ab indomitis hanc, Meſſalline, ſalutem,
  Quam ſolitus præſens eſt tibi ferre, Getis.
Hei mihi ! si lecto vultus tibi nomine non eſt,
  Qui fuit, & dubitas cetera perlegere !
Perlege, nec mecum pariter mea verba relega :
  Urbe licet veſtrâ verſibus eſſe meis.
Non ego concepi, si Pelion Oſſa tuliſſet,
  Clara meâ tangi sidera poſſe manu.
Nec nos, Enceladi dementia caſtra ſecuti,
  In rerum dominos movimus arma Deos.
Nec, quod Tydidæ temeraria dextera fecit,
  Numina ſunt telis ulla petita meis.

Eſt mea culpa gravis, ſed quæ me perdere ſolum
Auſa ſit, & nullum majus adorta nefas.
Nil, niſi non ſapiens, poſſum, timidusque, vocari:
Hæc duo ſunt animi nomina vera mei.
Eſſe quidem fateor, meritam poſt Cæſaris iram,
Difficilem precibus te quoque jure meis.
Quæque tua eſt pietas in totum nomen Iüli,
Te lædi, cùm quis læditur inde, putas.
Sed licet arma feras, & vulnera ſæva mineris,
Non tamen efficies, ut timeare mihi.
Puppis Achæmeniden Grajum Trojana recepit:
Profuit & Myſo Pelias haſta duci.
Confugit interdum templi violator ad aram,
Nec petere offenſi numinis horret opem.
Dixerit hoc aliquis tutum non eſſe; fatemur:
Sed non per placidas it mea puppis aquas.
Tuta petant alii: Fortuna miſerrima tuta eſt:
Nam timor eventûs deterioris abeſt.
Qui rapitur fatis, quid præter fata requirat?
Sæpe creat molles aſpera ſpina roſas.
Qui rapitur ſpumante ſalo, ſua brachia cauti
Porrigit, & ſpinas duraque ſaxa capit.
Accipitrem metuens, pennis trepidantibus ales
Audet ad humanos feſſa venire ſinus.
Nec ſe vicino dubitat committere tecto,
Quæ fugit infeſtos territa cerva canes.
Da, precor, acceſſum lacrymis, mitiſſime, noſtris:
Nec rigidam timidis vocibus obde forem.
Verbaque noſtra favens Romana ad Numina perfer,
Non tibi Tarpejo culta Tonante minus.
Mandatique mei legatus ſuſcipe cauſam:
Nulla meo quamvis nomine cauſa bona eſt.
Jam prope depoſitus, certè jam frigidus æger,
Servatus per te, ſi modò ſerver, ero.
Nunc tua pro lapſis nitatur gratia rebus,
Principis æterni quam tibi præſtat amor.

Nunc tibi & eloquii nitor ille domeſticus adſit,
  Quo poteras trepidis utilis eſſe reis.
Vivit enim in vobis facundi lingua parentis;
  Et res heredem reperit illa ſuum.
Hanc ego non, ut me defendere tentet, adoro:
  Non eſt confeſsi cauſa tuenda rei.
Num tamen excuſes erroris imagine factum,
  An nihil expediat tale movere, vide.
Vulneris id genus eſt, quod cùm ſanabile non ſit,
  Non contrectari tutius eſſe putem.
Lingua, ſile: non eſt ultra narrabile quidquam.
  Poſſe velim cineres obruere ipſe meos.
Sic igitur, quaſi me nullus deceperit error,
  Verba face, ut vitâ, quam dedit ipſe, fruar.
Cúmque ſerenus erit, vultuſque remiſerit illos,
  Qui ſecum terras imperiumque movent;
Exiguam ne me prædam ſinat eſſe Getarum,
  Detque ſolum miſeræ mite, precare, fugæ.
Tempus adeſt aptum precibus: valet ipſe, videtque
  Quas fecit vires, Roma, valere tuas.
Incolumis conjux ſua pulvinaria ſervat:
  Promovet Auſonium filius imperium.
Præterit ipſe ſuos animo Germanicus annos,
  Nec vigor eſt Druſi nobilitate minor.
Adde nurus, neptesque pias, natoſque nepotum,
  Ceteraque Auguſtæ membra valere domûs:
Adde triumphatos modò Pœonas, adde quieti
  Subdita montanæ brachia Dalmatiæ.
Nec dedignata eſt, abjectis, Illyris, armis,
  Cæſareum famulo vertice ferre pedem.
Ipſe ſuper currum, placido ſpectabilis ore,
  Tempora Phœbeâ virgine nexa tulit.
Quem pia vobiſcum proles comitavit euntem,
  Digna parente ſuo, nominibuſque datis.
Fratribus aſsimilis, quos proxima templa tenentes,
  Divus ab excelſa Julius æde videt.

His Meſſallinus, quibus omnia cedere debent,
Primum lætitiæ non negat eſſe locum.
Quicquid ab his ſupereſt, venit in certamen amoris:
Hac hominum nulli parte ſecundus eris.
Hunc colis ante diem, per quem decreta merenti
Venit honoratis laurea digna comis.
Felices! quibus hos licuit ſpectare triumphos,
Et Ducis ore Deos æquiparante frui.
At mihi Sauromatæ, pro Cæſaris ore, videndi,
Terraque pacis inops, undaque vincta gelu.
Si tamen hæc audis, & vox mea pervenit iſtuc;
Sit tua mutando gratia blanda loco.
Hoc pater ille tuus, primo mihi cultus ab ævo,
Si quid habet ſenſûs umbra diſerta, petit.
Hoc petit & frater: quamvis fortaſſe veretur,
Servandi noceat ne tibi cura mei.
Tota domus petit hoc: nec tu potes ipſe negare,
Et nos in turbæ parte fuiſſe tuæ.
Ingenii certè, quo nos malè ſenſimus uſos,
Artibus exceptis, ſæpe probator eras.
Nec mea, ſi tantùm peccata noviſſima demas,
Eſſe poteſt domui vita pudenda tuæ.
Sic igitur veſtræ vigeant penetralia gentis,
Curaque ſit Superis Cæſaribuſque tui.
Mite, ſed iratum meritò mihi Numen, adora;
Eximat ut Scythici me feritate loci.
Difficile eſt, fateor, ſed tendit in ardua virtus:
Et talis meriti gratia major erit.
Nec tamen Ætnæus vaſto Polyphemus in antro
Accipiet voces, Antiphateſve, tuas:
Sed placidus facilisque Parens, veniæque paratus,
Et qui fulmineo ſæpe ſine igne tonat.
Qui, cùm triſte aliquid ſtatuit, fit triſtis & ipſe:
Cuique ferè pœnam ſumere pœna ſua eſt.
Victa tamen vitio eſt hujus clementia noſtro:
Venit & ad vires ira coacta ſuas.

Qui quoniam patriâ toto ſumus orbe remoti,
Nec licet ante ipſos procubuiſſe Deos;
Quos colis, ad Superos hæc fer mandata ſacerdos:
Adde ſed & proprias in mea verba preces.
Sic tamen hæc tenta, si non nocitura putabis.
Ignoſcas: timeo naufragus omne fretum.

EPISTOLA III.

MAXIMO.

MAXIME, qui claris nomen virtutibus æquas,
Nec sinis ingenium nobilitate premi;
Culte mihi, quid enim ſtatus hic a funere differt?
Supremum vitæ tempus adusque meæ:
Rem facis, afflictum non averſatus amicum,
Quâ non eſt ævo rarior ulla tuo.
Turpe quidem dictu, ſed, si modò vera fatemur,
Vulgus amicitias utilitate probat.
Cura, quid expediat, prior eſt, quàm quid ſit honeſtum:
Et cum Fortunâ ſtatque caditque fides.
Nec facile invenias multis e millibus unum,
Virtutem pretium qui putet eſſe ſui.
Ipſe decor recti, facti si præmia desint,
Non movet, & gratis pœnitet eſſe probum.
Nil, nisi quod prodeſt, carum eſt: i, detrahe menti
Spem fructûs avidæ, nemo petendus erit.
At reditus jam quisque ſuos amat, & ſibi quid ſit
Utile, ſolicitis ſupputat articulis.
Illud Amicitiæ quondam venerabile numen
Proſtat, & in quæſtu pro meretrice ſedet.
Quo magis admiror, non, ut torrentibus undis,
Communis vitii te quoque labe trahi.
Diligitur nemo, nisi cui Fortuna ſecunda eſt:
Quæ, simul intonuit, proxima quæque fugat.

En ego, non paucis quondam munitus amicis,
Dum flavit velis aura ſecunda meis;
Ut fera nimboſo tumuerunt æquora vento,
In mediis lacerâ puppe relinquor aquis.
Cúmque alii nolint etiam me noſſe videri,
Vix duo projecto tresve tuliſtis opem.
Quorum tu princeps: nec enim comes eſſe, ſed auctor,
Nec petere exemplum, ſed dare dignus eras.
Te, nihil ex facto, nisi non peccaſſe, ferentem,
Sponte ſuâ probitas officiumque juvant.
Judice te, mercede caret, per ſeque petenda eſt
Externis virtus incomitata bonis.
Turpe putas abigi, quia ſit miſerandus, amicum;
Quodque ſit infelix, deſinere eſſe tuum.
Mitius eſt laſſo digitum ſupponere mento,
Mergere quàm liquidis ora natantis aquis.
Cerne, quid Æacides poſt mortem præſtet amico:
Inſtar & hanc vitam mortis habere puta.
Pirithoum Theſeus Stygias comitavit ad undas:
A Stygiis quantum ſors mea diſtat aquis!
Adfuit inſano juvenis Phocêus Oreſtæ:
Et mea non minimum culpa furoris habet.
Tu quoque magnorum laudes admitte virorum;
Utque facis, lapſo, quam potes, affer opem.
Si bene te novi; ſi, quod priùs eſſe ſolebas,
Nunc quoque es, atque animi non cecidere tui.
Quo Fortuna magis ſævit, magis ipſe resiſtis:
Utque decet, ne te vicerit illa, caves.
Et bene uti pugnes, bene pugnans efficit hoſtis:
Sic eadem prodeſt cauſa, nocetque mihi.
Scilicet indignum, juvenis rarissime, ducis
Te fieri comitem ſtantis in orbe Deæ.
Firmus es; &, quoniam non ſunt ea, qualia velles,
Vela regis quaſſæ qualiacumque ratis.
Quæque ita concuſſa eſt, ut jam caſura putetur,
Reſtat adhuc humeris fulta ruina tuis.

Ira quidem primò fuerat tua juſta, nec ipſo
  Lenior, offenſus qui mihi jure fuit.
Quique dolor pectus tetigiſſet Cæſaris alti,
  Illum jurabas protinus eſſe tuum.
Ut tamen audita eſt noſtræ tibi cladis origo,
  Diceris erratis ingemuiſſe meis.
Tum tua me primùm ſolari litera cœpit;
  Et læſum flecti ſpem dare poſſe Deum.
Movit amicitiæ tum te conſtantia longæ,
  Ante tuos ortus quæ mihi cœpta fuit.
Et quod eras aliis factus, mihi natus amicus:
  Quodque tibi in cunis oſcula prima dedi.
Quod, cùm veſtra domus teneris mihi ſemper ab annis
  Culta ſit, eſſe vetus nunc tibi cogor onus.
Me tuus ille pater, Latiæ facundia linguæ,
  Quæ non inferior nobilitate fuit,
Primus, ut auderem committere carmina Famæ,
  Impulit: ingenii dux fuit ille mei.
Nec, quo ſit primùm nobis a tempore cultus,
  Contendo fratrem poſſe referre tuum.
Te tamen ante omnes ita ſum complexus, ut unus
  Quolibet in caſu gratia noſtra fores.
Ultima me tecum vidit, mæſtiſque cadentes
  Excepit lacrymas Æthalis Ilva genis.
Cùm tibi quærenti, num verus nuncius eſſet,
  Attulerat culpæ quem mala fama meæ;
Inter confeſſum dubiè, dubiéque negantem,
  Hærebam, pavidas dante timore notas:
Exemploque nivis, quam ſolvit aquaticus Auſter,
  Gutta per attonitas ibat oborta genas.
Hæc igitur referens; & quod mea crimina primi
  Erroris veniâ poſſe latere vides;
Reſpicis antiquum lapſis in rebus amicum,
  Fomentiſque juvas vulnera noſtra tuis.
Pro quibus optandi ſi nobis copia fiat,
  Tam bene promerito commoda mille precer.

Sed ſi ſola mihi dentur tua vota ; precabor,
Ut tibi ſit, ſalvo Cæſare, ſalva parens.
Hæc ego, cùm faceres altaria pinguia ture,
Te ſolitum memini prima rogare Deos.

EPISTOLA IV.

ATTICO.

ACCIPE colloquium gelido Naſonis ab Iſtro,
Attice, judicio non dubitande meo.
Ecquid adhuc remanes memor infelicis amici ?
Deſerit an partes languida cura ſuas ?
Non ita Dî triſtes mihi ſunt, ut credere poſſim,
Faſque putem jam te non meminiſſe mei.
Ante meos oculos tua ſtat, tua ſemper imago eſt:
Et videor vultus mente videre tuos.
Seria multa mihi tecum collata recordor :
Nec data jucundis tempora pauca jocis.
Sæpe citæ longis viſæ ſermonibus horæ :
Sæpe fuit brevior, quàm mea verba, dies.
Sæpe tuas factum venit modò carmen ad aures ;
Et nova judicio ſubdita Muſa tuo eſt.
Quod tu laudaras, populo placuiſſe putabam :
Hoc pretium curæ dulce recentis erat.
Utque meus limâ raſus liber eſſet amici,
Non ſemel admonitu facta litura tuo eſt.
Nos fora viderunt pariter, nos porticus omnis,
Nos via, nos junctis curva theatra locis.
Denique tantus amor nobis, cariſſime, ſemper,
Quantus in Æacide Neſtorideque fuit.
Non ego, ſi biberes ſecuræ pocula Lethes,
Excidere hæc credam pectore poſſe tuo.
Longa dies citiùs brumali ſidere, noxque
Tardior hibernâ ſolſtitialis erit.

Nec Babylon æſtum, nec frigora Pontus habebit,
  Calthaque Pæſtanas vincet odore roſas:
Quàm tibi noſtrarum veniant oblivia rerum.
  Non ita pars fati candida nulla mei.
Ne tamen hæc dici poſſit fiducia mendax,
  Stultaque credulitas noſtra fuiſſe, cave:
Conſtantique fide veterem tutare ſodalem,
  Quà licet, & quantùm non oneroſus ero.

EPISTOLA V.

SALANO.

Condita diſparibus numeris ego Naſo Salano
  Præpoſitâ miſi verba ſalute meo.
Quæ rata ſit, cupio: rebusque ut comprobet omen,
  Te precor a ſalvo poſſit, amice, legi.
Candor, in hoc ævo res intermortua pæne,
  Exigit, ut faciam talia vota, tuus.
Nam fuerim quamvis modico tibi cognitus uſu,
  Diceris exsiliis ingemuiſſe meis.
Miſſaque ab extremo legeres cùm carmina Ponto,
  Illa tuus juvit qualiacumque favor.
Optaſtique brevem ſalvi mihi Cæſaris iram;
  Quod tamen optari, ſi ſciat, ipſe ſinat.
Moribus iſta tuis tam mitia vota dediſti:
  Nec minus idcirco ſunt ea grata mihi.
Quoque magis moveare malis, doctiſsime, noſtris,
  Credibile eſt fieri conditione loci.
Vix hac invenias totum, mihi crede, per orbem,
  Quæ minus Auguſtâ Pace fruatur, humum.
Tu tamen hic ſtructos inter fera prœlia verſus
  Et legis, & lectos ore favente probas.
Ingenioque meo, venâ quod paupere manat,
  Plaudis, & e rivo flumina magna facis.

Grata quidem ſunt hæc animo ſuffragia noſtro ;
Vix ſibi cùm miſeros poſſe placere putes.
Dum tamen in rebus tentamus carmina parvis ,
Materiæ gracili ſufficit ingenium.
Nuper , ut huc magni pervènit Fama triumphi ,
Auſus ſum tantæ ſumere molis opus.
Obruit audentem rerum gravitaſque nitorque :
Nec potui cœpti pondera ferre mei.
Illic quam laudes , erit officioſa voluntas ;
Cetera materiâ debilitata jacent.
Quod ſi fortè liber veſtras pervênit ad aures ,
Tutelam mando ſentiat ille tuam.
Hoc tibi facturo , vel ſi non ipſe rogarem ,
Accedat cumulus gratia noſtra levis.
Non ego laudandus , ſed ſunt tua pectora lacte ,
Et non calcatâ , candidiora , nive.
Mirariſque alios , cùm ſis mirabilis ipſe ,
Nec lateant artes eloquiumque tuum.
Te juvenum Princeps , cui dat Germania nomen ,
Participem ſtudii Cæſar habere ſolet.
Tu comes antiquus , tu primis junctus ab annis ,
Ingenio mores æquiparante , places.
Te dicente priùs , fit protinus impetus illi :
Teque habet , elicias qui ſua verba tuis.
Cùm tu deſîſti , mortaliaque ora quiêrunt ,
Clauſaque non longâ conticuere morâ ;
Surgit Iülêo juvenis cognomine dignus ,
Qualis ab Eois Lucifer exit aquis.
Dumque ſilens aſtat , ſtatus eſt vultuſque diſerti ,
Spemque decens doctæ vocis amictus habet.
Mox , ubi pulſa mora eſt , atque os cœleſte ſolutum ,
Hoc Superos jures more ſolere loqui.
Atque , Hæc eſt , dicas , facundia Principe digna ,
Eloquio tantùm nobilitatis ineſt.
Huic tu cùm placeas , & vertice ſidera tangas ,
Scripta tamen profugi vatis habenda putas.

Scilicet ingeniis aliqua eſt concordia junctis ,
Et ſervat ſtudii fœdera quisque ſui.
Ruſticus agricolam , miles fera bella gerentem ,
Rectorem dubiæ navita puppis amat.
Tu quoque Piëridum ſtudio , ſtudioſe , teneris ;
Ingenioque faves , ingenioſe , meo.
Diſtat opus noſtrum ; ſed fontibus exit ab iſdem :
Artis & ingenuæ cultor uterque ſumus.
Thyrſus enim vobis , geſtata eſt laurea nobis ;
Sed tamen ambobus debet ineſſe calor.
Utque meis numeris tua dat facundia nervos :
Sic venit a nobis in tua verba nitor.
Jure igitur ſtudio confinia carmina veſtro ,
Et commilitii ſacra tuenda putas.
Pro quibus ut maneat , de quo cenſeris , amicus ,
Comprecor ad vitæ tempora ſumma tuæ :
Succedatque tuis orbis moderator habenis :
Quod mecum populi vota precantur idem.

EPISTOLA VI.

GRÆCINO.

CARMINE Græcinum , qui præſens voce ſolebat ,
Triſtis ab Euxinis Naſo ſalutat aquis.
Exſulis hæc vox eſt : præſtat mihi litera linguam :
Et , ſi non liceat ſcribere , mutus ero.
Corripis , ut debes , ſtulti peccata ſodalis :
Et mala me meritis ferre minora doces.
Vera facis , ſed ſera , meæ convicia culpæ.
Aſpera confeſſo verba remitte reo.
Cùm poteram recto tranſire Ceraunia velo ,
Ut fera vitarem ſaxa , monendus eram.
Nunc mihi , naufragio , quid prodeſt diſcere , facto ,
Quam mea debuerit currere cymba viam ?

Brachia da laſſo potiùs prendenda natanti:
  Nec pigeat mento ſuppoſuiſſe manum.
Idque facis, faciasque precor: sic mater & uxor,
  Sic tibi ſint fratres, totaque ſalva domus.
Quodque ſoles animo, quod ſemper voce precari,
  Omnia Cæſaribus sic tua facta probes.
Turpe erit in miſeris veteri tibi rebus amico
  Auxilium nullâ parte tuliſſe tuum.
Turpe referre pedem, nec paſſu ſtare tenaci:
  Turpe laborantem deſeruiſſe ratem.
Turpe ſequi caſum, & Fortunæ cedere, amicum
  Et, nisi sit felix, eſſe negare ſuum.
Non ita vixerunt Strophio atque Agamemnone nati:
  Non hæc Ægidæ Pirithoïque fides.
Quos prior eſt mirata, ſequens mirabitur ætas:
  In quorum plauſus tota theatra ſonant.
Tu quoque, per durum ſervato tempus amico,
  Dignus es in tantis nomen habere viris.
Dignus es: & quoniam laudem pietate mereris,
  Non erit officii gratia ſurda tui.
Crede mihi, noſtrum si non mortale futurum
  Carmen, in ore frequens poſteritatis eris.
Fac modò permaneas lapſo, Græcine, fidelis;
  Duret & in longas impetus iſte moras.
Quæ tu cùm præſtes, remo tamen utor in aura.
  Nil nocet admiſſo ſubdere calcar equo.

EPISTOLA VII.

ATTICO.

Esse ſalutatum vult te mea litera primùm
  A male pacatis, Attice, miſſa Getis.
Proxima ſubſequitur, quid agas, audire voluptas:
  Et si, quidquid agas, ſit tibi cura mei.

Nec dubito quin ſit : ſed me timor ipſe malorum
  Sæpe ſupervacuos cogit habere metus.
Da veniam , quæſo , nimioque ignoſce timori.
  Tranquillas etiam naufragus horret aquas.
Qui ſemel eſt læſus fallaci piſcis ab hamo ,
  Omnibus unca cibis æra ſubeſſe putat.
Sæpe canem longè viſum fugit agna , lupumque
  Credit ; & ipſa ſuam neſcia vitat opem.
Membra reformidant mollem quoque ſaucia tactum :
  Vanaque ſolicitis incutit umbra metum.
Sic ego Fortunæ telis confixus iniquis ,
  Pectore concipio nil , niſi triſte , meo.
Jam mihi fata liquet , cœptos ſervantia curſus ,
  Per ſibi conſuetas ſemper itura vias.
Obſervare Deos , ne quid mihi cedat amicè ;
  Verbaque Fortunæ vix puto poſſe dari.
Eſt illi curæ me perdere ; quæque ſolebat
  Eſſe levis , conſtans & bene certa nocet.
Crede mihi , si ſum veri tibi cognitus oris ,
  Nec fraus in noſtris caſibus eſſe poteſt ;
Cinyphiæ ſegetis citiùs numerabis ariſtas ,
  Altaque quàm multis floreat Hybla thymis :
Et quot aves motis nitantur in aëra pennis ;
  Quotque natent piſces æquore , certus eris :
Quàm tibi noſtrorum ſtatuatur ſumma laborum ,
  Quos ego ſum terrâ , quos ego paſſus aquâ.
Nulla Getis toto gens eſt truculentior orbe :
  Sed tamen hi noſtris ingemuère malis.
Quæ tibi si memori coner perſcribere verſu ,
  Ilias eſt fatis longa futura meis.
Non igitur vereor , quod te rear eſſe verendum ,
  Cujus amor nobis pignora mille dedit :
Sed quia res timida eſt omnis miſer ; & quia longo
  Tempore lætitiæ janua clauſa meæ eſt.
Jam dolor in morem venit meus : utque caducis
  Percuſſu crebro ſaxa cavantur aquis ;

Sic ego continuo Fortunæ vulneror iƈtu :
  Vixque habet in nobis jam nova plaga locum.
Nec magis aſſiduo vomer tenuatur ab uſu,
  Nec magis eſt curvis Appia trita rotis ;
Peƈtora quàm mea ſunt ſerie cæcata laborum :
  Et nihil inveni, quod mihi ferret opem.
Artibus ingenuis quæſita eſt gloria multis :
  Infelix perii dotibus ipſe meis.
Vita prior vitio caret, & ſine labe peraƈta :
  Auxilii miſero nil tulit illa mihi.
Culpa gravis precibus donatur ſæpe ſuorum :
  Omnis pro nobis gratia muta fuit.
Adjuvat in duris alios præſentia rebus :
  Obruit hoc abſens vaſta procella caput.
Quæ non horruerint tacitam quoque Cæſaris iram?
  Addita ſunt pœnis aſpera verba meis.
Fit fuga temporibus levior : projeƈtus in æquor
  Arƈturum ſubii Pleïadumque minas.
Sæpe ſolent hiemem placidam ſentire carinæ :
  Non Ithacæ puppi ſævior unda fuit.
Reƈta fides comitum poterat mala noſtra levare :
  Ditata eſt ſpoliis perfida turba meis.
Mitius exſilium faciunt loca : triſtior iſtâ
  Terra ſub ambobus non jacet ulla polis.
Eſt aliquid patriis vicinum finibus eſſe :
  Ultima me tellus, ultimus orbis habet.
Præſtat & exſulibus pacem tua laurea, Cæſar :
  Pontica finitimo terra ſub hoſte jacet.
Tempus in agrorum cultu conſumere dulce eſt :
  Non patitur verti barbarus hoſtis humum.
Temperie cœli corpusque animusque juvantur :
  Frigore perpetuo Sarmatis ora riget.
Eſt in aqua dulci non invidioſa voluptas :
  Æquoreo bibitur cum ſale mixta palus.
Omnia deficiunt : animus tamen omnia vincit.
  Ille etiam vires corpus habere facit.

Suſtineas ut onus, nitendum vertice pleno eſt;
  At flecti nervos ſi patiare, cadet.
Spes quoque, poſſe morâ miteſcere Principis iram,
  Vivere ne nolim, deficiamque, cavet.
Nec vos parva datis pauci ſolatia nobis,
  Quorum ſpectata eſt per mala noſtra fides.
Cœpta tene, quæſo; nec in æquore deſere navem:
  Meque ſimul ſerva, judiciumque tuum.

EPISTOLA VIII.

MAXIMO COTTÆ.

REDDITUS eſt nobis Cæſar cum Cæſare nuper,
  Quos mihi miſiſti, Maxime Cotta, Deos.
Utque ſuum munus numerum, quem debet, haberet,
  Eſt ibi Cæſaribus Livia juncta ſuis.
Argentum felix, omnique beatius auro!
  Quod, fuerat pretium cùm rude, numen habet.
Non mihi, divitias dando, majora dediſſes,
  Cœlitibus miſſis noſtra ſub ora tribus.
Eſt aliquid ſpectare Deos, & adeſſe putare,
  Et quaſi cum vero numine poſſe loqui.
Præmia quanta, Dei! nec me tenet ultima tellus:
  Utque priùs, mediâ ſoſpes in Urbe moror.
Cæſareos video vultus, velut ante videbam:
  Vix hujus voti ſpes fuit ulla mihi.
Utque ſalutabam, numen cœleſte ſaluto.
  Quod reduci tribuas, nil, puto, majus habes.
Quid noſtris oculis, niſi ſola Palatia deſunt?
  Qui locus, ablato Cæſare, vilis erit.
Hunc ego cùm ſpectem, videor mihi cernere Romam.
  Nam patriæ faciem ſuſtinet ille ſuæ.
Fallor? an irati mihi ſunt in imagine vultus?
  Torvaque neſcio quid forma minantis habet?

Parce, Vir immenſo major virtutibus orbe,
Juſtaque vindictæ ſupprime lora tuæ.
Parce, precor, ſecli decus indelebile noſtri,
Terrarum dominum quem ſua cura facit.
Per patriæ nomen, quæ te tibi carior ipſo eſt,
Per numquam ſurdos in tua vota Deos;
Perque tori ſociam, quæ par tibi ſola reperta eſt,
Et cui majeſtas non oneroſa tua eſt;
Perque tibi ſimilem virtutis imagine natum,
Moribus agnoſci qui tuus eſſe poteſt;
Perque tuos vel avo vel dignos patre nepotes,
Qui veniunt magno per tua vota gradu;
Parte leva minimâ noſtras & contrahe pœnas;
Daque, procul Scythico qui ſit ab hoſte, locum.
Et tua, ſi fas eſt, a Cæſare proxime Cæſar,
Numina ſint precibus non inimica meis.
Sic fera quàm primùm pavido Germania vultu
Ante triumphantes ſerva feratur equos.
Sic pater in Pylios, Cumæos mater in annos
Vivant; & poſſis filius eſſe diu.
Tu quoque, conveniens ingenti nupta marito,
Accipe non durâ ſupplicis aure preces.
Sic tibi vir ſoſpes, ſic ſint cum prole nepotes,
Cumque bonis nuribus quas peperere nurus.
Sic, quem dira tibi rapuit Germania, Druſus
Pars fuerit partûs ſola caduca tui.
Sic tibi Marte ſuo, fraterni funeris ultor,
Purpureus niveis filius inſtet equis.
Annuite o! timidis mitiſſima numina votis:
Præſentes aliquid prosit habere Deos!
Cæſaris adventu, totâ gladiator arenâ
Exit; & auxilium non leve vultus habet.
Nos quoque veſtra juvet quod, quà licet, ora videmus!
Intrata eſt Superis quod domus una tribus.
Felices illi! qui non ſimulacra, ſed ipſos,
Quique Deûm coram corpora vera vident.

Quod quoniam nobis invidit inutile fatum ;
  Quos dedit ars votis , effigiemque , colo.
Sic homines novere Deos , quos arduus æther
  Occulit : & colitur pro Jove forma Jovis.
Denique , quæ mecum eſt , & erit ſine fine , cavete ,
  Ne sit in inviſo veſtra figura loco.
Nam caput e noſtra citiùs cervice recedet ,
  Et patiar foſſis lumen abire genis :
Quàm caream raptis , o publica numina ! vobis ;
  Vos eritis noſtræ portus & ara fugæ.
Vos ego complectar , Geticis si cingar ab armis :
  Vosque meas Aquilas , vos mea signa ſequar.
Aut ego me fallo , nimiâque cupidine ludor :
  Aut ſpes exsilii commodioris adeſt.
Nam minus & minus eſt facies in imagine triſtis ;
  Viſaque ſunt dictis annuere ora meis.
Vera , precor , fiant timidæ præſagia mentis :
  Juſtaque quamvis eſt , ſit minor ira Dei.

EPISTOLA IX.

COTYI REGI.

REGIA progenies , cui nobilitatis origo
  Nomen in Eumolpi pervenit usque , Coty ;
Fama loquax veſtras si jam pervênit ad aures ,
  Me tibi finitimi parte jacere ſoli ;
Supplicis exaudi , juvenum mitissime , vocem :
  Quamque potes profugo , nam potes , affer opem.
Me Fortuna tibi , (de qua ne conquerar , hoc eſt ,)
  Tradidit ; hoc uno non inimica mihi.
Excipe naufragium non duro litore noſtrum ,
  Ne fuerit terrâ tutior unda tuâ.
Regia , crede mihi , res eſt , ſuccurrere lapsis ;
  Convenit & tanto , quantus es ipſe , viro.

Fortunam decet hoc iſtam : quæ maxima cùm ſit,
Eſſe poteſt animo vix tamen æqua tuo.
Conſpicitur numquam meliore potentia cauſâ,
Quàm quoties vanas non ſinit eſſe preces.
Hoc nitor ille tui generis deſiderat : hoc eſt
A Superis ortæ nobilitatis opus.
Hoc tibi & Eumolpus, generis clariſſimus auctor,
Et, prior Eumolpo, ſuadet Erichthonius.
Hoc tecum commune Deo : quod uterque rogati,
Supplicibus veſtris ferre ſoletis opem.
Numquid erit, quare ſolito dignemur honore
Numina, ſi demas velle juvare Deos ?
Juppiter oranti ſurdas ſi præbeat aures,
Victima pro templo cur cadat icta Jovis ?
Si pacem nullam Pontus mihi præſtet eunti,
Irrita Neptuno cur ego tura feram ?
Vana laborantis ſi fallat vota coloni,
Accipiat gravidæ cur ſuis exta, Ceres ?
Nec dabit intonſo jugulum caper hoſtia Baccho,
Muſta ſub adducto ſi pede nulla fluant.
Cæſar ut imperii moderetur frena, precamur,
Tam bene quo patriæ conſulit ille ſuæ.
Utilitas igitur magnos homineſque Deoſque
Efficit ; auxiliis quoque favente ſuis.
Tu quoque fac proſis intra tua caſtra jacenti,
O Coty ! progenies digna parente tuo.
Conveniens homini eſt, hominem ſervare, voluptas :
Et meliùs nullâ quæritur arte favor.
Quis non Antiphaten Læſtrigona devovet ? aut quis
Munifici mores improbat Alcinoi ?
Non tibi Caſſandreus pater eſt, gentiſve Pheræ ;
Quive repertorem torruit arte ſuâ :
Sed quàm Marte ferox, & vinci neſcius armis,
Tam numquam, factâ pace, cruoris amans.
Adde, quod ingenuas didiciſſe fideliter artes,
Emollit mores, nec ſinit eſſe feros.

Nec Regum quiſquam magis eſt inſtructus ab illis,
  Mitibus aut ſtudiis tempora plura dedit.
Carmina teſtantur; quæ, ſi tua nomina demas,
  Threïcium juvenem compoſuiſſe negem.
Neve ſub hoc tractu vates foret unicus Orpheus,
  Biſtonis ingenio terra ſuperba tuo eſt.
Utque tibi eſt animus, cùm res ita poſtulat, arma
  Sumere, & hoſtili tingere cæde manum;
Atque, ut es, excuſſo jaculum torquere lacerto,
  Collaque veſocis flectere doctus equi;
Tempora ſic data ſunt ſtudiis ubi juſta paternis,
  Utque ſuis humeris forte quievit opus;
Ne tua marceſcant per inertes otia ſomnos,
  Lucida Piëriâ tendis in aſtra viâ.
Hæc quoque res aliquid tecum mihi fœderis affert:
  Ejuſdem ſacri cultor uterque ſumus.
Ad vatem vates orantia brachia tendo,
  Terra ſit exsiliis ut tua fida meis.
Non ego cæde nocens in Pontica litora veni;
  Mixtave ſunt noſtrâ dira venena manu:
Nec mea ſubjectâ convicta eſt gemma tabellâ
  Mendacem linis impoſuiſſe notam.
Nec quidquam, quod lege veter committere, feci.
  Et tamen his gravior noxa fatenda mihi eſt.
Neve roges quid ſit; ſtultam conſcripsimus Artem:
  Innocuas nobis hæc vetat eſſe manus.
Ecquid præterea peccarim, quærere noli,
  Ut lateat ſolâ culpa ſub Arte mea.
Quicquid id eſt, habui moderatam vindicis iram:
  Qui, niſi natalem, nil mihi demſit, humum.
Hac quoniam careo; tua nunc vicinia præſtet,
  Inviſo possim tutus ut eſſe loco.

EPISTOLA X.

MACRO.

Ecquid ab impreſſæ cognoſcis imagine gemmæ
Hæc tibi Naſonem ſcribere verba, Macer?
Auctoriſque ſui ſi non eſt annulus index,
Cognitane eſt noſtrâ litera facta manu?
An tibi notitiam mora temporis eripit horum?
Nec repetunt oculi ſigna vetuſta tui?
Sis licet oblitus pariter gemmæque manûſque,
Exciderit tantùm ne tibi cura mei:
Quam tu vel longi debes convictibus ævi,
Vel mea quod conjux non aliena tibi;
Vel ſtudiis, quibus es, quàm nos, ſapientiùs uſus;
Utque decet, nullâ factus es Arte nocens.
Tu canis æterno quicquid reſtabat Homero,
Ne careant ſummâ Troïca bella manu.
Naſo parum prudens, Artem dum tradit amandi,
Doctrinæ pretium triſte magiſter habet.
Sunt tamen inter ſe communia ſacra poëtis;
Diverſum quamvis quisque ſequamur iter.
Quorum te memorem, quamquam procul abſumus, eſſe
Suſpicor; & caſus velle levare meos.
Te duce, magnificas Aſiæ perſpeximus urbes:
Trinacris eſt oculis, te duce, nota meis.
Vidimus Ætnæâ cœlum ſplendeſcere flammâ,
Suppoſitus monti quam vomit ore gigas:
Hennæosque lacus, & olentia ſtagna Palici,
Quâque ſuis Cyanen miſcet Anapus aquis.
Nec procul hinc Nymphen, quæ, dum fugit Elidis amnem,
Tecta ſub æquoreâ nunc quoque currit aquâ.
Hîc mihi labentis pars anni magna peracta eſt.
Eheu! quàm diſpar eſt locus ille Getis!

Et quota pars hæc ſunt rerum, quas vidimus ambo,
  Te mihi jucundas efficiente vias!
Seu rate cæruleas pictâ ſulcavimus undas,
  Eſſeda nos agili sive tulere rotâ;
Sæpe brevis nobis vicibus via viſa loquendi;
  Pluraque, si numeres, verba fuere gradu.
Sæpe dies ſermone minor fuit; inque loquendum
  Tarda per æſtivos defuit hora dies.
Eſt aliquid, caſus pariter timuiſſe marinos,
  Junctaque ad æquoreos vota tuliſſe Deos:
Et modò res egiſſe simul; modò rurſus ab illis,
  Quorum non pudeat, poſſe referre jocos.
Hæc tibi si ſubeant, absim licet, omnibus horis
  Ante tuos oculos, ut modò, viſus ero.
Ipſe quidem extremi cùm sim ſub cardine mundi,
  Qui ſemper liquidis altior exſtat aquis;
Te tamen intueor, quo ſolo pectore poſſum:
  Et tecum gelido ſæpe ſub axe loquor.
Hic es, & ignoras: & ades celeberrimus abſens:
  Inque Getas mediâ viſus ab Urbe venis.
Redde vicem: &, quoniam regio felicior iſta eſt,
  Illic me memori pectore ſemper habe.

EPISTOLA XI.

RUFO.

HOC tibi, Rufe, brevi properatum tempore mittit
  Naſo, parum fauſtæ conditor Artis, opus:
Ut, quamquam longè toto ſumus orbe remoti,
  Scire tamen possis nos meminiſſe tui.
Nominis ante mei veniant oblivia nobis,
  Pectore quàm pietas sit tua pulſa meo.
Et priùs hanc animam vacuas reddemus in auras,
  Quàm fiat meriti gratia vana tui.

Grande voco lacrymas meritum, quibus ora rigabas,
Cùm mea concreto ſicca dolore forent.
Grande voco meritum, mæſtæ ſolatia mentis;
Cùm pariter nobis illa tibique dares.
Sponte quidem, per ſeque mea eſt laudabilis uxor;
Admonitu melior fit tamen illa tuo.
Namque quod Hermiones Caſtor fuit, Hector Iüli,
Hoc ego te lætor conjugis eſſe meæ.
Quæ, ne diſſimilis tibi ſit probitate, laborat;
Seque tui vitâ ſanguinis eſſe probat.
Ergo, quod fuerat ſtimulis factura ſine ullis,
Pleniùs auctorem te quoque nacta facit.
Acer, & ad palmæ per ſe curſurus honores,
Si tamen horteris, fortior ibit, equus.
Adde, quod abſentis curâ mandata fideli
Perficis, & nullum ferre gravaris onus.
O! referant grates, quoniam non poſſumus ipsi,
Dî tibi: qui referent, ſi pia facta vident.
Sufficiatque diu corpus quoque moribus iſtis,
Maxima Fundani gloria, Rufe, ſoli.



OVIDII NASONIS

EPISTOLARUM

EX PONTO

LIBER III.

EPISTOLA I.

UXORI.

ÆQUOR Iaſonio pulſatum remige primùm,
  Quæque nec hoſte fero, nec nive, Terra, cares;
Ecquod erit tempus, quo vos ego Naſo relinquam,
  In minus hoſtilem juſſus abire locum?
An mihi Barbariâ vivendum ſemper in iſta?
  Inque Tomitanâ condar oportet humo?
Pace tuâ, si pax ulla eſt tibi, Pontica tellus,
  Finitimus rapido quam terit hoſtis equo;
Pace tuâ dixiſſe velim; tu pessima duro
  Pars es in exsilio, tu mala noſtra gravas.
Tu neque Ver ſentis, cinctum florente coronâ:
  Tu neque meſſorum corpora nuda vides.
Nec tibi pampineas Autumnus porrigit uvas:
  Cuncta ſed immodicum tempora frigus habent.
Tu glacie freta vincta tenes: & in æquore piſcis
  Incluſus tectâ ſæpe natavit aquâ.

Nec tibi ſunt fontes, laticis nisi pæne marini:
Qui potus dubium ſiſtat alatne sitim.
Rara, neque hæc felix, in apertis eminet arvis
Arbor; & in terra eſt altera forma maris.
Non avis obloquitur, silvis nisi si qua remotis
Æquoreas rauco gutture potat aquas.
Triſtia per vacuos horrent absinthia campos,
Conveniensque ſuo messis amara loco.
Adde metus, & quod murus pulſatur ab hoſte;
Tinctaque mortiferâ tabe ſagitta madet:
Quod procul hæc regio eſt, & ab omni devia curſu;
Nec pede quò quisquam, nec rate, tutus eat.
Non igitur mirum, finem quærentibus horum
Altera si nobis usque rogatur humus.
Te magis eſt mirum non hoc evincere, conjux;
Inque meis lacrymas poſſe tenere malis.
Quid facias, quæris? quæras hoc ſcilicet ipſum:
Invenies, verè si reperire voles.
Velle parum eſt: cupias, ut re potiaris, oportet;
Et faciat ſomnos hæc tibi cura breves.
Velle reor multos: quis enim mihi tam sit iniquus,
Optet ut exsilium pace carere meum?
Pectore te toto, cunctisque incumbere nervis,
Et niti pro me nocte dieque decet.
Utque juvent alii, tu debes vincere amicos,
Uxor; & ad partes prima venire tuas.
Magna tibi imposita eſt noſtris perſona libellis:
Conjugis exemplum diceris eſſe bonæ.
Hanc cave degeneres: ut sint præconia noſtra
Vera, vide; Famæ quo tuearis opus.
Ut nihil ipſe querar, tacito me, Fama queretur,
Quæ debet; fuerit ni tibi cura mei.
Expoſuit mea me populo Fortuna videndum;
Et plus notitiæ, quàm fuit ante, dedit.
Notior eſt factus Capaneus a fulminis ictu:
Notus humo mersis Amphiaraus equis.

Si minus erraſſet, notus minus eſſet Ulyſſes ;
  Magna Philoctetæ vulnere fama ſuo eſt.
Si locus eſt aliquis tanta inter nomina parvis,
  Nos quoque conſpicuos noſtra ruina facit.
Nec te neſciri patitur mea pagina, quâ non
  Inferius Coâ Battide nomen habes.
Quicquid ages igitur, ſcenâ ſpectabere magnâ :
  Et pia, non parvis teſtibus, uxor eris.
Crede mihi, quoties laudaris carmine noſtro,
  Quæ legit has laudes, an mereare, rogat.
Utque favere reor plures virtutibus iſtis,
  Sic tua non paucæ carpere facta volent.
Quare, tu præſta, ne Livor dicere poſſit ;
  Hæc eſt pro miſeri lenta ſalute viri.
Cúmque ego deficiam, nec poſſim ducere currum,
  Fac tu ſuſtineas debile ſola jugum.
Ad medicum ſpecto, venis fugientibus, æger :
  Ultima pars animæ dum mihi reſtat, ades.
Quodque ego præſtarem, ſi te magis ipſe valerem,
  Id mihi, cùm valeas fortiùs, ipſa refer.
Exigit hoc ſocialis amor, fœdusque maritum :
  Moribus hoc, conjux, exigis ipſa tuis.
Hoc domui debes, de quâ cenſeris, ut illam
  Non magis officiis, quàm probitate, colas.
Cuncta licet facias ; niſi ſis laudabilis, uxor,
  Non poterit credi Marcia culta tibi.
Nec ſumus indigni ; nec, ſi vis vera fateri,
  Debetur meritis gratia nulla meis.
Redditur illa quidem grandi cum fenore nobis,
  Nec te, ſi cupiat lædere, Livor habet.
Sed tamen hoc factis adjunge prioribus unum ;
  Pro noſtris ut ſis ambitioſa malis.
Ut minus infeſtâ jaceam regione, labora ;
  Clauda nec officii pars erit ulla tui.
Magna peto, ſed non tamen invidioſa roganti.
  Utque ea non teneas, tuta repulſa tua eſt.

Nec mihi ſuccenſe, toties ſi carmine noſtro,
Quod facis, ut facias, teque imitere, rogo.
Fortibus aſſuevit tubicen prodeſſe; ſuoque
Dux bene pugnantes incitat ore viros.
Nota tua eſt probitas, teſtataque tempus in omne:
Sit virtus etiam non probitate minor.
Non tibi Amazonia eſt pro me ſumenda ſecuris,
Aut exciſa levi pelta gerenda manu.
Numen adorandum eſt; non ut mihi fiat amicum,
Sed ſit ut iratum, quàm fuit ante, minùs.
Gratia ſi nulla eſt, lacrymæ tibi gratia fient.
Hac potes, aut nullà, parte movere Deos.
Quæ tibi ne deſint, bene per mala noſtra cavetur:
Meque viro, flendi copia dives adeſt.
Utque meæ res ſunt; omni, puto, tempore flebis.
Has Fortuna tibi noſtra miniſtrat opes.
Si mea mors redimenda tuâ, quod abominor, eſſet,
Admeti conjux, quam ſequereris, erat.
Æmula Penelopes fieres, ſi fraude pudicâ
Inſtantes velles fallere nupta procos.
Si comes exſtincti Manes ſequerere mariti,
Eſſet dux facti Laodamîa tui.
Iphias ante oculos tibi erat ponenda, volenti
Corpus in accenſos mittere forte rogos.
Nil opus eſt leto, nil Icariotide telâ:
Cæſaris at conjux ore precanda tuo.
Quæ præſtat virtute ſuâ, ne priſca vetuſtas
Laude pudicitiæ ſecula noſtra premat.
Quæ Veneris formam, mores Junonis habendo,
Sola eſt cœleſti digna reperta toro.
Quid trepidas? quid adire times? non impia Progne,
Filiave Æëtæ voce movenda tuâ eſt:
Nec nurus Ægypti, nec ſæva Agamemnonis uxor,
Scyllave, quæ Siculas inguine terret aquas:
Telegonive parens vertendis nata figuris,
Nexave nodoſas angue Meduſa comas.

Femina ſed Princeps, in qua Fortuna videre
  Se probat, & cæcæ crimina falſa tulit.
Quâ nihil in terris, ad finem Solis ab ortu,
  Clarius, excepto Cæſare, mundus habet.
Eligito tempus, captatum ſæpe, rogandi,
  Hæreat adversâ ne tua navis aquâ.
Non ſemper ſacras reddunt oracula ſortes;
  Ipſaque non omni tempore ſana patent.
Cùm ſtatus Urbis erit, qualem nunc auguror eſſe,
  Et nullus populi contrahet ora dolor;
Cùm domus Auguſti, Capitolî more colenda,
  Læta, quod eſt (& ſit !) plenaque pacis erit.
Tum tibi Dî faciant adeundi copia fiat,
  Profectura aliquid tum tua verba puta.
Si quid aget majus, differ tua cœpta; caveque
  Spem feſtinando præcipitare meam.
Nec rurſus jubeo, dum ſit vacuiſſima, quæras:
  Corporis ad curam vix vacat illa ſui.
Curia cùm Patribus fuerit ſtipata verendis,
  Per rerum turbam tu quoque, oportet, eas.
Cùm tibi contigerit vultum Junonis adire,
  Fac ſis perſonæ, quam tueare, memor.
Nec factum defende meum: mala cauſa ſilenda eſt.
  Nil niſi ſolicitæ ſint tua verba preces.
Tum lacrymis demenda mora eſt: ſubmiſſaque terræ
  Ad non mortales brachia tende pedes.
Tum pete nil aliud, ſævo niſi ab hoſte recedam:
  Hoſtem Fortunam ſit ſatis eſſe mihi.
Plura quidem ſubeunt: ſed, jam turbata timore,
  Hæc quoque vix poteris ore tremente loqui.
Suſpicor hoc damno tibi non fore: ſentiat Illa
  Te majeſtatem pertimuiſſe ſuam.
Nec tua ſi fletu ſcindentur verba, nocebit.
  Interdum lacrymæ pondera vocis habent.
Lux etiam cœptis facito bona talibus adſit,
  Horaque conveniens, auſpiciumque favens.

Sed priùs, impoſito ſanctis altaribus igni,
Tura fer ad magnos vinaque pura Deos.
E quibus ante omnes Auguſtum numen adora,
Progeniemque piam, participemque tori.
Sint utinam mites ſolito sibi more! tuasque
Non duris lacrymas vultibus aſpiciant.

EPISTOLA II.

COTTÆ.

QUAM legis a nobis miſſam tibi, Cotta, ſalutem,
Miſſa sit ut verè, perveniatque, precor.
Namque meis ſoſpes multum cruciatibus aufers;
Utque sit e nobis pars bona ſalva, facis.
Cúmque labent alii, jactataque vela relinquant,
Tu laceræ remanes ancora ſola rati.
Grata tua eſt igitur pietas: ignoſcimus illis,
Qui cum Fortunâ terga dedêre fugæ.
Cùm feriant unum, non unum fulmina terrent:
Junctaque percuſſo turba pavere ſolet.
Cúmque dedit paries venturæ signa ruinæ,
Solicito vacuus fit locus ille metu.
Quis non e timidis ægri contagia vitat,
Vicinum metuens ne trahat inde malum?
Me quoque amicorum nimio terrore metuque,
Non odio, quidam deſtituêre mei.
Non illis pietas, non officioſa voluntas
Defuit: averſos extimuere Deos.
Utque magis cauti poſſunt timidique videri,
Sic appellari non meruere mali.
At meus excuſat caros ita candor amicos;
Utque habeant de me crimina nulla, favet.
Sint hac contenti veniâ, signentque licebit
Purgari factum, me quoque teſte, ſuum.

Pars eſtis pauci potior, qui rebus in arctis
  Ferre mihi nullam turpe putaſtis opem.
Tunc igitur meriti morietur gratia veſtri,
  Cùm cinis, abſumto corpore, factus ero.
Fallar, & illa meæ ſuperabit tempora vitæ:
  Si tamen a memori poſteritate legar.
Corpora debentur mæſtis exſanguia buſtis:
  Effugiunt ſtructos nomen honorque rogos.
Occidit & Theſeus, & qui comitavit Oreſten:
  Sed tamen in laudes vivit uterque ſuas.
Vos etiam ſerì laudabunt ſæpe nepotes,
  Claraque erit ſcriptis gloria veſtra meis.
Hìc quoque Sauromatæ jam vos novere, Getæque:
  Et tales animos barbara turba probat.
Cúmque ego de veſtra nuper probitate referrem,
  Nam didici Geticè Sarmaticéque loqui;
Fortè ſenex quidam, cœtu cùm ſtaret in illo,
  Reddidit ad noſtros talia verba ſonos.
Nos quoque amicitiæ nomen bene novimus, hoſpes,
  Quos procul a vobis frigidus Iſter habet.
Eſt locus in Scythia, Tauros dixere priores,
  Qui Geticâ longè non ita diſtat humo.
Hac ego ſum terrâ, patriæ nec pœnitet, ortus:
  Conſortem Phœbi gens colit illa Deam.
Templa manent hodie, vaſtis innixa columnis:
  Perque quater denos itur in illa gradus.
Fama refert, illic ſignum cœleſte fuiſſe:
  Quóque minus dubites, ſtat baſis orba Deâ.
Araque, quæ fuerat naturâ candida ſaxi,
  Decolor affuſo tincta cruore rubet.
Femina ſacra facit, tædæ non nota jugalì,
  Quæ ſuperat Scythicas nobilitate nurus.
Sacrificì genus eſt, ſic inſtituêre priores,
  Advena virgineo cæſus ut enſe cadat.
Regna Thoas habuit, Mæotide clarus in ora:
  Nec fuit Euxinis notior alter aquis.

Sceptra tenente illo, liquidas feciſſe per auras
  Neſcio quam dicunt Iphigenîan iter.
Quam levibus ventis ſub nube per æquora vectam,
  Creditur his Phœbe depoſuiſſe locis.
Præfuerat templo multos ea rite per annos,
  Invitâ peragens triſtia ſacra manu.
Cùm duo veliferâ juvenes venêre carinâ,
  Preſſeruntque ſuo litora noſtra pede.
Par fuit his ætas, & amor: quorum alter Oreſtes,
  Alter erat Pylades: nomina fama tenet.
Protinus immitem Triviæ ducuntur ad aram,
  Evincti geminas ad ſua terga manus.
Spargit aquâ captos luſtrali Graja ſacerdos,
  Ambiat ut fulvas infula longa comas.
Dumque parat ſacrum, dum velat tempora vittis;
  Dum tardæ cauſas invenit usque moræ;
Non ego crudelis, juvenes ignoſcite, dixit;
  Sacra ſuo facio barbariora loco.
Ritus is eſt gentis. Quâ vos tamen urbe venitis?
  Quóve parum fauſtâ puppe petîſtis iter?
Dixit: &, audito patriæ pia nomine virgo,
  Conſortes urbis comperit eſſe ſuæ.
Alter at e vobis, inquit, cadat hoſtia ſacri,
  Ad patrias ſedes nuncius alter eat.
Ire jubet Pylades carum periturus Oreſten:
  Hic negat: inque vicem pugnat uterque mori.
Exſtitit hoc unum, quod non convenerit illis:
  Cetera par concors & ſine lite fuit.
Dum peragunt pulchri juvenes certamen amoris,
  Ad fratrem ſcriptas exarat illa notas.
Ad fratrem mandata dabat, cuique illa dabantur,
  Humanos caſus aſpice, frater erat.
Nec mora: de templo rapiunt ſimulacra Dianæ,
  Clamque per immenſas puppe feruntur aquas.
Mirus amor juvenum, quamvis abiere tot anni,
  In Scythia magnum nunc quoque nomen habet.

Fabula narrata eſt poſt quàm vulgaris ab illo ,
  Laudarunt omnes facta piamque fidem.
Scilicet hac etiam , quâ nulla ferocior , orâ
  Nomen Amicitiæ barbara corda movet.
Quid facere Auſoniâ geniti debetis in Urbe ,
  Cùm tangant diros talia facta Getas ?
Adde , quod eſt animus ſemper tibi mitis ; & altæ
  Indicium mores nobilitatis habet ;
Quos Voleſus patrii cognoſcat nominis auctor ;
  Quos Numa maternus non neget eſſe ſuos ;
Adjectique probent genitiva ad nomina Cottæ ,
  Si tu non eſſes , interitura domus.
Digne vir hac ſerie , lapſo ſuccurrere amico
  Conveniens iſtis moribus eſſe puta.

EPISTOLA III.

FABIO MAXIMO.

Si vacat exiguum profugo dare tempus amico ,
  O ! ſidus Fabiæ Maxime gentis , ades :
Dum tibi quæ vidi referam ; ſeu corporis umbra ,
  Seu veri ſpecies , ſeu fuit ille ſopor.
Nox erat : & bifores intrabat Luna feneſtras ,
  Menſe ferè medio quanta nitere ſolet.
Publica me requies curarum , ſomnus habebat ,
  Fuſaque erant toto languida membra toro :
Cùm ſubitò pennis agitatus inhorruit aër ,
  Et gemuit parvo mota feneſtra ſono.
Territus in cubitum relevo mea membra ſiniſtrum :
  Pulſus & e trepido pectore ſomnus abit.
Stabat Amor vultu , non quo priùs eſſe ſolebat ,
  Fulcra tenens lævâ triſtis acerna manu.
Nec torquem collo , nec habens crinale capillis ;
  Nec bene diſpoſitas comtus , ut ante , comas.

Horrida pendebant molles ſuper ora capilli ;
Et viſa eſt oculis humida penna meis.
Qualis in aëriæ tergo ſolet eſſe columbæ ,
Tractantûm multæ quam tetigere manus.
Hunc , simul agnovi , neque enim mihi notior alter ,
Talibus affata eſt libera lingua ſonis :
O puer ! exsilii decepto cauſa magiſtro ,
Quem fuit utilius non docuiſſe mihi ;
Huc quoque veniſti , pax eſt ubi tempore nullo ,
Et coït aſtrictis barbarus Iſter aquis ?
Quæ tibi cauſa viæ ? nisi uti mala noſtra videres ?
Quæ ſunt , si neſcis , invidioſa tibi.
Tu mihi dictaſti juvenilia carmina primus :
Appoſui ſenis , te duce , quinque pedes.
Nec me Mæonio conſurgere carmine , nec me
Dicere magnorum paſſus es acta ducum.
Forsitan exiguas , aliquas tamen , arcus & ignis
Ingenii vires comminuêre mei.
Namque ego dum canto tua regna tuæque parentis ,
In nullum mea mens grande vacavit opus.
Nec ſatis id fuerat ; ſtultus quoque carmina feci ,
Artibus ut poſſes non rudis eſſe meis.
Pro quibus exsilium miſero mihi reddita merces :
Id quoque in extremis , & sine pace , locis.
At non Chionides Eumolpus in Orphea talis ;
In Phryga nec Satyrum talis Olympus erat.
Præmia nec Chiron ab Achilli talia cepit ,
Pythagoræque ferunt non nocuiſſe Numam.
Nomina neu referam longum collecta per ævum ,
Diſcipulo perii ſolus ab ipſe meo.
Dum damus arma tibi , dum te , laſcive , docemus ;
Hæc , te diſcipulo , dona magiſter habet.
Scis tamen , ut liquidò juratus dicere possis ,
Non me legitimos ſolicitaſſe toros.
Scripsimus hæc iſtis , quarum nec vitta pudicos
Contingit crines , nec ſtola longa pedes.

Dic, precor, Ecquando didiciſti fallere nuptas;
  Et facere incertum per mea juſſa genus?
An ſit ab his omnis rigidè ſubmota libellis,
  Quam lex furtivos arcet habere viros?
Quid tamen hoc prodeſt, vetiti ſi lege ſeverâ
  Credor adulterii compoſuiſſe notas?
At tu, ſic habeas ferientes cuncta ſagittas,
  Sic numquam rapido lampades igne vacent,
Sic regat imperium, terrasque coërceat omnes
  Cæſar, ab Ænea qui tibi fratre nepos;
Effice, ſit nobis non implacabilis ira,
  Meque loco plecti commodiore velit.
Hæc ego viſus eram Puero dixiſſe volucri:
  Hos viſus nobis ille dediſſe ſonos.
Per, mea tela, faces, & per, mea tela, ſagittas,
  Per Matrem juro, Cæſareumque caput;
Nil, niſi conceſſum, nos te didiciſſe magiſtro;
  Artibus & nullum crimen ineſſe tuis.
Utque hoc, ſic utinam defendere cetera poſſes!
  Scis aliud, quod te læſerit, eſſe magis.
Quicquid id eſt, neque enim debet dolor ille referri,
  Non potes a culpa dicere abeſſe tuâ.
Tu licet erroris ſub imagine crimen obumbres,
  Non gravior merito vindicis ira fuit.
Ut tamen aſpicerem, conſolarerque jacentem,
  Lapſa per immenſas eſt mihi penna vias.
Hæc loca tum primùm vidi, cùm, Matre rogante,
  Phasias eſt telis fixa puella meis.
Quæ nunc cur iterum poſt ſecula longa reviſam,
  Tu facis, o! caſtris miles amice meis.
Pone metus igitur; miteſcet Cæſaris ira;
  Et veniet votis mollior hora tuis.
Neve moram timeas: tempus, quod quærimus, inſtat;
  Cunctaque lætitiæ plena triumphus habet.
Dum domus, & nati, dum mater Livia gaudet:
  Dum gaudes, Patriæ magne Ducisque Pater:

Dum tibi gratatur Populus, totamque per Urbem
Omnis odoratis ignibus ara calet:
Dum faciles aditus præbet venerabile templum;
Sperandum noſtras poſſe valere preces.
Dixit; & aut ille eſt tenues dilapſus in auras,
Cœperunt ſenſus aut vigilare mei.
Si dubitem, quin his faveas, o! Maxime, dictis,
Memnonio cycnos eſſe colore putem.
Sed neque mutatur nigrâ pice lacteus humor:
Nec, quod erat candens, fit terebinthus, ebur.
Conveniens animo genus eſt tibi; nobile namque
Pectus, & Herculeæ ſimplicitatis habes.
Livor, iners vitium, mores non exit in iſtos;
Utque latens imâ vipera ſerpit humo.
Mens tua ſublimis ſupra genus eminet ipſum:
Grandius ingenio nec tibi nomen ineſt.
Ergo alii noceant miſeris, optentque timeri,
Tinctaque mordaci ſpicula felle gerant.
At tua ſupplicibus domus eſt aſſueta juvandis.
In quorum numero me, precor, eſſe velis.

EPISTOLA IV.

RUFINO.

HÆC tibi non vanam portantia verba ſalutem,
Naſo Tomitanâ mittit ab urbe tuus;
Utque ſuo faveas mandat, Rufine, Triumpho;
In veſtras venit si tamen ille manus.
Eſt opus exiguum, vaſtiſque paratibus impar:
Quale tamen cumque eſt, ut tueare, rogo.
Firma valent per ſe, nullumque Machaona quærunt:
Ad medicam dubius confugit æger opem.
Non opus eſt magnis placido lectore poëtis:
Quamlibet invitum difficilemque tenent.

Nos; quibus ingenium longi minuêre labores,
  Aut etiam nullum forsitan ante fuit,
Viribus infirmi, veſtro candore valemus;
  Quem mihi si demas, omnia rapta putem.
Cunctaque cùm mea sint propenſo nixa favore,
  Præcipuum veniæ jus habet ille liber.
Spectatum vates alii ſcripſere triumphum:
  Eſt aliquid memori viſa notare manu.
Nos ea vix avidam vulgò captata per aurem
  Scripsimus: atque oculi fama fuere mei.
Scilicet affectus similes, aut impetus idem,
  Rebus ab auditis conſpicuiſque venit?
Nec nitor argenti, quem vos vidiſtis, & auri,
  Quòd mihi defuerit, purpuraque illa, queror.
Sed loca, ſed gentes formatæ mille figuris
  Nutriſſent carmen, prœliaque ipſa, meum.
Et regum vultus, certissima pignora mentis,
  Juviſſent aliquâ forsitan illud opus.
Plausibus ex ipsis populi, lætoque favore,
  Ingenium quodvis incaluiſſe poteſt.
Tamque ego ſumsiſſem tali clangore vigorem,
  Quàm rudis auditâ miles ad arma tubâ.
Pectora sint nobis nivibus glacieque, licebit,
  Atque hoc quem patior, frigidiora loco:
Illa Ducis facies, in curru ſtantis eburno,
  Excuteret frigus ſensibus omne meis.
His ego defectus, dubiiſque auctoribus uſus,
  Ad veſtri venio jure favoris opem.
Nec mihi nota ducum, nec ſunt mihi nota locorum
  Nomina: materiam vix habuere manus.
Pars quota de tantis rebus, quam Fama referre,
  Aut aliquis nobis ſcribere poſſet, erat?
Quo magis, o! lector, debes ignoſcere, si quid
  Erratum eſt illic, præteritumve mihi.
Adde, quod aſſiduam domini meditata querelam,
  Ad lætum carmen vix mea verſa lyra eſt.

Vix bona poſt tanto quærenti verba ſubibant :
Et gaudere aliquid, res mihi viſa nova eſt.
Utque reformidant inſuetum lumina Solem,
Sic ad lætitiam mens mea ſegnis erat.
Eſt quoque cunctarum novitas cariſſima rerum :
Gratiaque officio, quod mora tardat, abeſt.
Cetera, certatim de magno ſcripta triumpho,
Jam pridem populi ſuſpicor ore legi.
Illa bibit ſitiens, lector mea pocula plenus :
Illa recens pota eſt, noſtra tepeſcit aqua.
Non ego ceſſavi, nec fecit inertia ſerum :
Ultima me vaſti ſuſtinet ora freti.
Dum venit huc rumor, properataque carmina fiunt,
Factaque eunt ad vos, annus abiſſe poteſt.
Nec minimum refert, intacta roſaria primus,
An ſerâ carpas pæne relicta manu.
Quid mirum, lectis exhauſto floribus horto,
Si Duce non facta eſt digna corona ſuo ?
Deprecor, hæc vatum contra ſua carmina ne quis
Dicta putet : pro ſe Muſa locuta mea eſt.
Sunt mihi vobiſcum communia ſacra, poëtæ ;
In veſtro miſeris si licet eſſe choro.
Magnaque pars animæ mecum vixiſtis, amici :
Hac ego non abſens vos quoque parte colo.
Sint igitur veſtro mea commendanda favori
Carmina, non poſſum pro quibus ipſe loqui.
Scripta placent a morte ferè : quia lædere vivos
Livor, & injuſto carpere dente ſolet.
Si genus eſt mortis malè vivere ; terra moratur,
Et deſunt fatis ſola ſepulcra meis.
Denique opus noſtræ culpetur ut undique curæ,
Officium nemo qui reprehendat erit.
Ut desint vires, tamen eſt laudanda voluntas :
Hac ego contentos auguror eſſe Deos.
Hæc facit, ut veniat pauper quoque gratus ad aras,
Et placeat cæſo non minùs agna bove.

Res quoque tanta fuit, quantæ ſubſiſtere ſummo
  Æneidos vati grande fuiſſet onus.
Ferre etiam molles elegi tam vaſta triumphi
  Pondera diſparibus non potuere rotis.
Quo pede nunc utar, dubia eſt ſententia nobis.
  Alter enim de te, Rhene, triumphus adeſt.
Irrita verorum non ſunt præſagia vatum:
  Danda Jovi laurus, dum prior illa viret.
Nec mea verba legis, qui ſum ſubmotus ad Iſtrum,
  Non bene pacatis flumina pota Getis:
Iſta Dei vox eſt: Deus eſt in pectore noſtro:
  Hæc duce prædico vaticinorque Deo.
Quid ceſſas currum pompamque parare triumphis,
  Livia? jam nullas dant tibi bella moras.
Perfida damnatas Germania projicit haſtas:
  Jam pondus dices omen habere meum.
Crede, brevique fides aderit; geminabit honorem
  Filius, & junctis, ut priùs, ibit equis.
Prome, quod injicias humeris victoribus, oſtrum.
  Ipſa poteſt ſolitum noſſe corona caput.
Scuta, ſed & galeæ gemmis radientur & auro,
  Stentque ſuper vinctos trunca tropæa viros.
Oppida turritis cingantur eburnea muris,
  Fictaque res vero more putetur agi.
Squalidus immiſſos fractâ ſub arundine crines
  Rhenus, & infectas ſanguine portet aquas.
Barbara jam capti poſcunt insignia Reges,
  Textaque fortunâ divitiora ſuâ.
Et quæ præterea virtus invicta tuorum
  Sæpe parata tibi, ſæpe paranda facit.
Dî quorum monitu ſumus eventura locuti,
  Verba, precor, celeri noſtra probate fide.

EPISTOLA V.
MAXIMO COTTÆ.

QUAM legis, unde tibi mittatur epiſtola, quæris?
Hinc, ubi cæruleis jungitur Iſter aquis.
Ut regio dicta eſt, ſuccurrere debet & auctor,
Læſus ab ingenio Naſo poëta ſuo.
Qui tibi, quam mallet præſens afferre ſalutem,
Mittit ab hirſutis, Maxime Cotta, Getis.
Legimus, o! juvenis, patrii non degener oris,
Dicta tibi pleno verba diſerta foro.
Quæ, quamquam linguâ mihi ſunt properante per horas
Lecta ſatis multas, pauca fuiſſe queror.
Plura ſed hæc feci relegendo ſæpe; nec umquam
Non mihi, quàm primò, grata fuere magis.
Cúmque nihil toties lecta e dulcedine perdant,
Viribus illa ſuis, non novitate, placent.
Felices! quibus hæc ipſo cognoſcere in actu,
Et tam facundo contigit ore frui.
Nam quamquam ſapor eſt allatâ dulcis in unda,
Gratiùs ex ipſo fonte bibuntur aquæ.
Et magis adducto pomum decerpere ramo,
Quàm de cælata ſumere lance, juvat.
At niſi peccaſſem, niſi me mea Muſa fugaſſet,
Quod legi, tua vox exhibuiſſet opus.
Utque fui ſolitus, ſediſſem forsitan unus
De centum judex in tua verba viris.
Major & implêſſet præcordia noſtra voluptas,
Cùm traherer dictis annueremque tuis.
Quem quoniam fatum, vobis patriâque relictis,
Inter inhumanos maluit eſſe Getas:
Quod licet, ut videar tecum magis eſſe, legenda
Sæpe, precor, ſtudii pignora mitte tui:

Exemploque meo, niſi dedignaris id ipſum,
Utere; quod nobis rectius ipſe dares.
Namque ego, qui perii jam pridem, Maxime, vobis,
Ingenio nitor non periiſſe meo.
Redde vicem; nec rara tui monumenta laboris,
Accipiant noſtræ, grata futura, manus.
Dic tamen, o! juvenis ſtudiorum plene meorum;
Ecquid ab his ipsis admoneare mei?
Ecquid, ubi aut recitas factum modò carmen amicis,
Aut, quod ſæpe ſoles, exigis ut recitent?
Interdum queritur tua mens, oblita quid absit?
Neſcio quid certè ſentit abeſſe ſui.
Utque loqui de me multùm præſente ſolebas,
Nunc quoque Naſonis nomen in ore tuo eſt?
Ipſe quidem Getico peream violatus ab arcu,
(Et sit perjuri quàm prope pœna vides:)
Te nisi momentis video pæne omnibus abſens.
Gratia Dîs, menti quolibet ire licet.
Hac ubi perveni, nulli cernendus, in Urbem,
Sæpe loquor tecum; ſæpe loquente fruor.
Tum, mihi difficile eſt, quàm sit bene, dicere; quamque
Candida judiciis illa sit hora meis.
Tum me, si qua fides, cœleſti ſede receptum,
Cum fortunatis ſuſpicor eſſe Deis.
Rurſus, ut huc redii, cœlum Superoſque relinquo.
A Styge nec longè Pontica diſtat humus.
Unde ego si fato nitor prohibente reverti,
Spem sine profectu, Maxime, tolle mihi.

EPISTOLA VI.

AMICORUM CUIDAM.

NASO ſuo, nomen poſuit cui pæne, ſodali
  Mittit ab Euxinis hoc breve carmen aquis.
At, ſi cauta parum ſcripſiſſet dextra, quis eſſes,
  Forſitan officio parta querela foret.
Cur tamen, hoc aliis tutum credentibus, unus,
  Appellent ne te carmina noſtra, rogas?
Quanta ſit in mediâ clementia Cæſaris irâ,
  Ex me, ſi neſcis, certior eſſe potes.
Huic ego, quam patior, nil poſſem demere pœnæ,
  Si judex meriti cogerer eſſe mei.
Non vetat ille ſui quemquam meminiſſe ſodalis:
  Nec prohibet tibi me ſcribere, teque mihi.
Nec ſcelus admittas, ſi conſoleris amicum,
  Mollibus & verbis aſpera fata leves.
Cur, dum tuta times, facis ut reverentia talis
  Fiat in Auguſtos invidioſa Deos?
Fulminis afflatos interdum vivere telis
  Vidimus, & refici, non prohibente Jove.
Nec, quia Neptunus navem lacerarat Ulyſſis,
  Leucothëe nanti ferre negavit opem.
Crede mihi, miſeris cœleſtia numina parcunt:
  Nec ſemper læſos, & ſine fine, premunt.
Principe nec noſtro Deus eſt moderatior ullus:
  Juſtitiâ vires temperat ille ſuas.
Nuper eam Cæſar facto de marmore templo;
  Jam pridem poſuit mentis in æde ſuæ.
Juppiter in multos temeraria fulmina torquet,
  Qui pœnam culpâ non meruere pari.
Obruerit ſævis cùm tot Deus æquoris undis,
  Ex illis mergi pars quota digna fuit?

Cùm pereant acie fortiſſima quæque, ſub ipſo
  Judice, delectus Martis iniquus erit.
At, ſi forte velis in nos inquirere, nemo eſt
  Qui ſe, quod patitur, commeruiſſe neget.
Adde, quod exſtinctos vel aquâ, vel Marte, vel igni,
  Nulla poteſt iterum reſtituiſſe dies.
Reſtituit multos, aut pœnæ parte levavit
  Cæſar; & in multis me velit eſſe, precor.
An tu, cùm tali populus ſub Principe ſimus,
  Alloquio profugi credis ineſſe metum?
Forſitan hæc domino Buſiride jure timeres,
  Aut ſolito clauſos urere in ære viros.
Deſine mitem animum vano infamare timore.
  Sæva quid in placidis ſaxa vereris aquis?
Ipſe ego, quod primò ſcripſi ſine nomine vobis,
  Vix excuſari poſſe mihi videor.
Sed pavor attonito rationis ademerat uſum:
  Ceſſerat omne novis conſiliumque malis.
Fortunamque meam metuens, non vindicis iram,
  Terrebar titulo nominis ipſe mei.
Hactenus admonitus memori concede poëtæ,
  Ponat ut in chartis nomina cara ſuis.
Turpe erit ambobus, longo mihi proximus uſu,
  Si nullâ libri parte legare mei.
Ne tamen iſte metus ſomnos tibi rumpere poſſit,
  Non ultra, quàm vis, officioſus ero.
Teque tegam, qui ſis, niſi cùm permiſeris ipſe.
  Cogetur nemo munus habere meum.
Tu modò, quem poteras vel apertè tutus amare,
  Si res eſt anceps iſta, latenter ama.

EPISTOLA VII.

AMICIS.

Verba mihi deſunt eadem tam ſæpe roganti,
Jamque pudet vanas ſine carere preces.
Tædia conſimili fieri de carmine vobis,
Quidque petam, cunctos edidiciſſe reor.
Noſtraque quid portet jam noſtis epiſtola, quamvis
Charta ſit a vinclis non labefacta ſuis.
Ergo mutetur noſtri ſententia ſcripti,
Ne toties contra, quàm rapit amnis, eam.
Quod bene de vobis ſperavi, ignoſcite, amici,
Talia peccandi jam mihi finis erit.
Nec gravis uxori dicar, quæ ſcilicet in me
Quàm proba, tam timida eſt, experienſque parum.
Hæc quoque, Naſo, feras: etenim pejora tuliſti.
Jam tibi ſentiri ſarcina nulla poteſt.
Ductus ab armento taurus detrectat aratrum,
Subtrahit & duro colla novella jugo.
Nos, quibus aſſuevit fatum crudeliter uti,
Ad mala jam pridem non ſumus ulla rudes.
Venimus in Geticos fines; moriamur in illis,
Parcaque ad extremum, quâ mea cœpit, eat.
Spem juvet amplecti, quæ non juvat irrita ſemper;
Et fieri cupias ſi qua, futura putes.
Proximus huic gradus eſt, bene deſperare ſalutem,
Seque ſemel verâ ſcire periſſe fide.
Curando fieri quædam majora videmus
Vulnera, quæ melius non tetigiſſe fuit.
Mitiùs ille perit, ſubitâ qui mergitur undâ;
Quàm ſua qui tumidis brachia laſſat aquis.
Cur ego concepi Scythicis me poſſe carere
Finibus, & terrâ proſperiore frui?

Cur aliquid de me ſperavi lenius umquam?
An Fortuna mihi sic mea nota fuit?
Torqueor en gravius; repetitaque forma locorum
Exsilium renovat triſte, recensque facit.
Eſt tamen utilius, ſtudium ceſſaſſe meorum,
Quàm, quas admôrint, non valuiſſe preces.
Magna quidem res eſt, quam non audetis, amici:
Sed si quis peteret, qui dare vellet, erat.
Dummodo non vobis hoc Cæſaris ira negârit,
Fortiter Euxinis immoriemur aquis.

EPISTOLA VIII.

MAXIMO.

Quæ tibi, quærebam, memorem teſtantia curam,
Dona Tomitanus mittere poſſet ager.
Dignus es argento, fulvo quoque dignior auro:
Sed te, cùm donas, iſta juvare ſolent.
Nec tamen hæc loca ſunt ullo pretioſa metallo:
Hoſtis ab agricola vix sinit illa fodi.
Purpura ſæpe tuos fulgens prætexit amictus;
Sed non Sarmaticâ tingitur illa manu.
Vellera dura ferunt pecudes, & Palladis uti
Arte Tomitanæ non didicere nurus.
Femina pro lana Cerealia munera frangit,
Suppoſitoque gravem vertice portat aquam.
Non hic pampineis amicitur vitibus ulmus:
Nulla premunt ramos pondere poma ſuo.
Triſtia deformes pariunt absinthia campi,
Terraque de fructu, quàm sit amara, docet.
Nil igitur totâ Ponti regione siniſtri,
Quod mea ſedulitas mittere poſſet, erat.
Clauſa tamen misi Scythicâ tibi tela pharetrâ:
Hoſte precor fiant illa cruenta tuo.

Hos habet hæc calamos, hos hæc habet ora libellos.
  Hæc viget in noſtris, Maxime, Muſa locis.
Quæ quamquam misiſſe pudet, quia parva videntur;
  Tu tamen hæc, quæſo, conſule miſſa boni.

EPISTOLA IX.

BRUTO.

QUOD sit in his eadem ſententia, Brute, libellis,
  Carmina neſcio quem carpere noſtra refers:
Nil nisi me, terrâ fruar ut propiore, rogare;
  Et, quàm sim denſo cinctus ab hoſte, queri.
O! quàm de multis vitium reprehenditur unum!
  Hoc peccat ſolum si mea Muſa, bene eſt.
Ipſe ego librorum video delicta meorum;
  Cùm ſua plus juſto carmina quisque probet.
Auctor opus laudat: sic forsitan Agrius olim
  Therſiten facie dixerit eſſe bonâ.
Judicium tamen hîc noſtrum non decipit error;
  Nec quicquid genui, protinus illud amo.
Cur igitur, si me videam delinquere, peccem?
  Et patiar ſcripto crimen ineſſe, rogas?
Non eadem ratio eſt, ſentire & demere morbos:
  Senſus ineſt cunctis, tollitur arte malum.
Sæpe aliquod cupiens verbum mutare, relinquo;
  Judicium vires deſtituuntque meum.
Sæpe piget, quid enim dubitem tibi vera fateri?
  Corrigere, & longi ferre laboris onus.
Scribentem juvat ipſe favor, minuitque laborem;
  Cumque ſuo creſcens pectore fervet opus.
Corrigere at res eſt tanto magis ardua, quanto
  Magnus Ariſtarcho major Homerus erat.
Sic animum lento curarum frigore lædit,
  Ut cupidi curſor frena retentat equi.

Atque ita Dî mites minuant mihi Cæſaris iram,
  Oſſaque pacatâ noſtra tegantur humo;
Ut mihi conanti non numquam intendere curas,
  Fortunæ ſpecies obſtat acerba meæ.
Vixque mihi videor, faciam quod carmina, ſanus:
  Inque feris curem corrigere illa Getis?
Nil tamen e ſcriptis magis excuſabile noſtris,
  Quàm ſenſus cunctis pæne quod unus ineſt.
Læta ferè lætus cecini, cano triſtia triſtis.
  Conveniens operi tempus utrumque ſuo eſt.
Quid, nisi de vitio ſcribam regionis amaræ?
  Utque ſolo moriar commodiore, precer?
Cùm toties eadem dicam, vix audior ulli:
  Verbaque profectu diſſimulata carent.
Et tamen hæc eadem cùm sint, non ſcribimus ìsdem:
  Unaque per plures vox mea tentat opem.
An, ne bis ſenſum lector reperiret eumdem,
  Unus amicorum, Brute, rogandus erat?
Non fuit hoc tanti: confeſſo ignoſcite, docti.
  Vilior eſt operis fama ſalute meâ.
Denique materiæ, quam quis ſibi finxerit ipſe,
  Arbitrio variat multa poëta ſuo.
Muſa mea eſt index nimium quoque vera malorum,
  Atque incorruptæ pondera teſtis habet.
Nec liber ut fieret, ſed uti ſua cuique daretur
  Litera, propoſitum curaque noſtra fuit.
Poſtmodo collectas, utcumque sine ordine, junxi:
  Hoc opus electum ne mihi fortè putes.
Da veniam ſcriptis, quorum non gloria nobis
  Cauſa, ſed utilitas officiumque, fuit.

OVIDII NASONIS
EPISTOLARUM
EX PONTO
LIBER IV.
EPISTOLA I.
SEXTO POMPEIO.

Accipe, Pompeii, deductum carmen ab illo,
Debitor eſt vitæ qui tibi, Sexte, ſuæ.
Qui ſi non prohibes a me tua nomina poni,
Accedet meritis hæc quoque ſumma tuis.
Sive trahis vultus, equidem peccaſſe fatebor:
Delicti tamen eſt cauſa probanda mei.
Non potuit mea mens, quin eſſet grata, teneri:
Sit, precor, officio non gravis ira pio.
O! quoties ego ſum libris mihi viſus in iſtis
Impius, in nullo quod legerere loco!
O! quoties, aliud vellem cùm ſcribere, nomen
Retulit in ceras inſcia dextra tuum!
Ipſe mihi placuit mendis in talibus error,
Et vix invitâ facta litura manu eſt.
Viderit ad ſummum, dixi; licet ipſe queratur.
Ah! pudet offenſam non meruiſſe priùs.

Da mihi, ſi quid ea eſt, hebetantem pectora Lethen;
  Oblitus potero non tamen eſſe tui.
Idque ſinas, oro; nec faſtidita repellas
  Verba: nec officio crimen ineſſe putes.
Et levis hæc meritis referatur gratia tantis.
  Sin minus, invito te quoque, gratus ero.
Numquam pigra fuit noſtris tua gratia rebus,
  Nec mihi munificas arca negavit opes.
Nunc quoque, nil ſubitis clementia territa fatis
  Auxilium vitæ fertque, feretque meæ.
Unde, roges forſan, fiducia tanta futuri
  Sit mihi: quod fecit quiſque tuetur opus.
Ut Venus artificis labor eſt & gloria Coi,
  Æquoreo madidas quæ premit imbre comas:
Arcis ut Actææ vel eburna vel ahenea cuſtos,
  Bellica Phidiacâ ſtat Dea facta manu;
Vindicat ut Calamis laudem, quos fecit, equorum;
  Ut ſimilis veræ vacca Myronis opus;
Sic ego pars rerum non ultima, Sexte, tuarum,
  Tutelæque feror munus opuſque tuæ.

EPISTOLA II.

SEVERO.

Quod legis, o! Vates magnorum maxime Regum,
  Venit ab intonſis uſque, Severe, Getis.
Cujus adhuc nomen noſtros tacuiſſe libellos,
  Si modò permittis dicere vera, pudet.
Orba tamen numeris ceſſavit epiſtola numquam
  Ire per alternas officioſa vices.
Carmina ſola tibi memorem teſtantia curam
  Non data ſunt: quid enim, quæ facis ipſe, darem?
Quis mel Ariſtæo, quis Baccho vina Falerno,
  Triptolemo fruges, poma det Alcinoo?

Fertile pectus habes, interque Helicona colentes
Uberius nulli provenit iſta ſeges.
Mittere carmen ad hunc, frondes erat addere silvis.
Hæc mihi cunctandi cauſa, Severe, fuit.
Nec tamen ingenium nobis reſpondet, ut ante:
Sed siccum ſterili vomere litus aro.
Scilicet ut limus venas excæcat in undis,
Læſaque ſuppreſſo fonte resiſtit aqua;
Pectora sic mea ſunt limo vitiata malorum,
Et carmen venâ pauperiore fluit.
Si quis in hac ipſum terrâ poſuiſſet Homerum,
Eſſet, crede mihi, factus & ille Getes.
Da veniam faſſo: ſtudiis quoque frena remisi;
Ducitur & digitis litera rara meis.
Impetus ille ſacer, qui vatum pectora nutrit,
Qui priùs in nobis eſſe ſolebat, abeſt.
Vix venit ad partes, vix ſumtæ Muſa tabellæ
Imponit pigras pæne coacta manus.
Parvaque, ne dicam ſcribendi nulla, voluptas
Eſt mihi: nec numeris nectere verba juvat.
Sive quod hinc fructus adeò non cepimus ullos,
Principium noſtri res sit ut iſta mali:
Sive quod in tenebris numeroſos ponere greſſus,
Quodque legas nulli, ſcribere carmen, idem eſt.
Excitat auditor ſtudium: laudataque virtus
Creſcit; & immenſum gloria calcar habet.
Hìc mea cui recitem, nisi flavis ſcripta Corallis,
Quasque alias gentes barbarus Iſter habet?
Sed quid ſolus agam? quâque infelicia perdam
Otia materiâ, ſurripiamque diem?
Nam quia nec vinum, nec me tenet aleà fallax,
Per quæ clam tacitum tempus abire ſolet;
Nec me, quod cuperem, si per fera bella liceret,
Oblectat cultu terra novata ſuo.
Quid, nisi Pïerides, ſolatia frigida, reſtant,
Non bene de nobis quæ meruere, Deæ?

At tu, cui bibitur felicius Aonius fons,
  Utiliter ſtudium quod tibi cedit, ama.
Sacraque Muſarum meritò cole: quodque legamus,
  Huc aliquod curæ mitte recentis opus.

EPISTOLA III.
AMICO INSTABILI.

Conquerar, an taceam? ponam ſine nomine crimen?
  An notum, qui ſis, omnibus eſſe velim?
Nomine non utar, ne commendère querelâ,
  Quæraturque tibi carmine fama meo.
Dum mea puppis erat validâ fundata carinâ,
  Qui mecum velles currere, primus eras.
Nunc, quia contraxit vultum Fortuna, recedis;
  Auxilio poſt quàm ſcis opus eſſe tuo.
Diſſimulas etiam, nec me vis noſſe videri:
  Quisque ſit, audito nomine, Naſo, rogas.
Ille ego ſum, quamquam non vis audire, vetuſtâ
  Pæne puer puero junctus amicitiâ.
Ille ego, qui primus tua ſeria noſſe ſolebam,
  Qui tibi jucundis primus adeſſe jocis.
Ille ego convictor, denſoque domeſticus uſu:
  Ille ego judiciis unica Muſa tuis.
Idem ego ſum, qui nunc an vivam, perfide, neſcis:
  Cura tibi de quo quærere nulla fuit.
Sive fui numquam carus, ſimulaſſe fateris:
  Seu non fingebas, inveniere levis.
Dic, age, dic aliquam, quæ te mutaverit, iram:
  Nam niſi juſta tua eſt, juſta querela mea eſt.
Quæ te conſimilem res nunc vetat eſſe priori?
  An crimen, cœpi quod miſer eſſe, vocas?
Si mihi rebus opem nullam factisque ferebas,
  Veniſſet verbis charta notata tribus.

Vix equidem credo, ſed & inſultare jacenti
  Te mihi, nec verbis parcere, Fama refert.
Quid facis? ah demens! cur, ſi Fortuna recedat,
  Naufragio lacrymas eripis ipſe tuo?
Hæc Dea non ſtabili, quàm ſit levis, orbe fatetur,
  Quem ſummum dubio ſub pede ſemper habet.
Quolibet eſt folio, quâ vis incertior aurâ:
  Par illi levitas, improbe, ſola tua eſt.
Omnia ſunt hominum tenui pendentia filo:
  Et ſubitò caſu, quæ valuere, ruunt.
Divitis audita eſt cui non opulentia Crœſi?
  Nempe tamen vitam captus ab hoſte tulit.
Ille Syracoſiâ modò formidatus in urbe,
  Vix humili duram repulit arte famem.
Quid fuerat Magno majus? tamen ille rogavit
  Submiſsâ fugiens voce clientis opem.
Cuique viro totus terrarum paruit orbis,
  Indigus effectus omnibus ipſe magis.
Ille Jugurthino clarus, Cimbroque triumpho,
  Quo victrix toties Conſule Roma fuit;
In cœno latuit Marius, cannâque paluſtri:
  Pertulit & tanto multa pudenda viro.
Ludit in humanis divina potentia rebus;
  Et certam præſens vix habet hora fidem.
Litus ad Euxinum, ſi quis mihi diceret, ibis,
  Et metues, arcu ne feriare Getæ;
I, bibe, dixiſſem, purgantes pectora ſuccos:
  Quicquid & in tota naſcitur Anticyrâ:
Sum tamen hæc paſſus: nec, ſi mortalia poſſem,
  Et ſummi poteram tela cavere Dei.
Tu quoque fac timeas; &, quæ tibi læta videntur,
  Dum loqueris, fieri triſtia poſſe puta.

EPISTOLA IV.

SEXTO POMPEIO.

Nulla dies adeo eſt auſtralibus humida nimbis,
  Non intermiſſis ut fluat imber aquis.
Nec ſterilis locus ullus ita eſt, ut non ſit in illo
  Mixta ferè duris utilis herba rubis.
Nil adeo Fortuna gravis miſerabile fecit,
  Ut minuant nullâ gaudia pace malum.
Ecce domo patriâque carens, oculiſque meorum,
  Naufragus in Getici litoris actus aquas;
Quâ tamen, inveni, vultum diffundere, cauſam,
  Poſſem, Fortunæ neç meminiſſe meæ.
Nam mihi cùm fulvâ triſtis ſpatiarer arenâ,
  Viſa eſt a tergo penna dediſſe ſonum.
Reſpicio: nec corpus erat, quod cernere poſſem:
  Verba tamen ſunt hæc aure recepta meâ:
En ego lætarum venio tibi nuncia rerum,
  Fama, per immenſas aëre lapſa vias.
Conſule Pompejo, quo non tibi carior alter,
  Candidus & felix proximus annus erit.
Dixit: &, ut læto Pontum rumore replevit,
  Ad gentes alias hinc Dea vertit iter.
At mihi, dilapſis inter nova gaudia curis,
  Excidit aſperitas hujus iniqua loci.
Ergo ubi, Jane biceps, longum reſeraveris annum,
  Pulſus & a ſacro menſe December erit;
Purpura Pompejum ſummi velabit honoris:
  Ne titulis quidquam debeat ille ſuis.
Cernere jam videor rumpi penetralia turbâ;
  Et populum lædi deficiente loco.
Templaque Tarpejæ primùm tibi ſedis adiri;
  Et fieri faciles in tua vota Deos.

Colla boves niveos certæ præbere ſecuri,
Quos aluit campis herba Faliſca ſuis.
Cumque Deos omnes, tum quos impensius æquos
Eſſe tibi, cupias, cum Jove Cæſar erit.
Curia te excipiet, Patresque e more vocati
Intendent aures ad tua verba ſuas.
Hos ubi facundo tua vox hilaraverit ore,
Utque ſolet, tulerit proſpera verba dies;
Egeris & meritas Superis cum Cæſare grates,
Qui cauſam, facias cur ita ſæpe, dabit:
Inde domum repetes, toto comitante Senatu;
Officium populi vix capiente domo.
Me miſerum! turbâ quod non ego cernar in illa:
Nec poterunt iſtis lumina noſtra frui.
Quamlibet abſentem, quâ poſſum, mente videbo:
Aſpiciet vultus Conſulis illa ſui.
Dî faciant, aliquo ſubeat tibi tempore noſtrum
Nomen! &, Heu! dicas, quid miſer ille facit?
Hæc tua pertulerit si quis mihi verba, fatebor
Protinus exsilium mollius eſſe meum.

EPISTOLA V.

EIDEM JAM CONSULI.

Ite, leves elegi, doctas ad Conſulis aures;
Verbaque honorato ferte legenda viro.
Longa via eſt, nec vos pedibus proceditis æquis;
Tectaque brumali ſub nive terra latet.
Cùm gelidam Thracen, & opertum nubibus Hæmon,
Et maris Ionii transieritis aquas;
Luce minus decimâ dominam venietis in Urbem,
Ut feſtinatum non faciatis iter.
Protinus inde domus vobis Pompeja petatur.
Non eſt Auguſto junctior ulla Foro.

Si quis, ut in populo, qui ſitis & unde, requiret :
  Nomina deceptâ quælibet aure ferat.
Ut ſit enim tutum, ſicut reor eſſe, fateri ;
  Verba minus certè ficta timoris habent.
Copia nec vobis, ullo prohibente, videndi
  Conſulis, ut limen contigeritis, erit.
Aut reget ille ſuos dicendo jura Quirites,
  Conſpicuum ſignis cùm premet altus ebur :
Aut, populi reditus poſitam componet ad haſtam,
  Et minui magnæ non ſinet Urbis opes.
Aut, ut erunt Patres in Julia templa vocati,
  De tanto dignis Conſule rebus aget.
Aut feret Auguſto ſolitam natoque ſalutem,
  Deque parum noto conſulet officio.
Tempus ab his vacuum Cæſar Germanicus omne
  Auferet : a magnis hunc colit ille Deis.
Cùm tamen a turba rerum requieverit harum ;
  Ad vos manſuetas porriget ille manus ;
Quidque parens ego veſter agam, fortaſſe requiret :
  Talia vos illi reddere verba velim.
Vivit adhuc, vitamque tibi debere fatetur,
  Quam priùs a miti Cæſare munus habet.
Te ſibi, cùm fugeret, memori ſolet ore referre,
  Barbariæ tutas exhibuiſſe vias.
Sanguine Biſtonium quod non tepefecerit enſem,
  Effectum curâ pectoris eſſe tui.
Addita præterea vitæ quoque multa tuendæ
  Munera, ne proprias attenuaret opes.
Pro quibus ut meritis referatur gratia, jurat,
  Se fore mancipii tempus in omne tui.
Nam priùs umbroſâ carituros arbore montes,
  Et freta velivolas non habitura rates,
Fluminaque in fontes curſu reditura ſupino ;
  Gratia quàm meriti poſſit abire tui.
Hæc ubi dixeritis, ſervet ſua dona, rogate,
  Sic fuerit veſtræ cauſa peracta viæ,

EPISTOLA VI.

BRUTO.

QUAM legis, ex illis tibi venit epiſtola, Brute,
Naſonem nolles in quibus eſſe, locis.
Sed, tu quod nolles, voluit miſerabile fatum.
Hei mihi! plus illud, quàm tua vota, valet.
In Scythia nobis quinquennis Olympias acta eſt:
Jam tempus luſtri transit in alterius.
Perſtat enim Fortuna tenax, votisque malignum
Opponit noſtris insidioſa pedem.
Certus eras pro me, Fabiæ lux, Maxime, gentis,
Numen ad Auguſtum ſupplice voce loqui.
Occidis ante preces; cauſamque ego, Maxime, mortis
(Nec fueram tanti) me reor eſſe tuæ.
Jam timeo noſtram cuiquam mandare ſalutem:
Ipſum morte tuâ concidit auxilium.
Cœperat Auguſtus deceptæ ignoſcere culpæ;
Spem noſtram, terras deſeruitque simul.
Quale tamen potui de cœlite, Brute, recenti
Veſtra procul positus carmen in ora dedi.
Quæ prosit pietas utinam mihi! ſitque malorum
Jam modus, & ſacræ mitior ira domûs!
Te quoque idem, liquidò poſſum jurare, precari,
O! mihi non dubiâ cognite Brute notâ.
Nam cùm præſtiteris verum mihi ſemper amorem,
Hic tamen adverſo tempore crevit amor.
Quique tuas pariter lacrymas noſtraſque videret,
Paſſuros pœnam crederet eſſe duos:
Lenem te miſeris genuit Natura, nec ulli
Mitius ingenium, quàm tibi, Brute, dedit.
Ut qui, quid valeas, ignoret, Marte forensi,
Poſſe tuo peragi vix putet ore reos.

Scilicet ejuſdem eſt, quamvis pugnare videtur,
  Supplicibus facilem, ſontibus eſſe trucem.
Cùm tibi ſuſcepta eſt legis vindicta ſeveræ,
  Verba velut tinctum ſingula virus habent.
Hoſtibus eveniat, quàm ſis violentus in armis
  Sentire, & linguæ tela ſubire tuæ.
Quæ tibi tam tenui curâ limantur, ut omnes
  Iſtius ingenium corporis eſſe negent.
At ſi quem lædi Fortunâ cernis iniquâ,
  Mollior eſt animo femina nulla tuo.
Hoc ego præcipuè ſensi, cùm magna meorum
  Notitiam pars eſt inficiata mei.
Immemor illorum, veſtri non immemor umquam,
  Qui mala ſoliciti noſtra levaſtis, ero.
Et priùs, heu nobis nimium conterminus! Iſter
  In caput Euxino de mare vertet iter:
Utque Thyeſtêæ redeant ſi tempora menſæ,
  Solis ad Eoas currus agetur aquas:
Quàm quiſquam veſtrûm, qui me doluiſtis ademto,
  Arguat ingratum non meminiſſe ſui.

EPISTOLA VII.

VESTALI.

MISSUS es Euxinas quoniam, Veſtalis, ad undas,
  Ut poſitis reddas jura ſub axe locis;
Aſpicis en, Præſes, quali jaceamus in arvo:
  Nec me teſtis eris falſa ſolere queri.
Accedet voci per te non irrita noſtræ,
  Alpinis juvenis regibus orte, fides.
Ipſe vides certè glacie concreſcere Pontum:
  Ipſe vides rigido ſtantia vina gelu.
Ipſe vides, onerata ferox ut ducat Iazyx
  Per medias Iſtri plauſtra bubulcus aquas.

Aſpicis & mitti ſub adunco toxica ferro ,
Et telum cauſas mortis habere duas.
Atque utinam pars hæc tantum ſpectata fuiſſet !
Non etiam proprio cognita Marte tibi.
Tenditis ad primum per denſa pericula pilum :
Contigit ex merito qui tibi nuper honos.
Sit licet hic titulus plenis tibi fructibus ingens ,
Ipſa tamen virtus ordine major erit.
Non neget hoc Iſter , cujus tua dextera quondam
Puniceam Getico ſanguine fecit aquam.
Non neget Ægypſos , quæ , te ſubeunte , recepta
Senſit in ingenio nil opis eſſe loci.
Nam dubium , poſitu melius defenſa manuve ,
Urbs erat in ſummo nubibus æqua jugo.
Sithonio Regi ferus interceperat illam
Hoſtis , & ereptas victor habebat opes.
Donec flumineâ devecta Vitellius undâ
Intulit , expoſito milite , ſigna Getis.
At tibi , progenies alti fortiſſima Dauni ,
Venit in adverſos impetus ire viros.
Nec mora : conſpicuus longè fulgentibus armis ,
Fortia ne poſſint facta latere , caves :
Ingentique gradu contra ferrumque locumque ,
Saxaque brumali grandine plura , ſubis.
Nec te miſſa ſuper jaculorum turba moratur ,
Nec quæ vipereo tela cruore madent.
Spicula cum pictis horrent in caſſide pennis :
Parſque ferè ſcuti vulnere nulla vacat.
Nec corpus cunctos feliciter effugit ictus ;
Sed minor eſt acri laudis amore dolor.
Talis apud Trojam Danaïs pro navibus Ajax
Dicitur Hectoreas ſuſtinuiſſe faces.
Ut propiùs ventum eſt, commiſſaque dextera dextræ ,
Reſque fero potuit cominus enſe geri ;
Dicere difficile eſt , quid Mars tuus egerit illic ,
Quotque neci dederis, quoſque, quibuſque modis.

Enſe tuo factos calcabas victor acervos ;
  Impoſitoque Getes ſub pede multus erat.
Pugnat ad exemplum Primi minor ordine Pili :
  Multaque fert miles vulnera , multa facit.
Sed tantùm virtus alios tua præterit omnes ,
  Ante citos quantùm Pegaſus ibat equos.
Vincitur Ægypſos ; teſtataque tempus in omne
  Sunt tua , Veſtalis , carmine facta meo.

EPISTOLA VIII.
SUILLIO.

LITERA ſera quidem , ſtudiis exculte Suilli ,
  Huc tua pervênit , ſed mihi grata tamen :
Quâ , pia ſi poſſit Superos lenire rogando
  Gratia , laturum te mihi dicis opem.
Ut jam nil præſtes , animi ſum factus amici
  Debitor ; & meritum , velle juvare , voco.
Impetus iſte tuus longum modò duret in ævum ;
  Neve malis pietas ſit tua laſſa meis.
Jus aliquod faciunt affinia vincula nobis ,
  Quæ ſemper maneant illabefacta , precor.
Nam tibi quæ conjux , eadem mihi filia pæne eſt :
  Et quæ te generum , me vocat illa virum.
Hei mihi ! ſi lectis vultum tu verſibus iſtis
  Ducis , & affinem te pudet eſſe meum.
At nihil hîc dignum poteris reperire pudore ,
  Præter Fortunam , quæ mihi cæca fuit.
Si genus excutias ; Equites , ab origine primâ ,
  Uſque per innumeros inveniemur avos.
Sive velis , qui ſint , mores inquirere noſtros ;
  Errorem miſero detrahe , labe carent.
Tu modò , ſi quid agi ſperabis poſſe precando ,
  Quos colis , exora ſupplice voce Deos.

Dî tibi ſunt Cæſar juvenis : tua numina placa.
Hac certè nulla eſt notior ara tibi.
Non ſinit illa ſui vanas antiſtitis umquam
Eſſe preces : noſtris hinc pete rebus opem.
Quamlibet exiguâ si nos ea juverit aurâ ,
Obruta de mediis cymba reſurget aquis.
Tunc ego tura feram rapidis ſollemnia flammis ;
Et , valeant quantum numina , teſtis ero.
Nec tibi de Pario ſtatuam , Germanice , templum
Marmore : carpſit opes illa ruina meas.
Templa domus vobis faciant urbesque beatæ :
Naſo ſuis opibus , carmine , gratus erit.
Parva quidem fateor pro magnis munera reddi ,
Cùm pro conceſsâ verba ſalute damus.
Sed qui, quàm potuit, dat maxima, gratus abunde eſt ;
Et finem pietas contigit illa ſuum.
Nec , quæ de parva Dîs pauper libat acerrâ ,
Tura minùs , grandi quàm data lance , valent.
Agnaque , tam lactens quàm gramine paſta Faliſco ,
Victima Tarpejos inficit icta focos.
Nec tamen , officio vatum per carmina facto ,
Principibus res eſt gratior ulla viris.
Carmina veſtrarum peragunt præconia laudum ;
Neve ſit actorum fama caduca , cavent.
Carmine fit vivax virtus ; expersque ſepulcri ,
Notitiam feræ poſteritatis habet.
Tabida conſumit ferrum lapidemque vetuſtas ,
Nullaque res majus tempore robur habet.
Scripta ferunt annos : ſcriptis Agamemnona noſti ;
Et quisquis contra , vel ſimul , arma tulit.
Quis Thebas ſeptemque Duces ſine carmine noſſet ?
Et quicquid poſt hæc , quicquid & ante fuit ?
Dî quoque carminibus , si fas eſt dicere , fiunt :
Tantaque majeſtas ore canentis eget.
Sic Chaos , ex illa naturæ mole prioris ,
Digeſtum partes ſcimus habere ſuas :

Sic, affectantes cœleſtia regna, Gigantas
  Ad Styga nimbifero vindicis igne datos.
Sic victor laudem ſuperatis Liber ab Indis,
  Alcides captâ traxit ab Œchaliâ.
Et modò, Cæſar, Avum, quem virtus addidit aſtris,
  Sacrarunt aliquâ carmina parte tuum.
Si quid adhuc igitur vivi, Germanice, noſtro
  Reſtat in ingenio, ſerviet omne tibi.
Non potes officium vatis contemnere vates:
  Judicio pretium res habet iſta tuo.
Quod niſi te nomen tantum ad majora vocaſſet,
  Gloria Piëridum ſumma futurus eras.
Sed dare materiam nobis, quàm carmina, majus:
  Nec tamen ex toto deſerere illa potes.
Nam modò bella geris, numeris modò verba coërces;
  Quodque aliis opus eſt, hoc tibi ludus erit.
Utque nec ad citharam, nec ad arcum ſegnis Apollo eſt;
  Sed venit ad ſacras nervus uterque manus:
Sic tibi nec docti, nec deſunt Principis artes;
  Mixta ſed eſt animo cum Jove Muſa tuo.
Quæ quoniam nec nos undâ ſubmovit ab illa,
  Ungula Gorgonei quam cava fecit equi,
Proſit, opemque ferat communia ſacra tueri:
  Atque îſdem ſtudiis impoſuiſſe manum.
Litora pellitis nimium ſubjecta Corallis
  Ut tandem, ſævos effugiamque Getas,
Clauſaque ſi miſero patria eſt, ut ponar in ullo,
  Qui minus Auſoniâ diſtet ab Urbe, loco.
Unde tuas poſſim laudes celebrare recentes,
  Magnaque quàm minimâ facta referre morâ.
Tangat ut hoc votum cœleſtia, care Suilli,
  Numina, pro ſocero pæne precare tuo.

EPISTOLA IX.

GRÆCINO.

UNDE licet, non unde juvat, Græcine, ſalutem
  Mittit ab Euxinis hanc tibi Naſo vadis.
Miſſaque Dî faciant Auroram occurrat ad illam,
  Bis ſenos faſces quæ tibi prima dabit.
Ut, quoniam sine me tanges Capitolia Conſul,
  Et fiam turbæ pars ego nulla tuæ,
In domini ſubeat partes, & præſtet amici
  Officium, juſſo litera noſtra die.
Atque ego si fatis genitus melioribus eſſem,
  Et mea sincero curreret axe rota;
Quo nunc noſtra manus per ſcriptum fungitur, eſſet
  Lingua ſalutandi munere functa tui.
Gratatusque darem cum dulcibus oſcula verbis;
  Nec minus ille meus, quàm tuus, eſſet honor.
Illâ, confiteor, sic eſſem luce ſuperbus,
  Ut caperet faſtus vix domus ulla meos.
Dumque latus ſancti cingit tibi turba Senatûs,
  Conſulis ante pedes ire viderer Eques.
Et quamquam cuperem ſemper tibi proximus eſſe,
  Gauderem lateri non habuiſſe locum.
Nec querulus, turbâ quamvis eliderer, eſſem:
  Sed foret a populo tum mihi dulce premi.
Proſpicerem gaudens, quantus foret agminis ordo,
  Denſaque quàm longum turba teneret iter.
Quoque magis noris, quàm me vulgaria tangant,
  Spectarem, qualis purpura te tegeret,
Signa quoque in ſella noſſem formata curuli;
  Et totum Numidæ ſculptile dentis opus.
At cùm Tarpejas eſſes deductus in arces,
  Dum caderet juſſu victima ſacra tuo;

Me quoque ſecretò grates ſibi magnus agentem
  Audiſſet, mediâ qui ſedet æde, Deus.
Turaque mente magis plenâ, quàm lance, dediſſem
  Ter quater, imperii lætus honore tui.
Hìc ego præſentes inter numerarer amicos,
  Mitia jus Urbis si modò fata darent.
Quæque mihi ſolâ capitur nunc mente voluptas,
  Tunc oculis etiam percipienda foret.
Non ita Cœlitibus viſum eſt, & forsitan æquis:
  Nam quid me pœnæ cauſa negata juvet?
Mente tamen, quæ ſola loco non exſulat, utar:
  Prætextam, faſces aſpiciamque tuos.
Hæc modò te populo reddentem jura videbit;
  Et ſe ſecretis finget adeſſe locis.
Nunc longi reditus haſtæ ſupponere luſtri
  Cernet, & exactâ cuncta locare fide.
Nunc facere in medio facundum verba Senatu,
  Publica quærentem quid petat utilitas.
Nunc, pro Cæſaribus, Superis decernere grates;
  Albave opimorum colla ferire boum.
Atque utinam, cùm jam fueris potiora precatus,
  Ut mihi placetur numinis ira, roges!
Surgat ad hanc vocem plenâ pius ignis ab ara,
  Detque bonum voto lucidus omen apex.
Interea, quâ parte licet, ne cuncta queramur,
  Hìc quoque te feſtum Conſule tempus agam.
Altera lætitiæ, nec cedens cauſa priori,
  Succeſſor tanti frater honoris, erit.
Nam tibi finitum ſummo, Græcine, Decembri
  Imperium, Jani ſuſcipit ille die.
Quæque eſt in vobis pietas, alterna feretis
  Gaudia, tu fratris faſcibus, ille tuis.
Sic tu bis fueris Conſul, bis Conſul & ille;
  Inque domo bimus conſpicietur honor.
Qui quamquam eſt ingens, & nullum Martia ſummo
  Altius imperium Conſule Roma videt;

Multiplicat tamen hunc gravitas auctoris honorem:
Et majeſtatem res data dantis habet.
Judiciis igitur liceat Flaccoque tibique
Talibus Auguſti tempus in omne frui.
Ut tamen a rerum curâ propiore vacabit;
Vota precor votis addite veſtra meis.
Et, si quem dabit aura sinum, laxate rudentes,
Exeat e Stygiis ut mea navis aquis.
Præfuit his, Græcine, locis modò Flaccus; & illo
Ripa ferox Iſtri ſub duce tuta fuit.
Hic tenuit Myſas gentes in pace fideli:
Hic arcu fiſos terruit enſe Getas.
Hic raptam Troſmin celeri virtute recepit,
Infecitque fero ſanguine Danubium.
Quære loci faciem, Scythicique incommoda cœli;
Et quàm vicino terrear hoſte, roga.
Sintne litæ tenues ſerpentis felle ſagittæ:
Fiat an humanum victima dira caput.
Mentiar, an coëat duratus frigore pontus,
Et teneat glacies jugera multa freti.
Hæc ubi narrârit, quæ sit mea fama, require;
Quóque modo peragam tempora dura, roga.
Nec ſumus hîc odio, nec ſcilicet eſſe meremur:
Nec cum Fortunâ mens quoque verſa meâ eſt.
Illa quies animo, quàm tu laudare ſolebas,
Ille vetus ſolito perſtat in ore pudor.
Sic ego ſum longè, sic hîc, ubi barbarus hoſtis,
Ut fera plus valeant legibus arma, facit;
Re queat ut nullâ tot jam, Græcine, per annos
Femina de nobis, virve, puerve, queri.
Hoc facit, ut miſero faveant adsintque Tomitæ;
Hæc quoniam tellus teſtificanda mihi eſt.
Illi me, quia velle vident, diſcedere malunt:
Reſpectu cupiunt hîc tamen eſſe ſui.
Nec mihi credideris: exſtant decreta, quibus nos
Laudat, & immunes publica cera facit.

Conveniens miſeris hæc quamquam gloria non eſt,
Proxima dant nobis oppida munus idem.
Nec pietas ignota mea eſt : videt hoſpita tellus
In noſtrâ ſacrum Cæſaris eſſe domo.
Stant pariter natusque pius, conjuxque ſacerdos,
Numina jam facto non leviora Deo.
Neu desit pars ulla domûs ; ſtat uterque nepotum ;
Hic aviæ lateri proximus, ille patris.
His ego do toties cum ture precantia verba,
Eoo quoties ſurgit ab orbe dies.
Tota, licet quæras, hoc me non fingere dicet,
Officii teſtis, Pontica terra, mei.
Pontica me tellus, quantis hac poſſumus orâ,
Natalem ludis ſcit celebrare Dei.
Nec minùs hoſpitibus pietas eſt cognita talis,
Miſit in has si quos longa Propontis aquas.
Is quoque, quo lævus fuerat ſub Præside Pontus,
Audierit frater forsitan iſta tuus.
Fortuna eſt impar animo, talique libenter
Exiguas carpo munere pauper opes.
Nec veſtris damus hæc oculis, procul Urbe remoti ;
Contenti tacitâ ſed pietate ſumus.
Et tamen hæc tangent aliquando Cæſaris aures.
Nil illi, toto quod fit in orbe, latet.
Tu certè ſcis hoc Superis adſcite, videsque,
Cæſar, ut eſt oculis ſubdita terra tuis.
Tu noſtras audis inter convexa locatus
Sidera, ſolicito quas damus ore, preces.
Perveniant iſtuc & carmina forsitan illa,
Quæ de te miſi cœlite facta novo.
Auguror his igitur flecti tua numina, nec tu
Immeritò nomen mite Parentis habes.

EPISTOLA X.

ALBINOVANO.

HIC mihi Cimmerio bis tertia ducitur æſtas
Litore, pellitos inter agenda Getas.
Ecquos tu ſilices, ecquod, cariſſime, ferrum
Duritiæ confers, Albinovane, meæ?
Gutta cavat lapidem, conſumitur annulus uſu,
Et teritur preſsâ vomer aduncus humo.
Tempus edax igitur, præter nos, omnia perdet?
Ceſſat duritiâ Mors quoque victa meâ.
Exemplum eſt animi nimiùm patientis Ulyſſes,
Jactatus dubio per duo luſtra mari.
Tempora ſoliciti ſed non tamen omnia fati
Pertulit; & placidæ ſæpe fuere moræ.
An grave ſex annis pulchram foviſſe Calypſo,
Æquoreæque fuit concubuiſſe Deæ?
Excipit Hippotades, qui dat pro munere ventos,
Curvet ut impulſos utilis aura ſinus.
Nec bene cantantes labor eſt audiſſe puellas;
Nec deguſtanti lotos amara fuit.
Hos ego, qui patriæ faciant oblivia, ſuccos
Parte meæ vitæ, si modò dentur, emam.
Nec tu contuleris urbem Læſtrygonis umquam
Gentibus, obliquâ quas obit Iſter aquâ.
Nec vincet ſævum Cyclops feritate Phyacen,
Qui quota terroris pars ſolet eſſe mei!
Scylla feris trunco quod latrat in inguine monſtris;
Heniochæ nautis plus nocuere rates.
Nec potes infeſtis conferre Charybdin Achæis,
Ter licet epotum ter vomat illa fretum.
Qui quamquam dextrâ regione licentiùs errant,
Securum latus hoc non tamen eſſe ſinunt.

Hic agri infrondes : hîc ſpicula tincta venenis :
  Hîc freta vel pediti pervia reddit hiems.
Ut, quâ remus iter pulſis modò fecerat undis,
  Siccus contemtâ nave viator eat.
Qui veniunt iſtinc, vix vos ea credere dicunt.
  Quàm miſer eſt, qui fert aſperiora fide !
Crede tamen : nec te cauſas neſcire ſinemus,
  Horrida Sarmaticum cur mare duret hiems.
Proxima ſunt nobis plauſtri ducentia formam,
  Et quæ præcipuum ſidera frigus habent.
Hinc oritur Boreas, oræque domeſticus huic eſt,
  Et ſumit vires a propiore loco.
At Notus, adverſo tepidum qui ſpirat ab axe,
  Eſt procul, & rarus languidiorque venit.
Adde quod hîc clauſo miſcentur flumina Ponto,
  Vimque fretum multo perdit ab amne ſuam.
Huc Lycus, huc Sagaris, Peniusque, Hypaniſque, Crateſque
  Influit, & crebro vortice tortus Halys :
Partheniusque rapax, & volvens ſaxa Cynapes
  Labitur, & nullo tardior amne Tyras.
Et tu, femineæ Thermodon cognite turmæ ;
  Et quondam Grajis, Phaſi, petite viris.
Cumque Boryſthenio liquidiſſimus amne Dyraſpes,
  Et tacitè peragens lene Melanthus iter.
Quique duas terras, Aſiam Cadmique ſororem
  Separat, & curſus inter utramque facit.
Innumerique alii, quos inter maximus omnes
  Cedere Danubius ſe tibi, Nile, neget.
Copia tot laticum, quas auget, adulterat undas ;
  Nec patitur vires æquor habere ſuas.
Quin etiam, ſtagno ſimilis, pigræque paludi,
  Cæruleus vix eſt, diluiturque color.
Innatat unda freto dulcis, leviorque marinâ eſt,
  Quæ proprium mixto de ſale pondus habet.
Si roget hæc aliquis, cur ſint narrata Pedoni,
  Quidve loqui certis juverit iſta modis ;

Detinui, dicam, tempus, curasque feſelli.
  Hunc fructum præſens attulit hora mihi.
Abſuimus ſolito, dum ſcribimus iſta, dolori:
  In mediis nec nos ſenſimus eſſe Getis.
At tu, non dubito, cùm carmine Theſea laudes,
  Materiæ titulos quin tueare tuæ:
Quemque refers, imitere virum: vetat ille profectò
  Tranquilli comitem temporis eſſe fidem.
Qui quamquam eſt factis ingens, & conditur a te
  Vir tanto, quanto debuit ore cani;
Eſt tamen ex illo nobis imitabile quiddam,
  Inque fide Theſeus quilibet eſſe poteſt.
Non tibi ſunt hoſtes ferro clavâque domandi,
  Per quos vix ulli pervius Iſthmos erat:
Sed præſtandus amor, res non operoſa volenti.
  Quis labor eſt puram non temeraſſe fidem?
Hæc tibi, qui perſtas indeclinatus amico,
  Non eſt, quod linguâ dicta querente putes.

EPISTOLA XI.

GALLIONI.

GALLIO, crimen erit vix excuſabile nobis,
  Carmine te nomen non habuiſſe meo.
Tu quoque enim, memini, cœleſti cuſpide facta
  Foviſti lacrymis vulnera noſtra tuis.
Atque utinam, rapti jacturâ læſus amici,
  Senſiſſes ultra, quod quererere, nihil!
Non ita Dîs placuit, qui te ſpoliare pudicâ
  Conjuge crudeles non habuere nefas.
Nuncia nam luctûs mihi nuper epiſtola venit,
  Lectaque cum lacrymis ſunt tua damna meis.
Sed neque prudentem ſolari ſtultior auſim,
  Verbaque doctorum nota referre tibi:

Finitumque

Finitumque tuum, ſi non ratione, dolorem
  Ipſâ jam pridem ſuſpicor eſſe morâ.
Dum tua pervênit, dum litora noſtra recurrens
  Tot maria ac terras permeat, annus abit.
Temporis officium, ſolatia dicere, certi eſt,
  Dum dolor in curſu eſt, dum petit æger opem.
At cùm longa dies ſedavit vulnera mentis,
  Intempeſtivè qui fovet illa, novat.
Adde quod, atque utinam verum tibi venerit omen!
  Conjugio felix jam potes eſſe novo.

EPISTOLA XII.

TUTICANO.

Quo minùs in noſtris ponaris, amice, libellis,
  Nominis efficitur conditione tui.
Aſt ego non alium priùs hoc dignarer honore;
  Eſt aliquis noſtrum ſi modò carmen honos.
Lex pedis officio, naturaque nominis, obſtant:
  Quâque meos adeas, eſt via nulla, modos.
Nam pudet in geminos ita nomen findere verſus,
  Deſinat ut prior hoc, incipiatque minor.
Et pudeat, ſi te, quâ ſyllaba parte moratur,
  Arctiùs appellem, Tuticanumque vocem.
Nec potes in verſum Tuticani more venire,
  Fiat ut e longa ſyllaba prima brevis.
Aut producatur, quæ nunc correptiùs exit;
  Et ſit porrectâ longa ſecunda morâ.
His ego ſi vitiis auſim corrumpere nomen,
  Ridear, & meritò pectus habere neger.
Hæc mihi cauſa fuit dilati muneris hujus,
  Quod meus, adjecto fenore, reddet ager.
Teque canam quacumque notâ: tibi carmina mittam,
  Pæne mihi puero cognite pæne puer.

Perque tot annorum ſeriem, quot habemus uterque,
  Non mihi, quàm fratri frater, amate minùs.
Tu bonus hortator, tu duxque comesque fuiſti,
  Cùm regerem tenerâ frena novella manu.
Sæpe ego correxi ſub te cenſore libellos:
  Sæpe tibi admonitu facta litura meo eſt;
Dignam Mæoniis Phæacida condere chartis
  Cùm te Pïerides perdocuere tuæ.
Hic tenor, hæc viridi concordia cœpta juventâ
  Venit ad albentes illabefacta comas.
Quæ niſi te moveant, duro tibi pectora ferro
  Eſſe, vel invicto clauſa adamante, putem.
Sed priùs huic deſint & bellum & frigora terræ,
  Inviſus nobis quæ duo Pontus habet;
Et tepidus Boreas, & ſit præfrigidus Auſter,
  Et poſſit fatum mollius eſſe meum;
Quàm tua ſint lapſo præcordia dura ſodali.
  Hic cumulus noſtris abſit, abeſtque, malis.
Tu modò per Superos, quorum certiſſimus ille eſt,
  Quo tuus aſſiduè Principe crevit honor;
Effice, conſtanti profugum pietate tuendo,
  Ne ſperata meam deſinat aura ratem.
Quid mandem, quæris? peream, niſi dicere vix eſt;
  Si modò, qui periit, ille perire poteſt.
Nec quid agam, invenio, nec quid nolimve velimve:
  Nec ſatis utilitas eſt mea nota mihi.
Crede mihi; miſeros prudentia prima relinquit:
  Et ſenſus cum re conſiliumque fugit.
Ipſe, precor, quæras, quâ ſim tibi parte juvandus:
  Quóque viam facias ad mea vota vado.

EPISTOLA XIII.

CARO.

O ! Mihi non dubios inter memorande ſodales,
Quique, quod es, verè, Care, vocaris; ave.
Unde ſaluteris, color hic tibi protinus index,
Et ſtructura mei carminis, eſſe poteſt.
Non quia mirifica eſt, ſed quod nec publica certè :
Qualis enim cumque eſt, non latet eſſe meam.
Ipſe quoque ut chartæ titulum de fronte revellas,
Quod ſit opus, videor dicere poſſe, tuum.
Quamlibet in multis poſitus noſcêre libellis,
Perque obſervatas inveniere notas.
Prodent auctorem vires, quas Hercule dignas
Novimus, atque illi, quem canis, eſſe pares.
Et mea Muſa poteſt, proprio deprenſa colore,
Insignis vitiis forsitan eſſe ſuis.
Tam mala Therſiten prohibebat forma latere,
Quàm pulchrâ Nireus conſpiciendus erat.
Nec te mirari, ſi ſint vitioſa, decebit
Carmina, quæ faciam pæne poëta Getes.
Ah pudet ! & Getico ſcripsi ſermone libellum ;
Structaque ſunt noſtris barbara verba modis.
Et placui, gratare mihi, cœpique poëtæ
Inter inhumanos nomen habere Getas.
Materiam quæris ? laudes de Cæſare dixi.
Adjuta eſt novitas numine noſtra Dei.
Nam patris Auguſti docui mortale fuiſſe
Corpus ; in æthereas numen abîſſe domos :
Eſſe parem virtute patri, qui frena coactus
Sæpe recuſati ceperit imperii.
Eſſe pudicarum te Veſtam, Livia, matrum,
Ambiguum nato dignior, anne viro.

Eſſe duos juvenes, firma adjumenta Parentis,
Qui dederint animi pignora certa ſui.
Hæc ubi non patriâ perlegi ſcripta Camenâ,
Venit & ad digitos ultima charta meos;
Et caput & plenas omnes movêre pharetras,
Et longum Getico murmur in ore fuit.
Atque aliquis, Scribas hæc cùm de Cæſare, dixit,
Cæſaris imperio reſtituendus eras.
Ille quidem dixit; ſed me jam, Care, nivali
Sexta relegatum bruma ſub axe videt.
Carmina nil proſunt: nocuerunt carmina quondam:
Primaque tam miſeræ cauſa fuere fugæ.
At tu per ſtudii communia fœdera ſacri,
Per non vile tibi nomen amicitiæ;
Sic capto Latiis Germanicus hoſte catenis,
Materiam veſtris afferat ingeniis;
Sic valeant pueri, votum commune Deorum,
Quos laus formandos eſt tibi magna datos;
Quanta potes præbe noſtræ momenta ſaluti:
Quæ, niſi mutato, nulla futura loco eſt.

EPISTOLA XIV.

TUTICANO.

HÆc tibi mittuntur, quem ſum modò carmine queſtus
Non aptum numeris nomen habere meis.
In quibus, excepto quod adhuc utcumque valemus,
Nil, te præterea quod juvet, invenies.
Ipſa quoque eſt invíſa ſalus: ſuntque ultima vota,
Quolibet ex iſtis ſcilicet ire locis.
Nulla mihi cura eſt, terrâ quàm muter ut iſtâ;
Hâc quia, quam video, gratior omnis erit.
In medias Syrtes, mediam mea vela Charybdin
Mittite, præſenti dum careamus humo.

Styx quoque, ſi quid ea eſt, bene commutabitur Iſtro :
  Si quid & inferius, quàm Styga, mundus habet.
Gramina cultus ager, frigus minùs odit hirundo,
  Proxima Marticolis quàm loca Naſo Getis.
Talia ſuccenſent propter mihi verba Tomitæ,
  Iraque carminibus publica mota meis.
Ergo ego ceſſabo numquam per carmina lædi,
  Plectar & incauto ſemper ab ingenio ?
Ergo ego, ne ſcribam, digitos incidere cunctor ?
  Telaque adhuc demens, quæ nocuere, ſequor ?
Ad veteres ſcopulos iterum devertor ; ad illas,
  In quibus offendit naufraga puppis, aquas.
Sed nihil admiſi : nulla eſt mea culpa, Tomitæ ;
  Quos ego, cùm loca ſim veſtra peroſus, amo.
Quilibet excutiat noſtri monumenta laboris,
  Litera de vobis eſt mea queſta nihil.
Frigus, & incurſus omni de parte timendos,
  Et quod pulſetur murus ab hoſte, queror.
In loca, non homines, veriſſima crimina dixi :
  Culpatis veſtrum vos quoque ſæpe ſolum.
Eſſet perpetuò ſua quàm vitabilis Aſcra,
  Auſa eſt agricolæ Muſa docere ſenis.
At fuerat terrâ genitus, qui ſcripſit, in illa :
  Intumuit vati nec tamen Aſcra ſuo.
Quis patriam ſollerte magis dilexit Ulyſſe ?
  Hoc tamen aſperitas indice nota loci eſt.
Non loca, ſed mores dictis vexavit amaris
  Scepſius Auſonios, actaque Roma rea eſt.
Falſa tamen paſſa eſt æquâ convicia mente,
  Obfuit auctori nec fera lingua ſuo.
At malus interpres, populi mihi concitat iram,
  Inque novum crimen carmina noſtra vocat.
Tam felix utinam, quàm pectore candidus, eſſem !
  Exſtat adhuc nemo ſaucius ore meo.
Adde, quod Illyricâ ſi jam pice nigrior eſſem,
  Non mordenda mihi turba fidelis erat.

Molliter a vobis mea ſors excepta, Tomitæ,
Tam mites Grajos indicat eſſe viros.
Gens mea Peligni, regioque domeſtica Sulmo,
Non potuit noſtris lenior eſſe malis.
Quem vix incolumi cuiquam ſalvoque daretis,
Is datus a vobis eſt mihi nuper honor.
Solus adhuc ego ſum veſtris immunis in oris;
Exceptis, si qui munera legis habent.
Tempora ſacratâ mea ſunt velata coronâ,
Publicus invito quam favor impoſuit.
Quàm grata eſt igitur Latonæ Delia tellus,
Erranti tutum quæ dedit una locum;
Tam mihi cara Tomis, patriâ quæ ſede fugatis
Tempus ad hoc nobis hoſpita fida manet.
Dî modò feciſſent! placidæ ſpem poſſet habere
Pacis, & a gelido longiùs axe foret.

EPISTOLA XV.

SEXTO POMPEIO.

Si quis adhuc usquam noſtri non immemor exſtat,
Quidve relegatus Naſo, requirit, agam;
Cæſaribus vitam, Sexto debere ſalutem
Me ſciat: a Superis hic mihi primus erit.
Tempora nam miſeræ complectar ut omnia vitæ,
A meritis ejus pars mihi nulla vacat.
Quæ numero tot ſunt, quot in horto fertilis arvi
Punica ſub lento cortice grana rubent.
Africa quot ſegetes, quot Tmolia terra racemos,
Quot Sicyon baccas, quot parit Hybla favos.
Confiteor. Teſtere licet: signate Quirites.
Nil opus eſt legum viribus: ipſe loquor.
Inter opes & me, rem parvam, pone paternas:
Pars ego sim censûs quantulacumque tui.

Quàm tua Trinacria eſt, regnataque terra Philippo,
Quàm domus Auguſto continuata Foro;
Quàm tua, rus oculis domini, Campania, gratum,
Quæque relicta tibi, Sexte, vel emta tenes:
Tam tuus en ego ſum: cujus te munere triſti
Non potes in Ponto dicere habere nihil.
Atque utinam poſſis! & detur amicius arvum!
Remque tuam ponas in meliore loco!
Quod quoniam in Dîs eſt, tenta lenire precando
Numina, perpetuâ quæ pietate colis.
Erroris nam tu, vix eſt decernere, noſtri
Sis argumentum majus, an auxilium.
Nec dubitans oro: ſed flumine ſæpe ſecundo
Augetur remis curſus euntis aquæ.
Et pudet, & metuo, ſemperque eademque precari;
Ne ſubeant animo tædia juſta tuo.
Verùm quid faciam? res immoderata cupido eſt.
Da veniam vitio, mitis amice, meo.
Scribere ſæpe aliud cupiens delabor eòdem:
Ipſa locum per ſe litera noſtra rogat.
Seu tamen effectus habitura eſt gratia, ſeu me
Dura jubet gelido Parca ſub axe mori:
Semper inoblitâ repetam tua munera mente,
Et mea me tellus audiet eſſe tuum.
Audiet & cœlo poſita eſt quæcumque ſub illo,
Tranſit noſtra feros si modò Muſa Getas.
Teque meæ cauſam ſervatoremque ſalutis,
Meque tuum librâ norit & ære minus.

EPISTOLA XVI.
AD INVIDUM.

INVIDE, quid laceras Naſonis carmina rapti?
Non ſolet ingeniis ſumma nocere dies.
Famaque poſt cineres major venit: & mihi nomen
Tunc quoque, cùm vivis annumerarer, erat.
Cùm foret & Marſus, magnique Rabirius oris,
Iliacusque Macer, ſidereusque Pedo:
Et, qui Junonem læſiſſet in Hercule, Carus;
Junonis ſi non jam gener ille foret.
Quique dedit Latio carmen regale Severus;
Et cum ſubtili Priſcus uterque Numâ.
Quique vel imparibus numeris, Montane, vel æquis
Sufficis; & gemino carmine nomen habes.
Et qui Penelopæ reſcribere jussit Ulyſſen,
Errantem ſævo per duo luſtra mari;
Quique ſuam Trœzena, imperfectumque dierum
Deſeruit celeri morte Sabinus opus.
Ingeniique ſui dictus cognomine Largus,
Gallica qui Phrygium duxit in arva ſenem.
Quique canit domitam Camerinus ab Hercule Trojam:
Quique ſuâ nomen Phyllide Tuſcus habet.
Velivolique maris vates, cui credere poſſis
Carmina cæruleos compoſuiſſe Deos.
Quique acies Libycas, Romanaque prœlia, dixit;
Et Marius, ſcripti dexter in omne genus.
Trinacriusque ſuæ Perſeïdos auctor, & auctor
Tantalidæ reducis, Tyndaridosque, Lupus.
Et qui Mæoniam Phæacida vertit, & unà
Pindaricæ fidicen tu quoque, Rufe, lyræ.
Muſaque Turranî, tragicis innixa cothurnis,
Et tua cum ſocco Muſa, Meliſſe, levis.

Cum Varus Gracchusque darent fera dicta tyranni ;
  Callimachi Proculus molle teneret iter :
Tityrus antiquas & erat qui paſceret herbas ,
  Aptaque venanti Gratius arma daret.
Naïdas a Satyris caneret Fontanus amatas ,
  Clauderet imparibus verba Capella modis.
Cumque forent alii , quorum mihi cuncta referre
  Nomina longa mora eſt , carmina vulgus habet ;
Eſſent & juvenes , quorum , quod inedita cura eſt ,
  Appellandorum nil mihi juris adeſt :
Te tamen in turba non auſim , Cotta , silere ;
  Pïeridum lumen , præſidiumque fori.
Maternos Cottas cui , Meſſallasque paternos ,
  Maxima nobilitas ingeminata dedit.
Dicere si fas eſt , claro mea nomine Muſa ,
  Atque inter tantos , quæ legeretur , erat.
Ergo ſubmotum patriâ proſcindere , Livor ,
  Desine ; neu cineres ſparge , cruente , meos.
Omnia perdidimus : tantummodo vita relicta eſt ,
  Præbeat ut ſenſum materiamque malis.
Quid juvat exſtinctos ferrum demittere in artus ?
  Non habet in nobis jam nova plaga locum.

EPISTOLARUM EX PONTO FINIS.

OVIDII NASONIS

IBIS.

Tempus ad hoc, luſtris jam bis mihi quinque peractis,
Omne fuit Muſæ carmen inerme meæ:
Nullaque, quæ poſſit, ſcriptis tot millibus, exſtat
Litera Naſonis, ſanguinolenta legi.
Nec quemquam noſtri, nisi nos, læſere libelli;
Artificis periit cùm caput Arte ſuâ.
Unus, & hoc ipſum eſt injuria magna, perennem
Candoris titulum non ſinit eſſe mei.
Quisquis is eſt, nam nomen adhuc utcumque tacebo,
Cogit inaſſuetas ſumere tela manus.
Ille relegatum gelidos Aquilonis ad ortus
Non ſinit exſilio delituiſſe ſuo.
Vulneraque immitis requiem quærentia vexat:
Jactat & in toto verba canina foro:
Perpetuoque mihi ſociatam fœdere lecti
Non patitur miſeri funera flere viri.
Cúmque ego quaſſa meæ complectar membra carinæ,
Naufragii tabulas pugnat habere mei.
Et qui debuerat ſubitas exſtinguere flammas,
Is prædam medio raptor ab igne petit.
Nititur ut profugæ deſint alimenta ſenectæ;
Heu! quanto noſtris dignior ipſe malis!
Dî melius! quorum longè mihi maximus ille,
Qui noſtras inopes noluit eſſe vias.

Huic igitur meritas grates, ubicumque licebit,
Pro tam manſueto pectore ſemper agam.
Audiet hæc Pontus: faciat quoque forſitan idem,
Terra ſit ut propior teſtificanda mihi.
At tibi, calcaſti qui me, violente, jacentem,
Quamlibet & miſero debitus hoſtis ero.
Deſinet eſſe priùs contrarius ignibus humor;
Junctaque cum Luna ſidera Solis erunt;
Parſque eadem cœli Zephyros emittet & Euros;
Et tepidus gelido flabit ab axe Notus;
Et nova fraterno veniet concordia fumo,
Quem vetus accenſâ ſeparat ira pyrâ;
Et Ver Autumno, Brumæ miſcebitur Æſtas;
Atque eadem regio Veſper & Ortus erunt:
Quàm mihi ſit tecum, poſitis quæ ſumſimus armis,
Gratia, commiſſis, improbe, rupta tuis.
Pax erit hæc nobis, donec mihi vita manebit,
Cum pecore infirmo quæ ſolet eſſe lupis.
Prima quidem cœpto committam prœlia verſu,
Non ſoleant quamvis hoc pede bella geri.
Utque petit primò plenum flaventis arenæ
Nondum calfacti velitis haſta ſolum;
Sic ego te ferro nondum jaculabor acuto,
Protinus inviſum nec petet haſta caput.
Et neque nomen in hoc, nec dicam facta libello:
Teque brevi, qui ſis, diſſimulare ſinam.
Poſtmodo, ſi perges, in te mihi liber iambus
Tincta Lycambêo ſanguine tela dabit.
Nunc, quo Battiades inimicum devovet Ibin,
Hoc ego devoveo teque tuoſque modo.
Utque ille, hiſtoriis involvam carmina cæcis:
Non ſoleam quamvis hoc genus ipſe ſequi.
Illius ambages imitatus in Ibide dicar,
Oblitus moris judiciique mei.
Et quoniam, qui ſis, nondum quærentibus edo,
Ibidis interea tu quoque nomen habe.

Utque mei verſus aliquantum noctis habebunt,
Sic vitæ ſeries tota ſit atra tuæ.
Hæc tibi natali, faxo, Janique Kalendis,
Non mentituro quilibet ore legat.
Dî maris & terræ, quique his meliora tenetis
Inter diverſos cum Jove regna polos;
Huc precor, huc veſtras omnes advertite mentes,
Et ſinite optatis pondus ineſſe meis.
Ipſaque tu, Tellus, ipſum cum fluctibus Æquor,
Ipſe meas Æther accipe ſumme preces:
Sideraque, & radiis circumdata Solis imago;
Lunaque, quæ numquam, quo priùs, ore micas;
Noxque tenebrarum ſpecie reverenda tuarum;
Quæque ratum triplici pollice netis opus;
Quique per infernas horrendo murmure valles
Imperjuratæ laberis amnis aquæ;
Quaſque ferunt torto vittatis angue capillis
Carceris obſcuras ante ſedere fores;
Vos quoque, plebs Superûm, Fauni, Satyrique, Laresque,
Fluminaque, & Nymphæ, Semideûmque genus.
Denique ab antiquo Divi vetereſque novique,
In noſtrum cuncti tempus adeſte, Chao.
Carmina dum capiti maleſido dira canuntur,
Et peragunt partes ira dolorque ſuas,
Annuite optatis omnes ex ordine noſtris,
Et pars ſit voti nulla caduca mei.
Quæque precor, fiant: ut non mea dicta, ſed illa
Paſiphaës generi verba fuiſſe putet.
Quaſque ego tranſiero pœnas, patiatur & illas.
Pleniùs ingenio ſit miſer ille meo.
Neve minùs valeant fictum exſecrantia nomen
Vota, minùs magnos commoveantve Deos.
Illum ego devoveo, quem mens intelligit, Ibin;
Qui ſe ſcit factis has meruiſſe preces.
Nulla mora eſt in me: peragam rata vota ſacerdos.
Quiſquis ades ſacris, ore favete, meis.

Quiſquis ades ſacris, lugubria dicite verba;
Et fletu madidis Ibin adite genis:
Ominibusque malis, pedibusque occurrite lævis:
Et nigræ veſtes corpora veſtra tegant.
Tu quoque, quid dubitas ferales ſumere vittas?
Jam ſtat, ut ipſe vides, funeris ara tui.
Pompa parata tibi eſt: votis mora triſtibus absit.
Da jugulum cultris, hoſtia dira, meis.
Terra tibi fruges, amnis tibi deneget undas:
Deneget afflatus ventus & aura ſuos.
Nec tibi Sol clarus, nec ſit tibi lucida Phœbe:
Deſtituant oculos Sidera cuncta tuos.
Nec ſe Vulcanus, nec ſe tibi præbeat Aër:
Nec tibi det Tellus, nec tibi Pontus iter.
Exſul, inops erres, alienaque limina luſtres:
Exiguumque petas ore tremente cibum.
Nec corpus querulo, nec mens vacet ægra, dolore:
Noxque die gravior ſit tibi, nocte dies.
Sisque miſer ſemper, nec ſis miſerabilis ulli:
Gaudeat adverſis femina virque tuis.
Accedat lacrymis odium, dignusque putere,
Qui mala cum tuleris plurima, plura feras.
Sitque, quod eſt rarum, ſolito defecta favore,
Ærumnæ facies invidioſa tuæ.
Cauſaque non deſit, deſit tibi copia mortis.
Optatam fugiat vita coacta necem.
Luctatusque diu cruciatos ſpiritus artus
Deſerat; & longâ torqueat ante morâ.
Evenient: dedit ipſe mihi modò ſigna futuri
Phœbus: & a læva mæſta volavit avis.
Certè ego, quæ voveo, Superos motura putabo:
Speque tuæ mortis, perfide, ſemper alar.
Finiet illa dies, quæ te mihi ſubtrahet olim:
Finiet illa dies, quæ mihi tarda venit.
Et priùs hanc animam, nimiùm tibi ſæpe petitam,
Auferet illa dies, quæ mihi ſera venit;

Quàm dolor hic umquam ſpatio evaneſcere poſſit,
Leniat aut odium tempus & hora meum.
Pugnabunt jaculis dum Thraces, Iazyges arcu,
Dum tepidus Ganges, frigidus Iſter erit;
Robora dum montes, dum pabula mollia campi,
Dum Tiberis flavas Tuſcus habebit aquas,
Bella geram tecum: nec mors mihi finiet iras,
Sæva ſed in Manes Manibus arma dabit.
Tum quoque, cùm vacuas fuero dilapſus in auras,
Exanimis mores oderit umbra tuos.
Tum quoque factorum veniam memor umbra tuorum:
Inſequar & vultus oſſea larva tuos.
Sive ego, quod nolim, longis conſumtus ab annis;
Sive, manu factâ morte, ſolutus ero:
Sive per immenſas jactabor naufragus undas,
Noſtraque longinquus viſcera piſcis edet;
Sive peregrinæ carpent mea membra volucres;
Sive meo tingent ſanguine roſtra lupi;
Sive aliquis dignatus erit ſupponere terræ,
Aut dare plebejo corpus inane rogo:
Quicquid ero, Stygiis erumpere nitar ab oris,
Et tendam gelidas ultor in ora manus.
Me vigilans cernes: tacitis ego noctis in umbris
Excutiam ſomnos, viſus adeſſe, tuos.
Denique quicquid ages, ante os oculosque volabo,
Et querar, & nullâ ſede quietus eris;
Verbera torta dabunt ſonitum; nexæque colubris
Conſcia fumabunt ſemper ad ora faces.
His vivus Furiis agitabere: mortuus îsdem.
Et brevior pœnâ vita futura tuâ eſt.
Nec tibi contingent funus lacrymæque tuorum:
Indeploratum projiciere caput.
Carnificisque manu, populo plaudente, trahêris;
Infixusque tuis oſſibus uncus erit.
Ipſæ te fugient, quæ carpunt omnia, flammæ:
Reſpuet inviſum juſta cadaver humus.

Unguibus & roſtro tardus trahet ilia vultur ,
Et ſcindent avidæ perfida corda canes.
Deque tuo fiet , licet hac ſis laude ſuperbus ,
Inſatiabilibus corpore rixa lupis.
In loca ab Elysiis diverſa fugabere campis ;
Quasque tenent ſedes noxia turba , coles.
Siſyphus eſt illic ſaxum volvensque petensque ;
Quique agitur rapidæ vinctus ab orbe rotæ :
Quæque gerunt humeris perituras Belides undas ,
Exſulis Ægypti , turba cruenta , nurus.
Poma pater Pelopis præſentia quærit , & idem
Semper eget : liquidis ſemper abundat aquis ;
Jugeribusque novem qui ſummus diſtat ab imo ,
Viſceraque assiduæ debita præbet avi.
Hic tibi de Furiis ſcindet latus una flagello ,
Ut ſceleris numeros confiteare tui.
Altera Tartareis ſectos dabit anguibus artus :
Tertia fumantes incoquet igne genas.
Noxia mille modis lacerabitur umbra ; tuasque
Æacus in pœnas ingenioſus erit.
In te tranſcribet veterum tormenta reorum :
Manibus antiquis cauſa quietis eris.
Siſyphe , cui tradas revolubile pondus , habebis :
Verſabunt celeres nunc nova membra rotæ.
Hic erit , & ramos fruſtra qui captet & undas :
Hic inconſumto viſcere paſcet avem.
Nec mortis pœnas mors altera finiet hujus :
Horaque erit tantis ultima nulla malis.
Inde ego pauca canam ; frondes ut si quis ab Ida ,
Aut ſummam Libyco de mare carpat aquam.
Nam neque quot flores Siculâ naſcantur in Hybla ,
Quotve ferat , dicam , terra Ciliſſa crocos.
Nec , cùm triſtis hiems Aquilonis inhorruit alis ,
Quàm multâ fiat grandine canus Athos.
Nec mala voce meâ possint tua cuncta referri ;
Ora licet tribuas multiplicata mihi.

Tot tibi, væ ! miſero venient taleſque ruinæ,
Ut cogi in lacrymas me quoque poſſe putem.
Illæ me lacrymæ facient ſine fine beatum :
Dulcior hic riſu tum mihi fletus erit.
Natus es infelix : ita Dî voluere, nec ulla
Commoda naſcenti ſtella, levisve, fuit.
Non Venus affulſit, non illâ Juppiter horâ :
Lunave non apto Solve fuere loco.
Nec ſatis utiliter poſitos tibi præbuit ignes,
Quem peperit magno lucida Maia Jovi.
Te fera, nec quidquam placidum ſpondentia, Martis
Sidera preſſerunt, falciferique Senis.
Lux quoqne natalis, ne quid niſi triſte videres,
Turpis, & inductis nubibus atra fuit.
Hæc eſt, in Faſtis cui dat gravis Allia nomen ;
Quæque dies Ibin, publica damna, tulit.
Qui ſimul, impurâ matris prolapſus ab alvo,
Cinyphiam fœdo corpore preſſit humum ;
Sedit in adverſo nocturnus culmine bubo,
Funereoque graves edidit ore ſonos.
Protinus Eumenides lavere paluſtribus ulvis,
Quâ cava de Stygiis fluxerat unda vadis ;
Pectoraque unxerunt Erebêæ felle colubræ,
Terque cruentatas increpuere manus :
Gutturaque imbuerunt infantia lacte canino.
Hic primus pueri venit in ora cibus.
Perbibit inde ſuæ rabiem nutricis alumnus ;
Latrat & in toto verba canina foro.
Membraque vinxerunt tinctis ferrugine pannis,
A male deſerto quos rapuere rogo.
Et, ne non fultum nudâ tellure jaceret,
Molle ſuper ſilices impoſuere caput.
Jamque receſſuræ viridi de ſtipite factas
Admôrunt oculis uſque ſub ora faces.
Flebat, ut eſt infans fumis contactus amaris,
De tribus eſt cùm ſic una locuta Soror.

Tempus in immenſum lacrymas tibi vovimus iſtas,
Quæ ſemper, causâ ſufficiente, cadant.
Dixerat : at Clotho juſſit promiſſa valere,
Nevit & infauſtâ ſtamina pulla manu.
Et ne longa ſuæ præſagia diceret horæ;
Fata canet vates qui tua, dixit, erit.
Ille ego ſum vates : ex me tua vulnera diſces.
Dî modò dent vires in mea verba ſuas!
Carminibusque meis accedant pondera rerum,
Quæ rata per luctus experiare tuos.
Neve sine exemplis ævi cruciere prioris,
Sint tua Trojanis non leviora malis.
Quantaque clavigeri Pæantius Herculis heres,
Tanta venenato vulnera crure geras.
Nec leviùs doleas, quàm qui bibit ubera cervæ,
Armatique tulit vulnus, inermis opem.
Quique ab equo præceps in Aleïa decidit arva;
Exitio facies cui ſua pæne fuit.
Id, quod Amyntorides, videas; trepidumque miniſtro
Prætentes baculo, luminis orbus, iter.
Nec plus aſpicias, quàm quem ſua filia rexit;
Expertus ſcelus eſt cujus uterque parens.
Qualis erat, poſt quàm eſt judex de lite jocosâ
Sumtus, Apollineâ clarus in arte ſenex.
Qualis & ille fuit, quo præcipiente, columba
Eſt data Palladiæ prævia duxque rati.
Quique oculis caruit, per quos malè viderat aurum:
Inferias nato quos dedit orba parens.
Paſtor ut Ætnæus, cui caſus ante futuros,
Telemus Eurymedes vaticinatus erat.
Ut duo Phinidæ, quibus idem lumen ademit,
Qui dedit, ut Thamyræ : Demodocique caput.
Sic aliquis tua membra ſecet, Saturnus ut illas
Subſecuit partes, unde creatus erat.
Nec tibi sit melior tumidis Neptunus in undis,
Quàm cui ſunt ſubitæ frater & uxor aves.

Sollertique viro, laceræ quem fracta tenentem
Membra ratis Semeles eſt miſerata ſoror.
Vel tua, ne pœnæ genus hoc cognoverit unus,
Viſcera diverſis ſciſſa ferantur equis.
Vel quæ, qui redimi Romano turpe putavit,
A duce Puniceo pertulit, ipſe feras.
Nec tibi ſubſidio ſit præſens numen : ut illi,
Cui nihil Hercêi profuit ara Jovis.
Utque dedit ſaltus e ſummo Theſſalus Oſsâ ;
Tu quoque ſaxoſo præcipitere jugo.
Aut velut Euryali, qui ſceptrum cepit ab illo,
Sint artus avidis anguibus eſca tui.
Vel tua maturet, ſicut Minoïa fata,
Per caput infuſæ fervidus humor aquæ :
Utque parum miti, ſed non impune, Prometheus,
Aërias volucres ſanguine fixus alas.
Ac, velut Etracides magno ter ab Hercule quintus,
Cæſus in immenſum projiciare fretum.
Aut, ut Amyntiaden, turpi dilectus amore
Oderit, & ſævo vulneret enſe puer.
Nec tibi fida magis miſceri pocula poſſint,
Quàm qui cornigero de Jove natus erat.
More vel intereas capti ſuſpenſus Achæi,
Qui miſer auriferâ teſte pependit aquâ.
Aut ut Achillidæ cognato nomine clarum
Opprimat hoſtili tegula jacta manu.
Nec tua quàm Pyrrhi, feliciùs oſſa quieſcant ;
Sparſa per Ambracias quæ jacuere vias.
Nataque ut Æacidæ, jaculis moriaris adactis :
Non licet hoc Cereri dissimulare nefas.
Utque nepos dicti noſtro modò carmine regis
Cantharidum ſuccos, dante parente, bibas.
Aut pia, te cæſo, dicatur adultera : ſicut,
Quâ cecidit Leucon vindice, dicta pia eſt.
Inque pyram tecum carissima pignora mittas ;
Quam finem vitæ Sardanapalus habet.

Utque Jovis Libyci templum violare parantes,
Acta Noto vultus condat arena tuos.
Utque necatorum Darêi fraude ſecundi,
Sic tua ſubſidens devoret ora cinis.
Aut, ut oliviferâ quondam Sicyone fugato,
Sit frigus mortis cauſa fameſque tuæ.
Aut, ut Atarnites, inſutus pelle juvenci
Turpiter ad dominum præda ferare tuum.
Inque tuo thalamo ritu jugulere Pheræi:
Qui datus eſt leto conjugis enſe ſuæ.
Quoſque putas fidos, ut Lariſſæus Aleuas,
Vulnere non fidos experiare tuo.
Utque Milon, ſub quo cruciata eſt Piſa tyranno,
Vivus in occultas præcipiteris aquas.
Quæque in Adimantum, Phliaſia regna tenentem,
Ab Jove venerunt, te quoque tela petant.
Aut ut Amaſtriacis quondam Lenæus ab oris,
Nudus Achilleâ deſtituaris humo.
Utque vel Eurydamas ter circum buſta Thraſylli
Eſt Lariſſæis raptus ab hoſte rotis.
Vel qui, quæ fuerat tutatus mœnia ſæpe,
Corpore luſtravit non diuturna ſuo:
Utque, novum paſsâ genus Hippomeneïde pœnæ,
Tractus in Actæa fertur adulter humo:
Sic, ubi vita tuos inviſa reliquerit artus,
Ultores rapiant turpe cadaver equi.
Viſcera ſic aliquis ſcopulus tua figat, ut olim
Fixa ſub Euboïco Graja fuere ſinu.
Utque ferox periit & fulmine & æquore raptor,
Sic te merſuras adjuvet ignis aquas.
Mens quoque ſic Furiis vecors agitetur, ut illi
Unum cui toto corpore vulnus erat.
Utque Dryantidæ Rhodopeïa regna tenenti,
In gemino diſpar cui pede cultus erat.
Ut fuit Œtæo quondam, generoque draconum,
Tiſamenique patri, Callirhoëſque viro.

Nec tibi contingat matrona pudicior illâ,
  Quâ potuit Tydeus erubuiſſe nuru.
Quæque ſui Venerem junxit cum fratre mariti,
  Locris in ancillæ dissimulata necem.
Dî quoque tam faciant possis gaudere fideli
  . Conjuge, quam Talai Tyndareique gener!
Quæque, parare ſuis letum patruelibus auſæ,
  Belides, assiduâ colla premuntur aquâ.
Byblidos & Canaces, sicut facit, ardeat igne:
  Nec, nisi per crimen, sit tibi nota ſoror.
Filia si fuerit, sit quod Pelopêa Thyeſtæ,
  Myrrha ſuo patri, Nyctimeneque ſuo.
Neve magis pia sit, capitique parentis amica,
  Quàm tibi vel, Pterela, vel tibi, Niſe, fuit.
Infamemque locum ſceleris quæ nomine fecit,
  Pressit & inductis membra paterna rotis.
Ut juvenes, pereas, quorum faſtigia vultus
  Olim Piſeæ ſuſtinuere foris.
Ut qui perfuſam miſerorum ſæpe procorùm,
  Ipſe ſuo meliùs ſanguine tinxit humum.
Proditor ut ſævi periit auriga tyranni,
  Qui nova Myrtoæ nomina fecit aquæ.
Ut qui velocem fruſtra petiere puellam,
  Dum capta eſt pomis tardior illa tribus.
Ut qui tecta novi formam celantia monſtri
  Intrarunt cæcæ non redeunda domûs.
Ut quorum Æacides misit violentus in altos
  Corpora cum ſenis altera ſena rogos.
Ut quos, obſcuri luſos ambagibus oris,
  Legimus infandæ Sphinga dediſſe neci.
Ut qui Biſtoniæ templo cecidere Minervæ:
  Propter quod facies nunc quoque tecta Deæ eſt.
Ut qui Threïcii quondam præſepia regis
  Fecerunt dapibus ſanguinolenta ſuis.
Therodamantêos ut qui pavêre leones,
  Quique Thoantêæ Taurica ſacra deæ.

Ut quos Scylla vorax, Scyllæque adverſa Charybdis,
Dulichiæ pavidos eripuere rati:
Ut quos demisit vaſtam Polyphemus in alvum:
Ut Læſtrygonias qui ſubiere domos.
Ut quos dux Pœnus mersit putealibus undis,
Et jacto canas pulvere fecit aquas.
Sex bis ut Icaridos famulæ periere procique,
Inque caput domini qui dabat arma procis.
Ut jacet Aonio luctator ab hoſpite fuſus,
Qui, mirum! victor, cùm cecidiſſet, erat.
Ut quos Antæi fortes preſſere lacerti,
Quosque feræ morti Lemnia turba dedit.
Ut qui poſt longum ſacri monſtrator iniqui
Elicuit pluvias, victima cæſus, aquas.
Frater ut Antæi, quo ſanguine debuit, aras
Tinxit; & exemplis occidit ipſe ſuis.
Ut qui terribiles, pro gramen habentibus herbis,
Impius humano viſcere pavit equos.
Ut duo diversis ſub eodem vindice cæsi
Temporibus Neſſus, Dexameniquе gener.
Ut pronepos, Saturne, tuus: quem reddere vitam
Urbe Coronides vidit ab ipſe ſuâ.
Ut Sinis, & Sciron, & cum Polypemone natus,
Quique homo parte ſui, parte juvencus erat.
Quique trabes preſſas ab humo mittebat in auras,
Æquoris aſpiciens hujus & hujus aquas.
Quæque Ceres vidit læto pereuntia vultu
Corpora Theſeâ Cercyonêa manu.
Hæc tibi, quem meritis precibus mea devovet ira,
Eveniant, aut his non leviora malis.
Qualis Achæmenides Siculâ deſertus in Ætna,
Troïca cùm vidit vela venire, fuit.
Qualis erat nec non fortuna binominis Iri,
Quique tenent pontem, quæ tibi pejor erit.
Filius & Cereris fruſtra tibi ſemper ametur,
Deſtituatque tuas usque petitus opes.

Utque , per alternos undâ labente recurſus ,
Subtrahitur preſſo mollis arena pedi ;
Sic tua neſcio quo ſemper fortuna liqueſcat ,
Lapſaque per medias effluat usque manus.
Utque pater ſolitæ varias mutare figuras ,
Plenus inexſtinctâ deficiare fame.
Nec dapis humanæ ſubeant faſtidia : quâque
Parte potes , Tydeus temporis hujus eris.
Atque aliquid facias , a veſpere rurſus ad ortus
Cur exſternati Solis agantur equi.
Fœda Lycaoniæ repetes convivia menſæ ,
Tentabisque cibi fallere fraude Jovem.
Teque aliquis poſito tentet vim numinis opto :
Tantalides tu ſis , Tereïdesque puer.
Et tua ſic latos ſpargantur membra per agros ,
Tamquam quæ patrias detinuere vias.
Ære Perillêo veros imitere juvencos ,
Ad formam tauri conveniente ſono.
Utve ferox Phalaris , linguâ prius enſe reſectâ ,
More bovis , Paphio clauſus in ære gemas.
Dumque redire voles ævi melioris in annos ,
Ut vetus Admeti decipiare ſocer.
Atque eques in medii mergare voragine cæni ,
Dummodo ſint fati nomina nulla tui.
Atque utinam pereas , veluti de dentibus orti
Sidoniâ jactis Graja per arva manu.
Et quæ Penthîdes fecit , fraterque Meduſæ ,
Eveniant capiti vota ſiniſtra tuo.
Et quibus exiguo volucris devota libello eſt ,
Corpora projectâ quæ ſua purgat aqua.
Vulnera totque feras , quot dicitur ille tuliſſe ,
Cujus ab inferiis culter abeſſe ſolet.
Attonitusque ſeces , ut quos Cybeleïa mater
Incitat , ad Phrygios vilia membra modos.
Deque viro fias nec femina , nec vir , ut Attis ;
Et quatias molli tympana rauca manu.

Inque pecus ſubitò Magnæ vertare Parentis ,
Victor ut eſt celeri victaque verſa pede.
Solaque Limone pœnam ne ſenſerit illam ,
Et tua dente fero viſcera carpat equus.
Aut , ut Caſſandreus , domino non mitior illo ,
Saucius ingeſta contumuleris humo.
Aut , ut Abantiades , aut ut Cygneïus heros ,
Clauſus in æquoreas præcipiteris aquas.
Victima vel Phœbo ſacras macteris ad aras ,
Quam tulit a ſævo Theudotus hoſte necem.
Aut te devoveat certis Abdera diebus ,
Saxaque devotum grandine plura petant.
Aut Jovis infeſti telo feriare triſulco ,
Ut ſatus Hipponoo , Dosithoëſque pater :
Ut ſoror Aütonoës , ut cui matertera Maja eſt :
Ut temerè optatos qui malè rexit equos.
Ut ferus Æolides , ut ſanguine cretus eodem ,
Quo genita eſt , liquidis quæ caret Arctos aquis.
Ut Macedo rapidis icta eſt cum conjuge flammis ,
Sic , precor , ætherei vindicis igne cadas.
Prædave ſis illis , quibus eſt Latonia Delos ,
Ante diem rapto , non adeunda , Thaſo.
Quique verecundæ ſpeculantem labra Dianæ ,
Quique Crotopiaden diripuêre Linon.
Neve venenato leviùs feriaris ab angue ,
Quàm ſenis Œagri Calliopeſque nurus ;
Quàm puer Hypſipyles : quàm qui cava primus acutâ
Cuſpide ſuſpecti robora fixit equi.
Neve gradus adeas Elpenore cautiùs altos :
Vimque feras vini , quo tulit ille modo.
Tamque cadas domitus , quàm quiſquis ad arma vocantem
Juvit inhumanum Thiodamanta Dryops.
Quàm ferus ipſe ſuo periit mactatus in antro
Proditus incluſæ Cacus ab ore bovis.
Quàm qui dona tulit Lernæo tincta veneno ,
Euboïcaſque ſuo ſanguine tinxit aquas.

Vel de præcipiti venias in Tartara ſaxo,
Ut qui Socraticum de nece legit opus.
Ut qui Theſêæ fallacia vela carinæ
Vidit : ut Iliacâ miſſus ab arce puer.
Ut teneri nutrix, eadem matertera, Bacchi :
Ut cui cauſa necis ſerra reperta fuit.
Lydia ſe ſcopulis ut virgo miſit ab altis,
Dixerat invito quæ mala verba Deo.
Feta tibi occurrat patrio popularis in arvo,
Sitque Paphagêæ cauſa leæna necis.
Quique Lycurgiden letavit, & arbore natum,
Idmonaque audacem, te quoque rumpat, aper.
Iſque vel exanimis faciat tibi vulnus, ut illi,
Ora ſuper fixi quem cecidêre ſuis.
Sive idem ſimili pinus quem morte peremit :
Phryx & venator ſis Berecyntiades.
Si tua contigerit Minôas puppis arenas,
Te Corcyræum Creſſia turba putet.
Lapſuramque domum ſubeas, ut ſanguis Aleuæ :
Stella Leoprepidæ cùm fuit æqua viro.
Utque vel Evenus, torrenti flumine merſus,
Nomina des rapidæ, vel Tiberinus, aquæ.
Aſtacidæque modo, deciſa cadavere trunco,
Digna feris, homini ſit caput eſca tuum.
Quodque ferunt Brotean feciſſe cupidine mortis,
Des tua ſuccenſæ membra cremanda pyræ.
Incluſusque necem caveâ patiaris, ut ille
Non profecturæ conditor hiſtoriæ.
Utque repertori nocuit pugnacis iambi,
Sic ſit in exitium lingua proterva tuum.
Utque parum ſtabili qui carmine læſit Athenas,
Inviſus pereas, deficiente cibo.
Utve lyræ vates fertur periiſſe ſeveræ,
Cauſa ſit exitii dextera læſa tui.
Utque Agamemnonio vulnus dedit anguis Oreſtæ,
Tu quoque de morſu virus habente cadas.

Sit tibi conjugii nox prima novissima vitæ ,
Eupolis hoc periit , & nova nupta , modo.
Utque cothurnatum cecidiſſe Lycophrona narrant ,
Hæreat in fibris fixa ſagitta tuis.
Aut lacer in silvis manibus ſpargare tuorum ,
Sparſus ut eſt Thebis angue creatus avo.
Perque feros montes , tauro rapiente , traharis ,
Ut tracta eſt conjux imperioſa Lyci.
Quodque ſuæ paſſa eſt pellex invita ſorori ,
Excidat ante pedes lingua reſecta tuos.
Conditor ut tardæ , Blæſus cognomine , Cyrrhæ ,
Orbis in innumeris inveniare locis.
Inque tuis opifex , vati quod fecit Achæo ,
Noxia luminibus ſpicula condat apis.
Fixus & in duris carparis viſcera ſaxis ,
Ut cui Pyrrha ſui filia fratris erat.
Ut puer Harpagides , referas exempla Thyeſtæ ,
Inque tui cæſus viſcera patris eas.
Trunca geras , ſævo mutilatis partibus enſe ,
Qualia Mimnermi membra fuiſſe ferunt.
Utve Syracoſio præſtrictâ fauce poëtæ ,
Sic animæ laqueo sit via clauſa tuæ.
Nudave dereptâ pateant tua viſcera pelle ,
Ut Phrygium cujus nomina flumen habet.
Saxificæ videas infelix ora Meduſæ ,
Cephenûm multos quæ dedit una neci.
Potniadum morſus ſubeas , ut Glaucus , equarum :
Inque maris ſalias , Glaucus ut alter , aquas.
Utque duobus idem dictis modò nomen habenti ,
Præfocent animæ Gnosia mella viam.
Solicitoque bibas , Anyti doctiſſimus olim
Imperturbato quod bibit ore reus.
Nec tibi , si quid amas , felicius Hæmone cedat :
Utque ſuâ Macareus , sic potiare tuâ.
Vel videas , quod jam , cùm flammæ cuncta tenerent ,
Hectoreus patriâ vidit ab arce puer.

Sanguine probra luas, ut avo genitore creatus,
Per facinus ſoror eſt cui ſua facta parens.
Oſſibus inque tuis teli genus hæreat illud,
Traditur Icarii quo cecidiſſe gener.
Utque loquax in equo eſt eliſus guttur acerno,
Sic tibi claudatur pollice vocis iter.
Aut ut Anaxarchus pilà minuaris in alta,
Ictaque pro ſolidis frugibus oſſa ſonent.
Utque patrem Pſamathes, condat te Phœbus in ima
Tartara; quod natæ fecerat ille ſuæ.
Inque tuos ea peſtis eat, quam dextra Chorœbi
Vicit, opem miſeris Argolicisque tulit.
Utque nepos Æthræ, Veneris periturus ob iram,
Exſul ab attonitis excutiaris equis.
Propter opes magnas ut perdidit hoſpes alumnum,
Perdat ob exiguas te tuus hoſpes opes.
Utve ferunt fratres ſex cum Damasichthone cæſos,
Intereat tecum ſic genus omne tuum.
Addidit ut fidicen miſeris ſua funera natis,
Sic tibi ſint vitæ tædia juſta tuæ.
Utve ſoror Pelopis, ſaxo dureris oborto,
Et læſus linguâ Battus ab ipſe ſuâ.
Aëra ſi miſſo vacuum jaculabere diſco,
Quo puer Œbalides, ictus ab orbe cadas.
Siqua per alternos pulſabitur unda lacertos,
Omnis Abydenâ ſit tibi pejor aquâ.
Comicus ut liquidis periit, dum nabat, in undis;
Et tua ſic Stygius ſtrangulet ora liquor.
Aut ubi ventoſum ſuperâris naufragus æquor,
Contactâ pereas, ut Palinurus, humo.
Utque cothurnatum vatem tutela Dianæ,
Dilanient vigilum te quoque turba canum.
Aut ut Trinacrius, ſalias ſuper ora Gigantis,
Plurima quâ flammas Sicanis Ætna vomit.
Diripiantque tuos inſanis unguibus artus
Strymoniæ matres, Orpheos eſſe ratæ.

Natus ut Althææ flammis abſentibus arsit,
Sic tuus ardeſcat ſtipitis igne rogus.
Ut nova Phasiacâ compreſſa eſt nupta coronâ,
Utque pater nuptæ, cumque parente domus.
Ut cruor Herculeos abiit diffuſus in artus,
Corpora peſtiferum sic tua virus edat.
Quâ ſua Penthiden proles eſt ulta Lycurgum,
Hæc maneat teli te quoque plaga novi.
Utque Milon, robur diducere fissile tentes,
Nec possis captas inde referre manus.
Muneribusque tuis lædaris, ut Icarus; in quem
Intulit armatas ebria turba manus.
Quodque dolore necis patriæ pia filia fecit,
Vincula per laquei fac tibi guttur eant.
Obſtructoque famem patiaris limine tecti,
Ut legem pœnæ cui dedit ipſa parens.
Illius exemplo violes simulacra Dianæ,
Aulidis a portu qui leve vertit iter.
Naupliadæve modo, ficto pro crimine, pœnas
Morte luas; nec te non meruiſſe juvet.
Æthalion vitâ ſpoliavit ut Isidis hoſpes,
Quem memor a ſacris nunc quoque pellit Ion.
Utque Melantheâ tenebris a cæde latentem
Prodidit officio luminis orba parens;
Sic tua conjectis fodiantur pectora telis:
Sic, precor, auxiliis impediare tuis.
Qualis equos pacto, quos fortis agebat Achilles,
Acta Phrygi timido nox, tibi talis eat.
Nec tu, quàm Rheſus, ſomno meliore fruaris;
Quàm comites Rhesi tum necis, ante viæ:
Ut quos cum Rutulo morti Rhamnete dederunt
Impiger Hyrtacides, Hyrtacidæque comes.
Cliniadæve modo, circumdatus ignibus atris
Membra feras Stygiæ ſemicremata rati.
Utve Remo muros auſo transire recentes,
Noxia sint capiti ruſtica tela tuo.

Denique, Sarmaticas inter Geticasque ſagittas,
His, precor, ut vivas & moriare locis.
Hæc tibi tantiſper ſubito ſint miſſa libello,
Immemores ne nos eſſe querare tui.
Pauca quidem, fateor; ſed Dî dent plura rogatis,
Multiplicentque ſuo vota favore mea.
Poſtmodo plura leges; & nomen habentia verum,
Et pede, quo debent acria bella geri.

FINIS IBIDIS.

FRAGMENTA
OVIDII NASONIS
EX MEDEA.

QUINCTIL. *lib. VIII. c. V.* Nam Cùm ſit rectum, *Nocere facile eſt, prodeſſe difficile*, vehementiùs apud Ovidium Medêa dicit :

Servare potui : perdere an poſſim rogas ?
Quinct. 8. 5.
Feror huc illuc, ut plena Deo.
Sen. Suaſor. III.

EX EPIGRAMMATIS.

Cur ego non dicam, Furia, te furiam ?
Fab. Quinctil. lib. 9. c. 3.
Ride, ſi ſapis, o puella ! ride.
Pelignus, puto, dixerat Poëta.
Mart. lib. II. Epig. XLI.

Larte ferox cæſo Coſſus opima tulit. Priſc. l. V.

EX PHÆNOMENIS.

Tot numero, talique Deus ſimulacra figurâ
Impoſuit cœlo : perque atras ſparſa tenebras
Clara pruinoſæ juſſit dare lumina nocti.
Lactant. lib. II. De Orig. Err. cap. V.

Pleiades ante genu ſeptem radiare feruntur ;

Sex tantùm apparent : ſub opacâ ſeptima nube eſt.
Probus in Georgica Virgilii, in cujus vulgatis libris hi verſus depravatissimi leguntur.

In Priapeiis quædam Ovidii (v. Bart. ad Stat. I. Theb. 229.) exſtare, eruditi arbitrantur. Ex illo certè, cujus initium, *Obſcurè poteram tibi dicere*, Seneca Pater lib. I. Controverſ. II. hunc verſum adducit :

Dum timet alterius vulnus inepta loci.

Servius in IV. Georg. ubi agit de Eurydice, citat ex Ovidio :

Bis rapitur, vixitque ſemel :

Quod in auctore noſtro nunc nusquam comparet.

Scholiaſtes vetus Horatii ad lib. II. Od. V. Gyges nomen pueri ex inſula Cnido Veneri ſacra : hujus autem pueri pulchritudinem laudat etiam Ovidius. *Atqui in iis, quæ exſtant, laudat nullibi.*

Quinctilianus lib. XII. cap. X. Sed evaneſcunt hæc, atque emoriuntur comparatione meliorum, ut lana tincta fuco citra purpuram placet : at si contuleris etiam lacernæ, conſpectu melioris obruatur, ut Ovidius ait. *Quæ nullo negotio in metrum redacta iambum tragicum efficient & duos hendecaſyllabos :*

Ut lana tincta purpuram citra placet :
At si contuleris eam lacernæ,
Conſpectu melioris obruitur.

In Notis enim ad Epiſt. VII. communem eſſe ultimam in contuleris, dederis, credideris, *& similibus ſyllabam monemus.*

Seneca Controverſ. x. Ex Declamatione Ovidii quædam hæc producit. Quicquid laboris eſt, in hoc eſt, ut uxori virum, & viro uxorem, diligere concedas. Neceſſe eſt deinde, jurare permittas, si amare permiſeris. Quod habuiſſe nos jusjurandum putas? Tu nobis religioſum nomen fuiſti. Si mentiremur, illa sibi iratum patrem invocavit, ego ſocerum. Parce, pater: parce, ſocer: non pejeravimus. Ecce objurgator noſter, quàm effrenato amore fertur! quamquam eſſe filiam preceris: carum quidem, quod illum ab indulgentia ſua avocet. Dî boni! quomodo hic amavit uxorem? amat filiam, & abdicat: dolet periclitatam eſſe, & ab eo abducit, sine quo negat ſe poſſe vivere: queritur periculum ejus, quâ pæne caruit hic qui amare cautè jubet. Faciliùs in amore finem impetres, quàm modum: tum hos ponis terminos, ut nihil faciant, nisi consideratè; nihil promittant, nisi ut jus facturi; omnia verba ratione & fide ponderent. Senes sic amant. Pauca noſti, pater, crimina: & litigavimus aliquando, & cecidimus; & fortaſſe, quod non putas, pejeravimus. Quid ad patres pertinet, quod amantes jurent? si vis credere, nec ad Deos pertinet. Non eſt quod tibi placeas, uxor, tamquam prima peccaveris: periit aliqua cum viro, periit aliqua pro viro: illas tamen omnis ætas honorabit, omne celebrabit ingenium. Fer, ſocer, felicitatem tuam: magnum tibi quàm parvo conſtat exemplum! in reliquum diligentiores facti ſumus: errorem noſtrum confitemur: exciderat jurantibus, eſſe tertium qui magis amaret: sic, Dî, sit ſemper! Perſevera, ſocer; recipe filiam: ego, qui peccavi, pœnâ dignus ſum: quare, uxore necatâ, ſocero cauſa sim orbitatis? Diſcedam e civitate: fugiam: exſulabo: utcumque potero, desiderium miſerâ & crudeli patientiâ perferam. Morerer, si ſolus moriturus eſſem.

In codice poëmatiorum veterum longè antiquissimo,

quem apud V. C. Petrum Scriverium vidi, Ovidio hoc epigramma ineditum adſcribebatur.

Jam nitidum liquidis Phœbus jubar intulit undis,
Emeritam renovans Tethyos amne facem.
Aſtra ſubit niveis Phœbe ſubvecta juvencis,
Mitis & æthereo labitur axe ſopor.
Alludunt teneri tremulis cum matribus agni,
Lacteolasque animas lacteus humor alit.

In eodem codice argumenta librorum Virgilianorum noſtro etiam adſcribebantur, ut & in multis aliis exemplaribus vetuſtis, quæ vidi. Sed perperam. Denique, in antiquo libro Georgii Fabricii, hoc epigramma de Lucretia Naſonis nomen oſtentabat:

Cum foderet ferro caſtum Lucretia pectus,
Sanguinis & torrens egrederetur, ait;
Procedant teſtes me non placuiſſe tyranno,
Ante virum ſanguis, ſpiritus ante Deos.

Sed jam ſatis. Nam illas ineptissimorum hominum de Pulice, de Philomela, & his similes nugas quis Ovidio adſcribi æquo animo ferat? Carmen etiam Panegyricum ad Piſonem ad alia jam caſtra jure optimo transivit.

FRAGMENTORUM FINIS.

CATALOGUS

Præcipuarum P. Ovidii Naſonis Editionum, cum anni quo quæque in lucem prodiit, notatione.

Anni.

Editionum omnium antiquiſſima, *in-fol.* caret anni notâ.

1471 . . Romæ, *in-fol. 2 vol.* per Conradum Sweinheim & Arnoldum Pannartz.

1472 . . Venetiis, *in-fol.* per Jac. Rubeum.

1472 . . Venet. iter. *in-fol.* J. Rubeus ... impreſſit.

1480 . . Bononiæ, *in-fol.* per Baltaſarem de Azzegridis civem Bononienſem.

1480 . . Vicentiæ, *in-fol.* apud Herman. Coloniens. Lichtenſtein.

1486 . . Venet. *in-fol.* cum Præfatione Boni Accurſii.

1486 . . & 1487. Venet. *in-fol.* cum notis Bartholomæi Merulæ.

1489 . . Florentiæ, *in-folio.*

1489 . . Venet. *in-fol.* chartâ & characteribus typorum nitidis.

1503 . . Aldina editio, *in-8. 3 vol.* e præclaris exemplaribus deſcripta.

1515 . . Editio Aldina altera, *in-8. 3 vol.*

1533 . . Aldina tertia, *in-8. 3 vol.*

ANNI.

1546 . . Lugduni, apud Seb. Gryphium, *in-8. 3 vol.*

1549 . . & 1550. Baſileæ, cum commentariis Ant. Conſtantii, Pauli Marsi, Barth. Merulæ, Calderini, &c. ac notis Jac. Micylli, *in-fol. 2 vol.* editio elegantiſsima.

1566 . . Plantiniana prima, Antuerpiæ, *in-12. 3 vol.*

1578 . . Plantiniana ſecunda, *in-12. 3 vol.*

1582 . . Lipsiæ, cum notis Gregorii Berſmanni, ex recognitione Jac. Micylli. *in-8. 3 vol.*

1595 . . Plantiniana tertia, cum ſcholiis Victoris Giſelini, formâ minore, *3 vol.*

1596 . . Lipsiæ iterum cum notis Berſmanni, *in-8. 3 vol.*

1601 . . Francofurti apud Wechel, cum commentariis & notis quæ hactenus prodierant, *in-fol. 3 vol.*

1603 . . Lugduni, *in-4.* in Corpore Poëtarum Latinorum. Recuſa ibidem poſtea eſt eadem editio cum notis.

1604 . . Heidelbergæ, cum notis Berſmanni, *in-8. 3 vol.*

1607 . . Lipsiæ tertiò cum notis Berſm. *in-8. 3 vol.*

1620 . . Lipsienſis quarta, *in-8. 3 tom.*

1629 . . Lugduni Batav. apud Elzevir. ex recenſione Dan. Heinsii cum caſtigationibus Scaligeri & Gruteri, forma minore, *3 vol.* Ter repetita eſt eadem editio, nempe

ANNI.

1630 . . Amſtelod. apud Elzev.

1649 . . Ibidem.

1653 . . Ibidem.

1661 . . Lugduni Batav. cum notis variorum ex editione Corn. Schrevelii, & recenſione Nicolaï Heinsii, *in-8. 3 tom.*

1661 . . Amſtel. editio omnium præſtantiſſima ex caſtigatione N. Heinsii, *in-12. 3 tom.* Hanc editionem reddiderunt omnes, qui Ovidium poſtea ediderunt in lucem, ad Burmannianam usque.

1670 . . Lugd. Batav. ex officina Hackiana, cum integris Nic. Heinsii notis & ſelectis variorum, *in-8. 3 vol.*

1683 . . Amſtelod. in officina Blaviana, *in-8. 3 vol.* ipſamet editio ſuperior recuſa.

1689 . . Lugduni, in uſum Seren. Delphini cum interpretatione & notis Dan. Criſpini, *in-4. 4. tom.*

1702 . . Amſtel. cum notis variorum, *in*-8. 3 *vol.*

1703 . . Lipsiæ sine notis, *in-12.*

1714 . . Amſtel. Petrus Burmannus vulgavit ad fidem veterum exemplarium, *in-12. 3 tom.*

1718 . . Londini ex recenſione Mich. Maittaire, *in-12. 3 vol.*

1721 . . Lond. In Corpore Poëtarum Latin. *in-fol. 2 vol.*

ANNI.

1727 . . Amſtelod. *in-4. 4 tom.* Editio Burmanniana elegantissima, quam reddiderunt ſequentes editores.

1730 . . Lipsiæ, *in-12. 3 tom.*

1762 . . Parisiis, apud J. BARBOU, *in-12. 3 vol.*

ERRATUM. Tomo I. Amor. Lib. 2. El. 18. V. 20. *eſſe*, lege *ipſe*.

FINIS.

Literæ quibus impreſſus eſt hic Auctor, a P. S. FOURNIER Juniore inciſæ ſunt.

1 955125



